

TARTALOMJEGYZÉK.

Az Ige tükrében

<i>I. L.: Az eltűnő Jézus</i>	...97
Elzáródó és megnyíló utak	.161
Önállóság.	.209
Tetszeni	33
<i>Káli Dénes: Elnémult</i>	papok... 1
„Nem megyek!”.....	129
„Teljes hatalom.”.....	65

Prédikáció- vázlatok.

<i>I. L.</i>	3,	226,	297
<i>Kádár Géza.</i>			.131
<i>A. Nagy István.</i>			.273
<i>M. Nagy Ottó.</i>			.193
<i>Orth Győző.</i>			.35
<i>Sinka József.</i>			.163
<i>Tőkés Tibor.</i>			249
<i>Zólyomi Jenő.</i>			.99

Tanulmányok, cikkek.

<i>Brüll Emánuel: Érdeemes-e a görög nyelv terhet hordozni ?</i>	76
<i>Deák Gábor: Tudománnyal</i>	246
<i>Gönczy Lajos: Az erdélyi lelkészképzés utóbbi húsz éve</i>	211, 235
„ Felelős-e Isten a világban levő rosszért? ”	106
<i>Imre L: A lelkipásztori élet nehézségei</i>	26
Erdély magyar egyeteme	.183
Gondolatok és szempontok a háztartási alkalmazottak közt végzendő népművelő munkára vonatkozólag	13
Mi értelme van a jóságnak egy gonosz világban?..	67
Milyen legyen a református népiskolai vallás- tanítás tanterve és módszere?	.175, 200, 218
Theologus-hiány a református egyházban	268
Vallásitanításunk megújulásának kérdéséhez	302
„ Vásárhelyi János: Krisztus szolgálatában . . .	244

<i>Kali Sándor:</i> Mikép hozható összhangba a ref. keresztyén családi és iskolai nevelés ?	48, 81
<i>Kiss Tihamér L.:</i> Egy székely népfőiskolai tanfolyam tanulságai	86
<i>Kovács Lajos:</i> A fegyelem	117
„ A gyermek hazudik	147
<i>László D.:</i> Az egyház János apostolnak Mennyei Jele- nésekről való könyvében	40
<i>Mezey Mihály:</i> Hogyan használjuk a Bibliát a konfirmációi oktatásban ?	257
<i>Munkaterv</i> az erd. ref. egyh.-ker. 1942 —43 évi missziói munkájához	279
<i>Nagy András:</i> Lehet e boldog az ember a világon?	167
<i>Nagy Géza:</i> A lelkipásztor háborús szolgálata	137
„ Egyenlő- e a jók és gonoszok sorsa a világon?	229
<i>Sárközy Endre:</i> A református egyház és az evangélizáció	264
<i>Szemponatok</i> az erd. népművelési munka programmjára és szervezetére	307
<i>Tavaszy Sándor:</i> Megfér- e a természet rendjében a csoda?..	42
<i>Tóth Béla:</i> A nemzeti és vallásos nevelés szempontjai a ref. középiskolában	142
<i>Tőkés István:</i> Egyházunk és a prédikáció.....	197
„ Református egyházunk és a politika	114
<i>Tőkés Tibor:</i> A kőrösfői népfőiskolai tanfolyam	53

Adatok, megjegyzések.

A lelkész és tanító egyházi adókötelezettsége .	186
A népfőiskola egyházi jellege	60
Mire lehet felhasználni a lelkészi jelentést?	186

Megbeszélések.

Imádkozás és munka (Kónya László).	19

Irodalom.

<i>Ady László:</i> Kisbaczoni Benedek Sándor feljegyzését (I. L.)	31
Betűerdő. Vezérkönyv. (Kovács L.)	207
<i>Domján János:</i> A magyar ref. presbiter (I. L.)	63
„ Vele szentül élek! (I. L.)	127
<i>Ecsey Aladár:</i> Isten szava hozzád (I. L.)	31
„ Mindennapi kenyér (I. L.)	63
„ Vasárnap délután (I. L.)	...296
<i>Imre Lajos:</i> Ekkleziasztika (Tőkés István).	205
<i>Incze Gábor:</i> A felszabadult Kelet (I. L.)	31
Évkönyv a budapesti ref. e. m. vallás- oktatásáról az 1940—41. évben	31

<i>Jer és lásd meg!</i> Belmissziói útmutató.	312
<i>Juhász Béla:</i> A ref. népisk. nevelés legfőbb kérdései (I. L.)	128
<i>Kozma Tibor:</i> Az Imago Dei problémája és a prédikált Ige (I. L.)	295
<i>Nagy Lajos:</i> Az udvarhelyi ref. egyházmegye múltja és jelene (I. L.)	126
<i>Nagy Mózes Erzsébet:</i> A szociálpolitika bibliai alapja és történelmi fejlődése (I. L.)	296
<i>Urbán Ernő:</i> Az evangélizáció kérdései (I. L.)	126

Gyakorlati tanítások. (Kovács Lajos.) 22, 55, 91, 121, 152, 189

Gyakorlati tanácsok. (Kovács Lajos) 30, 59, 94, 124, 159

Elnémult papok.

Lukács ev. 1:5–20.

A pap a beszélő ember. Annyira kiváltképpen a beszédével exisztál, hogy enélkül el se képzelhető. Noha mindig a beszédében összegeződik az ember, néha éppen csak egyetlen beszéde a sorsa: mégse önmagában s egyénileg érvényesül. Hanem egy közösség egészének hite, hitvallása csucsodik ki benne és magatartása igazodik utána.

Mily megindító, — ha egy oldalpillantást vetünk a „beszélő emberre”, akít éppen foglalkozásánál fogva, a hangzó szervében használ el, nemit el törvényszerűen az élete. Megindító, hogy az egykor szárnyalva csengő, hangorgánium idővel fáradtan tornázik egy szerény kis hanglétra megmaradt néhány fokán fel-le. — Ha nem találkozánk vele untalan, azt hihetnők, hogy a penna itt megszakadt.

Kezelője azonban jól tudja, hogy a tárgyról — realitása mellett is — nem eme vonatkozásban kell beszélni. Arról sem — ami pedig szintén nyilvánvaló —, hogy a „beszélő ember” mily kevésbé van gyakorta a mestersége biztos tudatában, felkészültsége szabatos birtokában. — Óh, ha a papok tudnák, hogy minő beszédek várnak tőlük... ha élnének ennek előjogával... ha fölbecsülnék a méltóságát... ha tisztáznák magukban, az Úr előtt, hogy még az időjárás is a szavuk után indul, mint a Mon-szun után a tenyészet... Istenem, ki se lehet birni egy kebel-
bellet 1...

Arról kell itten beszélni, hogy mi történik a hitetlen pappal. Ami — ugye — egyenesen kizárt képtelenség? „Contradiktio in adjecto.” Korlátolt koponyák gonosz elsüllyesztési kísérlete az efféle gyanúsítás. A papot nem érheti baleset: ő mindig előír, rá-mér, ellenőriz, de maga sohse kerül ostorvégre.

No, a közbeszólástól tartózkodó hallgatók azért megállapítanak. És — tagadható-e? — elégtételt éreznek a pap tojástáncán a textusok között s az elhajított sulykokat hijja nélkül számon tartják. Valahányszor nem hitből cselekedett, mindannyiszor felborított egy egy textust. S miután a beszéd a legnagyobb cselekedete: minden nem hitben fogant beszédével duplát vétett. Először tönkretett egy bizonyosságot, mivel kétséget támasztott felőle. És másodszor korlátozta vele a száját, mert nem vállalkozhatik már csak a tőle kitelő dolgok határáig.

De megint ismétlem, nem csak erről van itten szó. — óh, nem ragadom ki az élen jelölt szöveg ugrópontját. Nem firtatom a leragadt nyelví papot a gyermek-kérdés és vele kapcsolatos gondolatok tájékáról. — Hah, be kényes tolakodó, szemtelen póz volna, gyűlöletes szerep volna!... — De .kegyelem és békesség adassék bőszesen" sýnlődőknek, búsulóknak, vezeklőknek!..,

Hanem azóta él bennem alapos gyanu, mióta hallottam imádságot, prédikációt, mely sok felhasznált szóval éppen semmit sem mondott arról a bizalmas, személyre szóló üzenetről, mely kiváltképpen papok címére érkezik lehetetlenségek idején. Nem hiányzott onnan a frázis kenete, mimika méltósága, kottaszerűleg templomos hangképe. Kifogástalan józanság, élethűség méretezte méréseit. Szószertint kátététel őrködött felette, mint képlet az egyenleten. Csak éppen annak a megilletődött szentséges áhítatnak, misztikus döbbenetnek fojtott jelenléte hiányzott, amely csakis Isten közeléből árad és természetfeletti átszellemlétségével úgy terjeszkedik tova, mint a tömjénfüst. Enélkül is lehet az a beszéd meggyőző, sőt elragadó. De az igazi papi megnyilatkozás nem állhat meg az egyenlő színvonalú intelligenciák kölcsönös méltánylásánál. A létében tönkresilányult emberi kétségbeesett megadásával és az Istenre találás fullasztó örömeivel kell végződnie.

Mi az oka, hogy ez a probléma éppen a papot veszi célba? Nem kell messzi menni érte. A pap az a tudományosan képzett ember, különösképpen egészségesen, arányosan felépített intelligenciájú ember, akit — ha nem volna, hát fel kéne találni. Tán az egyetlen hivatástípus, mely az egészet látja, a minden egységét szemléli a .szak"-ok .szeletemberei" között. Logikája genetikusan nyomoz, kritikája, distinkciója beretváéles. Hogyan is tudna másképp eligazodni a felekezeti kielezett dogmatikai tételek harci frontján? A matériát éppen a valóság- és igazságérzete nem engedi kicsúszni a lába alól. S míg a feje nehéz a rációtól, a szívét szomjas sóvárgással tartja oda az észfeletti világ misztikus sugallásai alá. Isten és világ között kinek kell inkább kétfelé hasadni, mint a papnak? S a legmindennapibb kérdésekig, amikről azt hihetni, hogy Isten már nem is avatkozik bele a dolgokba, mert ez — az csak élettani kérdés.

S mindannyiszor, valahányszor a józan ész pártjára állott a hit magyarázhatatlan eszelőssége helyett: némaságra ítélte a száját. Vezércikkezik, funkcionálhat tovább is. De végül fel kell kiáltania egyik lelkész-testvér őszinte szájával: „testvérek, érzem, hogy én már többet nyújtani nem tudok, tanítások meg, hogy mitévő legyek magammal!?"

Csak az észfeletti fogantatású gyermek hozza meg a szavát, az első eleven, igazi hangot, a megbizonyosodottat, a bizonyágtevőt. A gyermek, .aki fogantatott Szentlélektől, születék Szűz Máriától" Igen, az első, saját, egyedülálló karácsonyi prédikációtól számít „beszélő embernek"

Káli Dénes.

Prédikáció- vázlatok.

A vallástétel.

Luk. 9:18—22.

A Krisztusról való vallástételt nem lehet elkerülni. Krisztus minden időben és mindenkihez intézi a maga kérdését: Kinek mondanak engem az emberek? Az emberek vallástétele hangzik az Úr felől. Mit mondhatnak róla? Mondanak sok szépet és jót. Mondják némelyek Keresztelő Jánosnak, aki a Megváltó eljövetelét hirdeti, mondják Illésnek, akinek visszajövele jelzi az Isten országa eljövetelét, minden bajnak, rossznak és bűnnek a végét, mondják prófétának, aki nagy célokat tűz ki az emberek elé. Ezek mind felületes és emberi vallástételek, egyik sem azt mondja, amit róla mondani keli. Ilyen vallástételre hív fel ma Krisztus mindenkit ebben a világban és ilyenek hangzanak el ma is felőle.

De az igazi vallástétel mégis az, amit személyesen teszünk róla. Mert nem elég azt mondani, amit mások vallanak felőle, nekünk magunknak is meg kell szólalnunk. Még ha semmit sem mondunk is, akkor is bizonyosságot teszünk róla a szavaink nélkül is a tettünkkel, magatartásunkkal, azzal, hogy milyen módon viselkedünk vele. Hány árulás, hány pártütés hangzik ki a tetteinkből és magatartásunkból. Nekünk tudni kell, hogy 0 ki. Tőlünk várja a világ a róla való bizonyágtételt, nekünk kell másokat az ő megismerésére vezetni.

És mégis ez a bizonyágtétel, az, hogy Krisztus kicsoda, titok marad. Nem érti meg a Krisztus megváltó hatalmát csak az, aki az ő halála és váltsága titkát ismeri. Mások előtt rejtve marad örökké.

Az irgalom.

Luk. 10 25-37.

Az igazi szeretet nem a szavakban áll, hanem az áldozatban, az irgalmában. Nézzük ezt a példázatot most úgy, amint az a Krisztus érettünk való tettét mutatja.

A szegény, kifosztott, útfélen hagyott ember mi magunk vagyunk. Minket fosztott ki a bűn, amint az élet országútján haladtunk. Milyen kegyetlenül el tud bánni velünk. Hogy meg tud támadni, hogy el tudja venni mindazt, amit mi magunkkal viszünk,

ami nekünk drága. Mindnyájan találkozunk a bűn ezen szörnyű hatalmával. Elindulunk bátran, vidáman, megrakodva kincsekkel s aztán jönnek a gonosznak hatalmai, megfosztanak a javainktól, megvéreznak, megsebesítenek s otthagynak az útfélen.

És senki sem könyörül rajtunk. Nemcsak az a baj, hogy nem akar, ámbár sokszor hogyan mennek el mellettünk olyanok, akiknek éppen az lenne a hivatása, hogy felemeljék a nyomorultat — mint ahogyan mi elmegyünk egymás mellett, a lelki nyomorúság levertjei mellett, anélkül, hogy néznénk rájuk. Ebben a világban nincs irgalom, ellentétek vannak, gyűlölet van, lenézés és megvetés ember és ember között. És ebben mi is hibásak vagyunk. Mi sem emelünk fel mást, mi sem látjuk meg azt, akinek reánk volna szüksége.

Az irgalom csak Krisztusban van. Ő az a samaritánus, akit megvet és lenéz a világ, de aki bennünket felvesz, érettünk jótáll, bennünket meggyógyít, hozzánk lehajol. Csak egy felebarátunk van: Isten Fia, aki leszállott hozzánk, hogy rajtunk könyörüljön. Ezt a könyörületet kell hirdetnünk másoknak is.

Az igazi gazdagság.

Luk, 12:16–21.

A mai világban még jobban érezzük, hogy a vagyon nem az emberé, hanem a közé. Egész népek és nemzetek jövője függ attól, hogy akinek valamije van, elvonja-e másoktól, csak arra tartja-e, hogy gyönyörködjék benne, hogy halmozza és elzárja, vagy azért, hogy másoknak is juttasson belőle. Ez az ember nem értette, miért adta neki Isten a vagyont. Elzárta, magának tartotta, gyönyörködött benne, felhalmozta s ezzel saját magát döntötte bajba.

Azt, amije az embernek van, lehet úgy nézni, hogy olyan vagyon, amivel korlátlanul rendelkezik. Ez az ember Így nézte. A földje bőségesen termelt s erre azt gondolta, hogy szabadon rendelkezik vele. Nem is csak az volt a bűne, hogy nem juttatott másoknak, lehet, hogy juttatott, hanem az, hogy az egész életét ennek a szolgálatába állította. Egyetlen gondja az volt, hogyan rakhatja el s tarthatja biztonságban azt, ami az övé. Mi is így vagyunk az életünkkel. A magunkénak tekintjük, azt hisszük szabadon rendelkezünk vele. Anyagi és szellemi kincseinket el akarjuk zárni mások elől, gyönyörködünk benne, ahelyett, hogy használnánk.

Krisztus két dologra figyelmeztet ezzel kapcsolatban. Az egyik az, hogy minden földi kincs mulandó. Még a legnagyobb és legdrágább is, az anyagi javakon túl a szellemiek, sőt az is, amit másokban bírunk. Jön egy nap, amikor el kell mennünk és nem vihetünk magunkkal semmit. Rettenetes gondolat. Aki ebben a világban gazdag és hatalmas volt, ott áll üresen Isten előtt, semmije sincs. Így áll majd minden ember, nagy és kicsiny, így áll minden hatalmasság, aki millióknak parancsolt, épenúgy, mint aki alatt

senki sem volt, Isten ítélőszéke előtt, üresen, árván, egyedül. A másik, amire figyelmeztet, hogy nekünk Istenben kell gazdagoknak lennünk. Hogy lehet ez? Hiszen mi Isten előtt szegények vagyunk. Az Istenben való gazdagságot nem mi szerezzük magunknak: Krisztus szerzi nekünk, ő adhat olyan javakat, amiket senki tőlünk el nem vehet: ez az ő kegyelme. Ehhez a kegyelemhez kell menekülnünk a világ úgynevezett gazdagságával szemben.

Az ítélet.

Luk. 13:34-35.

Fájdalmas ítélet ez Jeruzsálem felett. Mikor Jézus elmondotta, kiérezhető a szavából a fájdalom afelett, hogy az a nép, amelynek szabadítására jött, elvetette a szabadulás egyetlen lehetőségét. Ennek következménye minden, ami a néppel történik. Az a ház, amelyet Isten a maga tiszteletére emeltetett, pusztá lesz, szétszóródik és lelki kapcsolatait elveszti a nép, amely nem figyel Isten hívó szavára.

Ez az Ítélet fennáll minden nép felett s minden lélek számára, amely visszautasítja a megváltás üzenetét. Isten hozzánk is szól, hányszor szólt és hívott bennünket, meg akart látogatni, találkozni akart velünk, egybe akart gyűjteni, nem emberi, hanem az ő kegyelmi üzenetével. A mi személyes életünkben is ott hangzott sokszor a hívó szó. Hányszor utasítottuk el magunktól s maradtunk ezért egyedül, szakítottuk ki magunkat a kegyelem közösségéből. Nem Isten hagyott el minket, mi hagytuk el őt, mi nem akartunk találkozni vele.

De eljön az idő, amikor ezen még lehet segíteni. Amikor Krisztus megjelenik közöttünk és megint hív bennünket. Az ő kegyelme nem akarja, hogy mi elhagyjuk őt s egyedül maradjunk. Hogyan hív most is. A világ ítélet alatt van s ez az ítélet itt van körülöttünk. Még lehet látni Krisztust, még lehet hallgatni rá. Még kell keresni az elutasított kegyelmet s ha megismertük, örömmel magasztaljuk azt, aki jött az Úr nevében hozzánk is, mint ahogyan jött az egész világhoz.

I. L.

AZ egyház János apostolnak Mennyei Jelenésekről való könyvében.

Mit tanít a János apostol Mennyei Jelenésekről való könyve az egyházzal, mit üzen nekünk, mai egyházi szolgálóknak, ezen a könyvön keresztül arról az egyházzal, amelyben mi szolgálunk, az egyház Ura és Feje: Jézus Krisztus? Erre a kettős kérdésre kell ebben az előadásban megfelelnem.

A kérdés felvetése nem esetleges, hiszen minden bibliai könyvnek határozott üzenete van az egyház valósága és életkérdései felől. A Bibliában szóló Ige és az Egyház egymástól el nem választható őszinteségek. Isten Igéje által hívja össze, tartja együtt és élte az egyházat, az egyház egyetlen célja: Isten Igéjének szolgálata. A Szentírásban Isten önmagát jelenti ki, leplezi le mindig úgy, ahogy a legbensőbb közösségben áll a földről kiválasztott népével: az egyházzal.

Minden bibliai könyv Istennek ugyanarról az egyházzal szól, rámutat az egyház őszinteségének közös vonásaira, de ezenfelül minden bibliai könyv az egyházi életnek valami egészen sajátos vonatkozására tesz különös hangsúlyt. Ezért kell az egyház problémáját minden bibliai könyvön külön végigkísérni, hogy így teljes képünk legyen arról, hogy Isten mit jelent ki az egyház felől a maga Igéjében.

Az általunk tanulmányozott könyv három vonatkozásban beszél az egyházzal: 1. A bevezetés és befejezés (1:4, 11, 20, 22:16) úgy szól az egyházzal, mint akit *Jézus* ebben a könyvben és általában a maga kijelentésében *megszólít*, akinek a maga választott emberei által üzen. 2. Ez a könyv bemutat előttünk *hit adott gyülekezetet*, a gyülekezeti élet nehézségeivel, bűneivel, különös kegyelmi ajándékaival. Rámutat arra, hogy az adott földi gyülekezetek is mennyire Krisztus szemei előtt folytatják életüket (2. és 3. fejezet). 3. Ez a könyv jelképes kiábrázolással az egyház szó használata nélkül élénk állítja Krisztus egyetemes egyházának történelmi gyülekezetek feletti *kozmikus őszinteségét*, az Isten színe előtt a mennyben élő egyházat és az egyház létének végét: Istenországának eljövételét (4:1–11, 7 1–17 12–13. fejj. 14–16. fejj.; 21:9–27).

A könyv tehát hármassal emeli ki az egyház életének: Krisztus szól az egyházzal, az egyház gyülekezet és az egyház történet feletti őszinteség.

Krisztus üzen a földön élő egyháznak.

Tételünket, hogy Krisztus üzen a földön élő egyháznak, két hely igazolja: (1:1—20) és a könyv vége (22:16).

Ebben a vonatkozásban három részletkérdést kell megvizsgálnunk: mit üzen Krisztus, ki által üzen és kiknek üzen?

1. *Mit üzen Krisztus a gyülekezeteknek?* Egészen röviden: azt a kijelentést, amelyet vett az Istentől. Ez a kijelentés tulajdonképpen maga Krisztus, az élő Ige, akiben Isten teremtetten a világot, azt fenntartja és akire mint célra azt vezeti. Ez a Krisztus teljes Úr, aki mennyei dicsőségben uralkodik élet és halál felett, ő a kezdet és a vég, aki vala, aki van és aki eljövendő. Nála vannak a pokolnak és a halálnak kulcsai. Ez a hatalmas Krisztus kegyelmet és békességet hozott a maga egyházának. Részesíti a maga egyházát az általa szerzett feltámadás örömeiben, kimossa az egyházát a maga bűneiből a maga vére által. Krisztus üzenetének tartalma tehát kettős: ő, aki szól az egyházhoz erős és hatalmas Úr, de egyben kegyelmet és békességet hozó Megváltó is.

2. Krisztus ezt az üzenetet az ő *angyala által küldi Jánosnak és János által a gyülekezeteknek.* Az a tény, hogy a gyülekezetnek közvetlenül szóló János és Krisztus között van még egy közvetítő, egy mennyei lény: az angyal, rámutat a kijelentés mennyei eredetére és jellegére. János azt nem közvetlenül vette, azzal a ténnyel, hogy a kijelentést angyaltól vették mondja, maga is elismeri, hogy a kijelentés valóban nem önmagától származik. Az angyal közbeiktatása tehát még inkább kiemeli a kijelentés mennyei eredetét. János, aki az angyal által közölt kijelentést tovább adja a gyülekezetnek: Krisztus szolgája. Ez a meghatározás kiemeli, hogy Krisztus nem a gyülekezetnek nem a gyülekezet, hanem a saját maga szolgálán keresztül üzen. Ugyanezt a gondolatot fejezi ki az a kép is, hogy a hét gyülekezet angyala, más szóval a hét gyülekezet szolgája, vezetője: a Krisztus jobb kezében van. Krisztus tartja a saját kezében a gyülekezetek szolgáit a gyülekezetek fölött.

3. Krisztus *az Ázsiában lévő hét gyülekezetnek küldi a kijelentés üzenetét.* Az Írás a gyülekezeteket meg is nevezi. Krisztus egészen közel van ehhez a hét gyülekezethez, hiszen ott sétál az őket jelképező hét gyertyatartó között és mégsem szól hozzájuk közvetlenül, hanem csakis János által, akinek Krisztus angyala adja át az üzenetet. Krisztus már fent van a mennyekben, nem szól személyesen a gyülekezeteknek, mint akkor, amikor még a földön járt, igen, mert prófétai szolgálata véget ért: tökéletesen kijelentette a maga akaratát. Most már csak az egyszer kijelentett közli újra és újra a maga szolgálán keresztül.

4. *Mire figyelmeztet bennünket mit ebben az első fejezetben elmondottunk?*

Mindenekelőtt arra, hogy nekünk, Krisztus mai szolgálóinak őt minden hatalommal és kegyelemmel teljes Úrnak és Megváltónak kell ismernünk. Egészen világosan látnunk kell, hogy a mi érlette végzett szolgálatunknak csakis akkor van értelme, ha egyenesen és kizárólag Őről szólunk. Ezt a kijelentést azonban mi sem vehetjük közvetlenül: a mi számunkra Krisztus közvetítő angyala, küldöttje: a Szentírás. Azt kell a gyülekezeteknek elő mondanunk, prédikálnunk, amit a Szentírásban készen kapunk. Csakis ebben az esetben vagyunk Krisztus szolgálói. Sajátmagunkat illetőleg jól kell látnunk, hogy gyülekezetekben szolgálunk, de lényegében nem a gyülekezeteknek, hanem Krisztusnak vagyunk a szolgálói. A gyülekezetek fölött álló Krisztus kezében vagyunk. Tehát ehhez a méltósághoz és elhíváshoz méltóan kell szolgálatunkat betöltenünk. És végül úgy kell a magunk gyülekezetét néznünk, mint akihez Krisztus az ő kijelentését akarja rajtunk keresztül szólani. Mindig ott kell látnunk Krisztust, amint járkal a gyülekezetek között, tehát sohasem szabad Krisztus nélkül gondolnunk a gyülekezetre. A gyülekezetek egységét nem az egységes közigazgatásban, egységes istentiszteleti rendtartásban, hanem a közöttük járó, a gyülekezeteket számontartó Krisztusban magában kell látnunk. És bennünket, lelkipásztorokat lényegében ez a Krisztus tart össze, akinek a jobb kezében együtt vagyunk.

2. FEJEZET.

A hét gyülekezet.

1. A Jelenések könyve a görög *ekklészia* szót tizenkét esetben használja. Mivel ez a szó minden esetben az egy helyen élő hívekre vonatkozik, bibliafordításunk mindig *gyülekezetnek* fordítja. A könyv, amint arra előadásunk harmadik fejezetében kitérünk, Krisztus egyetemes egyházáról is beszél, de annak jelölésére az *ekklészia* szót sohasem használja. Amikor tehát ez a könyv bemutat nekünk hét kizsátsiai gyülekezetet, mindenekelőtt arra mutat rá, hogy a gyülekezeten nekünk mindig az egyházat: Krisztus választottjainak közösségét kell értenünk. Mindig szem előtt kell tartanunk azt a bibliai igazságot, hogy a gyülekezet, úgy amint van, egymagában, a Krisztusban való hitben már egyház. Ma az egyház szót majdnem kizárólag közigazgatási értelemben, a gyülekezetek közösségére érve, vagy Krisztus láthatatlan egyházára vonatkoztatva használjuk, és igen gyakran megelégedünk arról, amiről hitvallásaink és régi szóhasználatunk bizonyosságot tesz, hogy a gyülekezet már önmagában is egyház.

2. A hét gyülekezetnek szóló hét levél mindenike így kezdődik: „a gyülekezet angyalának írd meg” és így végződik: „Aki nek van füle, hallja, mit mond a Lélek a gyülekezeteknek”, Krisztus az egyes gyülekezetek angyalait, vezetőit szólítja meg, azokon keresztül szól, de amit mond, nemcsak annak a gyülekezetnek,

hanem az Egyház összes gyülekezeteinek szól. Más szóval ez azt jelenti, hogy minden gyülekezetnek külön szól Krisztus az illető gyülekezet szolgáján keresztül, de az amit mond, minden gyülekezet számára szóló közös üzenet. Ez a tétel rámutat Isten Igéjének egyik páratlan sajátására: *a legszemélyesebb és mégis a leg-egyetemesebb igazság és üzenet*. Ez az üzenet minden gyülekezetnek valami egészen speciális életjelenségére: bűnére vagy erényére mutat rá, de azért minden más gyülekezetre is vonatkozik.

3. A gyülekezetekhez szóló hét levél megszólításában a gyülekezetek *Úrnak, Krisztusnak, más más vonása domborodik ki*. „Ezeket mondja az, aki az ő jobb kezében tartja a hét csillagot, aki jár a hét arany gyertyatartó között” (efézusi), „Ezt mondja az Ekő és Ufolsó, aki halott vala és él” (szmirnai), „Ezt mondja az, akinél a kétélű kard vagyon” (pergamumi), „Ezt mondja az Isten Fia, akinek szemei olyanok, mint a tűzláng és akinek lábai hasonlóak az Izzó fényű érchez” (thiatirai), „Ezt mondja az, akinél van az isteni hét lélek és hét csillag”, (szárdiszi), „Ezt mondja a Szent, az Igaz, akinél a Dávid kulcsa van, aki megnyitja és senki be nem zárja, és bezárja és senki meg nem nyitja” (filadelfiai), „Ezt mondja az Ámen, a hü és igaz bizonyosság, az Isten teremtesének kezdete” (laodiceai).

Ha visszagondolunk az 1. rész 9–20 verseiben megjelent Krisztus alakjára, azonnal látjuk, hogy ebben a hét részletképben közölt hét vonatkozása a Krisztus alakjának, ott egyetlen képben és alakban van összefoglalva. Krisztus az egyes gyülekezetek elé a teljes valójában állítja magát, de mérhetetlen gazdag valóságából különös hangsúllyal mindig azt mutatja meg, amire az illető gyülekezetnek éppen szüksége van. Ezt a tételt igazolja az, hogy a gyülekezetek jellemzése és a Krisztus egyes jellemvonásainak előtérbeállítása között szerves összefüggés van. Itt sajnos ennek részletes igazolására nincsen terünk. Csak a jellegzetes helyekre utalunk (2:1 és 5; 2:8 és 10, 11:212 és 16; 2:18 és 23; stb.) Krisztus a gyülekezeteket önmagával, azok fejével állítja szembe és magából éppen azt mutatja meg, ami a gyülekezetből hiányzik. Krisztus alakja és műve olyan mérhetetlenül gazdag, hogy ha mindent megírtak volna róla az apostolok, a róla szóló könyveket az egész világ nem fogadhatta volna be. (János ev. 21:25) Krisztus az ígértetést arra akarja felhasználni, hogy azon keresztül az ő mindig egy és azonos valóságának újabb és újabb vonatkozásai domborodjanak a gyülekezet elé. A gyülekezetet annak fejének tükrében kell megismerni, hogy azt igazán ismerhessük, ez a gyülekezetmegismerés felette van a szociológiai, lélektani és más emberi tudomány által végzett megismerésnek, a gyülekezetnek nem esetleges problémáira, hanem gyökérkérdéseire mutat rá.

4. Krisztus kijelentése napvilágra hozza *mindenik gyülekezetnek a maga külön bűnét*. Az efézusi elhagyta az első szeretetet, a szmirnaiban sokan vannak álkereszténynek, a pergamumiak között sokan folytatnak pogány szokásokat, ugyanilyen bűnben leledzik a thiatirai gyülekezet is, Szárdisban sok a magát élőnek mutató

halott keresztyén, a filadelfiai gyülekezetnek kevés az ereje, a laodiceai pedig se nem hév, se nem hideg, csupán csak közönbös Krisztus iránt.

Krisztus ezekre a bűnökre a leghatározottabban rámutat és kijelenti, hogyha ezektől a gyülekezet magát meg nem tisztítja, elveszíti gyülekezet-jellegét és Ura meg fogja tagadni. Annak az ítéletnek, amelyet Krisztus már itt az időben tart a gyülekezet fölött, komoly jelentősége van. A gyülekezet itt a földön csakis addig gyülekezet, amíg komolyan veszi Urának, Krisztusnak parancsát. Krisztusnak magának van hatalma és indulata arra, hogy gyülekezeteket semmisítsen meg.

Annak ellenére azonban, hogy Krisztus ilyen élesen és minden következményével együtt tárja fel a gyülekezetek bűneit, mindenik számára nyitva tartja a *megtérés lehetőségét*, sőt éppen azért ítéli meg a gyülekezeteket, hogy ezzel az ítélettel komoly megtérésre és megújulásra szólítsa fel őket. A megtérésnek nemcsak Krisztus bűnöket feltáró ítélete a mozgatója, hanem *a gyülekezet eddigi hívő élete és engedelmissége*. Amilyen élesen odaállítja Krisztus a gyülekezetek elé azok súlyos bűneit, éppen akkora szeretettel emlékezik meg a gyülekezetek erényeiről is és ezeket azért állítja a gyülekezetek elé, hogy lássák meg életük alatt, mint alapot, Krisztus eddigi munkáját és annak megújulásra kötelező eddigi gyümölcseit.

Az efézusi gyülekezet béketűrő volt Krisztusért és fáradott az ő nevéért, a szmirnai hősieken viselte szegénységét, a pergamumi a Krisztus ellenes tanítások ellenére is kitartott az igaz hitben, a thiatiraiak utolsó cselekedetei többek az elsőknél, még a teljes züllés útjára jutott szárdiszai gyülekezetben is vannak egy kevesen, akik bemennek Istenországába, a filadelfiai gyülekezet csekély ereje ellenére is megtartotta a Krisztus nevét és a közönbös laodiceai gyülekezet megtérésében is reménykedik Krisztus.

5. Milyen *nekünk*, Krisztus mai szolgálóinak *szóoló üzenet* van abban, amit a hét kisázsiai gyülekezetéről szólottunk?

Az első figyelmeztetés az, hogy a saját gyülekezetünket Isten Igéje alapján teljes egyháznak, Krisztus valóságos gyülekezetének tekintsük, s arra Krisztus nélkül, aki a gyülekezetet szemmel tartja, soha se gondoljunk. Szolgálatunkban a teljes Krisztusról, az ő hatalmáról és kegyelméről tegyünk bizonyosságot, de a Lélek világosságáért könyörögve, azt mutassuk Krisztusból, amit a gyülekezet leginkább elfelejtett róla, amiben leginkább távol van tőle. A gyülekezetünket ne lélektani és szociológiai úton, hanem az Ige tükrében akarjuk megismerni. Ebben a megismerésben ne féljünk a gyülekezet bűneit nevének nevezve említeni. Nincs gyülekezet bűn nélkül. Ezt a bűnt igehirdetésünkön keresztül bátran állítsuk a gyülekezet elé, komolyan figyelmeztetve a gyülekezetet az elkerülhetetlen ítéletre, teljes megsemmisülésre, ha igazán meg nem tér. De ne feledjük el a hfvek elé oda állítani a gyülekezet múltjának és jelenének azokat a drága jeleit, adományait és kincseit sem,

amelyek a gyülekezet Krisztushoz való tartozásáról tesznek bizonyosságot. Minden feddőzésünk mögött álljon ott a figyelmeztetés, hogy Krisztus ítéli meg, szólítja fel megtérésre a gyülekezetet.

III. FEJEZET.

Krisztus idő feletti egyetemes egyházának élete.

1. Amilyen erőteljesen hangsúlyozza ez a könyv, hogy Krisztus egyháza helyi gyülekezet, éppen olyan határozottan megmutatja azt is, hogy a Krisztusban kiválasztottak egyetlen nagy közösséget alkotnak és ez a közösség *felette van a térnek és időnek*. Továbbmenőleg azt mondhatjuk, hogy egyetlen bibliai könyv sem mutatja be annyi képen az egyház idő feletti örökkévaló mivoltát, mint éppen az általunk tárgyalt.

A jelenések Könyve a következő vonásait emeli ki az egyház örökkévaló jellegének: 1. A kiválasztottak nagy láthatatlan közösségében együtt vannak az Ó- és Újszövetség választottai (4:1—11). 2. Isten népe a maga nyomorúságától csak az örökkévalóságban szabadul meg, de akkor végleg megszabadul (7:1—17). 3. Az egyház a világvége előtt, amikor eljön Istenországa, örökös harcban áll ősi ellenségével a sáttannal, az antikrisztussal és a hamis tanításokkal (12—13. fej). 4. Az egyház végső győzelme, a kiválasztottak Istent magasztaló egészen új élete (14:1—5, 12—13, 15:1—4, 18. rész, 19—20. rész). 5. Istenországának megvalósulása az egyház helyett (21. rész). Ez az öt pont az egyházat illető végső kérdésekre adja meg a feleletet.

2. A 4. részben közölt első mennyei látomás szerint az Úr királyi trónja előtt 24 vén és négy lelkes állat dicsért és magasztalja az Urat. Némely írásmagyarázók szerint ez a 24 vén az *ó- és újszövetségi népet képviselő pátriárkáknak és apostoloknak* a jelképe. A négy lelkes állat pedig az Istentől teremtett nagy világmindenség szimbóluma. Ha ezt a magyarázatot fogadjuk el, már pedig nincs okunk arra, hogy el ne fogadjuk, akkor ez a kép arra a teljes belső egységre utal, amelyben az ószövetségi választott nép és az újszövetségi egyház áll egymással. Isten már a világ teremtésekor megkezdte a maga kiválasztó munkáját és ennek a kiválasztásnak a helye az egyház. Az egyház Istent dicsőítő magatartásával egy időben folyik le az egész teremtett világ Istent dicsőítő szolgálata. Az egyház felismeri az Istent dicsőítő természet roppant erőit és szépségét és az Úr színe előtt megvallja a természetnek ezt a tulajdonságát. Az Isten színe előtt egybeolvad az egyetlen egyház és az egész természet Istent magasztaló éneke és vallomása.

3. Az egész hetedik rész egyfelől az *egyház egyetemességéről*, másfelől a kiválasztottak *szenvedésektől való megszabadulásáról* szól. Isten nemcsak a tizenkét törzsből, hanem minden népből begyűjti a maga választottait abba az örök boldogságba, ahol a

a nagy nyomorúságtól megszabadultak fehér ruhában dicsérik az Urat, szolgálnak neki éjjel és nappal. Ezeknek az élete megszabadul a fizikai lét súlyos terheitől, amelyeket addig, míg a földön voltak, viselniök kellett.

Isten népe, az egyház, itt a világban el van rejtve, nyomorúság, éhség, bűn alá van rekesztve. Ez a szétszórt és megpróbált nép csak a mennyben jut el a maga igazi nyugalomára, ahol minden bűntől tisztán, magasztalhatja az Urat. Ezt a nagy győzelmet a Bárány, Krisztus tette az övéi számára lehetségessé.

4. A 12—13. rész a sátánnal, az antikrisztussal és a hamis prófétával szemben *harcoló egyház* kozmikus Küzdelmét ábrázolja. Az egyház jelképe ezekben a részekben a napba öltözött asszony, aki meg akarja szülni gyermekét, akinek gyermeke miután megszületett, felment a mennybe az Úr trónjához. Ez a gyermek Krisztus, az asszony pedig az ígéretek hordozója: a lelki Izrael. A sátánt jelképező sárkány a szülés után is üldözi az asszonyt, aki a pusztába menekül. Üldöző ellensége megszégyenítésére az Isten két szárnyat ad neki, hogy egészen biztosan megmenekülhessen a fenevadtól. A természet is segítségére jön, mert elnyeli azt a vizet, amelyet megfojtására köpött utána a kígyó. Ez az egyházat üldöző sárkány a mennyben való legyőzése után került le a földre, hogy ott még egy ideig gyötörje az Isten népét.

Az egyház másik két ellensége a hét- és kétfejű vadállat. Mindkettőnek nagy hatalma van: az egyik azzal támadja az egyházat, hogy karmolja Istent és az ő népét, ez hadakozik a szentek ellen, a másik fenevad ellenkező módszert választ: csodákat és jeleket tesz, mintha maga is Krisztus volna. A káromkodó és hitető fenevadak ellen csak egy orvossága van az egyháznak: a szentek békességes tűrése és hite.

Az egyház tehát ebben a világban mindig üldözött, káromlásnak és megtévesztésnek kitett egyház. Nem kell azonban az üldözéstől félnie, az üldöző fenevadak ereje az idő feletti mennyi dimenzióban már meg van törve, Isten szárnyat ad az üldözött egyháznak és a természetet is segítségére küldi. Az egyháznak hívő békességes tűréssel kell a földön kitartania.

(Folyt. köv.)

László Dezső.

Gondolatok és szempontok **a háztartási alkalmazottak között végzendő népműve-** **lési munkára vonatkozólag.**

I. A népművelő munka célja a háztartási alkalmazottaknál.

Tekintetbe veendő, hogy a háztartási alkalmazottak különböző előismeretekkel, de átlag alig többel, mint néhány elemi osztály végzésével, vagy legalább is ennek megfelelő ismeretekkel jönnek a városba. Itt ezeket továbbfejleszteni nincs alkalmuk. Itteni tartózkodásuk alatt, leszámítva, amit foglalkozásuk közben tanulnak, rendszeres nevelésben és művelésben nincs részük. Ez idő alatt a városi életforma átvétele legtöbnyire kiöli belőlük a falu életformája iránti érzéket, egész közösségüket a faluval, úgy, hogy amelyik oda visszakerül is, nehezen tud abba az életformába visszatalálni. Ismeretkörük ha tágul is, nem mélyül, szellemiségük, világnézeti tájékozottságuk nem alakul, legfeljebb valóságos szellemű továbbképzésben van részük, önművelő tevékenységet nem végeznek, magukat továbbképezni alkalmuk nincs, legalább is nem rendszeresen. Munkabeosztásuk a legtöbb helyen olyan, hogy reggeltől estig el vannak foglalva, az esti órák pedig a napi munka után alkalmatlanok arra, hogy akkor valamivel foglalkozzanak. Ünnepnapi délutánjaikat szórakozással töltik el, amire, különösen a szabad levegőn való mozgásra, az egy-falubeliek találkozására, úgy egészségügyi, mint a falu közösségi szellemében való megmaradásuk szempontjából szükségük van.

Ezek alapján a közöttük folyó népművelő munka a következő célokat kell kitűzze: 1. Elsősorban komoly lelki nevelést kell nekik nyújtani és pedig úgy, hogy annak vallásos alapozása megmaradjon, sőt tovább épüljön. 2. Azután szükséges, hogy a közöttük folyó munka megerősítse, támogassa vagy felújítsa annak az életformának értékeit, amelyből jöttek, elmélyítse azt, hogy hazatéré-

A kolozsvári népművelési titkár felkérésére állíttatott össze ez a tervezet, azzal a gondolattal közöljük, hogy bár a helyi viszonyokat tartja szem előtt, másutt is érvényesíthető indításokat tartalmaz. Különben a „*Munkára fel*” programban, amely a napokban megjelenik s minden lelkészi hivatalnak szétküldetik, szintén van egy tervezet háztartási alkalmazottaknak — a nőszövetség vagy leányszövetség által megtartható — tanfolyamára.

sük után abba visszatárljanak. Egy felületes városi ú. n. műveit' eég nyújtása nemcsak haszontalan, de egyenesen veszedelmes lenne számukra. Ez nem azt jelenti, hogy a falu életére vonatkozó anyagot kell nekik nyújtani, hanem, hogy minden anyagot a saját életformájuk szerint és annak megítélése alapján adjunk át. 3. A munkában ne csak passzive, vagy egyáltalában ne passzive, hanem aktive vegyenek részt, azaz a cél, hogy saját maguk műveljék magukat, ne csak egy anyagot kapjanak, amit esetleg azonnal elfelejtenek. 4. Kapják meg azokat a szempontokat, amelyekből a dolgokat megítélni és látni kell s ezt a saját életformájuk szerint kapják.

Számbaveendő, hogy ma milyen munka folyik közöttük. A jelenlegi munkát a következő szervek végzik: 1. Az egyházak. (Katalin-körök a római katolikus, Lidia-körök a református egyházban, stb.) Ezek munkája főleg vallásos, bár ismeretterjesztő munka is gyakran előfordul. 2. Székely Alkalmazottak Egyesülete, ennek a munkája szórakoztató összejövetelekben, műkedvelői színdarabok előadásában áll. 3. Lövészegylet, ez a nemzeti és kulturális munka területén dolgozik. Szükséges lenne először számbavenni, hogy ezek közül melyik milyen munkát végez, hány alkalmazottat számol a tagjai közé és milyen időközökben gyűjti őket össze. Az egyházaknak ezen munkáját feltétlenül szükséges támogatni, mert a fentebb jelzett célok közül a lelki nevelést legmélyebben ezek tudják végezni, mint eddig is végezték.

Végül a cél megvalósításánál számolni kell a nehézségekkel. Ilyen nehézségek a következők: 1. Vasárnap délutánját nem igen fogja feláldozni, mert erre a szórakozás szempontjából szüksége van. 2. Hétköznapi a munkaadó nehezen engedi, legtöbbször egész napját lefoglalja. 3. A hétköznapi alkalom sok visszaélésnek lehet tákarója. 4. Általában fenn fog állani előtte az a gyanú, hogy a velük való foglalkozás reájuk valami új terhet akar róni.

E nehézségek eloszlatására a következőket lehet tenni: 1. A munka legyen olyan, amely annak őszinteségéről és arról, hogy ez reájuk nézve újabb teherrel nem jár, meggyőzheti. 2. A munkaadókat rá kell beszélni, esetleg kényszeríteni, hogy hétköznapi heti egy órára őket elengedjék. 3. Biztosítandó az ellenőrzés, esetleg abban a formában, hogy az alkalmazott bizonyítsa, hogy az időt a népművelő munkával töltötte. 4. Körzetekben, kis távolságokban tartani, hogy hamar oda- és visszajusson. 5. Az összejövétel ne csak egy előadás alkalma, hanem a velük való pásztori foglalkozás, beszélgetés alkalma is legyen.

II. A munka maga.

Az előbb elmondottakból következőleg a háztartási alkalmazottak közötti munka a következőkben sem lehet olyan, mint a népművelői munka többi formái. Ha nem lehet megelégedni itt előadásokkal, amelyeket néha különböző előadók, egy bizonyos

előre elkészített sablon szerint tartanak, hanem a munkának változatosnak, az alkalmazottak egész életére kiterjedőnek és őket tevékenységre, saját maguk művelésére indítónak kell lennie, egyúttal alkalmat adva arra is, hogy az itt szerzett műveltséget — nem ismeretanyagot csupán — otthoni életükkel kapcsolatban fogadhassák el és otthon is használhassák.

Ezek alapján a munka a következőkben tagolódna:

1. *Előadások.* — Ezek témaköre három csoportban legyen összefoglalva. Előadások a szociális síkban, amelyek megismertetik őket a helyzettel, munkával, amelyben állnak, az ott rájuk váró köteleességekkel, társadalmi helyzetükkel, a rájuk vonatkozó állami törvényekkel, azokkal az állami és társadalmi szervekkel és szervezetekkel, amelyek nekik segítségükre lehetnek. Ezen előadások útján tájékoztatást kapnak arról, hogyan állanak ők a nemzeti feladatok szolgálatában, hogyan támogatja őket az állam és társadalom s meglátják, hogy rájuk a nemzet éleiben milyen feladatok várnak a mostani helyzetükből kifolyólag.

Az előadások második csoportjának feladata ápolni bennük az otthon szeretetét s egyúttal megismertetni őket ennek az otthonnak vonásaival, az ott folyó élet belső törvényeivel, lehetőségeivel, nehézségeivel, hogy mikor itteni szolgálatuk véget ér, szívesen menjenek haza s ott igyekezzenek bekapcsolódni a további életbe. Itt szükséges tehát előadásokat tartani nekik, amelyek megismertetik Erdély különböző tájegységeit, beszélni a kalotaszegi, háromszéki, udvarhelyszéki, csíki, szilágysági és a szörványterület magyarságáról, annak történetéről, jelen helyzetéről, életlehetőségeiről, azokról a sajátos értékekről, amelyeket az itt élő magyarság lelki alkatában, népművészetében stb. hordoz. Ebből meglátnák, hogy az erdélyi magyarság mennyire egységes a különbségekben is és mennyire sajátos vidékenként a maga egységében is, ez közelebb hozza őket a saját vidékükhez is, de megérleli velük más vidékről jövő társaikat.

A harmadik csoportot kell, hogy képezze ennek a városnak megismertetése, ahol most laknak. Feljönnek Kolozsvárra, itt töltenek éveket anélkül, hogy ismernék a várost, annak levegőjét, történelmét, lelkét, szóval azt, ami maga a város a maga valójában. Ezek az előadások szólanának Kolozsvár múltjáról, annak legfontosabb eseményeiről, a jelen helyzetről, intézményekről, a város fekvéséről, szóval a város helyzetének és életének ismeretéről.

Az előadás módszere ne legyen iskolás. Egy rövidebb, félórás előadás után adjon alkalmat arra, hogy kérdéseket vehessenek fel, esetleg különösen a második csoportba tartozóknál, hívja fel őket, hogy a jelenlevők a saját vidéküknek el nem sorolt sajátosságait, vonásait ismertessék, az előadást kipótolják, esetleg legyen összekötve bizonyos dolgok (népművészeti termékek, helyi népdalok, mesék, mondák stb.) bemutatásával, amit azon vidékről jöttek végezzenek. Általában a dialogikus formát kell lehetőleg

ezeknél alkalmazni. Nagyon helyes volna, ha ezekhez az előadásokhoz kapcsolva képeket, füzeteket lehetne közöttük kiosztani, amelyek ezen előadás csoportok mindegyikével kapcsolatban megőrzíténék bennük mindazt, amit hallottak s emlékeztetnék őket azokra.

2. *Tanfolyamok.* — Az előadások mellett, amelyek természetükénél fogva változatosak kell, hogy legyenek, szükség van olyan tanfolyamokra, amelyek egy-egy összefüggő kérdéscsoportot bizonyos meghatározott céllal tárgyalnak. Ennél főképpen azokra számíthatunk, akiknek érdeklődése már szilárdabb, tömörebb, tehát hosszabb és részletesebb dolgot is végig tudnak hallgatni.

Ilyen tanfolyamokat kellene számukra tartani, illetve lehetne tartani a következő kérdésekből és körökből:

Népművészeti tanfolyam. Feladata, hogy egy vidék népművészetét megismertessük, tudatosítsuk, megmutassuk, mi abban a szép, milyen régi hagyományok vannak abban, hogyan kell azokat megőrizni, hogy kell azt a munkát végezni. Ennek egyúttal az is lehetne a következménye, hogy olyan vidékek, ahol népművészet nincsen, egy-egy nekik alkalmas népművészeti formát átvesznek és meghonosítanak.

Irodalmi tanfolyam. Itt a magyar irodalom egy korának vagy alakjának ismertetése, nem iskolás, hanem indításokat adó módon. Egyúttal nevelés arra, mit és hogyan kell olvasni. Ennél nem sokat, hanem kisebb témakört, de részletesen és érdekesen ismertetni, mert annál érdekesebb valami, minél részletekbe menőbb és minél inkább kapcsolódik a hallgató életéhez.

Főzőtanfolyam. Itt megismertetni nemcsak a főzés, hanem az ételek elkészítésének, azok változatossá tevésének módjaival, különös tekintettel a háborús körülmények által okozott nehézségekre. Közvetett célja az is, hogy a falusi életnívót, táplálkozásmódot stb. befolyásolni akarjuk.

3. *Szórakozás.* — Jelenleg a háztartási alkalmazottak egyetlen szórakozása a vasárnap délutáni séta, néha színházba vagy moziba való eljárása, ahol a darabok kiválasztása nem azok minősége, hanem a rendelkezésre álló idő szerint történik részükről. Ezenkívül néha műkedvelő színelőadást rendeznek.

Bár a szórakozást nem szabad pedagógiai és didaktikai szempontoknak szolgálatába állítani, mégis ezek a szempontok, különösen az előbbi annak irányításában szerepet kell, hogy játsszék. Itt két szempont van: az egyik megfelelő szórakoztatásról gondoskodni számukra, ami — a náluk és részükre nélkülözhetetlen vasárnap délutáni, utcákon való bolyongást, amely a többiekkel való találkozás egyik alkalma is — nem veszi el, de mellette másról is gondoskodik. Erre való lehetnének a következők

Elsősorban könyvtár, ami olvasásukat irányítja, őket az olvasásra, mint önművelésre szoktatja s ízlésüket műveli. Szükséges volna minden körzetben, ahol csak ilyen előadások és tanfolya-

mok számukra tartatnak, egy kisebb méretű, de jó, megválogatott könyvtárt létesíteni. Minden előadás után lehetne, de vasárnap délután is bizonyos órákban könyvkiadást tartani és pedig úgy, hogy akik az előadást látogatják, azok, ha ezt igazolják, ingyen, mások valami csekély, pár filléres díjért kapjanak könyvet olvasni. Ez arra is jó volna, hogy az előadásokat szívesebben látogatnák s egyúttal ellenőrzés bevezetésének is egy magától értődő, nem bizalmatlanságot ébresztő módja. Nagyon fontos a könyvtár gondos összeállítása, hogy abban megfelelő színvonalú és érdeklődést ébresztő könyvek legyenek.

A szórakoztatásra másik alkalom a színházba és moziba adott kedvezményes jegyek, esetleg kulturfilmek előadása. Ezt meg lehetne csinálni a tízes szervezet által vagy annak kezdeményezésére tartott színházi előadásokkal együtt, ahol a háztartási alkalmazottaknak szintén lehetne részt adni ennek élvezetében. Ugyanez megoldandó a mozira nézve is. Ezeket a kedvezményes, vagy ingyenes jegyeket szintén lehetne az előadásokon, tanfolyamokban való részvéteihez kötni.

Egy harmadik mód a nyári időben, vasárnap vagy ünnep nap délutánján számukra tartott kirándulások rendezése. Ez alkalmat nyújtana nemcsak szórakozásra, hanem arra is, hogy játék és pihenés mellett a várost, a vidéket, vele kapcsolatban sok minden mást ismertetni lehessen velük. Minden évben lehetne rendezni vagy két ilyen majálist, ahol programot is lehetne velük véghezvinni.

A negyedik eszköz gyanánt a műkedvelő színelőadásokra való készülést említhetjük. Ilyeneket már próbált a Székely Alkalmazottak Köre, a Lövészegylet stb. Fontos lenne ezt népművelési szempontból megnézni és irányítani, hogy a darab kiválasztása a követelményeknek megfelelően s hogy fel lehessen használni azokat az alkalmakat, amelyek szintén a népművelési célokra a próbák alatt rendelkezésre állanak.

III. A munka kivitele.

Itt a következőket említem:

1. A meglevő munkát szükséges számbavenni s azt erősíteni és támogatni. Ezek között olyanok is vannak, amelyek jelen programban nem szerepelnek és nem is szerepelhetnek, mint az egyházak lelki nevelő munkája. Mivel ezek vasárnap délután folynak, ezért semmi népművelő munkát vasárnap délutánra nem kell tenni, hogy ezektől az alkalmazottakat el ne vonjuk.

2. Alkalmos előadókat kell választani, akik tudnak velük beszélni és beszélgetni is.

3. Gondos felügyeletet kell gyakorolni, hogy a munkaadók részéről ne merülhessen fel panasz, mert akkor az alkalmazottakat nem engedik. Ellenőrizni, ki, mikor volt előadáson, igazolni a jelenlétét, az egész előadás ne tartson mindenestől fogva egy óráig,

hogy ne maradjon távol hazulról egy óránál tovább. Fiúknak és lányoknak külön helyen tartandó. Több körzet állítandó be, hogy ne kelljen távoli helyre menni, jól megválasztandó az időpont (talán 6—7 között este).

4. Az egész munkát, mivel sokoldalú és gondos felügyeletet kivan, külön kellene valakire bízni, aki az előadásokat látogatja és ott személyes gondozást is végez.

5. A munkaadókat esetleg egy városi rendelkezéssel kényszeríteni arra, hogy alkalmazottaikat elengedjék ezekre. Újonnan bejövők számára közölni a lapokban.

I. L.

Megbeszélések.

*Imádság és munka! **

Ez a felszólítás önmagamhoz szól, de lehet, hogy másokhoz is egyúttal, mert az Úr csodásan működik.

A gyülekezetemben nagyon sok a bűn és a nyomorúság. Emberi tapasztalat szerint együtt jár ez a kettő s közös okuk a szívben keresendő. Vagy a tudatlanság, vagy a hamis tudás teszi veszedelmesé a szívet. Tudjuk pedig, hogy az igazi tudás, bölcsesség kezdete az Úrnak félelme. Ezért itt kell kezdeni a munkát, amikor a bűnt és a nyomorúságot enyhíteni akarjuk.

Többezer lelkes gyülekezetemből csak egyezerén férnek be a templomba s ennyien is csak március 15 én és Birtalan napján (melyen a tatárok pusztítására emlékezve tartunk bűnbánatot) jönnek el. Ha sár van (gyakran van), féltik a szép ruhájukat a leányok és az asszonyok, nyáron sok a dolog s télen hideg van a templomban. Mindig szerez valamilyen kifogást a sátán, amit belehelyez betlehemi csillag gyanánt az emberek szívébe.

Aki hallja az Igét, az sem mind fogadja be. A mag sem hull mindig jó földbe. Hát, ha arra felé sem jár a magvető! Illetve, ha nem jönnek el hallgatni az igehirdetést! Hogyan szűnhessen meg a bűn és a nyomorúság, hogyan szűnjön meg a ter-

* Ezt a cikket a következő sorok kíséretében küldötte el a szerzője:

„A lap tartalmát illetően úgy gondolom, hogy segítségére lehetne a lelkipásztornak, nemcsak a prédikálásban, hanem a lelkigondozásban is. Ezért 1—2 oldalt lehetne szánni általában a belmissziói munkának, hogy kidombo-rodhassék az a tény, hogy a lelkipásztor majdnem olyan nevelő, mint a tanító, csak szélesebbkörű a beosztása és általánosságban szigorúbb a mértéke.

Ebben a rovatban szólalnának meg az imádkozó és dolgozó lelkészek és mindazok, akik hasonló lelkülettel segíteni akarnak nekünk, a kiküldött ilyen meg amolyan apostoloknak.

Áldás lenne ez úgy reánk nézve, mint a lapra nézve.

Tehát egy valamilyen állandó cím alatt jelenthetné az ilyen irányú kezdetet ez az én írásom, melyet részben az ott említett mű segítségével még folytatnék. Az elküldött anyagból annyit lehet közölni egyszerre, amennyinek jut a helyből. Egyben kérni lehet, hogy mások is küldjenek ide való anyagot.”

Más hasonló tárgyú cikkeknek is örömmel adunk helyet. *A szerk.*

méketlenség? Vetés után van csak sarjadás s a hit is hallásból van. Az igazi életnek a forrása, mely termékennyé teszi a világot, a szíveket, amely megszünteti a bűnt s a nyomorúságot, az a Templomból ered. (Ez. 47) A Templom kifejezője lehet a mi om-ladozó templomunk is, csak egy a fontos: a „predicatio verbum Dei” legyen valóban „verbum Dei” Így aztán az egyetlen Lélek egyetlen Temploma (Egyháza), amely a legcsodálatosabb — és nekünk az utolsó is — áldozáson épült fel, amidőn önmagát áldozta fel érettünk a mi Megváltónk, örökéletnek kútfeje lesz s minden áldásnak forrása.

Világosodjék meg látásunk és lássuk meg ezt a forrást és higgyünk ebben az áldásban!

Szinte ezt mondom: Kényszerítsünk mindenkit az áldás alá, hogy megszabaduljanak a bűntől és nyomorúságtól!

Nem tűzzel vassal tehetjük ezt, hanem csak azáltal, hogy rendszeresen, feljegyezve a látottakat, meglátogatjuk az Isten által gondjainkra bízott családokat. Példaadással és szeretettel hirdessük az Igét a családi hajlékokban.

Sokszor elfelejtjük ezt, ezért gyakran kell figyelmeztetnünk egymást, mert egyébként minden lelkipásztor helyesnek tartja ezt.

A dániai Fyn sziget ifjú lelkésze így figyelmeztet egyik levelében: „A mi legfontosabb munkánk nem a vasárnapi a templomban, hanem az, amit naponta végzünk a gyülekezetben. A családlátogatások sok időt vesznek igénybe, különösen a kezdetnél, amíg mindenkét megismerünk. A betegeknel és öregeknel, akik nem jöhetnek el a templomba, felolvasom utóbbi prédikációmát és imádkozom velük. Énekelni sajnos nem tudok, de felolvasok ehelyett egy éneket. A tegnapelőtt például meglátogattam egy öreg házaspárt. A férfi teljesen süket volt s mindent le kellett írnom egy táblára. A templomban s ünnepélyeken mindig sokat énekelünk. Egy francia vendégünk nagyon csodálkozott azon, hogy mi 2—3 éneket is végig énekelünk egymásután.”

Egy budapesti és egy mezőszéki ifjú lelkésztársammal nemrég arról beszélgettünk, hogy milyen nagyon meglátszik a templomlátogatáson az, ha csak egy kis időre is, de elhanyagoltuk a családlátogatást.

Mindezeknél kitartóbban figyelmeztet egy francia könyvem, mely a francia protestantizmus egyik legválságosabb korszakában készült, akkor, amikor az állam letépve magáról az egyházat, a hivek szeszélyes buzgóságára bízta az Isten pénzügyeit. Ekkor nem vért kellett, hogy áldozzanak a hugenották, hanem pénzt. Miként a mi őseink látogatlak a mohácsi vész után az állami rend szétbomlása következtében szétesett magyarságot, hogy megtartsuk legyen a felszabadított evangélium, olyanformán kellett, hogy buzgolkodjanak az Úrnak szolgálói a szélnek eresztett (itt is használhatjuk ezt a kifejezést: vogelfrei!) francia egyházban.

Az emlékeztető könyv címe: Vade mecum pastoral s felette ez van: Ora et labora. Wilfred Monod írta, aki roueni lelkipásztor

volt. A könyv a lelkipásztor belső életéhez és a parókhialis tevékenységhez akar segítséget nyújtani. Először az LV Zsoltár 18. versét idézi: „Estve, reggel és délben panaszkodom és sóhajtozom, és ő meghallgatja az én szómat.” Ha csak másoknak hirdetjük az Igét s önmagunkról megfeledekezünk, akkor, hamar megüresedik a hitünk. Ezért szüntelenül kell imádkoznunk és olvasnunk a Bibliát.

A parókhialis tevékenységről írva, Ezékiel próféta és Pál apostol figyelmeztetései alapján először veszi a családlátogatást s csak azután a „lelkipásztori szolgálatokat” (funkciókat).

Mi szükséges ahhoz, hogy a családok látogatását végezhessek?

Belső felkészülés. „Tudom pedig, hogy mikor hozzátok megyek, a Krisztus evangéliuma áldásának teljességével megyek.” (Róm. 15:29.) Továbbá: I. Thess. 5:14. „...intésék a rendetleneket...” Róm. 12:15 Végül Ap. Csel. 20:20 Ezt így fordítom a francia bibliából: „Nem féltem nektek prédikálni és titeket tanítani nyilvánosan és a házakban.

Vinet, kit mindig munkában talált a hajnal, kinek életét és tanítását a legapróbb részletekig ismernie kell minden francia ref. theologusnak, ezt írja: „Senkisé lehet biztos az ő lelkipásztori hivatásában addig, amíg nem érzi a kényszert, hogy gondoznia kell a lelkeket. Jobban szeretem a lelkigondozást a prédikáció elé helyezni, mint a prédikációt a lelkigondozás elé. Legyetek állhatatosak csüggedés nélkül. Hallgassatok inkább azokra az adott-ságokra, amelyek által vállaltátok a megbízatást, mint azokra az ügyességekre, melyekkel használni akarjátok eszközeiteket. Töltsétek meg minden erőfeszítéseket imádsággal, hogy megőrizzék a tiszta látásokat és hogy helyesen fogjátok fel mindig az ügy lényegét.”

Szentírást idézetek a látogatások előtti elmélkedéshez.

A beosztás: A „gyöngé bárány”: öregek, szegények.

A „beteg bárány”: betegek, betegesek.

A „megsebzett bárány”: testi szenvedés, erkölcsi fájdalom.

Az „eltévedt bárány”: jómódúak, gazdagok, farizeusok, az elbukó keresztyének.

Az „elveszett bárány”: hitetlenek, botrányos bűnözők.

Könyv László.

Gyakorlati tanítások.

Beszédértelem gyakorlat.
(Vázlatok.)

A nyúl.

(Falusi és városi gyermek egyaránt ismeri a nyulat. Azt hiszem egy sincs közülök, aki ne látott volna legalább képen. Bizonyos elképzelése van róla, hiszen a legelső képes és meséskönyvében erről is volt szó. Azonban a gyermek ismereteit erre nézve nem szabad túlértékelni, mert lehet, hogy az alakját, mozgását talán ismerik, de életmódját és testi berendezésének ismeretét az iskola kell, hogy megtanítsa a gyermeket. Közvetlen és alapos megfigyeltetésére nem nyílik sok alkalom, inkább arra törekedjünk, hogy az eddig esetleg látott jelenségeknek értelmét megvilágítsuk.)

Hangulatkeltés. Jó képen vagy ügyes táblai rajzon állítsuk osztályunk elé a nyulat Puhatóljuk ki és hallgassuk meg gyermekeink tudását. Találkoztak-e vele? Hol, milyen körülmények között és mikor? A legtöbb mesének az a vége, hogy szeretnék volna megfogni, de ez nem sikerült. Nem csak a gyermeknek, meg a vadásznak a vágya az, hogy a nyulat elejtse, hanem nagyon sok állatnak is.

Még a vers is azt mondja:

„Ember, hiúz, farkas, kutya,
Macska, menyét, nyest és róka,
Bagoly, holló, sas és varjú,
Merész héja, „hüé” szavú,
Mindnek rá vásik a foga.”

A szegény nyúlnak van tehát ellensége bőven, hogy van az, hogy mégsem pusztul ki a fajtája.

Célkitűzés. Ha erre feleletet akarunk kapni, meg kell ismerni az élete folyását. Mára erről fogunk tanulni.

Anyagközlés. Akit megtámadnak, fegyverrel védi az életét. Van-e támadó fegyvere a nyúlnak? Szarva, éles, hegyes karma? Hogyan védekezik? Arra vigyáz inkább, hogy ő vegye észre hamarabb az ellenségét és idejekorán elmeneküljön és menedéket keressen. Ehhez aztán vannak is jó szerszámai! (Előbb a gyermeket engedjük gondolkozni!) Közös beszélgetés kapcsán soravesszük a finom hallást, a mezővel, barázdával összeolvadó színezetet és a hatalmasan fejlett hátsó lábak szerepét az életküzdelemben. Nappal, amikor a mezőn reá leső sok ellenség könnyen megláthatja, nem szívesen mutatkozik. Ilyenkor *vackában* pihen. (Lerajzoljuk). Hogyan készíti a vackot? A melső lábak szerepe. Estefelé és kora reggel néz táplálék után.

Tápláléka. Tavasszal, nyáron, ősszel könnyű az élete. Mindenütt terített asztal várja, hiszen füvet, levelet mindenütt talál. Legkedvesebb tápláléka

azonban a káposzta és répaféle. Ha beszabadul ilyen kertekbe, bizony nagy károkat okoz

Télen nehéz a nyúl sorsa. Miéit? Hó takarja a határt, beföldi azt a kevés füvet, levelet, gyökeret, ami még itt-ott akad. Mellső kaparó lábának van is ilyenkor sok dolga. Amikor pedig a hó teteje megfagy, sokat éhezik a nyúl. Ilyenkor az éhség rászorítja a fakéreg rágására. A legnagyobb kárt ilyenkor okozza a nyúl. Fialat erdő, gyümölcsös sok-sok fája pusztul ki, mert kergüket körülragja. A nyúlragást könnyű megismerni. Apró foga helye elárulja a bűnöst. Rágószerszáma éppen olyan, mint az egéré, patkányé, de mivel nagyobb állat, még több kárt okoz vele. (A rágcsáló fogakról tanultak fellelővitése) Hogyan védekezzék a gazda a nyúlak ellen? Nehéz feladat. Kerítés, tüskés ág a fák körül. (Lerajzolni.) Legfontosabb mégis a vadász puskája. Ősszel és télen vadásszák. Érdekes, hogy az élő nyúl sok kárt okoz az embernek, addig az elejtett nyúl már nagy hasznunkra van. Húsa ízés étel, téli bundája meleg prém, szőre pompás kalapanyag.

Ivadékggondozás. Akármennyire pusztítja is a sok vadász és állati ellensége a nyúlat, marad belőle még mindig elég sok. Ennek az az oka, hogy s nyúl igen szapora állat. Egy esztendőben háromszor, négyszer is vannak kicsinyei, mégpedig nem is egy, hanem három-négy. Valami bokor tövében készíti számukra vackot az anyjuk. Csúnya tulajdonsága a nyúlanyának, hogy nem sokat törődik a kicsinyeivel. A hideg, meg az éhség bizony sokat elpusztít közülök, mert néha egész nap feljűk sem néz. Képzhetők, hogy hány kis gyámoltalan nyúlat pusztítanak el a ragadozó állatok. Dehát talán ez a szerencse, mert különben úgy elszaporodnának, hogy tönkre tennék az egész határt. Minden jól van úgy, ahogy a jó Isten elrendelte I

Begyakorlás. Összefoglalásul és megerősítésül a tanítás közben felvázolt táblai rajzokat vessék papírra a tanítványok is.

Hasonlíttassuk össze pár szóval a mezsei nyúlat rokonával, a házi-nyúlal is.

Kaposi Károly után: Kovács Lajos.

Némely szót másként mondunk és másként írunk.

(Tudjuk, hogy a magyar nyelvben a szavakat részint kiejtés szerint, részint pedig szóelemzés vagy szokás alapján írjuk. A kiejtés szerinti helyesírásban, a szavak hangokra való szétbontásán kívül, csupán a rövid és hosszú magán-, az egy- és kétegyű mássalhangzók kettőzésének észrevétetése és írása kíván alaposabb szemléltetést és gyakorlást. Erre az írástanítás kezdetétől fogva bőségesen nyílik alkalom. A gyermek azonban írás közben már kezdetétől fogva lépten-nyomon találkozik olyan szavakkal, amelyek leírása szóelemzés alapján történik. Ha olyan osztályban folyik e tanításunk, amelyikben még nem lehet szó erről, akkor meg kell elégednünk a sok- és többoldalú szemléletnyújtással, a szóelemzés némi megvilágításával és ezeknek alapján történő gyakorlással. A tapasztalat azt mutatja, hogy ezzel is eredményt érünk el.

A szokás s a hagyomány alapján írt szavak helyes leírását is ugyanígy szemléltetjük, gyakoroltatjuk.

Ebben a tanításban előbb olyan szavakat, majd olyan mondatokat íratunk, amelyben a szóelemző írás esetei előfordulnak s rámutatunk néhány szóinak írására, amelyeket szokás, hagyomány alapján írnak.)

Előkészítés. Az érdeklődést a szavak helyes leírására irányítom. Bontások hangokra ezt a szót: madár. Hány hangból áll? Írd le! Ezt könnyű leírni. Amit most mondok, az nehezebb lesz. Röppen. Hány p-vel írjuk? Miért? (Azért, mert hosszán hangzik.) Írd le! Hogyan írátk le ezt a szót: tavasszal? Írátk le ezt a két szót: ver-vér. Töröljétek le a vér szóról a vesszőt! Ver lett belőle. Tegyétek a vesszőt az első szóra. Abból lett a vér. Írátk le ezt a két szót: örült-örült. Mi az egyiknek és mi a másiknak a

jelentése? Ki és mit hibázhatott volna el a leírt szavakban s hogyan hangzottak volna s mit jelentettek volna azok? — kérdezem.

A gyermekek bizonyára elmondják, hogy aki nem figyel az Írásra, a röppen szót könnyen röppen-nek, a tavasszal-t tavaszal-nak írhatta volna. Éppen ezért írás közben mindig meg kell figyelni, hogy melyik szót hogyan mondjuk ki és írjuk le.

Céltűzés. Több szót azonban nem úgy írunk le, mint ahogyan kimondjuk. Most ilyen szavakat fogunk kimondani, kimondásukat és írásukat megfigyelni.

Tárgyalás. a) *Összetett szavak:* A határunk nem egy, hanem több gazdáé. Azért láthatjuk ott a földtáblákat, — vezetem be a gyermekeket abba a gondolatkörbe, amelyből a szemléltetésre szánt szó jelentését megérzik. — A földtáblák így húzódnak egymás mellett, ni! — mondom s rajzolom. — Mik ezek? — mutatok rájuk. — Földtáblák, — mondja a kiejtés szerint az egyik gyermek. — Figyeljétek meg, hogyan mondja ki ezt a szót Ernő! — szólok. Ernő kimondja, társai figyelik s megállapítják, hogy: földtábláknak ejtette ki. (Hogy a kiejtést minél jobban észrevétethessük, készítsük arra a gyermekeket, hogy a szót megszakitás nélkül s olyan gyorsasággal mondják ki, mint azt beszéd közben szoktuk kimondani.) Itt ez az egész föld, ez pedig egy táblája. Azért földtábla. Föld meg a tábla. Mi lesz akkor együtt? Földtábla, — mondja a gyermek. Így is írjuk. — Én felírom a táblára, ti pedig írjátok az írkátokba! — mondom s így írom a táblára: földtábla, (földtábla, nem pedig föld tábla). Olvassátok el. — Hogyan ejtjük ki beszéd közben s hogyan írjuk le? Ilyen szavak leírására nagyon kell figyelnünk.

Ugyanílyan eljárással íratom le a következő szavakat: rabkenyér (rab-kenyér, nem pedig rap—kenyér), víztükrő (víz—tükrő, nem pedig visz—tükrő), vadkacsa (vad—kacsa, nem pedig vat—kacsa), gyöngytyúk (gyöngy—tyúk, nem pedig gyön—tyúk), vízcsepp (víz—csepp, nem pedig visz—csepp).

Ezeket a szavakat mondatokba foglalva, tollbamondás után is leíratom. Például: A földtáblák között gyalogút vezet. A gonosz ember rabkenyéren él. Vadkacsa úszik a víz tükrén. Gyöngytyúk hangját hallom. Szivárványt látok a vízcseppben.

b) *Képzett szavak.* Az a) pontban jelzett módon a következő képzett szavak szerkezetét szemléltetem s íratom le: bolondság (bolond—ság, nem pedig bolon—cság), szomszédság (szomszéd—ság, nem pedig szomszé—cság), sötétség (sötét—ség, nem pedig söté—cség), igazság (igaz—ság, nem pedig igas—ság), imádságos (imád—ságos, nem pedig imá—cságos), egészség (egész—ség, nem pedig egés—ség), egyszer (egy—szer, nem pedig ec—cer), mindnyájunk (mind—nyájunk, nem pedig min—nyájunk).

Ezeket a szavakat, mondatokba foglalva, tollbamondás után is leíratom. Bolondságnak tartja. Rossz szomszédság török átok. Pihen a komp, kikötötték, benne hallgat a sötétség. (Petőfi) Elindult az igazság, vele ment a hamisság. Elővette imádságos könyvét. (Vörösmarty.) Nagy kincs az egészségi. Egyszer volt egy ember. Ha még egyszer azt üzeni, mindnyájunknak el kell menni!

c) *Ragozott szavak írása.* Ugyanolyan módon, mint az előző pontokban, a következő szavak kiejtését és helyes leírását szemléltetem s íratom le: támaszkodj (támaszkod-j, nem pedig támaszko-ggy), menj (men-j, nem pedig me-nny), hallja (hall-ja, nem pedig ha-ja), szeresd (szere-sd, nem pedig szere-zsd). felejtétek (felejt-sétek, nem pedig felejcs-étek).

Olyan mondatok tollbamondása, amelyekben ezek a szavak előfordulnak. (Például: Dülő fálnak ne támaszkodj! Ha bánatod van, menj a templomba! Hallja a hívó harangszót. Szeresd apádat és anyádat! A házát ne felejtétek!

Begyakorlás.

a) *A szavak összegyűjtése* Hogy a gyermekek azokat a szavakat, melyeket hallottak, kimondták és leírtak s amelyeknek szemlélete alapul fog szülni a hasonló szavak írásánál, minél többször kimondják, hallják, leírják és olvassák, mindazokat a szavakat összegyűjtem és leíratom velük, amelyekről az előző pontokban szó volt.

b) *Hasonló szavak gyűjtése az olvasókönyvből*, Szavanként lassan olvasatok el például a „Tavaszcímű” című olvasmányt. Ha olyan szóra akadtok, amelyet másként írunk, mint ahogyan kimondjuk, azt írjátok le úgy is, ahogyan kiejtjük, meg úgy is, ahogyan leírjuk.

c) *Másolás*. A következő szavakat a táblára, esetleg nagyobb papirosra írom s arról lemásoltatom: vasgolyó, nádtorzs, fogfájás, rügyfakadás, (nem rütyfakadás), dobszóval, foghatsz (a foghass helyeit), feküdt, márts, tölts, megeredt, anyja (nem annya) elsikoltja stb.

Kapóst Károly után: Kovács Lajos.

A lelkipásztori élet nehézségei.

1. Sokat beszéltünk már arról, talán túlságosan sokat is beszélünk, hogy a mai helyzetnek és életnek milyen nehézségei következnek a lelkipásztori munka számára. Pedig ez önmagában nem olyan veszedelmes. Minden helyzetnek megvannak bizonyos olyan, azzal együtt adódó feladatai, amelyek igénybe veszik az abban élő embert s amelynek meg kell felelni. Hogy ezek a munkák és feladatok súlyosabbak, vagy könnyebbek, mint az előbbi helyzetben voltak, az nem baj. ha az ember tud megfelelő kész éggel és elevenséggel szembeállni velük és megfelelni nekik. A baj ott kezdődik, ha ezek a feladatok a maguk sajátos jellegénél fogva kikezdi azt a lelket, amely előtt állanak, ha az a lélek engedi magát általuk befolyásoltatni, ha nincs elég elevensége, hogy áttekintse, munkarejeje, hogy vállalja, kitartása, hogy legyőzze őket. Ha a lélek egységét, a munka céljának öntudatosságát és a munka vitelének folyamatát megbontják, akkor súlyos károkat okozhatnak a lélekben s ezek a károk kihatnak a munkára is.

A mai helyzetben a lelkipásztorokra váró munka veszedelme ebben van, ha a lelkipásztori életet forgatják ki igazi mivoltából a reá váró feladatok s ha a lelkipásztori életet fenyegetik olyan veszedelmek, amelyek ennél fogva magának a munkának, sőt ezen túl az ügynek veszedelmére válhatnak. Azért szükséges lenne számbavenni éppen azokat a nehézségeket, amelyek ma a lelkipásztori életet fenyegetik és férhetik s azokat a módokat, ahogyan ezek orvoslásával ennek az életnek egységét, céltudatosságát, mélységét meg lehetne óvni. Annyival szükségesebb ez, mert a Krisztus ügyének szolgálata mindig személyes munka, mindig elsősorban attól függ emberileg, milyenek azok, akik ezt végzik, s ezeknek a lelkeknek hitétől, békességétől, erejétől és hűségétől függ a munka menete s az ügy szolgálata. Itt csak egy pár olyan nehézségre akarunk rámutatni, amelyek ma a lelkipásztori életet támadják s egy pár eszközre, amelyekkel ezek ellen küzdeni lehet. Talán ki-pótolják az itt felmutatott képet mások is a saját tapasztalataik alapján.

Az egyik veszély, ami a lelkipásztori életet ma fenyegeti, a munka tömegéből származik. A lelkipásztorra váró feladatok meg-növekedésével együtt jár, hogy nehéz a fontosabbat a kevésbé fontostól elkülöníteni s így a munka tömege széttepi a lelkipásztor

életét. Egész napja panaszok, igények, kérések intézésével telik el, amelyek között a lelki életre, a lelkeknek Istennel való viszonyára vajmi kevés százalék jut. A sokfelé ágazó munka meggátolja a lelkipásztort abban, hogy rendszeresen tudjon dolgozni, hogy az Ige szolgálatának minden más ügy felett álló munkáját végezhesse, arra pontosan előkészülhessen, hogy bele tudja magát helyezni abba a légkörbe, amely az Ige szolgálatához szükséges. Sokszor lehetetlenné teszi magát a készülést is, nincs ideje az elmélyedésre, a tanulmányozásra, az Ige mélyébe való merülésre, mert ezerféle más, az igehirdetéssel kapcsolatban nem levő igény szorítja és sürgeti.

Ezzel együttjár egy másik dolog, hogy nem képes Isten Igéjével és az imádsággal a saját épülésére foglalkozni. Mindig csak adnia kell, hordozni kérdéseket, esetleg sorsokat, intézni ügyeket, közbenjárni hatóságok, hivatalok előtt, sokszor olyan ügyekben, amelyek terhelik a lelkét, amelyeken gondolkoznia, tépelődnie kell, de arra, hogy ebben magát az Igével és imádsággal megerősítse, neki ideje nem jut.

A munka iramával, azzal a szörnyű sietséggel és rohanással, ami a mai életet jellemzi, jár együtt az, hogy nincs ideje a kérdéseket végiggondolni, még kevésbé végigtanulmányozni. Mivel benne él az élet forgatagában és mivel ma azt látjuk, hogy az emberek a legsúlyosabb, alapos tanulmányt és meggondolást igénylő kérdésekről könnyedén, félvállról, csak mások véleménye után s legtöbbször nem elvi, hanem hangulati és érzetni szempontok szerint nyilatkoznak, a lelkipásztortól pedig mindenki azt várja, hogy ezekről a kérdésekről neki is véleménye legyen, ő is kénytelen a maga véleményét úgy alkotni meg, mint mások, hirtelen, kapásból, mások után. Nincs ideje arra, hogy végiggondoljon kérdéseket, másokkal komolyan megbeszéljen, keresse azokra nézve az evangélium világosságát, mert felelni kell, véleményt kell mondani, ha nem akarja, hogy hivei is és saját maga is tájékozatlannak, vagy bizonytalannak mutakozzanak. Mivel pedig alapos felkészülésre ebben ideje nincs, az ő felfogásával nem képes az egyház tagjainak felfogását az Ige és hitvallás alapján irányítani.

Egy következő nehézség a lelkipásztorok együttes munkájának és találkozásának hiánya, ha ezalatt nem esetleges, a felszínen levő kérdések rohanó tempójú megbeszélésére gondolunk, hanem komoly, benső, lelki találkozásra. A lelkészegyesületek, még ahol rendszeren összegyűlnek is, annyira el vannak foglalva idői és azonnal megoldást váró kérdésekkel, hogy egy egy bensőséges, személyes közösség kialakítására nem alkalmasak. A bibliaóra, vagy inkább áhítat, amelyet ott tartanak, sok esetben áldott útmutatást nyújt az Igéből, de nincs idő arra, hogy ott a személyes élet ezer nehézségét előhozzák, hogy együtt imádkozzanak azok, akiknek másokat imádságban kell hordozniok, hogy testvéri kapcsolatukat ápolhassák azok, akik lélekben legközelebbi testvéri viszonyban

együtt állanak. Így egyedül valóság, kiüresedés, lelki fámasz hiányának az érzése lehet úrrá a lelkipásztor életében.

Hogy a tudományos, theologiai továbbképzést és önképzést el kell hanyagolniok, hogy nem foglalkozhatnak tudományosan sem otthon, sem összejeveteleik alkalmával azokkal a kérdésekkel, amelyek pedig az ő irányító munkájukat igénybeveszik s amelyeket ők, a theologiai szempontok alkalmazásával legjobban tudnának tisztázni, a népművelés, a szociális gondozás, a nemzetiségekkel szemben való magatartás, stb., súlyos kérdéseivel, az már az előbbiekből világos.

2 Most az lenne a kérdés: mit kellene tenni a lelkipásztori élet ezen s még el nem sorolt kísértései és nehézségei leküzdésére. Alapjában véve erre egy feleint van: lehetővé kell tenni, hogy a lelkipásztor lelkipásztor maradhasson, tehát olyan valaki, aki táplálékát Isten Igéjéből és az imádságból nyeri, tudományos theologiai alapon vizsgálja és ítéli meg a kérdéseket, s másokkal közösségekben dolgozik Isten ügyének ebben a világban való szolgálatán, az Ige hirdetése és szolgálata által.

Ebben a következők vannak: Először is alkalmat nyújtani a lelkipásztoroknak arra, hogy az Igével és imádsággal táplálkozhassanak, egyrészt úgy, hogy a saját munkájuk beosztásával ebben részesülhessenek, másrészt úgy, hogy időnként, kisebb körben, testvéri közösségekben összegyűlhessenek s ott ilyen csendes napokon csak az Igének és imádságnak szentelhessék életüket. Egymáshoz közel lakó lelkipásztorok, bevonva, ha ennek azok szükségét érzik, a tanítótestvéreket is, tartsanak csendes napot, amelyet csak az Isten Igéjével való foglalkozás és a közös együttes imádkozás töltsön ki.

A másik: a tudományos theologiai önképzés és a kérdéseknek theologiai szempontból való tanulmányozása és vizsgálata. Ezt a lelkeszerkezet és lelkeszegyesületi gyűléseken, theologiai folyóiratok, könyvek olvasásával lehet gyakorolni. A lelkeszi értekezleteknek ez lenne ma egyik nagyon fontos feladata, amelyet újból fel kellene venni s amelynek minden hónapban tartott gyűlésen helyet kell adni.

A másokkal való közösség elsősorban a lelkipásztorok közötti, azután a lelkipásztorok és tanítók s tanárok közötti kapcsolat. Az előbbinek közvetlennek, bensőségesnek, barátinak kell lennie, olyan, ami a közös küzdelemben levő lelkek között áll fenn. De szükség van az utóbbira is. Szükség van arra, hogy az egyház munkásai ne csak külön gyűlésezzenek, hanem együtt is találkozzanak, vannak közös kérdéseik s van az egyetlen nagy közös kérdés: Isten ügyének szolgálata a keresztyén nevelés munkájában.

A lelkipásztor Isten ügyét szolgálja, de ebben a világban szolgálja. Szükséges tehát ismernie mindazt, ami ebben a világban folyik, ismernie azokat a mozgalmakat, egyesületeket, szervezeteket, amelyek az ő irányítására, vagy hiveinek azokban való támogatására várnak. De szükséges, hogy ezeket úgy ismerje, mint ahogyan

azokat az Ige világosságánál ismerni és megítélni kell. Hogy a szociális segítségnek, a népművelésnek, az ifjúság nemzeti nevelésének stb., mik a keresztyén szempontjai, hogy azokat hogyan kell ezekben érvényesíteni, ezeket a lelkipásztor és a keresztyén tanító tudja megmondani s tudja véghezvinni. Szükséges ezek felől neki tájékozást adni, ezeket a kérdéseket komolyan és alaposan megbeszélni.

Végül mindezekben nem mást, hanem Isten Igéjét szolgálja, tehát, bár mentesíteni nem lehet a reánk zuhanó munkák legtöbbször alól, de kell igyekezni arra, hogy az ereje, lelki minősége, az Igével való kapcsolata növekedjék, hogy ne legyen kénytelen elhanyagolni sajátos munkáját egyéb, mellékes, legalább is az Ige szolgálata mellett mellékes munka kedvéért.

A lelkipásztoroktól s az egyház munkásainak lelki erejétől függ emberileg Isten ügyének szolgálata ezen a világon. Nem lehet közömbös és nem lehet elhanyagolható semmi olyan munka vagy gondolat, amely nekik munkaerejüket, lelki minőségüket, a munkára való alkalmasságukat erősíti és fenntartja.

I. L.

Február 1-ig:

Államsegély engedélyezése iránti kérését a gazdasági irányú továbbképző népiskola iskolaszéke felierjeszti a kir. tanfelügyelőhöz.

A 73.100—1933. VKM. rendelet 2. és 3. bekezdése

„Az államsegélyekre rendelkezésre álló hitelnek és arra rászoruló iskolák között leendő igazságos és méltányos megoldásához szükséges, hogy valamennyi segélykérvény egyidőben álljon rendelkezésemre, miért is a kérvényeknek a kir. Tanfelügyelő úrhoz való benyújtási határidejét az 1934—35. tanévtől kezdődően február hó 1-ben, a kir. Tanfelügyelő úr részéről való együttes felterjesztésének határidejét pedig február hó 15-ben állapítom meg.

A kérvények az 1902. évi 66.569. számú rendelettel kiadott Szervezet 23. § ában meghatározott okmányokkal szerelendők fel és azok kiegészítéséül még hiteles bizonyítvány is csatolandó a kivett állami adók összegéről és az azok utáni községi pótdó százalékáról.”

A fenti Szervezet 23. §-a

„Az államsegély iránt felterjesztendő kérvényhez csatolandó: 1. a községi elemi népiskola költségvetése; 2. a község házi költségvetése; 3. a község adózási kimutatása; 4. a község vagyon-leltára; 5. a gazdasági ismétlőiskola felszerelési leltára; 6. annak igazolása, hogy a gazdasági ismétlőiskola a 12. §-ban jelzett gyakorlati területtel rendelkezik, a terület nagyságát és felosztását igazoló vázlatrajz és a gazdasági ismétlőiskola területén termelt anyagok részletes kimutatása az utóbbi öt évről; 7. a gazdasági ismétlőiskolába beiratkozott és a községben található ismétlő tankötelesek hiteles kimutatása; 8. a községi képviselő testületnek a gazdasági ismétlőiskola szervezésére vonatkozó jogérvényes, tehát törvényhatóságilag jóváhagyott határozata; 9. a gazdasági tanító alkalmazására vonatkozó jogérvényes választási okirat, ezzel kapcsolatban a tanító szakképzettségét igazoló okiratok, jogosítványi rendelet; 10. végül a megállapított tanítási terv és órarend.

Ha a gazdasági ismétlő iskolánál a leányok gazdasági oktatására tanítónő alkalmaztatik, reá vonatkozólag is a 8 és 9. pontok alatt felsorolt okmányok csatolandók.”

Február 15 ig:

Áthelyezés iránti kérelmét az áll. iskola tanítója benyújtja az igazgatóhoz. Az 1.900—1937. eln. sz. VKM. rendelet III. részének idevonatkozó része:

„Az áthelyezési kérelmek lebonyolításánál az eljárás a következő:

A február 15-ig benyújtott kérvényeket tartoznak az érdekelt igazgatók (iskolavezetők) minden év március 1-ig — jelen rendelet II. fejezetében felsorolt szempontok figyelembe vételével elkészített javaslatukkal együtt — továbbítani az illetékes kir. tanfelügyelőhöz.”

Január hó folyamán esedékes a július 1-e után kinevezetteknek automatikus előlépése, melyet az Illetmény Hivatal eszközöl. Ha valaki úgy gondolja, hogy esedékes az előlépése és az nem következett be, egyenesen oda forduljon (egy levelező-lapon) felvilágosításért.

A törzskönyvi számot ne felejtjük megírni.

Közl: Kovács Lajos.

I r o d a l o m

A szerkesztőség csak az ebből a célból beküldött theologiai vagy pedagógiai vonatkozású művek ismertetését vállalja.

Dr. Incze Gábor: Évkönyv a budapesti ref. egyházmegye vallásoktatásáról az 1940—41. évben.

Budapest, 1941.

Ebből a könyvből nemcsak azt lehet megismerni, hogy milyen munkát végzett a budapesti vallásoktatók serege a múlt iskolai évben, hanem azt is, milyen szellemben folyt ez a munka. A könyv elején Incze Gábor Konstelláció című előadásában foglalkozik azokkal az évfordulókkal, amelyek az 1941. évet emlékeztetessé teszik, majd Nagy András cikke következik: Mit jelentett a református templom, ének és istentisztelet Erdélynek a legutóbbi babiloni fogság alatt, ahol ennek az időnek legmélyebb tanúságait mutatja fel. Mirtse Árpád és Soltész Judit cikkei: A vallásitanítási osztályzatokról útát mutatnak e nehéz kérdésben. A könyv többi részét a tanév áttekintése, a vallásoktatók iskolában és iskolán kívüli munkájának részletezése foglalja el. Megtudjuk ebből, hogy 384 iskolában 17.943 gyermeket kellett 1920 heti óraszámában tanítani vallásra s ezt a munkát, leszámítva az óraadó theologiai hallgatók, lelkészek, segédlelkészek, tanítók számát, összesen 93 vallásoktató végzi. Ezek a terhes vallásitanítási munka mellett, mint azt egy másik kimutatásból láthatjuk, előadások, prédikációk, tudományos munkásság és irodalmi munka terén való szolgálattal is munkálkodtak. Tiszteletreméltó és komoly munka folyik közöttük és általuk s ezt a könyv olvasásakor örömmel és hálával állapíthatjuk meg.

I.

L.

Dr. Incze Gábor: A felszabadult Kelet.

Budapest, 1941.

Incze Gábor ezen füzetében érdekes színekkel, régebbi és újabb emlékei kapcsán mutatja be Erdély földjét az olvasónak. Kolozsvár, Nagybánya, Dés, Misztótfalu stb. bemutatása mellett megszólal egy régi emlék, egy egy úti esemény, amint végigjárja a felszabadult Erdély és Királyhágómellék városait, amint megismerteti a régi kolozsvári házsongárdi temetőt s annak nagy halottait. Hangulatos, kedves füzet, érdemes megismerni mindennek 8 különösen azoknak, akik ezen a földön laknak.

I.

L.

Ady László: Kisbaconi Benedek Sándor feljegyzései.

Kolozsvár, 1941.

Ezt a füzetet különösen, belső tartalma mellett is, két dolog teszi fontossá. Az egyik az, hogy Ady László, akitől már több értékes tanulmányt olvastunk, egy régi elődjének emlékiratait adja ki a füzetben. Ez mutatja,

milyen kívánatos volna, hogy ahol csak lehet, foglalkozzanak az egyházközség életének régi eseményei feltárásával, hogy az utódok bele próbáljanak nézni azokba az eseményekbe, harcokba és sikerekbe, amelyeket elődeik élete mutatott s így a gyülekezetet is nevelni tudják a múlt megbecsülésére. A másik fontos dolog az, hogy ezt a füzetet a magyarkapusi gyülekezet adta ki, megmutatva ezzel megbecsülését nemcsak régi lelkipásztora iránt, akinek emléke felújl ezekben a sorokban, hanem a mostani iránt is, akinek a munkája nyomán a múltjával jobban összeforrott. Benedek Sándor 1834—1839-ig volt Magyarkapuson lelkipásztor s feljegyzései az 1861. évi nagy tűzvész emlékét őrizik meg. Úgy maga az emlékirat, mint a kiadó munkája igazán példaadó minden lelkipásztor számára.

I.

L.

Dr. Ecsedy Aladár: Isten szava hozzád.

II. kiadás. Tahitótfalu, 1941. *A visszaszerzett Éden.* Tahitótfalu, 1941.

Jöjj Jézushoz gyermekem. Tahitótfalu, 1941.

A termékeny egyházi írónak három fülete áll itt előttünk. Az elsőben az egyik debreceni gyülekezetben elmondott evangelizációs beszédek, a másodikban a budapest-zuglói gyülekezetben folytatott evangelizáción elhangzott beszédek foglaltatnak, a harmadik az édes anyákhoz szól a keresztyén gyermeknevelés kérdéseiről. Az evangelizációs előadások bibliaiak, személyesek, sok értékes gondolattal, egy kicsit sokalljuk bennük a szemléltető képeket amelyek egy rövid lapon kettő-három is, sokszor nem világosítják, hanem épen homályosítják az Igét, s jó lett volna az is, ha a szerző az evangelizációs előadások alkalmával az egyházzal s annak a munkájáról is beszélt volna. Az anyákhoz írt könyv a gyermek keresztyén nevelésének különböző kérdéseit s az anyai élet kérdéseit tárgyalja. Itt is — bár a gondolatok helyességét elismerjük — nélkülözzük azt, hogy a gyermeknek az egyházi élet közösségébe való bevezetéséről kevés szó esik. Nem érzik eléggé, hogy az a keresztyén nevelés, ami a családban eszerint a könyv szerint folyik, az egyházi közösségben folyik. De talán ennek az is az oka, hogy, amint a szerző írja, az egész könyvet két nap alatt, utazás közben írta meg. Sok értékes gondolata azért hasznos olvasnivalóvá teszi.

I. L.

Köszönetmondás.

Krizsovánszky László kisiklói lelkipásztor *Az Út* fenntartására 50 P. adományt juttatott szerkesztőségünkhöz. Hálás köszönettel nyugtázzuk ezt az összeget s különösen azt, amiből ez fakadt, a lap iránti szeretetet s abban való tevékeny részvételt.

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS. — Felelős kiadó: BEKESS KÁROLY
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Hitler-tér 13. Református Theologia.

Jordáky-nyomda, Kolozsvár, Hitler-tér 13. — Felelős vezető: Jordáky Lajos.

Tetszeni.

Gal. 1:10.

Ebben az igében nem olyan tetszésről van szó, amikor az ember a maga érdekében, azért, hogy az embereknek kedveskedjék, akar hozzájuk alkalmazkodni. Természetes, hogy ez elítélendő és megvetendő, noha itt is felmerülhet a kérdés, mennyiben kell nekem okvetlenül visszautasítani a más befolyását, véleményét, hatását s hogy feltétlenül elítéljük-e azt, aki nem tudja magát a más hatása alól kivonni. De most nem erről kell beszélni.

Mert Pál az olyan emberek tetszésének keresése ellen tiltakozik, akik nem a maguk akaratát, — legalább is felfogásuk szerint — nem emberi véleményt képviseltek s céljuk nem az volt, hogy emberi érdekeket szolgáljanak, hanem, hogy Isten ügyét szolgálják. Mennyiben kell magában az Ige szolgálatában az emberek véleményére adni, hozzájuk alkalmazkodni? Mennyi szerepe van az Igének való engedelmességben annak, ha azt szívesen, örömmel hallgatják az emberek? Lehet-e helytelennek és tévesnek állítani, ha azért, hogy az Ige hatékonyabb és szívesen fogadott legyen a lelkek előtt, felhasználjuk azokat a módokat, amelyekkel azt ilyenné tehetjük számukra? El kell-e ítélni azt, aki Isten Igéjét úgy tudja hirdetni, hogy azt örömmel fogadják az emberek?

Még súlyosabb ez a kérdés éppen a mai időben. Ma annak van keletje és hatása, ami tud az emberekhez alkalmazkodni. Ma a tömeghatások idejét éljük, az emberek szeretnek úgy gondolkodni, mint a többiek, valami félelem vesz erőt rajtuk, ha nem azt mondják, nem azt teszik, nem azt gondolják, mint mások, ha egyedül maradnak a véleményükkel. Azután ma ezerféle munka, mozgalom, terv és gondolat foglalja le az emberi lelkeket. Amelyik ezekhez nem hasonul, annak a sorsa az, hogy kihull a tudatból, érvénytelenné válik, leperreg az emberekről. Nem helyesebb-e Isten Igéjét úgy mutatni meg, ami éppen ezek között egyik és a legmagasabb gondolat? Nem éppen előmozdítja e az Ige hatását, ha beleillesztjük a többi, az emberi életet kormányzó erők közé, mint a leghatalmasabbat és legnagyobbat és így adjuk meg neki a szükséges segítséget, így nyitjuk meg előtte a lehetőségeket?

Pál az embereknek való tetszés gondolatát egyenesen és határozottan a Krisztus szolgálatával állítja ellentétbe. „Ha még — mondja — embereknek akarnék tetszeni, Krisztus szolgálja nem

volnék!" Úgy látszik tehát, hogy minden emberi tetszéskeresés magával a Krisztus szolgálatával áll kibékíthetetlen ellentétbe. Nemcsak akkor — hiszen a jelen eset is az volt — mikor ezzel a szolgálattal tudatosan szembenáll, hanem akkor is, mikor az emberek tetszése éppen a Krisztus ügyének látszólagos előmozdítására volna felhasználható. Pálnak kevés kellett volna, hogy megnyerje azokat, akik ellen harcol. Csak egy pár szó engedmény, csak egy „is” szócska és az emberek tetszésének megnyerésével — legalább emberileg úgy látszik — a Krisztus ügyét szolgálhatta volna azok között is, akik most elzárkóztak előle. De ő nem volt erre hajlandó. „Nem engedünk, egy pillanatra sem” — mondja másutt. Az ügy szolgálata kizárólagos. Nem lehet elegyíteni semmivel. Nem ismer „is”-t, csak „vagy”-ot.

Van még egy dolog, amit itt meg tudunk látni. Pál másutt az emberekről nem nyilatkozik ilyen elítélően. Azt mondja: „zsidónak zsidó, görögnek görög lett”, hogy mindenképpen megnyerjen mindeneket. Elgondolhatjuk, ha végig próbáljuk képzelni az ő munkáját, milyen finomsággal, milyen gyöngédséggel járt el amellet, hogy soha nem engedett a lényegből: Az Ige feltétlen tekintélyéből. Amikor szólani kellett, tudott erős és kíméletlen lenni a tévelygés és bűn ellen: „nem engedünk neki” de tudott gyöngéd és finom lenni a lélekkel szemben: „mint szerelmes gyermekeimet intelek!”

Ez az, amit látni kell ebből az Igéből. Egy percnyi megalkuvásnak sincs helye, mikor az Igéről, de csakugyan arról van szó. De minden szeretetnek és gyöngédségnek helye van, mikor a lélekről van szó, arról a lélekről, akit Isten ebben a kemény és mégis gyöngéd, ebben az elérhetetlen és mégis hozzánk lehajolt Igében keres.

I. L.

Prédikáció-vázlatok.

Az igaznak szenvedése.

Luk. 16 19-31.

Kommunisták ezt a textust eképpen szokták magyarázni: A burzsujoké a földi, a proletároké az égi mennyország. Nem, mondják gúnyosan, inkább legyen fordítva, legyen a földi a mienk s övék a mennyei. Az alapigének nemcsak ez az éléreállított társadalomelméleti kiforgatása, de minden olyan beállítása téves, amely akár az Isten előtt való érdemszerzés lehetőségének a gondolatát, akár pedig a földi javak birtoklásának önmagában való bűnösségét és egyáltalán bármiféle gazdasági elméletet próbál belőle ki-magyarázni.

Jézus mindenekelőtt azzal a zsidó farizeusi felfogással száll itt szembe, mely az élet minden csapását valamely, az illető egyén által elkövetett bűn büntetésének tekint. Lehetséges tehát az igaznak szenvedése is! (Gondoljunk Jób könyvére) Nem azért került Lázár a mennybe, mert szenvedett, hanem azért, mert Isten őt elválasztotta és ennek tudata, Istenbe vetett hite, a földi élet külső körülményeire való tekintet nélkül elevenen élt benne (s ez nyomorúságos élete ellenére is kétségtelenül boldoggá tette s enyhítette földi kínjait) A gazdag ember példájában azt látjuk, hogy nem a külső, a látszatélet a döntő az ember életében, — mert feltehetjük, hogy buzgó, vallásos zsidó volt — hanem a szívnek odaáldozása az Úrnak. (Zsolt. 51:19.) Jézus itt beleharsogja a zsidók fülébe, hogy a Törvény egymagában nem üdvözít. Az a rettenetes ellentét, ami a gazdag és Lázár között fennállott, a szívnek, a szeretetnek a kiáltó hiánya a gazdagnál ezt példázza. Másik gondolat lehet ezzel kapcsolatban az, hogy a gazdag szívtelensége, könyörtelensége egyenes következménye az ő hitetlenségének, melynek utolsó stációja átnyúlik a halál utáni életbe és a kárhozatba torkollik.

Egy másik központi gondolat az alapigével kapcsolatban a halál utáni élet kérdése. Itt könnyen elkalandozhatunk. Legjobb itt szívünkbe véteni Kálvin magyarázatát, amely szerint Jézus azért beszélt a lelkekről úgy, mintha szemeik, ujaik stb. volnának, hogy a mi értelmünkhöz közelebb hozza azt, amit ki akar fejezni, hogy a hívő lelkek a halál után boldog életet élnek Ábrahám kebelében.

(Ezt a hasonlatot úgy kell értenünk: a hívők közösségében, akik azonban Krisztus váltsága után már nem Ábrahám kebelében, hanem Krisztusban, a Fejben találkoznak, gyűjtetnek egybe, tehát Krisztus kebelén), a gonoszok pedig borzalmas szenvedésekben gyötörtetnek, és ezt csak fokozza saját gonoszságuk érzése és a hívek mennyei állapotának látása.

Végül egyik legszebb izenete fentti Igének az, amely örökre eltiltja a szellemidézést (27—31. versek) és amely az üdvösségre vezérlő egyetlen lehetőséget állítja elénk: Isten Igéjének a hallgatását. (V. Mózes 18:9–15.)

(Véleményem szerint a gazdag és Lázár története feltétlenül két prédikációban dolgozandó fel.)

A kereszttérhetetlensége.

Luk. 18:31–34.

Közeledett az idő, amelyben Jézusnak véghez kellett vinnie nagy művét. Tudja, hogy nagy szenvedések várnak reá, de kész mindent vállalni, amit az Atya rendelt a bűneiben oly szerencsétlen embertestvér megváltására.

Csak tanítványai felől aggódik, akiket most is azért rendelt maga mellé, hogy mint legközvetlenebb tanúit készítse elő őket a bekövetkező nagy eseményekre. Aggódik felőlük, mert emberi mivoltuknál fogva teljességgel érthetetlen számukra a kereszttér, ami Krisztus próféciaiból már eddig is rájuk vetette árnyékát. Látják, hogy ahol Jézus megfordul, ott a bűnösök megtérnek, a betegek meggyógyulnak, mindenütt győzedelmes, sugárzó élet támad. Csoda-é, ha ezek nyomán a szívekben soha nem érzett boldogság fakad, — ha ebben az állapotban jól érzik magukat. És minél inkább felismerték Jézusban az élő Isten Fiát, annál érthetlenebbé vált számukra a keresztről való beszéd. Mert hogyan hihető, hogy akinek olyan isteni hatalma van, mint Jézusnak, — a gyalázat fájára adva magát, hajtsa végre a megváltás művét.

Jézus azzal készíti elő tanítványait, hogy leplezetlenül megmondja nekik, hogy mi vár reá ott, ahová most mennek: Jeruzsálemben. A tanítványok ugyan még nem értették Jézus szavait. De ezeknek a szavaknak a magvetése akkor kelt ki, mikor a jövődönt események bekövetkeztek. Ma még túlságosan Jézus tanításának, földönjárásának külső eredményeit, következményeit látják és nem értik még minden gyógyításnak, minden jelnek, csodának a belső okát: Isten megbékülését e világgal — a váltságot.

A fentti történet Márknál annyiban tér el, hogy ott már útna vannak Jeruzsálem felé és az evangélista azt is megmondja, hogy a tanítványok féltek. Vagyis tudták, hogy Jézusnak sok ellensége él Jeruzsálemben, tehát tudhatták, hogy Jézus jövődöntésének komoly alapja van. De annál kevésbé értették, hogy miért kell akkor Jézusnak „a veszedelembé rohanni.” (Szép vonás a tanítványok részéről, hogy mégis Jézussal mennek.)

A keresztről való beszéd előttünk is érthetetlen. Amikor Isten Szentlelke megvilágosít: értjük csak meg.

A szezeletkő.

Luk 20; 9—19.

Jézus ezt a példázatot mintegy válaszképpen mondotta el a főpapok és írástudók kérdésére (hogy kitől vett hatalmat), amellyel okot akartak teremteni elfogatására. Jézus kitér a közvetlen felelet elől és példázatban válaszol, ugyanakkor pedig küldetéséről is ismételten bizonyosságot tesz. Válaszában világosan megmondja, hogy kitől van neki hatalma, kicsoda ő: A Szöllő gazdájának, tehát Istennek Fia, — a Szezeletkő (a Messiás), akire Isten az Ő Anyaszentegyházát felépíti.

A példázat elmondásának főcélja tehát az ő küldetésének valódiságáról való bizonyosgtétel, amellyel elő akarja készíteni a népet és elsősorban azokat, akik követői voltak, — bekövetkező halálának módjára. Mert hihetetlennek látszott volna, hogy az egyház előjárói visszautasítsák Krisztust (Kálvin), Jézus rámutatott arra, hogy a szöllő ura Isten, (aki akkor plántálta a szöllőt, amikor szövetséget kötött Izraellel), az önző és jogbitorló munkások (papok) ellenőrzésére, a munka előbbvitelére időnként elküldte a maga szolgáit (prófétáit) *is hogyha ezeket megölték, nem lesz érthetetlen, hogy őt is megölik.* Hogy ezt még jobban megvilágossítsa előttük, a Zsoltárok könyvéből idéz, ahol megíratott, hogy amely követ az építők megvetettek, az leit a szezeletnek fejévé. (Dávidot is megvetették a nép előkelői.) Ezzel ugyanakkor azt is kifejezi, hogy hiába ölik meg a Fiút, az örökség el nem vétetik tőle és Isten mégis Reá építi az ő Anyaszentegyházát. — Egy másik gondolat: Hogy az ember a megváltás művéhez még csak azzal sem járulhat hozzá, hogy felismeri: Ki a Szezeletkő.

A példázatból másfelől Jézus mélységes fájdalma is kicsendül népe vezetői, a főpapok rettenetes vaksága miatt, hogy éppen ők nem ismerik fel benne a Messiást. Nem látják, mert rettenetes önzésükben maguknak akarják kiszolgáltatni az Isten által reájuk bízott szöllőt és képesek még a Fiút is megölni, csak hogy a maguk hatalmát biztosítsák.

Jézus Krisztus misziói parancsa bennünket is az ő Szöllejének munkásaivá avatott. Jaj nekünk, hogyha minket is elfog a kapzsiság, ha mi is ki akarjuk magunknak sajátítani azt. Az örökséget nem lehet erőszakkal elvenni, azt csak alázatosan, ingyen kegyelemből elfogadni lehet.

Az árulás.

Luk. 22:1-6.

Közeledik Krisztus váltságahalála. Éamilyen gyalázatos halálra adják, olyan gyalázatosan készítik azt el

ságát, akik félve a néptől, a legocsmányabb eszközöz folyamodnak tervük keresztülvitelére. Nyilvánosan nem merték elfogatni Jézust, árulással, titokban készültek hát kézrekeríteni. A másik oldalon ott ál Júdás, aki harminc ezüstpénzért kész elárulni Mesterét.

A történetnek két főbb mondanivalója van. Az egyik az, hogy Júdás árulásában a Kísértő ismét megkörnyékezi Jézust (Beméne pedig a Sátán Júdásba.) Ezzel kísérti meg Istentől elszakítani, hogy nem idegeneket használ fel az árulás véghezvitelére, hanem legbensőbb tanítványai egyikét. Hogyha a kiválasztott tizenkét tanítvány között is akad valaki, aki Jézusnak, az ő miszsiójának hatása, hogyan legyen akkor az emberek szélesebb rétegeire? Természetesen itt Júdás egyéni felelőssége nem vész azért el, sőt az ő példája inkább azt mutatja, hogyha az embernek két Úr szolgálata között kell választani és hogyha engedett az egyiknek — ha engedett — ez esetben a Sátánnak, akkor annyira gonosz lesz, hogy a Sátán mintegy benne lakozik, mintegy egyesül vele.

A történet másik mondanivalója az, hogy Júdás árulása Jézus kinszenvedésének stációi között egyike a legfájdalmasabbaknak. Sokkal jobban fájnak neki az ilyen lelki szenvedések, mint a testi kínok. Jézus látta, hogy tanítványai mennyire csüngenek ezen a világon és mennyire csak a külső világ látásáig ér tekintetük, — fáj ez neki, de mennyivel jobban fáj, hogy e világ legklasszikusabb érzékelhető szimbólumáért, a pénzért képes egyik tanítványa odadobni, elárulni őt

A Sátán mindig ott ragad meg bennünket, ahol a leggyengébbek vagyunk és ahol legkönnyebben feledkezünk meg Istentről, a Lélek világáról.

Isten hatalmának jobbjá felől.

Luk. 22:66 — 7L

Rettenetes éjszaka után kerül Jézus a nép véneinek tanácsa, a főpapok és frásztudók elé. Lukács evangélista erről az eseményről úgy számol be, hogy mindjárt a Jézus elleni fővádpontra tér: Krisztusnak mondotta magát. Krisztus királyi öntudattal válaszol a feltett kérdésre és leplezi le a tanács játékát, amelyet folytat akkor, amikor az ő megöletése már rég elhatározott dolog. Hiábavalónak minősíti tehát azt is, ha ő válaszol a kérdésekre és hiábavaló lenne, ha messiási küldetését bizonyíthatná, mert az általa felteendő kérdésekre úgysem tudnának válaszolni. Jézus látja, hogy a tanács tagjai egy vágytól lihegnek: vérét akarják venni és ez a szörnyű megszállottság uralja őket. Látja, hogy most már beteljesedik a Sátán uralma szívökben, mert úgy vélik, hogy olyan vádat találtak abban, hogy Krisztusnak mondja magát, amellyel külsőképpen igazolhatják magukat a nép előtt.

Ezért mondja: Mostantól fogva ül az embernek Fia Isten

hatalmának jobbjá felől. Mert most már emberi "jogi formák" szerint is elhatározottnak látja halálát. De ahelyett, hogy halálának elkövetkezendő borzalmi félelmet gerjesztenének benne és magatartását szálnalmassá tennék — remegés nélkül, királyi öntudattal áll bírái előtt. Lelki szemei előtt nem a kereszthalál gyalázata, hanem a reá váró örök dicsőség jelenik meg.

És ez az igazi, lelki virágvasárnap. A másik, amikor pálmákat lengető sokaság közepette vonult be Jeruzsálembe — tele volt számára kínzó fájdalommal. Az ünneplő, hozsannázó nép virágos képe mögül a Sátán kísértő vigyorgása meredt reá. Most, amikor leplezetlenül tombolja ki magát körülötte a gonosz, mikor a gyűlölet minden változatát láthatja a feléje forduló emberi arcokban — most az Isten szerelmének végtelen szépségű tényét: a váltságot látja és amikor ajka kiejti, hogy "Mostantól fogva ül az embernek Fia az Isten hatalmának jobbján" — a mennyei Jeruzsálemnek kapui tárulnak ki és vonul be azon Jézus, hogy elfoglalja helyét az Isten templomában, hogy belépjen a Szentek Szentjébe és végrehajtsa egyetlen, örök áldozatát.

Orth Győző.

Az egyház János apostolnak Mennyei Jelenésekről való könyvében.

(Folytatás.)

5. A harcoló egyháznak ezzel a képével szemben a *győzedelmes egyházat* is elének állítja ez a könyv. A 14:1—5. versekben bemutatott képen a Sion hegyén áll Krisztus és körülötte új énekek dicséri az Urat a földről áron megvett 144 ezer üdvözült lélek. Ezek még csak a Bárány zsengei, az a sereg, amely a halál után már megérkezett az örökéletbe (14:12—13). Csak zsenge még, mert nem jött még el a világvége, a végső diadal, Isten egész népének összegyűjtése.

Ez a nép énekekkel dicsőíti Istent (15:1—4) a dicséretnek legfinomabb, legönzетlenebb, leglelkibb formájával.

A mennyei síkban megtörténik az egyház ellenségének teljes és végső legyőzése: elpusztul Babilon (18. rész) és általános Isten gyermekeinek, az egyháznak az öröme, mert ezzel eljött a Bárány, Krisztus mennyegzője menyasszonyával az egyházzal (19. rész).

6. Ez után a diadal után és a mennyegzőre való felkészülés után az *új Jeruzsálem: Istenországa*, mint felékesített menyasszony érkezik meg a mennyből. Kicszerélődik a világ addigi állapota: eltűnik a régi föld és a régi ég. Ezzel együtt eltűnik a földön még küszködő és a mennyben már diadalmaskodott egyház, alászáll Istenországa: a templom, egyház nélküli város. Az Úr a mindenható Isten és a Bárány lesz Istenországának temploma. Ebbe a templom nélküli városba csakis azok mennek be, akik valóban beirattak az élet könyvébe, amely a Bárányé. A Jelenések Könyve tehát nemcsak az egyház sorsának és életének végső kérdéseit, hanem az egyház, a kegyelem korszakát felváltó dicsőségnek az idejét is megmutatja nekünk.

7. *Mi* nagyon megszoktuk, hogy az egyházat kizárólag mint földi, történelmi valóságot lássuk. A Jelenések Könyvének az a nagy ajándéka, hogy nagy kozmikus és idő feletti összefüggésbe állítva mutatja be az egyházat. Az egyház sorsát biztossá teszi, mert megmutatja, hogy sorsa akármilyen nehéz is itt a földön, nem itt, hanem a mennyben dől el, ott pedig már elhatározott az egyház végső diadala, sőt azon túl az egyház helyén megvalósul Istenországának az eljövedele is. Ez a könyv nem tagadja,

hogy amíg a világon van az egyház, súlyos próbáknak, történelem feletti lények, ősellenségek kísértéseinek és üldözéseinek van kitéve, de rámutat arra is, hogy ezektől sem kell félni, mert erejük már megtörölt s Isten csodák által is gondoskodik egyháza diadaláról, de azért nem szabad a magunk köteleességét: a békességstűrést és a hitet elhagyni, mert aki ezeket elhagyja, elszakad az egyháztól és az egyház ősi ellenségeivel együtt pusztul el. Ezek a gondolatok mennyi *vigasztalást* adnak nekünk ma. És erre a vigasztalásra hova-tovább mind több és több szükségünk lesz, mert úgy látjuk, hogy egyre súlyosabb próbák elé néz az egyház.

Ezek a részek arra is megtanítanak, hogy az egyházat sohasé azonosítsuk Istenországával. Az országot maga Isten hozza el, teljesen készen és tisztán a világvégén, s az még az Isten dicsőséges egyházát is feleslegessé teszi. Ránk az egyházban az tartozik, hogy engedelmesen meghalljuk azt, amit a Lélek mond a gyülekezeteknek, megtartsuk a hitet és béketűréssel készülünk Krisztus végső diadalára.

Végeredményében az egész könyv három nagy figyelmeztetést ad az egyház mai szolgálóinak: 1. a magunk gyülekezetét mindig úgy nézzük, mint Krisztus gyülekezetét, 2. ennek a gyülekezetnek híven adjuk át Krisztus kijelentését és végül 3. egyházunkat mindig abban a végtelen távlatban nézzük, amelyben Isten tartja azt. Ha ezt a hármas figyelmeztetést még részletesebben is felismerjük, mint ahogy azt ez az írás tolmácsolni szeretne volna, akkor bármilyen nehéz sorsba is kerüljön az egyház és abban mi magunk is, sohasem veszíthetjük el a hitet és békességstűrést.

László Dezső.

Megfér-e a természet rendjében a csoda?

1. A természettudományos gondolkozás ismételten a hívő embernek szegzi ezt a nagy kérdést: Megfér-e a természet rendjében a csoda? — Lehetséges-e a csodában hinni ma, amikor a természet törvényszerűsége oly egyetemes-érvényűséggel ragyog a tekintetünk előtt? — Nem zavarja-e a törvény uralma a hitet, hát a csodában való hit nem zavarja-e a törvény uralmát? — Lehetünk-e egyszerre hívő keresztyének, akiknek hite Isten csodás tettein nyugszik és ugyanakkor művelt emberek, akiknek műveltségéhez hozzátartozik egy csomó természeti törvénynek az elfogadása?

Hogy ezekre a kérdésekre világos feleletet tudjunk adni, szükségünk van megvizsgálni a törvény, a természeti törvény, valamint az ezen alapuló rend fogalmát és tisztába kell jönnünk a csoda sokféle jelentésével és igazságával.

Hogy milyen nehéz a természeti törvény fogalmáról beszélni, mutatja az a tény, hogy magának a „természet” fogalmának a meghatározása, is milyen ingatag. A természetet mindenki a legvalósabb valóságnak tartja, pedig természetet senki sem látott, a természet senkinek sem képezte tapasztalatát, mert hiszen a természet éppenolyan elvont fogalom, mint az anyag, vagy az erő, vagy a lélek, vagy a szellem. És mégis valóságot fejez ki a természet is, az anyag is, a szellem is, mert ezek mögött az elvont fogalmak mögött folyton tapasztalható jelenségek, tünetények, vagy változások és tevékenységek rejlenek.

A való világban és életben a jelenségeknek oly felmérhetetlen serege lüktet, él, mozog, vagy tevékenykedik, hogy a tudományos gondolkozás kénytelen — hogy azokról gazdaságosan tudjon beszélni — elvont fogalmak mögé rejteni, bízván abban, hogy ezek az elvont fogalmak mindenkinek ugyanazt jelentik.

Maradjunk egyelőre a természet fogalmánál. Talán emögött a fogalom mögött rejlik ma a legtöbb felismert jelenség és változás. Ezek a jelenségek azonban bármilyen nagy változatosságot és gazdagságot is mutatnak, nem rendszertelenül hullámoznak egymás mellett, vagy egymáson kívül, hanem egymáshoz való viszonyukban bizonyos meghatározott rend van. A természeti törvény nem is jelent mást, mint ezeknek a különböző jelenségeknek az egymáshoz való viszonyát. És mivel ezek a viszonyok bizonyos

állandóságot mutatnak, ennél fogva lehetséges azoknak meghatározott módon értelmi kifejezést adni. *A természeti törvény tehát nem egyéb, mint két, vagy több természeti jelenség egymáshoz való állandó viszonyának az értelmi fogalmi kifejezése.* A különböző természeti testek viszonyában lévő állandóságot fejezi ki pl. az *ú. n.* gravitációs, vagy nehézkedési törvény, amely szerint a testek tömegükkel egyenes, a távolságuk négyzetével fordított arányban vonzzák egymást. Ha megnézünk egy, ma nagytömegben hulló hópelyhet, úgy találjuk, hogy a benne lévő érezet kristályosodási szöge, minden esetben, 60 és 120 fokot mutat. És sok ezer és ezer példát sorakoztathatunk fel a természeti világból, amely mind azt igazolja, hogy a jelenségek között állandó viszony van, sőt az ok-okozat törvénye, mint valami acélhálózat átfogja az egész természet világot. Minden jelenségnek oka van és minden oknak megvan a maga okozata, amely szükségképpeniséggel követi az indokát, és még messzebbmenőleg a szülőokát. A puskapor, ha szikra éri szükségképpeniséggel robban és pusztít, mert a természetéhez hozzátartozik a robbanás, bár csak a szikra idézi elő ezt a robbanást. A természete a robbanás, szülőoka a szikra, a robbanás az indoka. És ez így megy végig az egész, változásokkal teljes természetén és mint kénytelen törvényszerűség húzódik végig minden jelenségen. Ez a rettenetes törvényszerűség képezi ki azt a végéremehetetlen okláncolatot, amelybe, mint valami varázskörbe, be van fogva minden változás, minden élet, minden lény és minden tény.

2. Ezek után az a kérdés, lehetséges-e ebben a szigorúan determinált természeti rendben a csoda; lehetséges-e ezt a varázskört megszakítani, az okláncolatot valahol megtörni?

Mielőtt a csoda kérdésére felelnénk, készüljünk reá erre a feleletre azzal, hogy mutassuk meg a természeti törvényen alapuló rendnek még néhány új tekintetét.

Az első az, hogy a természeti rend és a törvény nem olyan szigorúan idegen a mi szellemünktől, amint azt a felületes természetszemlélet megítéli. A természeti jelenségek közötti viszonyt az emberi értelem állapítja meg s ugyancsak az emberi értelem alkotja meg a törvényt is, mert a törvény tulajdonképpen nem más, mint a szellemünk képe a dolgokról. Hermann Vilmos szerint, „a törvényszerűség gondolata a világban való létezésünkkel már adva van”¹ A természeti törvény tehát bármennyire is szigorú és következetes, mégsem annyira félelmetes, amint azt némely természettudósok elhítenék, hiszen abban a saját szellemünket is részesnek ismerjük.

A második, amire rá kell mutatnunk, az, hogy a természeti törvény, bár fel nem függeszthető, annak érvénye meg nem szüntethető, mégis annak nemcsak engedelmeskedni lehet, hanem azt felhasználni is lehet. A törvény nemcsak uralkodik, hanem szolgál is, engedelmeskedik azoknak, akik érvényességüket tiszteletben tartják és úgy alkalmazzák. Pl. természetes körülmények között

lehetetlen, hogy a víz a hegynek felfelé folyék, és mégis minden nap megtörténik a szivattyúk és a vízvezetéki rendszerek segítségével. Semmiféle súlyosabb anyag nem lebeghet a könnyebb közegben, mégis naponként acélszerkezetű hajók úsznak a tengereken és a levegőnél súlyosabb gépek repülnek az égen. Lehetetlen, hogy széles folyók két partjának feszülő ívek lebegjenek a vizek felett és íme, a helyes teherelosztás tekintetbevételével naponként épülnek ilyen óriási hidak.²

Be kell látnunk, hogy az emberi személyiségnek olyan hatalma van, a természeti törvény ismerete és az annak való engedelmség által, amelynél fogva képes az ember új oksort megindítani és a törvényt a saját terve szerint felhasználni. Az emberi személyiségnek ez a hatalma a törvény felett nemcsak ellensúlyozza a természeti törvény hatalmát az ember felett, hanem ráségítik az embert arra, hogy betöltse a Teremtő Isten parancsolatát: Uralkodjatok a természeti élet lényei és tényei felett!

Az embernek a természeti törvény felett való uralma mind nagyobb arányokat ölt s ezzel folyton bővíti a természeti világképet. Ennek következtében ma már a természetben nemcsak *természetes okokról*, hanem *személyes okokról* is beszélünk, mint olyanokról, amelyek tetteleg beleszólnak a természet rendjébe, bár anélkül, hogy annak egyetlen törvényét megváltoztatnák, vagy éppen felfüggesztenék.³

És végül utaljunk arra, hogy a természeti rend ismeretében ma egészen új lépések előtt állunk, amelyek kétségtelenül arra fognak vezetni, hogy természet képünket revízió alá vegyük. Itt utaljunk különösképpen az Einstein féle relativitás-elméletre, amely a régi természettudományi determinisztikus felfogás elleni állásfoglalás.⁴

3. És most térjünk rá a csoda kérdésére. Az első dolog, amit tisztán kell látnunk, hogy a csodának sokféle faja van. Különösképpen meg kell különböztetnünk a *termesztes* és a *természetfeletti csodát*. Amazt nevezhetjük talán csodásnak, az isteni, vagy természetfelet i csodával szemben.

Természetes csodákkal, vagy csodás jelenségekkel találkozunk különösen az ember testi természete terén. Carell (Alexis) *ismeretlen ember* c. munkájában azt mondja „Bizonyos tevékenységek előidézhetnek a szövetekben és szervekben úgy bonctani, mint élettani módosulásokat. Ezt a szervi jelenséget megfigyelték különféle körülmények között, többek között az imádkozás állapotában. Az imádkozást nem úgy kell érteni, hogy ez csupán formulának gépies recitálása, hanem misztikus fölemelkedés, az öntudat elmerülése a szemlélődésbe egy olyan elv fölött, amely átjárja világunkat és túl is halad azon. Az ilyen lélektani állapot nem értelmi állapot. Filozófusok és tudósok meg nem érthetik, számukra hozzáférhetetlen De úgy látszik, hogy az egyszerű ember éppen olyan könnyen megérzi az Istent, mint a nap melegét, vagy egy barátnak a szívességét. Az az imádkozás, amelyet szervi

hatás követ, egészen különleges természetű. Először is teljesen érdektelen. Az ember fölajánlja magát az Istennek. Ugy áll az Isten előtt, mint a vászon a festő előtt, vagy a márvány a szobrász előtt. Ugyanakkor esdekel az Isten kegyelméért, előterjeszti a maga szükségleteit és testvéreit a szenvedésben." Tovább arra mutat rá, hogy a mult század természettudománya még lehetetlennek tartotta az imádkozás által való csodás gyógyulásokat, ma azonban, tekintetül a legutóbbi ötven év folyamán megfigyelt lényekre, ezt az elutasító magatartást tovább fenntartani nem lehet. Határozott megfigyelésekre hivatkozik, amelyek azt igazolják, hogy szinte pillanatok alatt gyógyultak meg betegek különféle betegségekből, pl. hashártya tuberkulózisból, hideg tályogból, bőrfarkasból, rákból. „A gyógyulás folyamata — mondja — alig változik az egyes egyéneknél. Gyakran akut fájdalom mutatkozik. Aztán előáll a meggyógyultság hirtelen érzése. Néhány másodperc, néhány perc, de legfeljebb néhány óra alatt sebek hegednek be, kórtani tünetek elmúlnak, az étvágy visszatér. Olykor működési rendellenességek eltűnnek, mielőtt a bonctani sérülés elmulna. Nem fér kétség ahhoz, hogy a bonctani fogyatékoságok elhegesedése sokkal gyorsabb menetű, mint a rendes esetekben. Az egyetlen elengedhetetlen feltétel a jelenség bekövetkezéséhez az imádkozás.

Az ilyen tények — fejezi be Carrel — nagyon mély jelentőségűek. Ezek mutatják a valóságot bizonyos, még ismeretlen természetű kapcsolatoknak a lélektani és szervi folyamatok között. Ezek bizonyítják a tárgyi fontosságát azoknak a lelki tevékenységeknek, amelyeknek tanulmányozásáról majdnem mindig megfeledkeznek a higiénikusok, orvosok, nevelők és szociológusok. Ezek új világot nyitnak meg az ember előtt.”⁵

Egy komoly, megbízható és eredeti kutatásokkal foglalkozó természettudós megállapításai, amelyeket az ő saját fogalmazásában adtunk elő. Legyünk tisztában azonban azzal, hogy e csodás gyógyulások mögött mind természetes okok rejlenek, melyeket a természettudomány még nem tudott felfedni. Aminthogy még sok dolgok vannak égen és földön, amelyekről — amint Hamlet mondja — bölcs elménk még álmodni sem képes. Ilyen jelenségekkel találkozunk a telepathia, a szuggestió, különösen az autoszuggesztió vagy a szellemidézés terén, amely jelenségek nem vezethetők

vissza soha semmiféle természetfeletti hatásokra, hanem mind csupán természetes okok előbb-utóbb eljut ezeknek természetes tudományos magyarázatára. A Carrel által idézett esetek és jelenségek igazolják az imádkozás rendkívüli jelentőségét, de nem tekinthetők evangéliumi értelemben vett csodáknak.

Ez a megállapítás azonban nem azt jelenti, hogy e *természetes csodáknál* ne kellene számolnunk Isten akaratával, hiszen az ő akaratának a jelenléte nélkül semmi sem történhetik. Itt csak arról van szó, hogy ezeknek a jelenségeknek *a közvetlen oka* tu-

dományosan is elérhető és a tudomány logikai igényeinek megfelelően magyarázható, de fennáll, ezen felül az az Igazság, hogy minden ilyen csodás jelenségnek, valamint minden jelenségnek az *alapja is, a feltétele is* csak Isten erejének a jelenvalóságából érthető. Isten erejének a jelenvalósága és hozzájárulása nélkül semmiféle természetes folyamat soha el nem éri célját. Minden megújuló életnek, tehát a gyógyulásnak is egyedül Isten a forrása.

4. *A keresztyén vagy evangéliumi értelemben vett csoda az Isten személyes tette.* Az igazi értelemben vett csoda tehát embert erő által el sem gondolható, sem létre nem hozható. Ennek egyedüli és kizárólagos oka maga a szuverén Isten. Az igazi értelemben vett csodát ember sem elő nem idézheti, sem meg nem ismételheti, az felülről, Istentől magától tör be ebbe a világba. A második pedig, amit mindenekelőtt tudnunk kell, az, hogy a *csoda, mint Isten személyes tette, a hithez folyamodik, ahhoz szől.*

Ezzel a megállapítással azonban a csoda-kérdés még nincs eldöntve. Hiszen éppen ez a főkérdésünk, hogy vajjon megfér-e ez a csoda a természet rendjében?

Kérdésünkre a feleletet előkészítettük már azzal, hogy felmutattuk a természeti törvény néhány jellegzetes vonását, valamint azt a tudományos igazságot, hogy a mai természetszemlélet mellett a természet rendje nem tekinthető annyira determinisztikus rendnek, amint azt még a múlt század természettudománya vallotta.

Ha elismerjük, hogy a természet rendjében nemcsak természetes, hanem személyes okok is beleszólhatnak és abba mélyreható változásokat idézhetnek fel, ezzel már elhárítottuk a hit elől azt a legnagyobb értelmi nehézséget, sőt akadályt, amelyet a szigorúan zárt és kérlelhetetlennek vélt okláncolat idézett elő. Ha személyes okok segítségével fel lehet használni a törvényt és a természet rendjében új változást lehet létrehozni, vajjon csak éppen Isten személyes tettei lennének oly gyöngék és erőtelnek, hogy új oksort kezdjenek és új kezdeményezéssel merőben újat hozzanak létre?

Amint a tudatlan ember előtt képtelen dolog volt, a rádió feltalálása előtt, hogy megfelelő törvények alkalmazásával, a hang az aether-rezgés előidézésével több ezer kilométer távolságra eljusson, úgy csak a hitetlen emberre nézve lehetetlen, hogy a világteremtő és világfenntartó Ura merőben új kezdeményezéssel új tetteket, tehát csodákat vigyen véghez.

Ha lehetséges személyes okok segítségével a meglévő természeti törvény új alkalmazása, éppen úgy lehetséges a meglévő természeti törvények új összefogásával oly csodákat tenni, amilyeneket „szem nem látott, fül nem hallott és emberek szíve meg se gondolt, amiket Isten készített az őt szeretőknek.” (I. Kor. 2 : 9)

És vegyük mindezekhez hozzá, hogy a világnak is, természetnek is Teremtője az Isten tehát, ő az Ura annak a rendnek, amely a természetben uralkodik, tehát ő az Ura minden természeti törvénynek is. *Igy a csoda végeredményében nem más, mint*

minden törvénynek a legmagasabbrendű összefogása és merőben új célok érdekében, merőben új alkalmazása. A csoda tehát a páratlan Isten akaratának páratlan törvénye.

5. Most kérdezzük ismét: Megfér-e a csoda a természet rendjében? Ha végig gondoljuk ismét mindazt, amit a természet törvényéről és rendjéről mondtunk, úgy találjuk, hogy erre a kérdésre nem elég igennel vagy nemmel felelni. Feleletünket nem bírja el a kérdés, szétfeszíti annak korlátjait.

Ha csak a pusztá értelemmel felelünk, úgy azt felelhetjük, hogy mai természetszemléletünk nemcsak megengedi, hanem követeli, hogy a csoda lehetőségét elismerjük a természet rendjében, hiszen a csoda a természeti törvény legmagasabb beteljesülését jelenti anélkül, hogy egyetlen törvényt is érvénytelenítene vagy egynek is a felfüggesztését követelné. Ha azonban a hívő értelemmel felelünk, úgy azt kell felelnünk, hogy a csoda, mint Isten páratlan akaratának a törvénye, nem fér el a természet elmúló rendjében, mert a csoda által Isten egy új világot és abban egy új rendet teremt: a csoda által teremti az ő új világát, állítja helyre a bűneset előtt új világát. Mivel pedig ez az új világ minőségileg más, mint a jelenvaló világ, a csoda egyenesen ellentmond annak a természeti rendnek, amelyben ma élünk.

Isten az ő új világát az ő Igéje által állítja helyre, tehát az Ige által teremti.⁶ Isten szól az ő Igéje által: ez a legnagyobb csoda. Isten kilép az ő Igéje által az ő elrejtettségéből: ez az első csoda. Isten megtestesült az ő Igéjében: ez minden csodának az alapja. Ezek a csodák a tudományos értelmi magyarázat által megközelíthetetlenek. Ezek a csodák a hithez szólnak. Aki hisz ezekben a csodákban, az hinni fog mindazokban a csodákban, amelyek az Igére, a megtestesült Igére: a Krisztusra vonatkoznak és hinni fog mindazokban a csodákban, amelyek az Ige által történtek és szakadatlanul történnek, mert a csodát csak a csoda magyarázza, a csoda csak a csoda által érthető.

Felhasznált irodalom.

Rudolf Bultmann: Zur Frage des Wunders (Glauben und Verstehen c. művében, amely megjelent J. C. B. Mohr-nál, 1933. Lásd ennek 214–228. lapjait); W. Herrman: Offenbarung und Wunder, 1908. 39. lapon. «|

² Fosdick E. H.: Az imádság értelme. Fordította: Victor János, Budapest, 1917. 136. lapon.

³ Fosdick idézett munkája 137. lapon.

⁴ Sir Arthur Eddington: A természettudomány úi útjai. Angolból fordította: Dr. Donhoffér Szilárd. Franklin-kiadás 1936. Lásd különösen a IV. fejezetét.

⁵ Alexis Carrel: Az ismeretlen ember. Angolból fordította: Dr. Fülöp Zsigmond. Révai-kiadás, 1939. 158–164. lapokon.

⁶ Adolf Schlatter: Die Wunder der Bibel (Hülfe in Bibelnot c. művében, amely Neus und Altes zur Schriftfrage alcím alatt 1928-ban Freizeiten-Verlag zu Velbert in Rheinland kiadásában jelent meg. Az általunk használt kiadás a II. bővített kiadás. Lásd ennek 72–80. lapjait).

Tavaszy Sándor.

Miképen hozható összhangba a református keresztyén családi és iskolai nevelés?

Régi, de nagyon találó hasonlat a nevelés életében, hogy az iskolai és családi nevelés vasúti sinpár s két ágának folytonosan, párhuzamosan egymás mellett kell haladnia egy bizonyos meghatározott cél felé. Jaj a vonatnak, ha a sinpár egyik ágán a legkisebb elhajlás is mutatkozik! Katasztrófa áll be és nagy leszen annak romlása. Vigyázzunk, vizsgáljuk meg a sinpárt, mert szomorú tapasztalatok győztek meg a múltban, hogy valahol elhajlás van, vagy az egyik ágon, vagy a másikon, vagy mind a kettőn.

Tudatosan beszélünk előbb iskolai nevelésről, pedig időrendben is, meg fontosságban is előkelőbb szerepe volna a családi nevelésnek. Ma azonban előírás szerint iskolai nevelésről többé-kevésbé beszélhetünk, céltudatos és módszeres családi nevelésről azonban kevésbé sem. Mert ha látunk is itt ott, szórványosan, gyermekeiket helyesen nevelő szülőket, annyira elszigetelt jelenségekkel állunk szemben, hogy azok a családi nevelés egyetemes csődjén változtatni még nem tudnak.

E dolgozatnak nem lehet az a főcélja, hogy a családi és iskolai nevelés nagy kérdéseit külön-külön tárgyalja. A két nevelés összhangbahozásán van a hangsúly. A tétel intenciója tehát az, hogy én, mint tanító, vagy a lelkipásztor milyen munkamezőkön, milyen eszközökkel és módszerekkel hathatunk oda, hogy az elhanyagolt családi nevelés a tudatosabb iskolai neveléssel összhangba kerüljön.

Az iskola sem állhat ma százszázalékosan a nevelés szolgálatában, mert tantervünk olyan zsúfolt, és olyan nehéz kötelesség-telejesítés elé állítja a tanítót és tanítványt egyaránt az értelmi neveléssel kapcsolatban, hogy a lelki nevelés fontossága másodrendűvé válni látszik. A hivatását ismerő és kötelességét lelki-ismeretesen teljesítő tanító azonban nem tudja és nem akarja külön választani az értelmi és lelki nevelést, helyesebben, azt vallja, hogy csak lelki nevelés van, a többi csak ennek színezettsége. Felekezeti tanító nem nyújthat növendékeinek értelmi anyagot, hogy abból a lelki nevelést célzó következtetéseket növendékeivel le ne vonatná. Nagyobb baj azonban, hogy a családi nevelés nem áll ma hiva-

tásának magaslatán. Nemcsak nem képes nevelni, de lerontja azt a gyermek lelkében, amit az iskola nagy nehezen felépített.

Ma a család azt mondja, a családi nevelésre nincs szükség, pótolja azt az iskola. Sőt vannak szülők, akik egyenesen azt tartják, mire való akkor az iskola? Csakugyan pótolja az iskola a családi nevelést, de egészen nem helyettesíti. Amit a nevelés terén a család tud adni a gyermeknek, azt nem adhatja meg az iskola soha sem, még ha az iskolákat egyszerre mind nevelőintézetekké alakítanák is át. „Az iskola soha sem adhatja meg azt a klimát, ami egy boldog családi éleiben a gyermek egész testi és lelki világa fölé borul, azt átöleli, amelyet az belélegez s amely testi és lelki fejlődését kibontakoztatja.” Alkalmas klimát kell tehát teremteni minden családban. Az otthonok világát tegyük tisztává. Az otthonok szellemét igyekezzünk olyanná formálni, hogy ott a családi nevelés tényezői világosan lássák a nevelés abszolút célját és annak eszményét maradék nélkül elfogadják. Minden keresztyén házat a keresztyén eszmék iskolájává és a keresztyén erkölcsök templomává kell átalakítanunk. A családnak sem lehet más célkitűzése a nevelés terén, mint az iskolának. Minden keresztyén családi közösség: iskola, viszont minden iskola: család, ahol ugyanazon célért azonos eszközökkel, azonos módszerrel csiszolódik Istennek legdrágább remekműve: a gyermek. Felesleges tehát, hogy e tétel keretein belül a családi és iskolai neveléssel külön külön foglalkozzam. Lehetetlen nem látnunk, hogy a nevelés csődjéről azért beszélhetünk nagy általánosságban, mert a család nincsen tisztában a nevelés céljával, nem ismeri a nevelés helyes módszerét. *A szülőket kell előbb olyanná tennünk, amilyenné gyermekeiket akarjuk nevelni.*

Még egy dolgot itt szeretnék tisztázni. Sokat hangoztatjuk, hogy soha olyan rosszak nem voltak a gyermekek, mint napjainkban. Visszagondolok gyermekkoromra, annak a kornak gyermek bűneire, vásottságaira. Határozottan merem állítani, hogy a mai iskolás gyermekekben nem találok annyi romlottságot, mint az előző korok gyermekeiben. Az első világháború utáni években tényleg kétségbeejtő volt a gyermekek neveletlensége, amit a hosszú háborúval, a sok csapással, nehéz gazdasági viszonyokkal magyarázunk. Ma azonban a gyermekek neveltsége (iskolás gyermekeket értek) túlhaladja a háború előtti színvonalat. Természetesen az iskolából kikerülve, — ha csak az ifjúsági munkák nem segítenek azon, — a serdülő kornak minden átka, bűne nehezedik rájuk s a családi nevelés helytelensége, a környezet rossz példaadása lassanként kiöli belőlük mindazokat az értékeket, amelyeket az iskola, a vasárnapi iskola, áhítatok, templombajáratások, mint drága értékeket eredményeztek az ő lelkükben. Amikor a nevelés csődjéről Beszélünk, ezekre a serdülő ifjakra gondoljunk és ne az iskolás gyermekekre, akiket mentsünk immár fel a súlyos vád alól, amellyel a háború alatti és utáni nevelési kapkodásokkal teljes időben méltán róttuk meg, amely alól, isten után, az iskoláinkban folyó áldásos munkák eredményeképpen fel kell mentenünk.

Az iskola tehát megtelte kötelességét a *gyermekkel szemben*. Nem tette meg azonban a *szülővel szemben*. Jóhiszeműen feltételezte, hogy a szülő gyermekének csak javát akarhatja és a nevelés nagy munkájában neki csak segítségére lehet. Igen, de a család lényegesen másban látta a gyermek javát, mint az iskolai nevelés látta azt. Nincs tisztában a család a nevelés valódi, abszolút céljával.

Mielőtt az eszközöket és módozatokat keresnők, jöjjünk előbb tisztába a nevelés céljával, az abszolútnak felismert cél aztán megszabja az eszközöket és a végrehajtás módszerét is. Milyen cél szolgálatába kell tehát állítanunk családi és iskolai nevelésünket? Mindenesetre az abszolút célt kell keresnünk. Hogy ehhez eljussunk, le kell számolnunk azokkal a célkitűzésekkel, melyeket a különböző korokban élő emberek a nevelés terén örök értékűnek ismertek fel. A görög és római korszakban az állam volt a nevelés célja. A spártai nevelés a test kultuszának hódolt. Ezek mind relatív értékű céloknak bizonyultak. A nevelés célja mindig attól függött, hogy mit tartottak a különböző korok emberei a legértékesebbnek. A nevelés mindig egy eszményt állít fel s minden eszközzel, módszereivel annak megközelítését célozza. Fenti céloknak és az általuk kitűzött eszményeknek relativitása azonban éppen abban áll, hogy azoknak örök értékűl való elfogadása függ a nevelés tárgyától: a gyermektől, ifjútól, az embertől. Mihelyt valami tőlem függ, az nem lehet abszolút értékű.

Foerster az erkölcsi jellemmé való nevelésben látja a nevelés abszolút célját. Tökéletesnek felismert, erős jellemű embereket állít eszményekül. Ez határozottan haladás a régiek célkitűzéseivel szemben, mert valamikor élt, vagy most is élő olyan személyeket, tehát *embereket* állít követendő példaul, akiknek életében, nagy tetteiben határozottan kimutatható az erkölcsi jó.

Még tovább megy a személyiség pedagógiája, (melynek legnagyobb képviselői Linde, Niebergall Schneller), amely egy örökkön élő valóságot: a *Krisztust* állítja elénk, mint eszményt, mint a nevelés abszolút célját. Hiszen a nevelésnek nem is lehet más célja, mint az életnek. Az emberi életnek célja a Krisztus, a Krisztushoz hasonlónak lenni, eggyé lenni övele.

Ez a cél abszolút értékű, mert nem ember, hanem Isten tűzte ki célul az ő Igéjében. Minden célkitűzés, amelyet ember végez, szükségképen relatív, az ember abszolút célkitűzésre alkalmatlan. Az abszolút cél munkájában és megvalósulásában is túlmegy az emberi munka határain, mert amint kitűzni, úgy megvalósítani sem képes az ember azt a célt, mely annyira különbözik tőle. Éppen azért a keresztyén nevelő azt vallja, hogy a nevelés csak részben az ember munkája, nagyobb részt pedig Istennek a dolga. Csak szerény és alázatos *eszköze* lehetek Istennek ebben a munkájában, amelyben *nem az én akaratomnak és célkitűzésemnek* kell érvényesülnie, hanem annak az *Istennek*, aki az emberi élet célját és rendeltetését megállapította az ő Igéjében. Isten Igéje az ember rendeltetésére nézve azt tanítja, hogy Isten az embert azért terem-

tette, hogy az ő kijelentett akarata előtt önként meghajoljon, őt szolgálja és dicsőítse, hogy Isten uralmát hirdesse ezen a földön. Egész vallásos nevelésünk azt szolgálja, hogy a reánk bízottakkal megláttassuk Isten kijelentett akarátát, hogy a Szentlélek aztán elvégezhesse bennünk a maga munkáját.

Mi különbség van Isten és az ember célkitűzése között?!

Aki ismeri a falusi embert, tudja, hogy a falusi ember élet-célja arra irányul, akarátát az lendíti tételekre, hogy *valahogy meg-élhessen*. Nevelését is e cél szolgálatába állítja s idegenkedik minden olyan tömörüléstől, amely lelki életének kérdéseivel kíván foglalkozni s amelyből megélhetéséhez szükséges közvetlen anyagi hasznot nem húzhat (nő és férfiszövetségek, ifj. egyesületek stb.) Hódol ellenben az anyagi érdekeit célzó megmozdulásoknak, igaz, csak addig, amíg abban az ő akarata érvényesül (gazdakörök, állatbiztosító és egyéb szövetkezetek) és ebben a szellemben neveli és kívánja neveltetni gyermekeit is. Ezért van az, hogy vasárnapi iskolák, áhítatok, templombajárások nagyobb visszhangot nem keltenek a szülők körében, ellenben egy iskolai szövetkezet létesítése nagy népszerűségnek örvend, mert a szülők élet- és nevelési céljának megfelel. Ez a cél pedig a tökéletestől messze jár. Nem nevezhető pedig nevelésnek az a munkásság, amely a tökéletesnél alacsonyabb céllal elégszik.

Már most vagy kiemeljük a gyermeket az emberi élet célját helytelenül értelmező családból, vagy a családi nevelés tényezőivel ismertetjük meg a helyes célt. A családot azonban minden helytelen felfogás dacára sem zárhatjuk ki a nevelés munkájából. Marad tehát a másik kíváncsi: a családot alkalmassá tenni az élet és a nevelés célját helyesen értelmező nevelői munkásságra.

Lássuk immár azokat a munkamezőket, amelyeken való munkálkodásunk a családi nevelés helyes irányba való terelésében áldásos aratást ígér.

Mikor jön el az az idő, amikor a szülők iskolája megoldja az összes e téren felmerülő problémákat? Nem utópia ez, hiszen nyugaton évek óta megszervezett, nagyszerűen működő, nagyon jól bevált u. n. „Szülők iskolája” egyszerűsíti le a nálunk e célt szolgáló sok minden próbálkozásainkat és kétes értékű kapkodásainkat.

Mi is az „Szülők iskolája”? Egyetemi és theologiai professzorok, lelkészek, tanítók, orvosok vezetése mellett a szülők hetenként kétszer-háromszor iskolába gyűlnek össze, ahol rendszeres, sorozatos előadások adnak utalásokat a szülőknek gyermekeik helyes lelki és testi nevelésének kérdéseiben. Mondhatnám, kötelező a szülőknek az ezeken való megjelenés, de olyan népszerűekké váltak ezen előadások, hogy valamire való szülő el nem mulasztja azok látogatását. A professzorok neveléstörténeti, neveléstani, modern pedagógiai kérdésekről; lelkészek a vallásos nevelés szükségességéről és mikéntjéről, tanítók a családi és iskolai nevelés menetének kiegyensúlyozásáról, az orvosok pedig gyermek-hygieniai kérdésekről tartanak sorozatos előadásokat. Nem ötletszerűen ki-

ragadott kérdésekről van tehát szó azokon, hanem tantervszerű, egymásból folyó, kerek egészet adó és egy ilyen tanfolyamot végighallgató szülőnek nevelési kérdésekben világos képet nyújtó anyagkomplexumról. Minden előadás termékeny vitát provokál s így mód és alkatom adódik arra, hogy a szülők saját nevelési különlegességeik helyességéről vagy helytelenségéről meggyőztessenek, de alkalmam nyílik arra is, hogy aggódó szülők bizalmasabb természetű lelki és testi nevelési kérdésekben útmutatásokat, tanácsokat nyerjenek. Iskola ez, a legnemesebb iskolafajtáknak egyike.

Keressük azokat a munkamezőket, amelyek mostani viszonyaink között rendelkezésünkre állanak, a kitűzött cél elérése érdekében. Ne új kereteket keressünk, hiszen a közelmúlt próbálkozásai között akad nem egy, amelynek helyes betöltése új életet ígér nevelésügyünk történetében.

Előkelő szerep jut e téren a szülői értekezletek megszervezésének és tartásának. Próbáltuk. Nem örvendett olyan népszerűségnek, mint vártuk azt. Igen, mert úgy felgyűlt szívünkben a keserűség, látva a szülőknek a gyermekeik nevelése kérdéseivel szembeni közönyösségét, hogy az első alkalommal, amikor sikerült őket e célból összerelni, a vádak özönét zúdítottuk reájuk.

A szülői értekezleteknek célja a nevelésügy iránti bizalom és érdeklődés felkeltése legyen. Hiszen legnagyobb baj az, hogy az iskola és a vezetőkkel szembeni bizalom megrendült, vagy talán sohasem is volt meg. Mi talán tehetünk valamit, hogy mássá tegyük, hiszen azért állított oda Isten gyenge, de használható eszközképen. Ismerni kell a falusi ember pszichológiáját: más a gondolkozása, más a vágya, más az eszménye. Minden falusi szülő szentül meg van győződve, hogy ő helyesen neveli gyermekét, ha dolgozni megtanítja, ha takarékosagra példát mutat, ha tisztességes földi javakat hagy rá. S ha mégis megtörténik, hogy a felnőtt gyermek durván és hálátlanul bánik el megvénhedt szüleivel, a ferde és félszeg nevelés következményeit másoknak, a környezet hatásának tudja be a magyarázatot kereső szülő. De ha magában is keresi a hibát, legfeljebb arra jön rá, hogy akkor tévesztette el a dolgot, amikor gyermekei sürgetésére kiosztotta közöttük vagyonát, vagy túlságos anyagiassal gondolkozással kényszerítette bele gyermekeit a nem sikerült házasságokba. Mélyebbre azonban nem tekint, nem veszi észre, hogy egész nevelési rendszere hibás volt.

Ha én e hibákat, mint nevelési félszepségeket hangoztatom csak, semmiképpen sem érte el célját a szülői értekező, nem keltettem a szülőben bizalmat sem magammal, sem a neveléssel szemben, nem keltettem fel érdeklődését a nevelés munkája iránt, de még szülői értekezletek célkitűzése iránt sem. Szemünk előtt lebegjen állandóan az a nevelési alapigazság: Minél kevesebbet emlegetni azt, hogy *mit ne tegyen* s minél sűrűbben hangoztatni, hogy *mit tegyen*.

Kali Sándor.

(Folytatjuk.)

1941 december 29. és január 11. között népfőiskolai tanfolyam volt a körösfői református egyházban.

A tanfolyam megnyitása 1941 december 29 én templomi istentisztelet keretében történt. Az Igét Daróczi Ferenc esperes hirdette, dr. Imre Lajos theol. tanár pedig ismertette a nagyszámban összegyűlt hívek előtt a népfőiskola célját. A megnyitó ünnepélyen jelen volt Farkas Kálmán főszolgabíró és Albrecht Dezső országgyűlési képviselő is.

A tanfolyamnak 45 hallgatója volt, akik Kalotaszeg hét falujából a következő arányban gyűltek össze: Sárvasárról 3, Nyárszóról 3, Váralmásról 2, Kalotadámosról 1, Gyerővásárhelyről 5, Magyarvistaról 2, Körösfőről 29.

A résztvevők a sárvasáriakon kívül, akik ref. iskolába jártak, mind román állami iskolában végeztek. A különbség szemmel láthatólag kitűnt. Azok, akik román iskolában végeztek a legelemibb ismeretekben is nagyon szegények voltak. Viszont, ha valaki román iskolában végzett is meglátzott rajta, ha bibliakörbe, ifjúsági keresztyén egyesületbe járt s ott hiányzó ismereteit pótolni igyekezett.

Általában kitűnt, hogy a népfőiskolánkra milyen nagy szükség van különösen Erdélyben. Még a négy alapműveletnél is hiányokat tapasztaltunk, pedig arra a falusi embernek is léptenyomon szüksége van, nem is szólva a magyar helyesírásról, fogalmazásról, nemzeti történelemről és irodalomról.

A más falvakból jött ifjak egy helyen laktak és étkeztek. Kenyeret hoztak magukkal, egyebet itt kaptak. Résztvételi díjként — mintegy jelképesen — 1 pengőt fizettek. Az állandó felügyeletet és nevelést Molnár Dezső theologus végezte. A növendékek maguk közül bírót és kisbírót választottak s így egymás fegyelmezésével gyakorolták a közösségi életet.

A helybeliek nagy száma miatt a külső világ vonzása érezhető volt, de fegyelemsértésre nem vezetett.

A növendékek mind kiscgazdaifjak voltak és kalotaszegiek.

A tanfolyam nagyon jó hatást gyakorolt reájuk. Nagy örömmel vették a számtant, hiszen minden kalotaszegi félig-meddig „köpec”, azaz kereskedő is, akinél nagy baj, ha a számolásban hiba van. Mivel a számtan és mértan egyik előadója helybeli volt,

a növendékek e téren alapos oktatást nyertek, ami a tanfolyam alapismeretterjesztő részének legnagyobb sikere.

Különös hatása volt azoknak az előadásoknak, amelyek Kalotaszeg múltjára, földjére vonatkoztak. A kalotaszegi ember nagyon szereti földjét és nagyon ragaszkodik ahhoz a tájhoz, ahol született. Messze eljár, de legalább meghalni mindig hazatart. Érthető tehát, hogy nagyon szomjas lélekkel itták a növendékek azokat az ismereteket, amelyek erre a földre vonatkoztak.

Ebből következett aztán az is, hogy miután amit Kalotaszegről hallottak, igazán a lelkükbe ágyazódott, erre szilárdan ráépülhetett az is, amit egész magyar nemzetünk múltjáról, hivatásáról, életéről tanultak.

Olyan csodálatos volt, ahogy a világnak ehhez a szűk és sokszor árva szegeletéhez, Kalotaszeghez kapcsolódva, feltárult nemzetünk múltja, szívekbe íródott hivatása és felragyogott jövője.

A vizsga után, mely körösfői gyülekezetünk elöljárói előtt folyt le, kalotadamosi növendékünk ezt mondotta: „Köszönöm a jó Istennek, hogy itt lehettem. Seholy sem tanultam ennyit.”

A tanfolyam egyik körösfői résztvevője pedig a Kalotaszeg reformációjáról szóló előadást ezzel köszönte meg előadónak: „Köszönjük szépen. Úgy beszélt, mintha szerető nagyapánk mesélt volna rég elmúlt időkről.”

Az előadók népünk igazi szeretetével vállalták a munkát és megtalálták a módját annak, hogy nagy dolgokról is világosan, a hallgatóság színvonalához alkalmazkodva s mégis a mondanivaló devalválódása nélkül szóljanak.

Anyagi ellenszolgáltatás nélkül, sőt anyagi, áldozattal végezték szolgálatukat. Illesse elismerés őket érte. Áldozatos önzetlenségüket ki kell hangsúlyozni, nem mint valami új dolgot, hanem mint egy régi nyomorúságok között érlelődött, időt álló lélek megnyilvánulását. Az önzetlen szolgálatkészség olyan örökség, melyet az idegen uralom nagy mélységeiben szereztünk. Hála Istennek él a lélek, de ne is menjen veszendőbe. Nemzetünket ma is csak a felelősség s az egymásért való önzetlen szolgálat lelke tarthatja meg. Az új idők nem arra valók, hogy levessük ezt a lelket, mert talán nem elég jövedelmező, hanem hogy hirdessük és bizonyítsuk: mindenkinek ezt a Krisztusból való lelket kell felöltözni.

A népfőiskola minden napja áhitattal kezdődött, bibliaórával végződött, az Ige és imádság légkörében élt és Krisztusról való bizonyosságtétel alkalma volt az egyház számára.

Az evangélium borának új tömlőt rendelt Isten a népfőiskolákban, ő ítéli meg, hogy alkalmas tömlő volt-e ez a népfőiskolai tanfolyam s azok lesznek-e a többiek is majd és aszerint fogja elfogadni vagy elutasítani e téren való munkánkat.

Tőkés Tibor.

A cselekvés ideje.

A gyermekek már felismerik a beszédben a cselekvést jelentő szavakat. Azt is tudják már róluk, hogy azokkal a cselekvés megnevezésén kívül azt is megmondhatjuk, hogy egy vagy több személy cselekszi-e azt, amit mondunk. Most Ismét a cselekvést jelentő szavakat fogjuk vizsgálni s azt fogjuk észrevétni, hogy azokkal azt is megmondhatjuk, hogy a cselekvés mely időben történik. Ennek észrevételével kapcsolatban rámutatunk a múlt idő egy és két t-jének, valamint a jövő idő *fog* szócskájának helyes leírására.

A szemléltetésre szánt cselekvést jelentő szavakat közös fogalmazása mondatokból emeltetem ki. Ezzel elérem azt, hogy a gyermekek a cselekvést jelentő szavakat a beszéd egyik fontos részének tekintik s tartalmukat, jelentésüket a leírt beszéd tartalmával kapcsolatban keresik.

Előkészítés. *Kapcsolóismétlés: a cselekvést jelentő szavakról tanultak felújítása.* Gondoljatok a fűszerkereskedésre! Ott a kereskedés tulajdonosa, ott a segéd, ott az inas. Vájjon mit csinálhat most ott a tulajdonos? — készítem a gyermekeket arra, hogy a tulajdonos cselekvésére gondoljanak s hogy azt kifejezzék. Talán sőt mér, mondja a felszólított gyermek. — Melyik szóval mondtad meg a tulajdonos cselekvését? — A *mér* szóval. Hány személynek a cselekvését mondtad meg vele? Egyes- vagy többes számban mondtad-e ezt a cselekvést jelentő szót? — kérdezem Egyes számban — feleli a gyermek. — Mit csinálhat a segéd? *Csomagol.* Hány személy cselekvését jelenti? S mit csinálhat az inas? Talán mákot darál. Melyik szóval mondtad meg azt, amit az inas cselekszik? Hány inas cselekvését mondtad meg? A mérés, a csomagolás, a darálás a munka. — Hogy mondhatnánk meg egy szóval, hogy mit csinálnak mind a hárman abban a kereskedésben? *Dolgoznak. Kiszolgálják.* — Vájjon ez is egy személy cselekvését jelenti? Nem. Ez több személy cselekvését jelenti. Ez többes számban van. Mit tudunk meg tehát a cselekvést jelentő szavakból? Azt, hogy valaki mit csinál s hogy egy vagy több személy csinálja-e azt? Lám, egyetlen szóból kétfélt is meg tudhatunk.

Célkitűzés. Most is cselekvést jelentő szavakat fogunk megfigyelni, vizsgálni s keresni fogjuk, vajjon mást nem tudunk-e meg belőlük?

Tárgyalás, a) *Mi történik most a kovácsműhelyben?* Itt van ez a kép — mondom — s kiteszem a kovácsműhelyt ábrázoló képet. (Esetleg a táblára vagy nagyobb csomagolópapírosra rajzolom) Hányan dolgoznak ebben a kovácsműhelyben? Hárman. Melyik lehet a mester, melyik a segéd 8 melyik az inas? (Megmutatják.) Mit csinál a mester? Kalapál. S mit csinál a segéd? Reszel. És az inas? Fújtat. Vigan megy most a munka ebben a kovácsműhelyben! Hanem ez a mester nem mindig kalapál. Néha lovat is patkol. A segéd sem mindig reszel? Vasat is szokott tüzesíteni. Meg ez az inas sem rajtat örökké. Ha kell, a fűrőgépet is hajtja, — képzelik el a különféle munkát a gyermekek.

Figyeljétek meg. mit kérdezek meg Ferkótól s ő mit felel rá? Mi történik most ebben a kovácsműhelyben? — kérdezem. A mester kalapál, a

segéd reszel, az inas fujtat, — mondja a gyermek összetett mondatlall. Mint-hogy az egyszerű mondat keretében a cselekvést jelentő szó jelentését világosabban szemléltethetem, azért az összetett mondatot három egyszerű mondatra bonthatom. Felírjuk, hogy ki mit csinál ebben a műhelyben. — Mond meg, hogy ki ez s most mit csinál? Anti! A mester dolgozik, — mondja a gyermek. — Én a tábla a írom, ti pedig írjátok a füzetetekbe! Mond, hogy mit írjunk, Béla! szölok s a gyermek tollbamondja s mi leírjuk. Mond meg, hogy ki ez s mit csinál? Sanyi? — A segéd reszel. Ezt meg te mondd tollba, Márta! (Leírjuk.) — Ki ez a fiatal úr s most mit csinál? — mutatok az inasra. — *Az inas fujtat.* (Leírjuk) Ha most belépnének ebbe a kovácműhelybe, mit látnátok, Pali? — kérdezem s a gyermek elolvassa az egymás alá írt három mondatot.

b) *Melyik szöböl tudja meg, hogy most történik a cselekvés?* Olvasd el s mondd meg, kiről beszélünk az első mondatban? A mesterről. S mit mondunk, mit állítunk róla? Azt, hogy: *kalapál.* Miféle szó az, hogy: *kalapál?* Cselekvést jelentő szó. — Igen, a kovácmester cselekvését jelenti. S ha azt hallod, hogy: *kalapál,* megtudod-e belőle, hogy mikor történik a cselekvés? Meg. *Most történik.* — Igazad van Gyurka.

Úgy is mondhatjuk, hogy: *most történik* a cselekvés, meg úgy is mondhatjuk: *Melyik időben történik?* Melyik időt tudjuk meg tehát abból a cselekvést jelentő szöböl, hogy *kalapál?* A *jelen időt.* Azt tudjuk meg, hogy most kalapál, — mondják a gyermekek.

A mester kalapál. A cselekvés már megtörtént. Hanem a segéd is cselekszik valamit! — mondom. A gyermekek olvasásuk a második mondatot s mondják: az reszel. (Húzzuk alá.) Abból a cselekvést jelentő szöböl, hogy kalapál: megtudtuk, hogy a mester cselekvése, a kalapálás, most, a jelen időben történik. Akkor mikor beszélünk Vájjon meg tudjuk e ebből a szöböl, hogy: *reszel,* azt, hogy mikor történik az? — készítem a gyermekeket az analógia alapján való gondolkozásra. — Igen! Megtudjuk belőle, mert ha azt mondjuk, hogy: *reszel,* a cselekvést jelentő szó melyik időben van? A jelen időben — készítem a gyermekeket a hallott s a tartalmat kifejező szó használatára.

Az inas is cselekedett valamit Melyik szóval mondtuk meg annak a cselekvését? A *fujtat* szóval. Az is cselekvést jelentő szó. Azt is húzzuk alá! Ebből is megtudjuk, hogy az inas most fujtat. Ez is a jelen időben van, mondják a gyermekek az előzők alapján. Olvasd el azokat a cselekvést jelentő szavakat, amelyekből megtudjuk, hogy mit csinál a mester, a segéd és az inas! Mikor azt mondjuk, hogy *kalapál, reszel, fujtat,* melyik időben történik a cselekvés? — A jelen időben. — Ezt ide is írom — mondom, a három mondatot összekapcsolom s az összekapcsoló jel elé írom, hogy: *Jelen idő.* A tanításnak ezután a mozzanata után a tábla képe ez lesz:

A mester *kalapál.* Most történik.

A segéd *reszel.* Jelen idő.

Az inas *fujtat.*

c) *Mi történik a kovácműhelyben?* — A mester, a segéd, az inas este *szölok* a táblán a fogat cselekvés megkötés: a kalapálás, reszelés, fujtatás. Csendes a műhely, A kovácmesterék megvacsoráznak, imádkoznak s lefeksznek. Másnap reggel felébrednek, ismét munkához fognak. — *Képzítem a segéd reszel, az inas fujtat.* — Pali! — szólított fel az egyik gyermeket. — Ha te nem tudnád, hogy a mester tegnap mit csinált, Kálmán pedig: tudná, hogyan kérdeznéd meg tőle: Mit csinált a mester tegnap? — Kálmán, felelj rá, de úgy, hogy azt is mondd meg, kiről mondd, hogy tegnap mit csinált! — *A mester kalapált.* írjuk le ezt a mondatot. Most meg a segéd cselekvése után érdeklődj, Pali! Mit csinált a segéd tegnap? — *A segéd reszelt* — feleli Kálmán. írjuk le ezt is. — Hanem az inas is csinált, cselekedett: tegnap valamit. — *Az inas fujtatott* — mondják, amit szintén a táblára írok.

d) *Melyik szöböl tudja meg, hogy a cselekvés már megtörtént* — Olvasd el az első mondatot, Laci, kinek a cselekvését jelenti. — A *kalapált*

szó jelent cselekvést s a mester cselekvését jelenti. Húzzuk alá Ha csak ezt a szót halljuk: *kalapált*, megtudjuk belőle, hogy tart-e még, vagy már elmúlt a kalapálás. Megtudjuk, hogy már elmúlt, már a mester nem kalapál. Lám, ebből a szóból azt tudjuk meg, hogy elmúlt a cselekvés. Ezért azt mondjuk, hogy ez a szó a múlt időben van. Hogyan mondjuk, hogy ez a szó a múlt időben van? Hogyan mondjuk a jelen időben? S hogyan a múltban. Melyik szóval fejezzük ki a második mondatban a segéd cselekvését? Azzal, hogy *reszelt*. Ha csak ezt a szót hallod, mire gondolsz? Arra-e, hogy most is reszel a segéd, vagy pedig arra, hogy már nem reszel? Arra gondolok, hogy már nem reszel. — Ez is a múlt időben van, úgy, mint a *kalapált* szó — következtesd a gyermek az előzők alapján. Hogyan mondjuk, ha most is folyik a reszelés? S hogyan mondjuk, ha már nem folyik, ha már elmúlt, ha már megtörtént? — mondom a többféle kifejezést. *(Ezzel egyrészt a gyermek szó-kincsét bővitem, kifejezési készségét fejlesztem, másrészt pedig a megértést is szolgálom)* — Melyik időben történt a reszelés? — A múlt időben. — Melyik szóval mondtuk meg az inas cselekvését? — Azzal, hogy *fujtatott* — Megtörtént-e már az a cselekvés, amit ezzel a szóval kifejeztünk? — Már megtörtént, azért ez is a múlt időben van, mind a három! — mondom. A gyermek elolvassa, a három mondatot kapcsolójellel összekötöm s odaírom:

e) *Mi fog történni a kovácsműhelyben?* — A mester, a segéd, az inas azonban nem csak tegnap dolgozott, nem csak ma dolgozik, hanem holnap is dolgozni fognak s lehet, hogy ugyanazt a munkát fogják végezni. Hogyan mondjuk, ha a mester már nem kalapált, hanem majd fog kalapálni? — *A mester kalapálni fog.* írjuk le. — Mit fog csinálni a segéd? *A segéd reszelni fog.* írjuk le. — Az inasról is írjunk valamit. Azt, hogy: *Az inas fujtatni fog* — mondja a gyermek az analógia alapján. írjuk le.

f) *Melyik szóból tudjuk meg, hogy a cselekvés csak fog történni* Olvasd el az első mondatot s mondd meg, mely szavakkal fejezzük ki azt, amit a mester majd a jövőben, talán holnap fog csinálni? — *Kalapálni fog* szavakkal. Húzzuk alá. — Mely szavakkal mondjuk meg, hogy a segéd mit fog holnap, holnapután, a jövő időben csinálni? — *Reszelni fog* szavakkal. Még az inas sem fujtat. Azért mondjuk, hogy *fujtatni fog*. Kalapálni fog, reszelni fog, fujtatni fog — foglalom össze a szemléltetett szavakat. Ezek *jövő időben* vannak, azért, mert azt tudjuk meg belőle, hogy még nem történt meg a cselekvés, hanem majd meg fog történni. — Tanító bácsi, kérem, tessék odaírni, hogy: *A cselekvés még nem történt meg. Jövő idő* — mondja a gyermek az előzők alapján. A tábla képe ez lesz:

Az inas *fujtatni fog*.

g) *Cselekvést jelentő szavak gyűjtése a jelen, múlt és jövő időben* — Eddig a gyermekek csak három cselekvést jelentő szón szemlélték azt, hogy ez némi változással a jelen, múlt és jövő időt is kifejezi. Most több cselekvést jelentő szót fogunk gyűjteni s azokat a mezőkre osztott táblázatba fogjuk csoportosítani. Ebből a célból a táblára rajzolt téglá alakot három mezőre osztjuk s ezek fejére odaírjuk, hogy jelen, múlt és jövő idő. Először a megvizsgált „kalapál”, „reszel” és „fujtat” szavakat mind a három időben kifejezve, írjuk a grafikonba s utánuk a többi cselekvést jelentő szavakat. Ezek gyűjtése így következhetik: Mikor labdázna a gyerekek, sok mindent cselekszenek. Gyűjtjük össze s írjuk ezek alá azokat a szavakat, amelyekkel a labdázók cselekedeteit kifejezzük, megmondjuk, — Mit csinálhat az egyik gyermek? — Dob — mondják. — Hová írjam? — A jelen idő alá. — Ho-

— Hogyan mondjuk, ha készül dobni? — Dobni fog. Ezt a jövő idő alá tessék írni. Ugyanígy gyűjtsük össze a többi szót is, mely után a táblán ez lesz:

Most történik	Már megtörtént	Még nem történt meg, csak most fog történni
<i>Jelen idő</i>	<i>Mult idő</i>	<i>Jövő idő</i>
kalap ál reszel fújtat dob üt fut ver vár kap	kalap ált reszelt fújtatott dobott ütött futott vert várt kapott	kalapálni fog reszelni fog fújtatni fog dobni fog ütni fog futni fog verni fog várni fog kapni fog

Olvasd el a jelen időt jelentő szavakat, Géza! Te meg Pista, azokat, amelyek mult időt jelentenek. Sanyi olvassa el, amelyek azt jelentik, hogy a cselekvés meg fog történni, tehát a jövő időben vannak.

h) *A mult és jövő idő helyes írása.* Ödön hangosan, ti meg magatokban olvassátok el azokat a cselekvést jelentő szavakat, amelyek a mult időben vannak s figyeljétek meg azok végét! — mondom. A gyermekek elolvassák 8 megmondják, hogy mindegyik t-vel végződik, még pedig az egyik egy, a másik két t-vei. Érdekes! A mult időben minden cselekvést jelentő szó t-vel végződik. Alá is húzom ezeket a t betűket. *Kalapált*, — mondom 8 mutatom. Egy-egy t-vel van írva. Melyik betű van a t előtt? A l. Magán vagy mássalhangzó a l? Mássalhangzó. A t előtt mássalhangzó van s egy t betűvel van írva s a t előtt l van. A l mássalhangzó, — állapítják meg a gyermekek. Most meg ezt *vert* szót nézzétek meg! Ez is egy t-vel van írva, előtte r van. És a *várt* szó? Az is egy t-vel van írva 8 előtte r van. A r mássalhangzó, mondják. Most vizsgálgassátok a *fújtatott* szót. Az két t-vel van írva. Előtte o van. Az o magánhangzó, — állapítják meg a gyermekek. Ugyanígy végighaladok a dobott, ütött, futott és kapott szavakon. Mire a gyermekek a szavakon végighaladnak, már ki is alakul a lelkükben a szemlélet eredménye s megmondják, ha a mult időben a t előtt magánhangzó van, akkor két t-vei? ha pedig mássalhangzó van, egy t-vei van írva. Mire kell tehát figyelnetek akkor, ha írás közben a cselekvést jelentő szó mult idejét írjátok? De a nyelvetek és a fületek is megmondja, hogy mikor hosszú s mikor rövid a t mult időt jelentő szó végén. Próbáljátok csak l készítem a gyermekeket nyelv-érzékük fejlesztésére, mely még a mult idő helyes leírásáon is eligazítja őket. Jancsi hangosan, ti pedig magatokban olvassátok el azokat a cselekvést jelentő szavakat, melyek a jövő időben vannak! Mindenütt ott a *fog* szó, — veszik észre a gyermekek. Igen, ez a jövő idő jele. Nézzétek meg, hogy össze vagy külön van-e az írva, a cselekvést jelentő szóval! — mondom — s a gyermekek megállapítják, hogy mindenütt külön van írva. Ha ti írjátok a jövő időt, a *fog* szót, ti is külön írjátok!

i) *Mit tudhatunk meg a cselekvést jelentő szavakból?* A gyermekek eddig még csak azt figyelték meg, hogy a cselekvést jelentő szavakból azt tudhatjuk meg, hogy valaki valamit cselekszik s hogy egy vagy több személy cselekszi-e azt. Most azt kell velük észrevétnem, hogy a cselekvést jelentő szó azt az időt is kifejezi, amelyben a cselekvés történik. Ebből a célból ugyanannak a jelentés szónak a jelentését mind a három időben vizsgálhatom. Így: Mit tudsz meg ebből a szóból: ír? Azt, hogy valaki ír. Egy vagy több gyermeknek cselekvését jelenti-e ez? Egy gyermekét. Akkor mit tudsz meg belőle? Azt, hogy valaki ír 8 hogy egy ír. Vajjon megtudod-e azt belőle.

hogy mikor, mely időben történik ez a cselekvés? Igen, most, a jelen időben történik. Hány félet tudsz meg tehát te abból az egyetlen szóból? Három félet, mondja a gyermek. Ugyanígy vizsgálom az ír szót a múlt és a jövő időben is.

a) *Összefoglalás.* Mondjátok el, hogy mi mindent tanultatok meg ma! — mondom — 8 a gyermekek a táblára vagy a füzetekbe írt példákat nézik s annak alapján elmondják mindazt, ami eszükbe jut. Önálló beszámolásukba kérdésekkel csak akkor avatkozom, ha valami lényeges dolgot nem említé- nek. Arra szoktatom őket, hogy társuk beszámolását ellenőrizték, azt javítsák, esetleg pótolják.

b) *Tollbamondás,* írjunk például az időről. A hó ma nem esik, de tegnap esett. Lehet, hogy holnap is esni fog. Varjú áll a jegenyén. Tegnap is ott állt. Talán holnap is ott fog állani. Írjátok le a következőket: Ad, adott, adni fog. Kap, kapott, kapni fog. Tud, tudott, tudni fog. Tör, tört, törni fog. Vág, vágott, vágni fog. Szór, szórt, szórni fog.

c) *Másolás.* Másoljátok le a tábláról az oda felírt cselekvés szokat olyan csoportosítással, mint ott lájátok!

d) *Cselekvés-szavak gyűjtése.* Valamely tárgyalt olvasmányból a gyermekek keressék ki a cselekvést jelentő szavakat 8 írják le azokat, jelen, múlt és jövő időben.

Drózdý után Kovács Lajos.

Gyakorlati

tanácsok.

Március hó folyamán clintézendők:

Március 1-ig:

Áthelyezési kérelmeket az állami iskola igazgatója javaslatával együtt felterjeszti a kir. tanfelügyelőséghez.

(Az 1.900—1937. elh. számú rendelet.)

Március 15-én:

Nemzeti ünnep. A nemzeti lobogót ki kell tűzni az iskola épületére.

A 27.919—1922. M. P. számú V. K. M. rendelet 2 bekezdése:

„Minthogy a nagy márciusi nemzeti eszmék fellobbanásának és mindenkit magával ragadó győzelmes térhódításának emlékünnepe iskoláinkban eddig is egyik kiemelkedő, jellemképző, nemzeti érzést fejlesztő eseménye volt: elrendelem, hogy március 15-én valamennyi, rendelkezésem és vezetésem alatt álló tanintézetben a nap jelentőségének megfelelő hazafias ünnepély tartassék. Az ünnep jeléül minden iskola és egyéb intézmény tűzze ki a nemzeti lobogót.”

Közli: *Kovács Lajos.*

Adatok, megjegyzések.

A népfőiskola egyházi jellege.

Benda Kálmán a Magyar Élet ez évi 1. számában ismertetést irt Kovács Bálintnak Magyarországi keresztyén népfőiskolák című füzetéről s többek között azt az aggodalmát fejezi ki, hogy „az a felekezeti népfőiskola helyes úton jár-e... ahol az egyetemes egyháztörténet ugyanannyi órát kap, mint a magyar történelem, a magyar irodalom meg még annyit sem, ott résen kell lenni, hogy a felekezeti (nem vallási!) nevelés a magyar rovására ne menjen. Lehet e öntudatos, művelt magyarokat nevelni a vallásért és lelki ismeret szabadságáért messze földön, tőlünk idegen légkörben vívott hősi és elkeseredett küzdelmek ismertetésével? Vajjon az egyházak egyetemes történetéből sugárzik-e olyan erő, amellyel magyar lelket és magyar történelmet lehet formálni s vajjon az így nevelt különböző felekezetű magyarok találkoznak-e majd a népfőiskola után magyarságukban? Nehéz kérdések ezek és nem memék rájuk egyenesen igennel felelni"

Erre a kritikán, amelynek most többi oldalaival nem foglalkozunk, a Magyar Ifjúság, a KIE nemzeti Szövetségének lapja, amelynek köréből a fenteműtett könyv keletkezett, válaszol a lap februári számában. Hangoztatja azt, amit a Népfőiskolai Tanács kimondott, hogy „népfőiskolai tanfolyamot csak határozott evangéliumi hitvallásos alapon kívánatos szervezni" s kifejezi, hogy a népfőiskola „éppen a lelkiismereti szabadságért folytatott küzdelem kemény bástyája" s hogy a „valláserkölcsi" alapra való helyezése a munkának „nem megosztja a magyarságot, hanem éppen tömöríti s a tömörülőket hittel világosítja fel"

A teljesség kedvéért még jegyezzük fel a Konvent határozatát, amely az egyház által létesített népfőiskolai tanfolyamoknál, anélkül, hogy a tantervet megkötné, alapvető elvül köti ki, hogy azok szelleme református legyen s hogy az előadókat is az ilyen szellemű emberekből kell válogatni.

Lehetne ezt a kérdést s a körülte felmerült vitát el is hallgatnunk, hogy nem tesszük, két dolog indít: az egyik az, hogy a népfőiskolai munkát az erdélyi egyházkerület is megkezdette, sőt Erdélyben a római katolikus egyház is. Mikor tehát arról van szó, van-e és milyen jogosultsága az egyházi nevelésnek ezen

a téren, ez a kérdés minket is érdekel. A másik az, hogy ebbe a kérdésbe vet valami világosságot a mi részünkről és a mi részünkre is, az, amit Erdélyben általában mindig, de különösen a húsz éves megszállás tanúságai gyanánt vallunk. Hogy ezt Erdélyben sem mindenki vallja — legalább is ma már — azok közül, akik húsz évig vallották, az magán az igazságon nem változtat.

A Benda Kálmán aggodalmait, ha nem osztjuk is mindenben, sokban megértjük, különösen, ha ezeknél nem elsősorban rólunk van szó. Megértjük, hogy egy ilyen fiatal mozgalmat, amelynek, mint minden mozgalomnak, még nélkülöznie kell a kitaposott utak és hagyományossá vált eljárások kényelmét és biztonságát — de hiszen akkor nem is lenne már mozgalom — félti attól, hogy felekezeti súrlódások és viták központjába kerüljön, vagy éppen ezek eszközüvé váljék. Ő a mozgalomban és a munkában egy elsősorban magyarságra nevelő munkát akar látni, egy olyan magyarságét, amelyet nem oszt meg a felekezeti hovatartozás s amelynek előbbvaló a saját történelme és irodalma, mint messze országokban folyó hitviták ismerete. Nincs magyar ember, aki ezt a félelmet ne érezné, sőt többet, mint félelmet, szomorúságot afelett, hogy, ha nem is ebben a munkában, de más tereken — nem lehet mindig biztosítani azt az egységes szellemet, amire szükség volna. Viszont a másik oldalon úgy látszik, hogy az egész népfőiskolai mozgalom nem veszi elég világosan tekintetbe azt a tényt, hogy minden szervezetnek megvan egy olyan nevelési szel-szellem, amelyet nem adhat fel, ha saját maga létéről le nem akar mondani. Egy római katolikus népfőiskola nem lehet más, mint római katolikus szellemű és ez így van jól, egy református nem lehet más, mint református szellemű s ha nem az, akkor semmit sem ér. Az „evangéliumi és hitvallásos alap” tehát csak egy formális meghatározás, mert nekünk ez, másoknak az az evangéliumi szellem és hitvallásos alap. Ez azt jelenti, hogy számolni kell vele, hogy a népfőiskolai mozgalom és munka minden egyház kezében eszközüvé lesz arra, hogy a saját hitvallásában és a saját szellemében nevelje a fiait. Ha csak tehát az egész munkát ki nem veszik az egyházak kezéből — és ez szerintünk végzetes hiba s az egész munkát megsemmisítő törekvés lenne — akkor ezzel a ténnyel számolni kell s nem áltathatjuk magunkat azzal, hogy olyan református és katolikus népfőiskolák lesznek, amelyek egymástól semmiben sem fognak különbözni.

A következő kérdés az: hogyan szolgálhatják akkor ezek az egységes magyar szellemet? Hát egyszerűen úgy, ahogyan szolgálják a felekezeti iskolák, a római katolikus és református egyformán. És itt van az az erdélyi tapasztalat, amire hivatkoznunk kell. Mi Erdélyben a húsz éves idegen uralom alatt, az összes egyházak együtt végeztünk bizonyos munkákat. Mindegyik egyháznak megvolt pld. az ifjúsági munkája és megvolt úgy, hogy ebbe egyik sem tett engedményeket a másik felfogásinak vagy hitének. Kapcsolat sem volt sok ezek között a munkák között,

inkább csak tudtunk egymásról és figyelemmel kísértük egymást. És mégis egyik sem vált ezek közül olyanná, amelynek a magyarságra való hatását, a nemzeti szellemét félteni vagy éppen kétségbe vonni lehetett volna. Miért? Mert ezeket a munkákat minden a hitvallásra vonatkozó távolság ellenére is összekapcsolta egy egységes szellem, amit nem mesterségesen igyekeztünk kialakítani, megrögzíteni, amely nem valami szólamszerűségben állott, hanem a nemzeti életnek igazán az evangélium alapján való szolgálatában. Mi a hitben találtuk meg azt a gyökeret, amelyre az egész nemzeti életet fel lehet építeni s amelyben bele kell gyökereztetni, hogy a levegőben ne lógjon és üres szólammá ne váljék.

És éppen azért, akármilyen különösnek tetszik is, számunkra nemcsak a vallásszabadságért vívott küzdelmek, nemcsak az egyetemes keresztyén egyház története, hanem az egész világkeresztyénség kérdései is, úgy éreztük, beletartoznak abba, ami a mi életünk egy részét képezi. Hiszen az a hit, amelybe a mi nemzeti életünk gyökerezett és gyökerezik, nem választható el a mások hitétől, az minket meggazdagít s a mienk meggazdagítja azt, mert népi és nemzeti sajátságok és különbségek felett, vagy talán azok alatt, a mélyben, a Krisztusban való közösség áll, mely azt áthatja s a népi és nemzeti élet csak úgy lesz igazán az, aminek Isten akarja, ha ebbe a hitbe épül bele.

Mi Erdélyben — legalább is a protestáns és közelebbről a református népfőiskolai munkában — hogy mások hogy csinálják, az más kérdés, — ma is ezen az alapon akarunk dolgozni. Nem akarjuk elszűkíteni az ifjúság nevelését azzal, hogy megfosztjuk attól a kitekintéstől, amit neki az egész élet szemlélete ad s azt valljuk, hogy a népünk szolgálata akkor lesz igazi, ha azt, mint Benda Kálmán írásában is olvassuk, vallásos, vagy még inkább hívó lélekkel végzik azok, akik a népfőiskolában tanulnak. De ugyanakkor valljuk, hogy ez a hit nem valami általános, mindenki számára azonos formában nyilvánul, tehát az egyház munkáját ebben nem lehet sem nélkülözni, sem általánosítani. Az egyház azonban nem önmagáért van, hanem azért, hogy Isten Igéjét hirdesse. Nem önmagát propagálja, hanem az Igét hirdeti. Amilyen mértékben ezt az egyház végzi és csak ezt végzi, olyan mértékben oszthat el az aggodalom a felekezetieskedő munkával szemben.

I. L.

I r o d a l o m

A szerkesztőség csak az ebből a célból beküldött theologiai vagy pedagógiai vonatkozású művek ismertetését vállalja.

Dr. Dómyán János: A magyar református presbiter.

A presbiteri tiszt rövid ismertetése. Budapest, 1941. Ara 40 fillér.

Szükség van arra, hogy időnként újabb és újabb formában igyekezzünk a református presbiteriség fogalmát tisztázni s annak feladatait feltárni azok előtt, akik ezt a tiszteletet viselik. A Dómyán János füzetére erre a célra nagyon jól megfelel. Először a presbiteri tiszt kialakulásáról beszél, ismertetve az erre vonatkozó rendelkezéseket a Szentírásban, a genfi egyházban és hazánkban, s végül egy elvi összefoglalásban megállapítva, hogy a presbitérium az a testület, amely által egyházunk Isten igéje szerint magát kormányozza, ezért a presbiter nem az egyház szolgálója, hanem a Krisztusé s a lelkipásztorral egyenrangú társ a szolgálatban. A második rész a presbiterre vonatkozó törvényeket ismerteti, hangoztatva, hogy nem a törvények betöltése, hanem a lelkület az, ami legfontosabb. A harmadik rész a presbiter lelkületéről szól, beszél a hitről, a hit megváltásáról és a szeretetről. A füzet negyedik részében a presbiter szolgálata van ismertetve, az anyagi ügyek és gyűléseken való magatartás, az istentisztelet, bibliaóra és ünnepélyek látogatása és a családlátogatás körében, majd a szegénygondozás, a vegyes házasságra lépők gondozása, a hittanórák látogatása terén. Végül a presbiteri esküt ismerteti és magyarázza.

A füzet, bár szeretnénk volna több indító elemet látni benne, mint ismertetést, szépen és ügyesen foglalja össze a presbiteri szöveg követelményeket s ezért örömmel ajánljuk különösen presbiteri konferenciák anyagául és a presbíterek kezébe való juttatásra.

Dr. Ecsedy Aladár: Mindennapi kenyér.

Elmélkedések az esztendő minden napjára. Tahitótfalu, 1941. Ara 6 pengő.

A magános áhítat számára kiadott napi bibliaolvasó kalauzok, illetőleg vezérkönyvek közé tartozik az Ecsedy Aladár ezen című könyve is. Minden napra egy elmélkedést ad, egy bibliai igé alapján. Ecsedy Aladárnak van mondanivalója a kereső lélek számára s megvan az az adománya, hogy fel tudja vetni a legvégső kérdéseket. A legvégső kérdés természetesen az, ami ebben a könyvben is folytonosan előjön, mert elő kell jönnie: kié vagy te? Azoknak azonban, akik már rendszeresen olvassák a Bibliát, tovább is kell menni, vagyis odáig, ahol ennek a kérdésnek a mindennapi élet fordulataiban való levonása, és következménye lép eléjük. Ebben a tekintetben a kötet nem elég változatos, aminek egyik oka az, hogy az elmélkedések nem annyira az

Ige magyarázatai, mint egy kívülről felvett gondolat alapján állanak, pedig az Ige az, amely mindig változatos, amelynek a magyarázata a lélek különféle kérdéseihez mindig megadja a feleletet. Csak egy kiragadott példa a jan. 2-i elmélkedésé, ahol a II. Kir. 4:4 alapján arról beszél, hogy a keresztyén embernek a világtól elrejtőzve kell Istentől erőt kérni, ami helyes és igaz gondolat, de nem ennek az Igének alapján, mert ez inkább arról beszél, hogy Isten cselekszik titkosan. Ilyen a jún. 22-i elmélkedés, ahol Fil. 3:20 alapján a mágnesről beszél, azaz arról, hogy az embernek a mennyhez kell kötve lennie, holott itt az Ige a jelen világgal megelégedő emberekkel szemben az e világon fennálló mennyei polgárságot hangoztatja. Az előbbi gondolatnak nem a II. Kir. 4:4, hanem a Máté 6:6, az utóbbinak pl. a Máté 6:21 a locus classicus, A szinte mindenütt előforduló példák, történetek és hivatkozások sokszor mint más könyveiben is, elhomályosítják az igét, amelynek egyszerű és hiteles magyarázata mindig elég.

Egyébként a könyvet nagy haszonnal olvashatja bárki s alkalmas a magános áhítatok vezetésére. I. L.

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS. — Felelős kiadó: BEKESS KÁROLY.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Hitler-tér 13. Református Theologia.

Jordáky-nyomda, Kolozsvár, Hitler-tér 13. — Felelős vezető: Jordáky Lajos

„Teljes halalom.”

„Teljes halalom adatott nékem mennyen
földön...” Máté ev. 28:18.

Igazában csak most van fogalma a mai embernek a fent idézett szavak horderejéről. Hogy a hatalmi öntudat, nagy igény, méltóság mekkora teljességét sűrítik magukba: csak most, a „Führer” és „Duce” népszerűsége delelőjén, az „egy tollvonással” fogamatba tett újjárendezések láttára mérhető fel kísérletileg.

Hogy mit jelenthet egy ember, egyetlen személy, azt most láthatjuk közlőről. Miként egyesíti magába fajtája életakarát, mint tüzesíti át saját, izzó vakbuzgalmával népe öntudatlan elemeit, mondák világában fogant álomlátásból hogyan kovácsol ki eszményi elrendeltetést: most láthatja a világ. Miként tömörül az atomok széteső energiája az egy főbe, az életakarát óriási előretörésével, iszonyatos ütőerővé, miként veszi magára, értelmezi, helyettesíti az egy a sokak gondját, vágyát, üdvét: most reng tőle a föld kerekége. — Milliók az egyben, egy a milliókban.

Nem hiába a keresztség igéi. Sakramentomos erejűek így is, a közvetlen történések adataira átírva. Keresztelnek: üdvre vagy kárhozatra határoznak a gőzölgő vér, a gége szaladt kés, a per-döntő párbaj kétségbeejtésével. Mindenek kereszttelnek tűzben, vérben, fogcsikorgásban, őrvongásban, vinnyogó kushadásban, vagy pöffedezésben. A valóságok erejével. „Teljes hatalom adatott nekem, azaz: koplaltam, halmoztam, számítottam, szerveztem, kecsgettem, csikartam, de enyém a túlsúly, a minőség, a fölény: integrálok szárazon, vizen, levegőben.”

Az elmondottak a saját élmény izgalmában érzékeltetik Jézus egyeduralkodó kijelentésének korlátlan terjedelmét. Az események világánál oly feltétlen uralkodási öntudat trónol benne, hogy valódíságához semmi más segédfogalommal nem férközhettünk volna közelebb a mostaninál. — Jézus imperialista szózata és világunk robajló történelme mintegy „együttállás”-ban világít rá a mindenható világtényezőre, a *személyre*. Bsnne lüktet a történelem, a létesülés izgalma. Feléje tart minden létező erő, kezeügyébe Helyezkedik az anyag minden potenciája. Érte van, bsnne koronázódik be a jelenségvilág s ami nincs, ami lesz, általa lesz.

A „személy”-en át sejteti magát a rejtelmes Isten. Az Atya-Fiú - Szentlélek titkába takart abszolút személy a felfoghatatlanból Jézus személyében lép elő. Vele követeli: „teljes hatalom adatott nékem!...”

Míg itt járt, merőben egy szenvedélyt testesített meg, az örök emberi és örök isteni találkozását. Mindazt felvette, magába egyesítette, ami az embert kiteszi; mindazzal leszámolt, ami az embert roskasztja. Bemutatta: „íme az ember!” — Mindazt kiragyogta magán, ami örök isteni. Amit tesz, egyérvényű Isten örök életével. „Jézus nem más, mint Isten emberi alakban; élete annyi, mint Isten emberi élete.” — Míg ember él, míg Isten él: Jézusé a hatalom mind a földön, mind a mennyben. Isten személyesül benne, hogy a személyiség hatalma alá vonja az embert, aki csak a személyiségnek tud hódolni.

Jézus maga a hatalom, mert át tudja adni akaratát, át tudja ömleszteni szerelmét, békességét s ahol megjelenik, ott minden egyszerre rendbejön. Rajta kívül minden természetellenes, tönkrement, ártó és gonosz, mint aki a nemzettesttől távol, szórványéletre, felszfvódásra van kárhóztatva. E ponton felvillan oly szavak mélye, mint: üdvösség, kárhózat; oly cselekmények végzetes szerepe, mint: keresztség és úrvacsora.

Mikor ide ért, lesz, aki azon kapja magát, hogy ezideig úgy ment el mellette, mint mohos bástya tövében a krajcáros vásárfiával surranó: gyűszűbe férő örömet melengetve a szívével. — Lesz, aki most hökken meg rajta, hogy az életbevágó kérdések patinás díszletezését szagolta az élen idézeit szavakban. De nem merészelt kikezdeni velük a saját sekélyesség fenyegetése miatt. — Lesz, aki a gyermekidők báját ápolgatta e szavak érintetlen tekintélyében és most félreállana az útjukból, mint a lábrakelt „bírnámi erdő” elől, ha egyáltalán volna kitérés.

De mi lehet életbevágóbb a hontalannak, mint a haza; az elítéltnek, mint a kegyelem; az elmerülőnek, mint a mentő kéz? A hazatelepítésnél mi az elengedhetetlenebb, mint a keresztlevel? A vér igazolása: „hogy az ő kenetének részese vagyok”. — A keresztségnél: „hogy a Sátán hatalmából kiszabadított”. — „Tiéd az Ország, a hatalom és dicsőség mindörökké!” — Halleluja!

Káli Dénes.

Mi értelme van a jósnak a gonosz világban?

1. A világ legmegrázóbb tragédiái egyikét Shakespeare írta meg a „Lear király”-ban. Azért olyan megrázó ez, mert olyan nagyon gyakori. Lear, a király, fel akarja osztani birodalmát három leánya között s az osztály attól teszi függővé, hogy melyik leánya hogyan tud bizonyosságot tenni szavakkal atyja iránti szeretetéről. A két nagyobbik színes és rajongó szavakban festi, amit apja iránt érez, de mikor a legkisebbre kerül a sor, az ezekkel a szavakkal szemben már nem tud mondani semmit. Csak annyit mond, hogy szereti atyját úgy, amint az neki kötelessége s hogy ez a szeretet nem bír el szavakat s nem is lehel azokkal kifejezni, „Cordélia mit tegyen? Hallgat s szeret.” A felbőszült király száműzi legkisebb leányát s magának bizonyos előjogokat kötve ki, a két nagyobbik leány között felosztja az országot. A gonosz leányok fokozatosan fosztják meg apjukat minden királyi kiváltságtól, amit még magának meg akart tartani s Lear, e szívtelenség és gonoszság következtében esztét veszti, örülden bolyong a vidéken; s mikor a legkisebb, száműzött leánya segítségére jön, az is halálát leli.

Lear tulajdonképpen az az ember, aki az abszolút szeretetet, a teljes jóságot keresi a világban. Akiben megtalálhatná, azt elűzi magától, akiben azt gondolja, hogy feltalálja, azokról kitűnik, hogy gonoszok. Ott jár a világban, ahol egymással küzd a jó és a rossz s ahol a jónak nincs jutalma, hacsak az a keserű elégtétel nem, hogy a gonosz is elvész. Lear az ember maga, aki szenvedő tárgya a jó és a gonosz nagy harcának, aki tanuja annak, hogy a világ nem bírja el a jóságot, s hogy ebben a harcban nagyobb erők döntenek emberi sorsok felett, mint az emberi jószág. Ebben a harcban nem lehet pártatlanul állni, nem lehet azt közömbösen nézni. S mégis résztvenni benne, saját életünkbe kerül. Van-e értelme a jósnak ebben a világban? — erre a kérdésre a Lear király tragédiája azt feleli: *nincsen, semmi sincsen.*

Van azonban egy másik felelet is erre a kérdésre. A leg-szebben ezt a választ Goethe adta meg, ebben a pár sorában, amely így hangzik: „A hely, hová egy jó ember lépett, megszentelődött. Száz év után szava és tette visszazeng az unokáknak.”

Igen, ebben a világban *nem hiábavaló a jóság és az erényi* Lehet, hogy nem vív ki pillanatnyi győzelmet, lehet, hogy félreértéssel, ellenkezéssel kell küzdenie, lehet, hogy el is bukik ebben a világban látszólag. De évek és évszázadok múlva, mikor már odáig haladt a világ, hogy megérti azt, amit egykor megvetett, amikor új emberek lépnek a világ küzdőterére, egyszerre felragyog a jótett emléke, szent lesz a hely, ahová a jó ember a lábát tette, 8 azokat a szavakat, amelyek valamikor visszhangtalanul hangzottak el, felkapják mások, az unokák, az utódok és abból élnek, ahhoz visszajárnak és erőt merítenek belőlük s azok a tettek világítani fognak, mint a csillagok. Semmi jóság el nemvész, meg nem semmisül, hanem mint a mag a föld mélyében egyszer életre kelve hirdeti a jó diadalát a világ gonoszsága felett. Van-e értelme tehát a jóságnak? — *ezerszer is van, mégha nem látjuk is.*

Igy váltakoznak a feleletek erre a kérdésre. Némelyek lelkesedve dicsérik a jóság végső diadalát és hirdetik, hogy egyetlen jó tett semvész el ezen a földön, csak elrejtőzik annak a hatása; hogy a jóság, igazság, ha későn is, mindig megleti a maga eredményét, diadalmaskodik a gonosz felett; hogy lehetetlen, hogy elveszen a jó és az igaz, hiszen ez nem férne meg Isten igazságával sem. Az emberi lélek mindig hajlandó erre a gondolatra s maga az, hogy minden irodalmi műtől megkívánjuk a költői igazságszolgáltatás gondolatát, mutatja, milyen mélyen benne gyökerezik a jó diadaláról, a jóság örök győzelméről való hit az emberek lelkében. Viszont más hangok is vannak. Ezek figyelmeztetnek arra, hogy az ilyen indokolatlan és alaptalan optimizmus milyen veszedelmes, hogy a jónak nincs jutalma a földön, hogy a jóságot hátraszorítják, kijátszák, legyőzik ennek a világnak gonosz indulatai s hiába reménykedünk annak győzelmében, ez a győzelem vagy nagyon későn, vagy sohasem következik be. És sokszor úgy érezzük, hogy ez az igaz.

Hiszen aki jó, azt szemben dicsérik, de a háta mögött ki-nevetik s még örvendjen, ha nem tartják bolondnak, aki a maga érdekei helyett a közjót, mások érdekeit tartja szem előtt. Hiszen, nemhogy hatása és értéke lenne a világban a jóságnak, hanem inkább csak kárát és veszedelmét lehet látni; aki jó, azt mindenki megcsalja, kihasználja, annak a sorsa nem a megbecsülés, hanem sokszor megvetés és szégyen.

Ha a *Biblia* feleleteit nézzük, itt is találhatunk nyilatkozatokat mind a két oldalról. Jób panaszkodik, hogy a gonoszoknak biztosabb a szerencséje a világban, mint az igazaké, a 73. zsoltár írója így szól: „irigykedtem a kevélyekre, látván a gonoszok jó szerencsését... ezek gonoszok és örök biztonságban vagyont gyűjtenek. Bizony, hiába tartottam én tisztán szívemet és mostam ártatlanságban kezeimet, mert nyomorgattam minden napon és ostromoztam minden reggel” De más helyen ezt olvassuk: „akinek az Úr törvényében van gyönyörűsége... olyan lesz, mint a folyóvizek mellé ültetett fa, amely idejekorán megadja gyümölcsét

és minden dolgában jó szerencsés leszen" (1. zsolt.) Így változnak a feleletek egymás után, ki nem békíthető és meg nem magyarázható ellentétben, akár egy idealista felfogásból táplálkozzék az egyik s a tapasztalatra hivatkozzék a másik, vagy a biblíából merítse érveit mindkettő. Ma pedig még súlyosabb a kérdés. Ha valaha volt idő, most van az, amikor szükség van a jóságra, az önzetlen, hűséges, igaz magatartásra ebben a világban, és ha valaha, akkor viszont most van, hogy legjobban kell rettegnie és visszahúzódnia annak, ami jó és igaz, hogy meg ne semmisüljön a világ gonoszságában.

2. Hogy ebben a kérdésben dönthessünk, meg kell vizsgálnunk azt, hogy *mit értünk jóságg és mit a gonoszság világa alatt?*

Ha így tesszük fel a kérdést: érdemes-e jónak lenni a gonosz világban? akkor ebben a kérdésben az, aki ezt felteszi, elsősorban magára gondol. Úgy nézi magát, mint aki egy ellenkező, gonosz, silány világ kellős közepén áll, talán egyedül, talán másokkal együtt, s aki a maga jóságával szemben áll ezzel a világgal. Mit értünk így a *jóság* alatt? Azt a nemes emberi tulajdonságot, *ami bennünk van*, s ami bennünket megkülönböztet a világtól. Nem azt jelenti ez, hogy tökéleteseknek tartanánk magunkat; nem, csak mégis jobbaknak, mint mások és mint a világ. Úgy állunk mások között, mint akikben van valami, ami másból hiányzik. „Én már ilyen vagyok — szokták mondani — nem tehetek róla. Az én jó szívem nem tudja elviselni, hogy igazságtalanság, bűn uralkodjék, nem tudom elnézni a rosszat, kénytelen vagyok tiltakozni ellene.” Felháborodunk, mikor bűnt látunk másoknál és visszahúzódunk tőle. Vannak emberek, akiknek nem okoz lelkiismeretfurdalást, hogy alkalmazkodjanak a gonoszság divatjához, hogy engedményeket tegyenek az erkölcs és tisztesség rovására, nekünk ez elviselhetetlen. Nem akarunk a rossz emberek társaságába kerülni, s igyekszünk megóvni magunkat attól, hogy a bűn hatalmat vegyen rajtunk.

Általában ez a felfogás az, ahogyan a jóságot — különösen, ha rólunk magunkról van szó — nézni szoktuk. Úgy tekintjük, mint valami birtokot, mint hozzánk kapcsolódó tulajdonságot, amely szembeállít bennünket azokkal, akik a világban élnek s akik engedményeket tesznek a világnak s a világ szellemének. Sokszor úgy látjuk, hogy ennek reánk nézve hátrányai vannak, hogy kárát valljuk annak, hogy ilyenek vagyunk. Ilyenkor azzal vigasztaljuk magunkat, hogy mégis érdemesebb jónak lenni, mert ezzel jó lelkiismeret jár s mert talán a mi példánkon felbuzdulva más is így cselekszik, s így terjedni fog a jóság a világon. Mászor elkeserít és haragra ingerel az emberek gonoszsága és megfogadjuk, hogy ezentúl alkalmazkodni fogunk hozzájuk, de mégsem tudjuk megtenni, mert mi már ilyen jók vagyunk s ettől nem szakadhatunk el. Ha „vallásosak” vagyunk, akkor azzal biztatjuk magunkat, hogy majd az örök életben minden eligazodik és megkapjuk jutal-

munkát a kitartásért; ha nem vagyunk, akkor önérzetünkkel, a jócselekedet méltóságával vigasztalódunk.

Ez a gondolkozás mélyen benne gyökerezik az emberi lélekben, önkénytelenül „vágunk a jó után és kerüljük a rosszat” — vallja sok tudós elméje az emberi gondolkozásnak. Az az érdekes, hogy ez a gondolkozás a legbuzgóbb, legkomolyabb keresztyéneket fenyegeti legjobban. Akik megismerték Isten törvényét és a keresztyén élet magasrendűségét, azokban annál inkább alakul ki a világgal szemben, a bűn világgal szemben való ellentét, attól való irtózás és az, hogy magukat ettől a világtól megkülönböztetik. Minden ilyen lélek hajlamos arra, hogy megkülönböztessen a világban jókat és gonoszokat, hogy eszerint nézze az embereket s hogy a jóságot valami, *az emberben rejlő* képességnek, kiváltságnak és megkülönböztető vonásnak tekintse, amely azt a többtől elválasztja s azokkal szembehelyezi. Így állunk ebben a felfogásban szemben, a jó ember és a gonosz világ. Ez az ellentét kiegyeztethetetlen és áthidalhatatlan. Az ember azzal erősíti magát, hogy szembeállítja a gonosz világgal, mert éneikül elveszteni öntudatát, erkölcsi önbecsülését, súlyát és bizalmát önmagában és a jóságban, amelyet lénye alaptulajdonságának s fenntartó erejének vall.

3. Ahogyan az ember a maga jóságában állítja magát s ebben keresi a maga szilárd helyzetét, úgy állítja magát szembe a világgal, annak gonoszságában.

A világ, amely bennünket körülvesz, egy gonosz világ. Ebben a világban emberek vannak, akik a haszon, érdek, hatalom, élvezet uralmáért küzdenek s ennek a küzdelemnek a szolgálatában saját maguk is lemondanak minden másról. A világ gonosz, mert benne igazságtalanság, az erkölcsi törvények lábbaltiprása, egymás megsemmisítése, önzés, irigység és tülekedés láthatók. Ez a gonosz világ nem ismeri, vagy legalább nem akarja elismerni a jót, megveti, gúnyolja azt, egyedüli célja a gonoszság és annak diadala. Nem csoda, hogy ebben a világban a jó embernek óvakodnia kell, mert könnyen beleeshetik a világ bűnének tőibe. Itt a bűn uralkodik s a legjobb, amit az ember tehet, hogy megóvja magát a világtól és nem alkalmazkodik hozzája. Az olyan időben, amikor elárad a bűn és hatalomra jutott a gonoszság, az igaz ember legjobban, ha hallgat, visszavonul s vagy csak a legszűkebb körében próbál küzdeni a gonosz ellen, vagy, ha meg tudja tenni, amit sokan megtesznek, maga is beáll a többiek közé, igyekszik

érvé nyesülni s nem törődik azzal, hogy mit szól ehhez a törvény és lelkiismeret.

Az a gondolkozás, hogy a világ gonosz és a bűn fészke, szintén mélyen gyökerezik az emberi lélekben. Ahány szekta volt a világon, mind ezzel a jelszóval indult s mindegyiknek az volt a gondolata, hogy a jókat el kell választani a gonoszoktól s meg kell óvni azok hatásától. Minden aszkézisnak az a kiindulópontja, hogy az emberben lévő jót csak úgy lehet megőrizni, ha a világtól elszakadunk és megvetjük azt. Bibliai intésekre is hivatko-

hatunk: „Ne szabjátok magatokat a világhoz” — olvassuk egy helyt, „ne szeressétek a világot” — mondja egy másik apostol. Itt vannak a hívők, a jók, az igazak összegyűjtve, mint egy védett és elszigetelt helyen, körülük zajong és zúg a világ, a bűn, a gonoszság árja; mit kell itt tenni egyebet, mint visszavonulni s igyekezni megtartani ezt az ellentétet, hagyni a világot s a bűnt Isten ítéletére, megtartani magunkat a világ gonoszságának minden hatásától. Aki most így nézi a világot, a bűn és a gonoszság, a hálátlanság, a jó megsemmisítésének, minden igazság és jószág elleni küzdelemnek a világát, — az ezt a világot magán kívül látja, egy reánézve idegen világot lát, amelytől ő különbözik s amellyel közösséget nem vállal. *Ebben a világban a jóságnak nincs értelme*, nincs kilátása Csak két dolgot lehet tenni. Vagy azt, hogy minél inkább visszahúzódom a magam körébe, a jók körébe s teszem a jót, a világ gonoszsága ellenére, azért, mert tudom, hogy nem tehetek mást, vagy pedig belátva annak hiába-valóságát, igyekszem megalkudni a világgal és alkalmazkodni hozzá.

4. Ha most azt nézzük, hogy ez az ember, ezzel a világgal való szembenállásában és magatartásában helyesen gondolkodik-e. a következőket látjuk:

Ennek a szemléletnek egyik nehézsége az, hogy amikor a világban a jót és rosszat szembeállítjuk egymással, *magunkat úgy nézzük, mint akik az egyik oldalon és pedig a jó oldalán vagyunk, a világot pedig úgy, mint amely a gonoszság fészke és helye*. Sőt nemcsak magunk és a világ, hanem saját magunk és más emberek között is megtesszük ezt a különbséget s szembeállítjuk magunkat így másokkal. Az egyik oldalon állunk mi, akik a jóságot személyesítjük meg, a másik oldalon a világ és az emberek általánában, akik a gonoszság képviselői. Világos, hogy erről az alapról ezt a kérdést nem lehet megoldani. Mikor magamat másokkal is szembehelyezem, tulajdonképpen *kiszakítom magam az emberek és a világ közösségéből*, egy más térre és szintre helyezem magam s így lehetetlenné teszem az egész kérdés megoldását. Ha olyan lényekről volna szó, akiknek ehhez a világhoz semmi közük nincsen, akik nem ebben a világban élnek, ha a mi életünk, munkánk, egész valóságunk nem volna ehhez a világhoz s az emberekhez kötve, akkor ezt a kérdést így meg lehetne oldani. Akkor a megoldás módja és sikeres útja az lenne, hogy ki kell ebből a világból válni, el kell szakadni azoktól a lényektől, akiknek lényege a bűn, sorsukra kell hagyni őket, vagy — és ezt épen úgy megtehetnénk — a magunk felsőbb, e világtól független lényével beleavatkozhatnánk a küzdelembe és a jó oldalára dönthetnénk el azt. A helyzet azonban nem ez, hanem az, hogy mi, akik előtt ez a kérdés áll, benne vagyunk a világban, közöttük vagyunk az embereknek, nem szakíthatjuk ki magunkat sem a világból, sem az emberek közül anélkül, hogy a saját existenciánkat ne veszélyeztetnénk, sőt meg ne semmisítenénk. Ide vagyunk kötve, ez a

világ nekünk emberileg nézve a sorsunk s ezek az emberek a mi sorsunk részei és részesei. Már a kérdés feltevésénél történik itt tehát az a hiba, hogy a kérdéssel nem a magunk emberi existenciájában akarunk szembeállani, hanem úgy, mintha különálló, független existenciánk volna a világtól és az emberektől. Pedig ez téves és helytelen már a kiindulási pontban s így téves és helytelen lesz a kérdés megoldása is. Mihelyt a világot úgy nézem, mint amelyben én magam is benne vagyok, mihelyt az embereket úgy nézem, akik között én is helyet foglalok, vagyis mihelyt a másikkal a magam existenciájában akarok találkozni, azonnal megváltozik a helyzet.

Akkor már nem beszélhetek egy világról, amely kívülem van, hanem csak egy világról, amelyhez én is hozzá tartozom, amelytől nem tudok elszakadni, amelyben élek, s amelyhez életem minden külső és belső vonása elválaszthatatlanul kapcsol oda. És nem beszélhetek emberekről, így általában és rajtam kívül levő emberekről, hanem csak olyanokról, akikkel elszakíthatatlanul egybe van fonódva az életem, mert nem emberek, hanem testvéreim, velem együtt élő, küzdő, sőt velem együtt a bűnben élő testvéreim.

Még világosabban mutatja a kérdés helytelen felvetését az, ha arra gondolunk, hogy ez a világ és ezek az emberek nemcsak körülöttünk vannak, s mi nemcsak létünkben vagyunk hozzájuk kötve s egyek velük, hanem *minőségünkben* is. A világ, amely gonosz, nemcsak maga bűn alatt levő világ, hanem mi magunk is a bűn alatt levő világban s a bűn alatt álló emberek között élünk, mint azok egy tagja. A második hiba tehát, amit a kérdés ilyen feltevésénél elkövetünk az, hogy úgy nézzük, mintha a világ bűne s az emberek bűnei alól *mi ki volnánk véve*, nem érezzük, hogy ezzel a világgal egy ítélet alatt vagyunk s ezekkel az emberekkel a bűnnek olyan szolidaritásában, amelyből magunkat ki nem vonhatjuk. Nem mondhatom gonosznak a világot, anélkül, hogy magamról is ne mondjam ezt az ítéletet, mert én csak ebben a világban élhetek, csak mint annak egy része nézhetem magamat. És nem mondhatom gonoszoknak az embereket általában, anélkül, hogy saját magamat közéjük ne soroznám, mert ezek az emberek a bűn alá vetettségben osztoznak velem s én osztozom velük, nem szakadhatok el tőlük s nem tagadhatom meg őket anélkül, hogy saját magamat meg ne tagadnám. Az a gondolkozás tehát, amely két csoportra osztja az embereket s saját magát megkülönbözteti másoktól, megtagadja a bűn valóságát saját magára nézve, ki akarja magát venni a bűn közösségéből, de mikor ezt teszi, egyúttal kiveszi magát az élet közösségéből is, mert az ember élete ezen a világon a bűn alatt levő élet, amelytől nem szabadulhat. A világról és az emberekről, sőt saját magáról is, teljesen hamis képet táplál magában, aki így gondolkodik, olyan képet, amely nemcsak hibás, mert félrevezeti az embert, de veszedelmes is, mert e félrevezetés útján tehetetlenné és egyedülvalóvá teszi. A nagy idealisták ezért vannak kitéve a legnagyobb tévedéseknek és legsúlyosabb

csalódásoknak s ezért éri őket a legnagyobb kiábrándulás, mert hamis képet tápláltak önmagukban a világ, az emberek s önmaguk felől.

Az egész kérdés feltevésében azonban, amelyben az ember saját magát a gonosz világgal szembeállítja, még egy *harmadik* tévedés is van és ez az, hogy a jó és gonosz megítélésének jogát, *a választás jogát saját magának igényli*. Úgy nézi a kérdést, mint egy kívülről, akinek joga van választást tenni igaz és hamis, jó és gonosz emberek között s ezzel a jóság és gonoszság, az igaz ember és a gonosz világ ellentétét úgy nézi, mintha e kérdésben a döntés neki volna fenntartva. „Érdemes-e jónak lenni a gonosz világban ?” — ez a kérdés ekkor úgy néz ki, mintha tőlem függene, hogy akarok-e jó, vagy akarok gonosz lenni, holott a jóság számunkra nem tetszésszerinti és akaratunktól függő lehetőség, hanem parancs, amelynek engedelmeskedni kell s amelyet akkor sem tagadhatunk meg, ha ezerszer is bebizonyul, hogy jónak lenni sem nem érdemes, sem nem lehet. Nem dönthetünk Isten parancsa érvénye felett, ami minket kötelez, mert ez nem függ attól, hogy érdemese, hasznos-e, eredményes-e jónak lenni, engedelmeskedni, hanem attól, hogy ez parancs, amit nem tudunk lerizni magunkról.

5. Most ezeknek a gondolatoknak a világánál nézzük meg megint a kérdést: mi értelme van a jóságnak ebben a gonosz világban? és próbáljunk megfelelni rá úgy, hogy kikerüljük a kérdés helytelen magyarázatát.

Ezt a feleletet csak *hitben* találhatjuk meg, ha hit világánál vizsgáljuk, mit értünk jósággal és mit a gonosz világ alatt.

A *világot* a hit úgy nézi, mint amelyik bűn alatt van, amelyben a gonoszság tehát nem a világ sajátos és önmaga létéből folyó tulajdonsága, hanem a bűn következménye. Ami rossz és gyarlóság ebben a világban van, az abból a bűnből származik, amelyet az ember hozott reá s annak az átoknak a következménye, ami a bűnesetkor hangzott el: „átkozott lesz a föld te miattad!” Ez a gonoszság az embert is, tehát én magamat is magába foglal és a maga körébe von le. Isten Ítélete a bűn felett énrajtam is elhangzott s engem is ér. Nem különböztethetem meg tehát magamat a világtól s ebben más emberektől azzal, hogy én jó vagyok, a világ pedig gonosz, mert ebben a bűnben saját magam is osztozom. Csak egyet tehetek: saját magamat a világgal együtt odaállíthatom Isten ítélete alá, megalázhatom magam, hogy felvegyem az ítélet súlyát. A hitben lesz ez a gonosz világ az én világom, a gonosz emberek az én testvéreim, akikkel együtt vagyok, akikkel a bűn közösségében osztozom. A világ gonoszsága csak még jobban rámulat a saját magamban levő bűn hatalmára, szörnyűségére is félelmességére. Én, a bűnös, állok Isten előtt egy olyan világban, amely nem kevésbé és nem jobban bűnös, mint én magam s amelytől el nem válhatok, mert nincs jogom és lehetőségem magam kivenni belőle.

De ugyanez a gonosz világ egyúttal az is, amelyben a meg-

váltás megtörtént s amelyre ez a váltság vonatkozik, tehát megváltott világ is. Ez azt jelenti, hogy akármilyen gonosz a világ és bűnösök az emberek, Isten váltsága ebben a világban jelent meg; itt járt Az, aki megtörte a bűn hatalmát s aki azt mondta: „nem azért jött az embernek Fia, hogy kárhoztassa a világot, hanem, hogy megtartassék a világ általa” Ugyanez a világ, amelyben naponta történik bűn, naponta ül diadalt a gonosz, ugyanazok az emberek, akiket úgy látunk, mint a gonoszság képviselőit és terjesztőit: a Krisztus világa, amelyről Isten kegyelmi üzenete szól s Isten gyermekei, akikért Krisztus meghalt, akiket megváltott és akikről azt a bizonyosságot tette, hogy azt akarja, hogy ahol ő van, azok is ott legyenek. Nem tehetjük tehát, sem, hogy felháborodjunk, sem, hogy kétségbeessünk a világ gonoszsága s az emberek bűnei felett, sem, hogy reménytelenül nézzünk ennek sorsa elé, mert az már más kézben van, nem a mienkben, hanem a bűnt gyűlölő, de azt váltságával és kegyelmével meggyőző Isten kezében.

Hol van most a jóság és a gonoszság, hol vagyunk mi, a jók és hol van a gonosz emberiség és világ? Mind Isten kegyelmes kezében, amelyben ő tart s amelyben ő megtart. Itt állunk mi, bűnösök, egy bűnös világban s mindnyájunknak, ennek az egész világnak egy reménysége van: a kegyelem reménysége.

A másik kérdés: hogy nézi a hit a jóság kérdését? A hit szemében nincs emberi jóság, nemhogy emberi tökéletesség lenne, csak alázatosság, csak bűnbánat, csak a kegyelemre rábízás van. Nem lehetek önmagamtól és önmagamért jó, nem hozhatok elő magamból semmit, ami ezen a világon bármit is változtathatna, vagy ennél a világnál s az embereknél bármiben is különb lehetne. Nincs egyetlen emberi gondolat, amivel a világot jobbra tudnám tenni s ami emberi gondolat volt valaha ilyen, az mind megromlott és eltévedt a bűn következtében. De van jóság, ami nem más, mint engedelmesség, a hitben és a kegyelem által való engedelmesség. Mert amennyire az én emberi jóságom a bűn hatalmában, Isten ítélete alatt van, úgy az a jóság, amely Isten Lelkének indításából és munkájából származik, ami tehát nem az enyém, hanem Istené, *tud* győzni a bűn felett, de nemcsak a világ, hanem elsősorban a *magam* bűne felett. Az én jóságom nem lehet más, mint Isten munkája bennem, a Szentlélek által ébresztett engedelmesség Isten akaratának.

Van-e tehát értelme a jóságnak ebben a gonosz világban? Erre a kérdésre azt kell felelni: *nincs*. Nincs, mert nincs értelme, haszna, magyarázata a kegyelemnek, sőt emberi szemmel felmérhető és látható eredménye sincs. A jóság, a hitben való engedelmesség *önmagáért* van, anélkül, hogy gondolna arra, mi lesz a sorsa, lesz-e hatása, nyerek-e érte és általa valamit; engedelmeskedem, *mert nem tehetek mist*, mert erre kényszerít Isten Lelke, aki vezet és irányít. Ez a világ gonosz s ezt a gonoszságot saját magamban is megtalálom. E világ szerint a jóságnak értelme és haszna nincs. Hallottuk, hogy mondja zsoltáriró: „Hiába tartottam

tisztán szívemet és mostam ártatlanságban kezeimet, mert nyomorgattatom minden napon és ostromoztatom minden reggel." Mikor ezt elmondta, szünetet tart s akkor így folytatja: „De én mindenkor veled vagyok, te fogod az én jobbkezemet I" Ez a *de*, ez a kérdés magyarázata. Ha gonosz is a világ, ha ostromoztatom és nyomorgatás vesz is körül, minden nyomorúság, minden hiábavalóság, minden ellenkezés dacára *mégis* én veled vagyok. Nem tehetek róla, nem kerülhetem ki, Isten az, aki tart és kényszerít engem.

A Krisztus váltsága az, amely ezt világosan mutatja. Mi az értelme, mi a haszna a Krisztus jóságának? Semmi. A gonosz világban, őt gyűlölő és reá törő emberek között, a Gecsemánében és a kereszten — úgy látszik ez a jóság és szeretet hiábavaló és haszontalan volt. És *mégis*, belőle a bűnből való szabadulás, váltáság, kegyelem fakadt. A Krisztus jósága váltságot hozott a világnak. A mi jóságunk már nem szükséges, hogy megváltsa a világot, a mi jóságunk csak *bizonyágtétel* a kegyelem és Isten diadala felől. Hűségesen: eredménnyel, ellenkezéssel, kudarccal nem törődve teszünk bizonyágot afelől, hogy van váltság a bűnben élő világ és bűnben élő emberek számára s ezt onnan tudjuk, mert mi magunk megtaláltuk ezt a kegyelmet. És a kegyelem üzenetének a nyomán mások is megtalálják azt.

Ez a jóság értelme egy gonosz világban.

I. L.

Érdemes-e a görög nyelv terhét hordoznunk?

Vitéz Bessenyei Lajos dr. a görög nyelv tanításáról a Protestáns Tanügyi Szemle 1941 márciusi számába írott cikkét azzal a kérdéssel vezeti be, hogy vajjon érdemes-e még erről cikkezni. Kezdő sorainak lemondó hangja ellenére is azonnal sejteni lehet, hogy a görög nyelv tanításának *hasznos* és *szükséges* voltát igyekszik majd bebizonyítani. El kell ismernem, hogy fáradozása a hasznosság tekintetében nem volt hiábavaló, de a görög nyelv tanításának szükséges voltáról minden helytálló érvelésével sem tudott meggyőzni. Még pedig azért nem, mert azt az eszményi hármas célt, amelyet az 1926, illetve az 1934. évi tanterv a görög nyelv tanítása elé tűz, elérni nem lehet, megközelíteni is csak kivételes esetekben. Nem lehet az iskolában a görög írók műveinek megértésére és szabatos fordítására való készséget megszerezni (*a*), sem az irodalmi termékek ismerete alapján a görög nép életében és gondolatvilágában tájékozást nyerni (*b*), sem pedig művelődésünk klasszikus forrásait ezen az úton megismerni és megérteni (*c*). Sok év tapasztalata mutatja, hogy nem lehet. Ha pedig nem lehet, akkor nem érdemes rá sem 22, sem 19 órát elvesztegetni, de még 15 öt sem.

Ezen lehet szomorkodni, lehet csodálkozni, lehet akár a tanítás csődjéről is beszélni, csak szemet hányni a valóság előtt és azt mondani, hogy minden jól van úgy, ahogy van, nem szabad. De még csodálkoznunk sem szabad túlságosan, mert hiszen a 34 órában tanított latin nyelvvel sem lehet ezeket a célokat elérni. Pedig ezt a nyelvet olyan korban kezdjük el adagolni, amely a szókincs megszerzésére és megtartására, a nyelvtani elemek elsajátítására sokkal alkalmasabb. Ráadásul még érettségi tárgy is, amelyre a tanulók, köztudomás szerint, általában nagyobb gondot fordítanak.

Mi ennek az eredménytelenségnek az oka? A tanárok nem, hiszen a lelküket is kiteszik, hogy jobb eredményt érjenek el, újabb és újabb fogásokat eszelnek ki, hogy megkönnyítsék a tanulást. A módszerben sincs hiba, tökéletesítik, válogatják, hogy a tanítást természetesebbé tegyék. A tanulókat sem vádolhatjuk, hiszen a legtöbbször a tanárok is elismerik, hogy megteszik mind-

azt, ami tőlük telik. Nem marad más hátra, minthogy a tantervet okoljuk, vagy azért, hogy a görög (latin) nyelv tanításának célját elérhetetlen magasságban tűzte ki, vagy azért, hogy a többi tárgy tanításában is igen sokat kíván. Szóval az eredménytelenségnek vagy a célkitűzés túlzása, vagy a túlterhelés az oka. Harmadik oknak az osztályok zsúfoltságát, a tanulók megrostálásának hiányát tekinthetjük.

Valószínű, hogy mind a három tényezőnek szerepe van a dologban, egyik súlyosbítja a másikat. Ezért aztán tanár és tanítvány úgy segít magán, ahogyan tud. Az egyik lemond a cél *b)* és *c)* pontjáról, megelégszik azzal, hogy az *a)* pont követelményeit a jobbakkal úgy, ahogy eléri; a másik arra vigyáz, hogy túlságosan meg ne terhelje magát, ösztönösen, mégis okosan védekezik az ártalom ellen: mindenből egy keveset. Legfeljebb abból tanul többet, amit könnyen tud elsajátítani, amihez hajlamai vonják, esetleg azt, amire az életben — különösen ha már pályát választott — szüksége lesz.

Azt hiszem, most jutottunk el a kérdés leglényegéhez: a gyereklifjú azt tanulja meg, amire szüksége van vagy lesz, amit muszáj. Bizonyosság erre az is, hogy a román uralom második évtizedében tanítványainknak legalább fele jól megtanulta a román nyelvet, másik egynegyede kevésbé jól, de túrhetően és legfeljebb egynegyedének nyelvtudása volt olyan hézagos, hogy nem bírta letenni az érettségi vizsgát. Megtanulta, mert ez volt a továbbhaladásnak, a boldogulásnak legelső feltétele. És megtanulta magyar iskolában, magyar környezetben is, nemcsak az állami román nyelvűekben.

Ebből az következik, hogy azokra a tárgyakra kell nagyobb gondot fordítanunk, tehát több órát szánnunk, amelyekre ifjúságunknak ma elsősorban van szüksége. Nem kell azért a formális képzés következményeit sem elhanyagolnunk (erre különben bármely tárgy, minden tárgy alkalmas), de a súly mégis essék *az élőnyelvekre és a természettudományi tárgyakra*. A XX. században, melyet szeretnek a technika századának is nevezni, megszüntek a távolságok, a közlekedés gyorsasága, a termelés fokozása és az árúk gyors szállítása közelebb hozta egymáshoz az embereket és nemzeteket a szó valódi és átvitt értelmében is (a háború csak véres és szomorú közjáték, amely csak látszólag és pillanatnyilag mond ellent az előbbi tételnek). Az élőnyelvek tanulásának ez a körülmény is fokozza jelentőségét, de a természettudományok éppúgy megérdemelnék (ifjaink még inkább), hogy nagyobb teret, több órát juttassunk nekik a gimnáziumi tanítás tervében.

Ha az óratervet megnézzük és összehasonlítjuk egyfelől a régi, holt nyelvek óraszámát az élőnyelvekével, másfelől a humanus tárgyakét a reálisakéval, azt látjuk, hogy a latin és görög nyelv együttes óraszám $34 + 15 = 49$, a német és francia (angol, olasz) nvelvé csak $20 + 15 = 35$, a különbség a klasszikus nyelvek javára 14 óra. Tekintélyes szám ez, ha meggondoljuk, hogy a földrajz

óraszámra csak 11, a természetrajzé 12, a természettan a vegytannal együtt is csak 13. Még feltűnőbb a másik egybevetés eredménye. A humánus tárgyak (hittan, magyar, történelem, latin, görög vagy francia, német, bölcsészet) óráinak száma 133, a reálisaké (gazdaságtan, földrajz, természetrajz, vegytan, természettan, számtan) csak 65, vagyis az elsőnek fele sem, pedig ide számítottam a gazdaságtant is.

Az élőnyelveknek és a természettudományoknak nagyobb teret juttatni természetesen csakis más tárgyak rovására lehet. Egyes tárgy(ak) megszüntetése, mások óráinak leszállítása, a tanítás anyagának arányos csökkentése nélkül semmit sem lehet tenni, mert már eddig is a tanulók túlságos megterheléséről beszélünk. Ezért kell lemondanunk a görög nyelvről, ha még oly hasznos volna is, mert a tárgyak közül mégis legkevésbé szükséges és a klasszikus ismeretek pótlása más úton elvégezhető. Erről később még szólok.

A tanulók véleményére és választására ugyan nem lehet túlságosan sokat adni, mégis jellemző, hogy minálunk, a kolozsvári református kollégium gimnáziumában a görög nyelv tanulására az iskolai év elején, a beíráskor egyetlen tanuló sem jelentkezett. A tanterv lényegbevágó módosítása előtt nem volna egészen hiábavaló (legalább helyenként) megszavaztatni a tanulókat, hogy ők miféle tárgyakat tartanának legfontosabbnak, megvallatni, hogyan osztanák fel a rendelkezésre álló óraszámot az egyes tárgyak között. Ezek a válaszok a tanulók hiányos világ és életismerete ellenére is nem volnának tanulságnélküliek. Nemcsak az ifjak gondolkodását olvashatnók ki belőlük, hanem jórészt a szülőket, a társadalmát is. Különösen akkor volnának tanulságosak, ha a válaszokat meg is okolnák. Minden intézetben szokásos a tanulók önképzésének és öntevékenységének előmozdítására pályadíjakat tűzni ki egyes kérdések (pályatételek) megoldására. Ez a kérdés is alkalmas volna ilyen tételül. A gazdasági és társadalmi ismeretek tárgyhöz lehetne kapcsolni, ha éppen jogcímet kellene hozzá keresni.

A korszerű, célszerű és eredménnyel kecsegtető tanterv a tárgyak óraszámának arányosabb elosztásával és az egyes tárgyak anyagának arányosabb elhelyezésével sem volna kielégítő módon megoldva, ha nem szüntethetnők meg a *zsúfoltság*ot. Ez a kérdésnek legfontosabb, de egyúttal legnehezebben megoldható része. Itt ugyanis nem elég a tanulókat felvilágosítanunk, nem elég, ha a tanárikar minden tagja, akár naponként prédikál a szellemi munkások állástalanságáról, az álláshoz jutottak tengődéséről, éhbéréről, vagy a szabad pályán lévő értelmiségiek, kereskedők, iparosok kereseti lehetőségéről, függetlenségéről, vagy arról, hogy ezeknek munkája nemzetgazdasági szempontból a tisztviselőkéénél talán még fontosabb, mindennek vajmi kevés foganatja lenne, míg magukat a szülőket, az egész magyar társadalmat meg nem győzzük erről az igazságról, mert hiszen a gyermekek pályaválasztása

legtöbb esetben a szülőktől függ. Míg az értelmiségi ember nem tartja magához és családjához méltónak a kereskedelmi és ipari foglalkozást, míg fél gyermekét olyan pályára vezetni, ahol igazi rátermettségre, kezdeményező bátorságra, vállalkozó kedvre van szükség, addig ezen a téren számottevő, érezhető javulás nem lesz. Pedig erre — úgy látszik — nincs sok remény.

A keleti és erdélyi részek hazatérése után megtartott érettségi vizsgálatokra sok száz ifjú és nem ifjú (30—40 éves) ember jelentkezett, akinek már biztos kenyér volt a kezében, de otthagyta az egyelőre ugyan még bizonytalan biztosabbért, a reménybeli köz-tisztviselői állásért. Mert ennek ellenállhatatlan csábító ereje van; annál erősebb, minél bizonytalanabbá és ingattaggá válik a szabad pálya a gazdasági válságok, a háborús bonyodalmak és az irányított gazdasági élet miatt. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy közfelfogás szerint legnagyobb úr az, akinek legtöbb pénze van, de utána nyomban azok következnek, akik hivatali asztal mögött ülnek és onnan, mint védett várból, tárgyalnak az ostromló polgárokkal. Ezért olyan nehéz a kérdés megnyugtató megoldása, mert íme az iskolapolitikába beleszól a gazdasági, az országos, sőt a világpolitika is; ha nagyot akarnék mondani, azt mondanám, hogy minden összefügg mindennel.

A társadalom nyomásának az iskola a maga erejéből nem tud sikerrel ellentállni. Arról is meg vagyok győződve, hogy felsőbb helyről jövő parancs sem változtatna sokat a helyzeten. Az érdemesek kiválasztására, a felső osztályokba nem valók kiselejtezésére eddig is elég sok utasítás és tanács hangzott el látható eredmény nélkül, mert a közvélemény felfogása erősebb, a közvetlenül ható tényezők ereje nagyobb volt az iskoláénál és minden felső rendelkezésnél.

Bizonyára vannak elég sokan olyanok, akik a tanterv újabb és még alaposabb megváltoztatásától húzódnak, annyi kísérletezés után újabbra kezdeni irtóznak. Ezt meg is lehet érteni, az ember nem szívesen mond le a megszokottól, még akkor sem, ha kevésbé életbevágóról van szó. Az is kétségtelen, hogy minden változás zökkenővel jár, de miért ne térnénk rá az új útra, ha megfelelőbb célhoz vezet, még ha kezdetben kissé rögzös is.

Régi céljainkról sem kell teljesen lemondanunk, csak az eszközök és módok változnak. Még arra sincs szükség, hogy a görög irodalmi, művészeti stb. ismeretek közlésére külön órákat iktassunk a tervezetbe, mint hajdan, a görögpótló tanulmányok korában. Ámbátor a görögpótlósak rendszerint többet tudtak a görög világról, mint a görögösök. A görög tudnivalók legnagyobb és fontosabb részét mind meg lehet tanítani más tárgyak keretében. A görögök istenhitéről a vallástörténetben, az ókor történetében és a római mitológiával kapcsolatban lehel szólni, a görög történetírásról, a filozófiáról, a prózai írásművek rendjén, a homéroszi eposzokat, a görög lírai és drámai költészetet a költői művek között kell meg-tárgyalni, a görög képzőművészetről a rajz tanításakor lehet meg-

emlékezni. És még hány helye és alkalma van az összekapcsolásnak. Ez a munka még többletet is alig jelent, mert ezek a részletek eddig is helyet hapták az egyes tárgyak anyagában.

Azok pedig, akiknek bármely okból a görög nyelv ismeretére van szükségük, magánúton sokkal jobban és rövidebb idő alatt elsajátíthatják. Rövidebb időnél nem a négy évnél rövidebb időre gondolok, hanem a kevesebb óraszámra. A gimnázium ugyanis 33 szor (ennyi hét van egy iskolai évben) 15 órát fordít a görög nyelv tanítására, ez annyi, mint 195 óra, vagyis csaknem másfél éven át naponként 1—1 óra. Világos, hogy ennél sokkal kevesebb (2—3 hónap) elegendő ahhoz, hogy a gimnázium eredményét elérjük. Egy félév alatt napi 1 órai magántanulással sokkal meg is haladjuk. A katolikus papjelöltek sem a gimnáziumban tanulják meg a latin nyelvet, hanem a papi szemináriumban. Azért a latin nyelvre sem érdemes olyan sok órát fordítanunk, 5-tel többet, mint a magyarra. Pedig milyen régi az a panasz, hogy ifjaink nem tudnak sem szabatosan és világosan, sem magyarosan fogalmazni, de még a helyesírást sem sajátítják el kifogástalanul. A magyar órák szaporítása sohasem volt lehetséges.

Nem kell tehát félni a görög nyelv eltörlésétől, a veszteség miatt többet nyerünk másutt. Igaz, minden bajunkat ez sem tünteti el, de más tényezőkkel együtt előmozdíthatja egy jobb és egészségesebb tervezet kialakítását, eredményesebb és észszerűbb tanítás bevezetését.

Brüll Emánuel

Miképpen hozható összhangba a ref. keresztyén családi és iskolai nevelés?

(Folytatás)

Semmiel sem lehet a szülőt megnyerni vagy megbántani inkább, mint gyermekén keresztül. Egy szülő sem venné szívesen, ha gyermeke hibáit a nyilvánosság előtt felszínre dobnók. Hiszen melyik szülő az, aki ne keresné a felmentést legelvetemültebb gyermeke számára is? Melyik falusi szülő hiszi el, hogy az ő gyermeke gyengébb felfogású, hanyagabb, vásottabb, mint akárkié? Szükség van tehát zártkörű értekezletre is, ahol a személyi természetű nevelési kérdések négy szemközt bizalmasan megtárgyalhatók legyenek. Ezt egyszerűen tudomására hozzuk az értekezletnek és felszólítjuk a szülőket, hogy ilyen természetű kérdésekben bizalommal forduljanak a tanítóhoz. Kitűzzük a pontos időt, lehetőleg az értekezlet utánra vagy valamelyik közelebbi pontos időre. A megbeszélés helye az iskola legyen és a kitűzött idő alatt a lelkipásztor és tanító tartózkodjék az iskolában, ha jelenik meg szülő, ha nem. Először nem lesz nagy látogatottsága az intim értekezletnek, mert új dolog s mint minden új dolog, bizalmatlanságot szül. Akad azonban egy két szülő, aki hallgat a hívó szóra s ha a velük való beszélgetés tapintatos módszere meggyőzi őket e négy szemközi beszélgetés szükségességéről, annak híre megy és később mind többen-többen fogják igénybe venni e tanácskozási módot.

A bizalmas beszélgetések során őszintén fel kell tárni a szülő előtt gyermekének egész lényét jó és rossz oldalaival együtt. Meg kell beszélni, hogy közösen mit tehetnek a gyermek érdekében a bajok, hibák, bűnök leküzdésére. Természetesen nagyon tapintatosaknak kell lennünk és rá kell vezetnünk a szülőt annak elismerésére, hogy mindez, minden mellékcél kizárásával, egyedül gyermeke érdekében szükséges.

Az intim tanácskozásokon beszélhetjük meg egy esetleges szülői és gyermeklátogatás lehetőségeit is.

Szülők és gyermekek látogatása egy másik alkalom arra, hogy a helyes nevelésre példát is adjunk és tanácsokat is osztogassunk. Az összes lehetőségek között ez a legnehezebben keresztül -

vihető feladat: minden szülőt, minden gyermeket meglátogatni. Fizikai idő nem áll rendelkezésünkre. Pedig ha kivételezünk, felmerül a gyanú: „Bezzeg a szomszédot nem látogatta meg, csak az én gyermekemet tartja olyan rossznak, hogy a kapumra jön prédikálni.” Vagy: „Bezzeg a nagy gazdákat meglátogatja, de az én szegényes hajlékomat kikerüli.” Különösen falun hétköznapiakon alkalmatlan is lehet a tanító látogatása a mindennapi munkájukkal elfoglalt szülők előtt. Sok háznál a szívesen fogadás is elmarad. Éppen ezekre való tekintettel a legkomolyabb és legalaposabb előkészítő munkáknak kell megelőzniük ezeket a látogatásokat. Szülői értekezleteken, de különösen az azt követő szemtől-szembeni beszélgetések alkalmával, amikor már érezzük, hogy a velünk szemben álló szülő, minden gyanúsítástól távol, tisztában van azzal, hogy a legnemesebb szándék teremtette meg közöttem és közöttte a fegyvertársi viszonyt, amikor a szülő gyermekéért aggodóvá válik és elismeri, hogy szüksége van az én segítségemre: akkor jövök elé azzal a tervemmel, hogy — ha nem lennék terhére — egy napon meglátogatnám házában és ott majd folytatnánk az itt megkezdett beszélgetést.

A látogatónak mik a teendői? A szokásos érdeklődő kérdézősködések után érdeklődünk a gyermek napi rendje felől. Mikor szokott reggel felkelni? Szokott-e reggel, asztalnál, este imádkozni? Melyek a gyermek napi imái? A szülők szoktak-e gyermekeikkel együtt imádkozni? Ha nem, hogy szokták azt végighallgatni? Kutassunk csak emlékeink között. Látjuk-e imádkozó szüleinket? Történt-e meg gyermekkorunkban, hogy édesanyánk vagy édesapánk velünk együtt mondta áhítattal gyermekimádságunkat? Ha igen, akkor lehetetlenség, hogy annak most felnőtt korunkra is kiterjedő nevelő hatását ne érezzük. Gondoljuk meg azt is, nem merül-e fel a gyermek lelkében a töprengés: miért kell neki imádkozni, ha szülei azt maguk részéről szükségtelennek tartják? Talán csak a gyermekek részére kitalált külön kötelesség vagy külön multság ez, ami a játékos kor tartamáig van rákényszerítve?! A gyermekeikkel nem imádkozó szülők észrevehetik, hogy gyermekeik növekedésük arányában veszítik el imádkozó kedvüket. Hangosan imádkozó gyermekekből magában suttogó, titokban imádkozó gyermek lesz, majd ki-kimarad az imádság, teher lesz az ő számára, később egészen elmarad, hiszen ő már nagy és a nagyok nem szoktak imádkozni. Ő úgy látta, a nagyoknak szégyen az Istennel beszélgetni. Rá kell nevelni szülőt és gyermeket, hogy a mindennapi áldásokért hálát tudjon adni Istennek. Az imádkozással kapcsolatban ezekről a kérdésekről lehet beszélgetni a szülőkkel. S hogy a példaadás is meglegyen, látogató lelkész és tanító eltávozás előtt pár szóban adjon hálát Istennek ez áldást ígérő alkalomnyújtásért.

Látogatásunk alatt még sok mindenre kell kiterjednie figyelmünknek. Érdeklődnünk kell afelől is, hogy mikor szokta a gyermek napi leckéjét megtanulni, alkalmas-e, elég-e a ráfordított idő.

Mit tanul a legnehezebben? Szívesen tanul-é, vagy kényszerrel és unottan? Napi leckéjén kívül olvasgat-e egyebet is? Mik az olvasmányai? Szokotté vagy szoktak-e együtt bibliát is olvasni? Vagy egyáltalán van-e biblia a háznál? Mivel szokta a gyermek szabad idejét tölteni, segít-e szüleinek kényszer nélkül? Szolgálatkész-e? Milyen munkák érdeklik leginkább a gyermeket? Az egyik gazdasági munkákra mutat nagy hajlandóságot, másikat különböző kézimunkák érdeklik. A szülők, akik azelőtt nagy általánosságban kedvezőtlen színben tüntették fel gyermeküket, most a részletkérdéseknél ragyogó arccal szedik elő és mutogatják gyermeküknek fűrt-faragott kézimunkáit, várva elismerésünket. S ha a látogató lelkes vagy tanító a gyermekben felismer valamilyen ipari munkára való tehetséget, beszélje meg a szülővel a gyermek ipari pályára menésének a lehetőségét. Jól tudom, faji érdekünk, falusi gyermekeinkből művelt, öntudatos, magyar, református földműves embereket nevelni, mert az ekeszarva mellett munkálkodó, *öntudatos* magyar ember kész nyeresége fajunknak és hitünknek. Mi légyen azonban a földdel nem rendelkező falusi szülők gyermekeivel? Szomorú tapasztalatok szólnak arról, hogy a faluról városra került, ipari pályán boldogulni akaró ifjaink nagy része kiesett kezeink közül. Mégis azt mondom, minél több — különben itthon nem boldoguló — növendéket irányítsunk az ipari pályák felé. Mert ha most lehetetlenül rossznak látszik is az ipari pályán való boldogulás, a viszonyok változtával mégis sok magyar református ember számára biztosítunk így kenyérkereseti lehetőséget. Természetesen ne feledjük el, hogy Isten előtt továbbra is felelősek vagyunk az ipari pályára küldött gyermek lelkéért. Lehetőleg mi magunk válasszuk meg azokat a feddhetetlen életű, jó magyar református iparos mestereket, akiknek eddigi élete garancia lehet számunkra. Ezzel azonban még nem tettünk meg mindent. Állandó kontaktusban kell lennünk a városi református ifjúsági munkák vezetőivel, ők vannak hivatva arra, hogy a felelősségnek igen jelentékeny részét vállainkról levegycék. Így is lesznek növendékeink közül olyanok, akik a rostán keresztül esnek, de a megmaradtak nagy értéket jelentenek számunkra.

Első pillanatra úgy tűnik fel, mintha eltértem volna tárgyunktól, én azonban éppen a gyermekek továbbnevelése szempontjából idetartozónak vélem e kérdést és szükségesnek tartom, hogy az iskolai nevelés reprezentánsai e téren is segítségére siessenek a családi nevelés képviselőinek.

Látogatásunk alatt további kérdések lehetnek: mik a gyermek játéka? Kik a gyermek játszótársai? Megállapítandó, van-e játékaiban valamilyen nevelő érték, aminek kihasználására felhívjuk a szülő figyelmét! Játsszótársai között van-e olyan, aki károsan befolyásolhatja a gyermeket? Erre *óvatosan* figyelmeztetendő a szülő.

A panaszkodó szülőnek tudomására kell hozni, hogy szüksége van gyermekének a játékra, de természetesen annak is meg legyen a maga ideje. S hogy a játék szükségességéről meggyőzet-

tessenek, pár szóval rámutathatunk az egyes játékok nevelő értékeire, valamint arra, hogy egészségi szempontból is milyen nagy jelentőséggel bír a jól megválasztott játék. Intelligens családoknál a szobatorna bevezetését is lehet ajánlani, földműves szülőknél azonban kár ezzel szót vesztegetni, inkább arról kellene beszélgetni velük, hogy fejletlen gyermekeik erőn felüli dolgoztatása milyen káros lehet gyermekeik továbbfejlődése tekintetében.

Ilyen kérdésekről való beszélgetést gondolok látogatásokkal kapcsolatban. Egy- két sikeresen megoldott látogatásról a következő szülői értekezleten beszámolunk, átmegy a köztudatba és mindenki természetesnek fogja találni.

A szülői értekezleteket és látogatásokat tartom a legfontosabb munkamezőknek, melyek nélkül a nevelés összhangbáhozása sikerét kétségesnek tartom. Ezek mellett igénybe kell vennünk minden olyan keresztyén megmozdulást, amely egyházközségünkben munkába van véve s amely a legkisebb lehetőséggel is biztat, hogy annak keretei között nevelési kérdésekkel foglalkozni lehet. Ezen közösségek közül kínálkozik a:

Nőszövetségnek a nevelési munkatervbe való bevonása. A bibliaköri alapon álló Nőszövetség részére nem is tudok elképzelni magasabb feladatot, mint a nevelésre szoruló gyermekek gondját felvenni. Viszont nem tudok elgondolni még egy keresztyén közösséget, mely inkább volna hivatva nevelési kérdések megtárgyalására és munkálására, mint az édesanyák szövetsége: a Nőszövetség. Tanítók és nőszövetség vezetői között állandó kapcsolat legyen. Megbeszéljük azokat a kérdéseket, melyben a Nőszövetség segítségére siet az iskola munkásainak. Nem baj, ha ezek a segítések eleinte csak anyagi természetűek és kis mértékűek is. Az a fő, hogy nőszövetség és iskola egymásról tudomást szerezzen. A nőszövetség programjába nevelési kérdéseket is vegyen fel. Erre a célra, ha a nőszövetségnek nincs hozzáértő tagja, felkérhető a lelkipásztor és a tanító. A kálvinista női jellemképek között találunk olyanokat, akiknek élete nevelési szempontból is figyelemreméltó. Milyen kár, hogy ezekről alig tudunk valamit.

Gyermek rendezzenek anyák napját, anyák pedig gyermeknapot. Ezek az ünnepségek legyenek bensőségesek és mélységes értelmet kifejező külsőségekben is megnyilvánulók.

Közös kirándulásokat rendezzenek s azokon a nőszövetség tagjai és a gyermekek vegyesen töltsék ki a programot.

Nőszövetség a vasárnapi iskola részére, iskola a nőszövetség részére, szeretet vendégséget rendez a gyermeknapon, illetve anyák napján.

Karácsonyfa ünnepély a nőszövetség gondja legyen. Iskolai nemes versenyek rendezése által a nőszövetség az iskola szellemi ügyeibe is belekapcsolódhatik.

A nőszövetségi gyűléseken tárgyalhatók volnának a következő nevelési kérdések:

A szülés előtt álló anya lelki és egészségügyi kérdései.

Csecsemőnevelés. Gyermeke nevelés az iskolás korig. Konfirmáció előtti gyermek nevelése. Ifjak nevelése a konfirmáció után. És természetesen minden olyan kérdés, amely a neveléssel kapcsolatos. Ne irtózzunk attól, sőt minden lehető kövessünk el, hogy a nőszövetség betekintést nyerjen az iskola életének minden irányú megnyilvánulásába.

Felolvasó-estélyek is alkalmasak nevelésügyi kérdések ismeretetésére. Itt különösen szükségesnek vélem nagy nevelők életrajzát és munkásságát ismertetni. Mekkora szégyenünk, hogy alig van falusi ember, aki hallott volna valamit a magyar „Comeniusról”, Apácai Cseri Jánosról! Vajjon az ő fanatizmusa se tudja felrázni az iskola- és nevelésügyünk iránt közönyös lelkeket? Beszéljünk itt a reformációnak az egyetemes iskola- és nevelésügyünket új, igazi irányba terelő nagy szolgálatáról. Egymásután létesültek iskolák, külföldön is, nálunk is. A reformáció óta az iskola köz-kincs. Miért ne beszélhetnénk híveink előtt az iskolaalapítóról: Franke Herman Ágostonról, a züllött gyermekek számára nevelő-intézetet létesítő Wichern Jánosról; a magyarok közül Bethlen Gáborról, Perényi Péterről, az iskolapártfogó Rákóczi György fejedelemről. A nagy nevelők közül Apácain kívül Comenius Amos János, Pestalozzi és másokról miért ne beszélhetnénk?

Az ifjúsággal való foglalkozásunk is hoz létre olyan hangulatot, amikor az ifjú lélek keservesen felsóhajt: „Hej, ha még egyszer gyermek lehetnék!” Vissza kell őt vezetnünk akkor az ő elszabadult életének régi ferdeségeire is: gyermekkori hibáira, bűneire, sok iskolai mulasztásaira stb. Következtetést vonhat le és mint leendő szülőnek elhatározást eredményezhet ez a lelkében.

Legutoljára említtem, de fontosságban legelsőnek tartom, a példaadás szempontjából is, *a mi családi gyermeknevelésünket*. Tudjuk, milyen kritikai megítélésben részesíti a falusi és városi ember a papnak és tanítónak a gyermekét. Hiábavalóvá lesz minden szép szavunk, ha a mi gyakorlati családi nevelésünk és iskolai munkásságunk kívánni valót hagy maga után. Az a nagy felelősséget, mellyel Istennek tartozunk a ránbízott gyermekek lelkéért, százszorosan kell éreznünk saját gyermekünk mellett. Vigyázzunk, már itt a földön megítéltetünk s ha gyermekünk nevelésében könnyűnek találhatunk, nagy tömegek lelkében dőlnek romba jóakarások, szent eszmények. És mi a mások lelkéért is felelősséggel tartozunk... !

Új kereteket nem említhetek. Vallom azonban, hogy a meglevők *helyes* betöltése a mi feladatunk, köz- és magánérdekünk, mindenek felett pedig Isten kívánja tőlünk.

Lesz-e eredménye munkánknak? Lesz, ha nem a magunk értelmére támaszkodunk, de Isten bölcsességét prédikáljuk és Isten igéjének hirdetői leszünk nevelői munkásságunkban is.

Kali Sándor.

Egy székhely népfőiskolai tanfolyam tanulságai.

A háromszéki négy református egyházmegye most februárban rendezett egy négyhetes népfőiskolai tanfolyamot. Minthogy ezen a vidéken ez az első, a tanfolyam megrendezésében igyekeztünk igazodni az anyaország eddig rendezett népfőiskoláinak előkészítő munkájához, módszeréhez és tananyagához. Ennek a tanfolyamnak a lefolyásáról, illetőleg az itt tapasztaltak alapján a tanulságainkról kívánok röviden beszámolni.

A tanfolyam megkezdése előtt két hónapra volt szükség az anyagi és szellemi előkészítésre. Először a népfőiskola mivoltát ismertettük lelkészértekezleten, majd összegyűjtöttünk a város és a környék értelmi rétegeiből 25—30 embert, akiket megnyertünk egyrészt a gondolatnak, másrészt arra indítottunk, hogy vállalják szakkörükben egy-egy tárgy anyaga és tanmenete előkészítését, (valamint majd az előadások megtartását), amelynek alapján egy szűkkörű bizottság megállapítja az előadandó anyagot, a heti órák számát és a napirendet. Amikor mindez elkészült, véglegesen megállapítottuk a „tanári kar” s megállapodtunk abban, hogy miként, milyen szellemben foglalkozunk a fiúkkal s a tananyaggal.

Tananyagként kb. 20 tárgyat vettünk fel 25 előadóval. Ehhez járultak még a tanulmányi kirándulások alkalmi előadásokkal.

A tantárgyak a következők: Vallástan: reggeli bibliaórák és esti áhítatok. Ó szövetségi bibliaismertetés heti 1 óra. Új-szövetségi bibliaismertetés heti 1 óra. A Szentírás szociális és erkölcsi tanításai heti 1 óra. Magyar református egyháztörténelem heti 1 óra. Alapvető hittételeink a Heid. Káté alapján heti 1 óra. Magyar nyelv, helyesírás, fogalmazás heti 2 óra. Magyar irodalom heti 3 óra. Magyar népköltészet, népművészet heti 1 óra. Magyar történelem heti 3 óra. Földrajz heti 1 óra. Gazdasági földrajz heti 1 óra. Mezőgazdaság, kémia heti 1 óra. Fizika heti 1 óra. Állattan, növénytan heti 1 óra. Mezőgazdaságtan, agrárpolitika heti 2 óra. Számtan heti 1 óra. Szövetkezeti munka, könyvelés, hitel, adóügy heti 1 óra. Népi és vallásos ének és zene heti 2 óra. Egészségtan: első segély, nemi kérdések, egészséges lakás, életmód heti 1 óra. Nemzetnevelés, önképzés heti 1 óra. Testnevelés, levente heti 3 óra. Ref. gyülekezeti, ifjúsági munka heti 1 óra. Tanulmányi látó-

gatások heti 3 óra. Családvédelem heti 1 óra. Reggelenként torna, szabad időben olvasás, játék, séta. Minden vasárnap délelőtt istentisztelet, délután kirándulás.

Az órarend ez volt:

Hétfő: fél 8—8: bibliaórák, 8—9: egyháztört., 9—10: mezőgazd. t., 10—11: magyar tört., földr., 12—1: ebéd, 1—3: szabad foglalkozás, 3—4: szöv. munka, hitel ügy, 4—5: közigazgatási ism., 5—8: szabad foglalkozás, beszélgetés, vacsora, nótázás, népdal ismertetés, 8—9: áhítat.

Kedd: fél 8—8: bibliaórák, 8—9: szentírás ism., 9—10: nép. csal. nev., 10—11: magyar irodalom, 12—1: ebéd, 1—3: szabad foglalkozás, 3—4: kémia, fizika, 4—5: gyülekezeti munka, 5—8: szabad foglalkozás, beszélgetés, vacsora, nótázás, népdal ismertetés, 8—9: áhítat.

Szerda: fél 8—8: bibliaórák, 8—9: adóügyi ism., 9—10: néprajz, 10—11: magyar irodalom, 12—1: ebéd, 1—3: szabad foglalkozás, 3—4: látogatás, 4—5: gyülekezeti munka, 5—8: szabad foglalkozás, beszélgetés, vacsora, nótázás, népdal ismertetés 8—9 áhítat.

Csütörtök: fél 8—8: bibliaórák, 8—9: magyar írás, fog., 9—10: magyar tört., 10—11: számtan, 12—1: ebéd, 1—3: szabad foglalkozás, 3—4: természetrajz, 4—5: egészségtan, 5—8: szabad foglalkozás, beszélgetés, vacsora, nótázás, népdal ismertetés, 8—9: áhítat.

Péntek: fél 8—8 bibliaórák, 8—9: Heid. Káté. 9—10: magyar írás, fog., 10—11: földrajz, 12—1: ebéd, 1—3: szabad foglalkozás, 3—4: kémia, fizika, 4—5: mezőgazd. tan., 5—8: szabad foglalkozás, beszélgetés, vacsora, nótázás népdal ismertetés, 8—9: áhítat.

Szombat: fél 8—8: bibliaórák, 8—9: magyar tört., 9—10: szentírás ism., 10—11: magyar irodalom, 12—1: ebéd, 1—3: szabad foglalkozás, 3—4: testnevelés, leventeoktatás, 4—5: leventeoktatás, 5—8: szabad foglalkozás, beszélgetés, vacsora, nótázás, népdal ismertetés, 8—9: áhítat.

A hallgatóságot a lelkipásztorokhoz intézett esperesi körlevélben toboroztuk, amelyben a főiskola célja, vallásos, hazafias kulturális nemzetnevelői szolgálata volt kifejtve, valamint az, hogy a falu olyan értelmes 18—25 éves fiatalembereit válasszák ki, akik a falu lelki, szellemi, gazdasági hangadóivá, élete irányító személyi-Bégévé nőhetnek. Az eredmény: 30 fiú jött össze elsősorban a sepsi egyházmegyéből, egy-egy faluból 2—3, sokból egy sem. Férőhely 40 nél több nem lett volna, de pedagógiai szempontból sem lett volna több hallgató kívánatos.

A tanfolyam költsége kb. háromezer pengő, amelyből egy részt az állam s az egyház adományából, másrészt pedig a fiúk önellátásukra befizetett, vagy természetben szolgáltatott értékeiből fedeztünk. Lakó és előadó helyiséget a sepsiszentgyörgyi református egyház és tanítóképző adott s az ellátást a Mikó-gimnázium kon-

viktusa szolgáltatja. Az előadók jórésze a református tanítóképző és gimnázium tanárai közül kerültek ki, akik ingyen végezték szolgálataikat s csak a hallgatókkal együtt élő s velük állandóan foglalkozó vezető kapott tiszteletdíjat.

A tanfolyamot istentisztelettel és a nagyközönség előtti bemutatkozással (egy mintaelőadás tartásával) kezdtük és hálaadással és egy bemutató nyilvános vizsgával zártuk.

Visszatekintve a lefolyt tanfolyamra, a következő elvi megállapításokat tehetjük és tapasztalatokat vonhatjuk le. Az előkészítés minél korábbi megindítása kívánatos. Az előadókat úgy válogassuk össze, hogy azok vallásos lelkület, református világnézet szempontjából közös lelki egységben legyenek. Kívánatos pl. egy közös bibliárólán, IKE szeniorosztályban már együtt élt és munkálkodott embereket e szolgálatra felkérni. Más vallású egyént, mint reformátust, református népfőiskolán ne szerepeltessünk. Az előadók számát minél szűkebb körre kell vonni. Ez ugyan nehéz 20 tárgy esetében s az is nehéz, hogy több héten át négy-öt embert, akiknek egyébként is sok dolguk van saját állandó hivatáskörükben, ingyenes szolgálattal megterheljünk, de a nevelőhatások mélyebbek és állandóbbak lehetnek, a hallgatók és előadók közötti baráti szeretetteljes viszony inkább kialakulhat így, mint 20—25 előadó esetében. Az előadók értsenek a szakmájukhoz, de egyben lelkes emberek legyenek, akik további tanulmányra serkentenek s tárgyukat meg tudják kedveltetni. Az előadók előzőleg gyakorolják be magukat a nép egyszerű nyelvén való világos előadási módban. Az előadásukat feltétlenül mélyítsék el egyes személyekkel folytatott beszélgetésekkel.

A tantárgyak számát lehetőleg csökkenteni kell. Úgysem taníthatunk meg mindent pár hét alatt. Hogy a fent felsorolt tárgyakból fontosnak maguk a hallgatók mit tartanak, azt azokból a dolgozatokból állapítottam meg, amelyeket a negyedik hét vége felé íratunk erről a kérdésről: Mi hasznát látom a főiskolán való részvételnek? E dolgozatokban hivatkozás történik a földrajzra 19, magyar történelemre 13, gazdaságtanra 10, a helyesírás tanulás hasznára 8, számtanra 7, magyar irodalomra 6, IKE-munkára 6, vallásra 5, a székely nép történetére 4, népköltészetre 4, nemzet nevelésre 4, kirándulásokra 3, egyháztörténetre 3, természettanra 2, nyugta, iratok készítése stb. 2 adózás kérdésére 2 esetben. Ezek a számok, ha nem is teljes mértékben helyesnek tájékoztató jellegűek, de a hallgatók józan gondolkozásmódjára, konkrétum keresésére rávilágítanak s főleg arra, hogy nekik mire van szükségük saját megítélésük szerint. Kiegészíti ezt a statisztikai felsorolást még a következő nyilatkozatok sora, amelyek a nyert haszonra mutatnak. Három a hazai műveltségben való gyarapodást tartja a tanfolyamon való részvétel hasznának, több a gazdasági ismereteket. Találunk még ilyen nyilatkozatokat: megtanultam villával enni a lencsét és a káposztalékását; hogy miképpen kell az ifjúság körében viselkedni; meg kell őrizni a régi jó nép-

szokásokat, amelyek nálunk kimentek a divatból; most jobban tudok számolni; megtanultam azt, amit a megszállás alatt nem tanulhattam meg; példaadó akarok lenni s másokat is hívok ide; ha haza megyek, nem irtódom többé a tanulástól, hanem alaposan neki fogok; megtanultam, hogy egy nyugtát, jegyzőkönyvet, hogy kell készíteni, most már nem kell, hogy ezzel a paphoz, tanítóhoz fussak; megtanultam a silózás hasznát és a svéd szárító előnyét, amit eddig nem tudtam; megismertem a környéki falvakat és néhány mintagazdaságot; amikor haza megyek s a társaság között valami tárgy előkerül, akkor most már hozzá tudok szólni... Ezeken kívül még sok egyéb nyilatkozatot olvastunk, melyből kitetszik az itt tanultak megbecsülése és az itteni megtöltekezés hatásaként az otthoni tenniakarás vágya.

A dolgozatok rengeteg helyesírási hibával vannak tele. „Azzal öltek — fakadt ki az egyik — a megszállás alatt, hogy az oláh nyelvet tanuljam és azért nem tudtam az én anyanyelvemen megtanulni helyesen írni és olvasni és most hála Istennek, tudok írni, olvasni.” (Ezt a mondatot csak öt hibával írja le.) Véleményünk szerint azonban ezt a munkát otthon az iskolán kívüli népművelés keretén belül kellene nekik megtanítani sok más elemi ismerettel, hogy ezek a tanfolyamok ne elemi iskolát pótló tanfolyamok, hanem valóban főiskolák lehessenek. A helyesírás különben, úgy látom, nagyon megzavarja őket a szép népies kiejtésükben. Ott, ahol nem fonetikusán írnak, ott már a kiejtésük is más az olvasásnál. Valami ellentmondás jön így létre. A nemzetnevelő órán tanítjuk a népnyelv erőteljességét, gazdag szépségét és sajátos muzsikáját, ami megőrzendő érték s viszont a helyesírási órán irtogatjuk s mással cseréljük fel.

Egyes tárgyak keretén belül különösebb érdeklődés ilyen kérdések iránt nyilvánul meg vallástanításnál: a biblia hogyan jött létre, hogy lehet, hogy az Isten hat nap alatt teremtette a világot, mi a presbiter tiszte, miért fizet a református több egy házi adót, mint a más felekezet? Egyháztörténetéből minthogy heti egy órában nem lehet mindent leadni, inkább egy kort, pl. a reformáció korát kívánatos ismertetni, vagy a küzdelmek korát, de részletesebben A református egyház mai állapota, híveinek száma, súlya, ereje különösen érdekli őket. Hittannál: predestináció, szentháromság tana. Helyes a szektákról, szórványmisszióról, reverzális kérdésről is beszélni. Történelemből az érdekli őket, ami közel van hozzájuk: a székelység múltja, szervezete stb. A parasztság sorsa, jogi helyzetének alakulása az idők folyamán. Meglepő a számtannal való szíves foglalkozás, amit heti egy órában keveseltek. Mindazonáltal ennek alapjait otthon a „tudás titka” tanfolyamon kellene elsajátítaniok. A nemzetnevelési órákon különböző politikai, világnézeti „izmusok” iránt érdeklődnek s az iránt, hogy milyen magyar politikai párt iránt lehetnek bizalommal. A magyar népköltészetet szívesen hallgatták, könnyen tanulták. A népi írók: Tamási Áron, Veres Péter, Kodolányi János, Móricz

Zsigmond, Nyíró József könyvei iránt élénken érdeklődtek. A régiak közül János vitéz és a Toldi ragadta meg figyelmüket.

Feltétlenül el kell mondani, hogy az anyaországban tartott népfőiskolák hatása alatt összeállított órarendünk túlszufoltnak s a hallgatókra túlfárasztónak bizonyult. Heti 38 órát még padhoz szokott középiskolás is nehezen visel el. Ezek a fiúk estére oly fáradtak voltak, hogy az áhítatokon többen elaludtak. Előadásokat kívánatos délelőttre tenni s azokat is úgy, hogy előadás után legyen egy óra, amikor a hallottakat ők maguk vezetőjükkel megbeszélhetik s csak ezután egy negyedóra friss levegőn eltöltött szünet után következék egy újabb előadás. Egy délelőtt két elméleti előadás ne legyen. A délutánt tanulmányi kirándulásra, sportra, kézimunkára, olvasásra fordítsuk. A tanfolyamon, sajnos, kézi- és testimunka nem volt. A leventeképzésen kívül a szíest örömmel vették a fiúk.

A tanfolyam idejét illetően megjegyezzük, hogy a négy hét kevés. Most, a végén kezdtek bejönni a tanulásba, most kezdett elmélyülni a barátság s íme, vége mindennek. Reméljük azonban, hogy jövőre ezek közül többeket viszontlátunk s talán azzal, hogy vezetőjük levelező kapcsolatot tart fenn velük s abban a reménységben, hogy a hallgatókat a nyár folyamán is és később is legalább egy két napra baráti találkozóra hívjuk, nem szakad meg köztük a lelki közösség. Mindenesetre jó lenne, ha egy állandó épületet tudnánk építeni itt a népfőiskolának, amelyet, mint anyaintézetet, bármikor felkereshetnének s ha egy népfőiskolát végzetek baráti szövetségét szerveznék meg, amely a további szellemi irányítást és lelkes indítást sugározná szét tagjai között. Egyébként jövőre, ha az anyagi fedezetet elő tudjuk teremteni, három hónapos tanfolyamot tartunk külön fiúknak s külön lányoknak.

Sajnos az a tervünk, hogy a népfőiskolai barátok szövetségét megalakítsuk, amelynek tagjai erkölcsi és anyagi támogatásban részesítik a népfőiskolát, nem valósult meg, pedig ez feltétlenül kívánatos.

Az egész tanfolyammal kapcsolatosan szemelőtt kell tartani, hogy a jelenlegi magyar élet nemcsak nemzetünk múltját és értékeit ismerő és megbecsülő magyarokat, hivatásukat lelkes önfeláldozó készséggel végző erkölcsi személyiségeket, hanem minden harc, megpróbáltatás közepette megrendülés nélkül, Istenbe vetett bizodalommal teljesszívú, hívó férfiakat kíván. Nagy mulasztás lenne, ha kulturális és gazdasági célok mellett a legfontosabbat, a mély vallásosságra és evangéliumi keresztyénségre nevelést elhanyagolnók. Ezeknek a tanfolyamoknak, ha az egyház rendezi, Isten dicsőségét s egyházunk javát kell szolgálnia ugyanakkor, amikor értékes nemzetnevelői hivatást tölt be. Ha e tanfolyamokról öntudatosabb s nemzetünkért önfeláldozásra kész magyarok, jobb gazdák és lelkes gyülekezeti munkások kerülnek ki, akkor a református népfőiskola betöltötte hivatását.

Dr. Kiss Tihamér László.

1. *Tervek, előkészületek a gyakorlati munkához.*

A legbelsőbb városi iskolákban is gondoskodnunk kell arról, hogy tanítványaink ismereteiket gyakorlati munka közben is gyarapíthassák. Aki ezt a gyakorlati munkát csak rendszeresen műveit gazdasági kertben tudja elképzelni, természetesen megoldhatatlannak véli a feladatot. Nem is erről van szó. Az legyen a célunk, hogy a körülményekkel megalkuva, valamikép lehetővé tegyük, hogy városi tanítványaink is földbe dughassanak tavasszal egy-egy magot, figyelhessék ennek csirázását, fejlődését, egy-egy virág-bimbó a szemük láttára feseljék virággá, mellőle egy egy szál gyomot saját kezükkel húzhassanak ki, porhanyíthassák a földjét, egyszer-számra öntözhessék, hernyót, tetűt fedezhessenek fel rajta, vagyis ne csak szóban, rajzban elmélkedjünk. Ennek a kíváncsiságának a teljesülése sehol sem lehetetlen. Az iskolaudvar egyik sarka, vagy legalább néhány láda vagy virágcserep elegendő hozzá. A mi kis munkánkhoz, foglalatосkodásunkhoz fűzve a szót, sokkal értelmesebben beszélhetünk a határban dolgozó fáradó gazdáról, aki lényegében ugyanazt csinálja, amit mi, de a nagy kertben, szántóföldön. A munkája sokkal nagyobb, sokkal jelentősebb, számszámai is célszerűbbek. Városban a gyakorlati munkát nem azért végeztetjük, hogy tanítványainkat valóban megtanítsuk az ültetésre, vetésre, ásásra, kapálásra. Meddő törekvés volna ez, hanem az a célunk, hogy megértessük ezeknek a munkálatoknak a szükségességét, okát, célját, értelmét, hogy a készlet élvezve, legalább valamennyire is becsülni tanítsuk a falusi ember hozzáértő, verejtékes munkáját. Fontos nevelői cél ez, kétszeresen fontos napjainkban, amikor a város és a falu lakójának gondolat- és érzésvilága olyannyira eltávolodott egymástól.

Tavaszi érkezéssel tehát a gyakorlati munka kellékeiről kell gondoskodnunk. Biztassuk fel tanítványainkat, ébresszünk kedvet a munkához. De bizony az ilyesmihez szükség volna néhány cserépre, ládára, faragott pálcára, amivel majd „ásunk”, magvak is kellenének. Előbb tehát tervezgetünk. Nyomában kelnek a fogadkozások. Fele sem valósul meg, tudjuk előre, de egy-két gyerek mégis csak kiköszdül otthon egy egy cserepet, virágmagot. Ha nagyon megdicsérjük őket, másnapra már több is követi a

példát. Természetes, hogy magunk is hozzájárulunk és biztosítjuk a sikert. Ha pedig kiskert készítésére is nyílik alkalom, akkor különösen sok a tennivaló. Felmérjük, megrajzoljuk s az osztályban tervet készítünk. Másik órán majd felássuk, beosztjuk, előkészítjük az ültetésre, vetésre. Ettől kezdve a tanítás anyagát órarendszerűen beosztani már nem is lehet. Az időjárás-alkalom, szükségszerűség dönti el, mit, mikor csinálunk. Természetes az is, hogy kertünket, cserepeinket nem hetenkint kétszer nézzük meg, hanem naponta szánunk rá néhány percet. A gondozás, a megfigyelés munkáját felváltva ki is oszthatjuk tanulóink között. Jelentsék ők, ha valami történt, ha valami változást észleltek. Gyakorlati munkálataink során a következő gazdasági munkát kell elvégeznünk és értelmeznünk: talajelőkészítés, ültetés, vetés, talajporhanyítás (ásás, kapálás, gereblyezés), gyomlálás, öntözés.

2. Milyen növényeket termesztünk?

Előkészítés. 1. *Falun.* A kirándulásról beszélgetünk. Nem a munkáról, amit ott láttunk, hanem arról, hogy Mihály bácsi, András bácsi mit vetett, mit ültetett. Tavaszi búzát, rozsot, árpát, burgonyát, babot, tököt, dinnyét.

2. *Városon.* Ahol a gyermekhez közelebb eső dologból indulunk ki. Fehér kenyér. Nagy utat járt be, míg ideért. (Emlékezés a Miből lesz a kalácska? c. versre.) Annak gondolatmenetében kísérik az útját vissza a szántóföldre. Azon a szántóföldön ám nemcsak búzát termelnek.

Célkitűzés. Ezekről a növényekről beszélgetünk.

Tárgyalás. 1. *A magvak szemléltetése.* Búza-, rozs-, árpa, kukorica, bab- (különböző fajta), tök-, dinnyemagvakat tesztek a gyermekek elé. Felismerik. Miről különbözteti meg a búzát a rozstól, az árpától? Melyik a tök, melyik a dinnye magja? Beszélgetnek róla: kinek milyen termett? Ez pattogtatni való kukorica. Nekünk olyan nagy tök is termett, hogy édesapám alig bírta (nem bírta) felemelni stb.

2. *A gabonafélék.* *A búza.* a) Milyen kicsi a mag. Hogyan kerül a földre? Hogyan kel ki? (Kapcsolat az előző óra anyagával) A fejlődésről tovább beszélgetünk. Beszélgetésünket rajzzal kísérem. A kis gyökér is, a kis búzaszár is mindig nő, erősödik. A szár leveleket hajt. Mikor olyan magas, hogy a térdemnél feljebb ér, akkorra levelek már nem nőnek tovább. Csak a szár, rajta a kalász. — b) Közben a gyomok is nőnek. Aszatólás. A gazda sokszor megnézi a vetést. Gyönyörködik benne. Aggódik érte. Különösen akkor, ha vihar közeledik. Miért? Mikor volt nálunk jégverés? Sok aggodalmat áll ki, míg a búza megéri. — c) Láttunk a határban már szép zöld vetéseket. Azokat ősszel vetették el. Őszi, tavaszi búza.

2. *Rozs, árpa, zab.* Ezeket ugyanígy tárgyaljuk.

3. *Miért termeljük a gabonaféléket?* Különösen akkor megy ki sokszor a gazda a földjére, mikor érik. Vizsgálgatja, lehet-e aratni. Az érett gabonaszemek hamar kiperegnek a kalászból. Ezt nem szabad megvárni. Az éretlenül learatott gabona megromlik. A jó aratás Isten áldása. Mire kell a búza? Liszt, fehér kenyér, tésztafélék. A rozskenyér. Árpa-, zabkenyér, szegény vidékek kenyere. A szalma felhasználása: almozás, fedőzsúp, disznóperzselés, szalmazsák, fűtés, jégáztatás. (Árpánál, zabnál: állatok eledele.) A földműves nemcsak annyit termel, amennyire szüksége van. Kérdezgetések: Mennyi búzátok (stb.) termett. Mennyi kellett kenyérre? Mennyi magnak? A többi eladták. A pénz kellett ruhára, cipőre stb. Hova vitték? (Falu meg a város!) Mindenki abból eszik kenyeret, amit a földműves termel.

4. *Az uradalmak.* (Minden községben van.) Több gabonafélét termelnek. Sok ember dolgozik ott. Elvetik (béres, kocsis), aratják (aratók), csépelik. Mind ott keresik meg a kenyerüket.

5. *Kukorica, bab, burgonya, tök, dinnye* termelését ugyanilyen menetben tárgyaljuk, a) Ültetés, b) megmunkálás, c) betakarítás. Kukoricánál kitérek a főtt, gyenge kukoricára, a pattogatott kukoricára is, mert ez van legközelebb a gyermekhez. A babot zölden, szárazon fogyasztjuk. A töknél nem felejtkezünk meg a sült tökről. — Külön ki kell ezeknél térnünk a *részes-művelésre*: szegény embernek kevés földje van. Nincs földje. Nem termelhet elegendő kukoricát, hogy disznót hizlaljon. A nagygazdától vállal földet megmunkálásra. Nem pénzért, termésért. A termés egyharmada az övé lesz.

6. *Mi terem a legtöbb a határunkban?* Arról beszélünk tovább, hogy a határ melyik részén mit termelnek ebben az évben. (Csak ott lehetséges, ahol nincs tagosítás.) Miből van legtöbb? Merre vannak a kukoricaföldek? Hol a gabonafélék? A búzából van a legtöbb. Másutt a tengeriből, vagy a burgonyából. Miért? A gazda olyan növényt termel, amit el tud adni.

Elmélyítés. Vetéstől, ültetéstől betakarításig sok idő telik el. A gazda sokat dolgozik, míg munkájának hasznát látja. Itt az iskolában, otthon a ti lelketekbe is szüntelen hintik (tanítók, szülők) a tudás, az erények magvait. Ti dolgoztok érte, hogy az ott jó temést hozzon. Mindenki úgy veszi majd hasznát, ahogy ezt a vetést gondolja, munkálja.

Rajz. Termesztett növények rajza. Mi lesz a búzából.

Közli: Kovács Lajos.

*Március hó folyamán elintézendők:**Március 31-ig:*

Egyhuzamos tanítás engedélyezése iránti kérelmét az állami, községi, egyesületi, társulati, magán- és izraelita iskola helyi hatósága a *kir. tanfelügyelőhöz*, a hitfelekezeti iskolák helyi hatósága pedig az illetékes *egyházi hatóságokhoz* terjesztik fel. A kérelemben pontosan feltüntetendő az iskolát látogató összes tanulók létszáma és külön azon növendékek száma, akik legalább 3 km. távolságból járnak be a községbe.

A 114983/1924. VIII. sz. VKM. rendelet ide vonatkozó része:

„A kir. tanfelügyelők hatáskörébe utalom az egyhuzamban való tanítás engedélyezését. Ebben a hatáskörében a kir. tanfelügyelő, akkori hivatali elődömnek 1912. évi december hó 7-én 146. 993. sz. alatt kelt (I. keb. Hivatalos Közlöny, 1913. évf. 23. s köv. oldalon) rendeletében foglaltak pontos betartásával jár el. Ott, ahol a távollakó tanulók nagy száma ezt lehetővé teszi, ezekből a tanulókból külön osztály (osztályok) alakítandók s az egyhuzamban való tanítás csak ezek számára engedélyezhető.”

A 132611/1939. IX. sz. VKM. rendelet idevonatkozó része:

„a jövő 1939—40. iskolai évtől kezdődően az egyházi hatóság alatt álló népiskolákban az egyhuzamos tanítás engedélyezésének jogát a kir. tanfelügyelőről az arra illetékes egyházi hatóságra ruházom át, azzal a kikötéssel, hogy az egyhuzamos tanítás engedélyezésében mindenkor ugyanazok a szempontok irányadók, amelyeket a 114. 983/1929 VIII. a. és a 67. 432/1935. ü. o. számú rendeletek jelölnek meg az oktatás és nevelés biztosítása céljából.”

A légtalmi gyakorlatokat az igazgató megismételteti. Lásd „December 23-ig elintézendők” között.

Minősítési táblázatba bejegyzett adatok időközi megváltozását a tanító megfelelő okmányokkal együtt az igazgató (hitfelekezeti tanító az iskolaszéki elnök) útján bejelenti a kir. tanfelügyelőnek. Minősítési lap rakt. száma 918.

A 38. 700/1936. V. 1. sz. VKM. rendelet idevonatkozó részei:

„A minősítési lap adatait a kir. tanfelügyelő tartozik az eredeti okmányokkal egybevetni. A minősítési lapokat minden 0-sal és 5-sel végződő év február 15-ig újból hasonló módon kell kiállítani és felterjeszteni. Az időközben bekövetkezett változásokat minden év márc. 31-ig külön is jelenteni kell.”

A tanév megrövidítése iránti kérelmét az iskola helyi hatósága a köz-igazgatási bizottság elé terjeszti. Az írásban előterjesztendő kéréshez csatolni kell: 1. az iskolába beirt tanulók szüleinek (gondviselőinek) a foglalkozását is feltüntető névjegyzékét, 2. helyi hatósági bizonyítványt arról, hogy a községbe a nagyobb gazdasági munkák szokásos elvégzése naptár szerint meghatározott mely időben történik és külön-külön hány napot vesz igénybe, továbbá arról, hogy a község határában fekvő, mívelés alatt álló területek mívelési ágak szerint hogyan oszlanak meg, különös tekintettel azokra a gazdasági munkákra, amelyek a tanév megrövidítését szükségessé teszik.

A 130. 700/1922. sz. VKM. rendelettel kiadott Végrehajtási utasítás 44. §-ának 2. és 3. bekezdése:

„A tanév megrövidítésének engedélyezését az iskolába beirt tanulók szüleinek, gondviselőinek kezdeményezésére az iskola helyi hatósága kérheti. A kéréshez, amelyet írásban kell előterjeszteni, csatolni kell:

1. az iskolába beirt tanulók szüleinek (gondviselőinek) a foglalkozását feltüntető névjegyzékét,

2. helyhatósági bizonyítványt arról, hogy a községben a nagyobb gazdasági munkák szokásos elvégzése naptár szerint meghatározott mely időben történik és külön-külön hány napot vesz igénybe, továbbá arról, hogy a község határában fekvő mívelés alatt álló területek mívelési ágak szerint hogyan oszlanak meg, különös tekintettel azokra a gazdasági munkákra, amelyek a tanév megrövidítését szükségessé teszik. A kérést mindenkor legkésőbb március végéig a közigazgatási bizottság elé kell terjeszteni. ”

és a 45. §-nak két bekezdése:

„A tanév (szorgalmi idő) megrövidítése következhetik:

1. akár akként, hogy a szorgalmi idő a megállapított időpontnál (44. §. 1. bek.) a tíz évnél idősebb tanulónak (44. § 2. bek.) később kezdődik, vagy korábban ér véget;

2. akár akként, hogy a szabályszerű időben kezdődő és végződő tanév közben a tíz éven felüli tanulók oktatása a meghatározott időn át szünetel. ”

A 114983/1924. VIII. számú VKM. rendelet 2. bekezdése:

„Az elemi népiskolákban az 1921. XXX. tc. 3 § 1. bekezdésében megállapított szorgalmi idő (a tanév tartalma) megrövidítése iránt az idézett szakasz értelmében az elsőfokú iskolai hatóságok részéről előterjesztett kérelmek elbírálását a törvényhatósági közigazgatási bizottság hatáskörébe utalom. A közigazgatási bizottság e kérelmek elbírálásánál az 1922. évi 130 700. sz. alatt kelt rendeletem 44. és következő §-ainak, különösen az 54. § 1. bekezdésének 1. és 2. pontjaiban megállapított intézkedések betartásával jár el. ”

Tűzriasztást gyakorlatot tart a tanító. A 49. 725/1910. számú VKM. rendelet.

Virágvasárnap előtti napon. Húsvéti szünidő kihirdetése. Értesítő könyvecskék kiosztása a tanító feladata.

Húsvéti szünidő alatt. Iskolája beléletéről jelentést tesz a kéttanítós állami és községi iskola igazgatója a kir. tanfelügyelőnek.

Az 53. 000/1909. számú rendelettel kiadott Utasítás 124. §-ának 3. bekezdését lásd a „December hó 24-ig elintézendők” között. *Iskolai helyiségeknek és bútoroknak a hatósági orvos utasítása szerinti és ellenőrzése melletti fertőtlenítéséről* az állami iskola gondnoksága és az iskola iskolaszéke gondoskodik.

Az 53000/1909. számú VKM. rendelettel kiadott Utasítás 23 §-a 4. bekezdésének második felét és a 44. 246/1902. számú VKM. rendelettel kiadott Utasítás 14. §-a 3. bekezdésének második felét lásd a „December hó 30-ig elintézendők” között.

Húsvét másodnapja utáni napon. Húsvéti szünet utáni első tanítási nap. Értesítőkönyvecskék beszédese a tanító feladata.

Április hó folyamán elintézendők:

Április 15-ig:

Tanítói lakások épületeit, mellékhelyiségeit, iskolai bútorokat, felszereléseket felülvizsgálja az iskola gondnoksága (iskolaszéke) azért, hogy a szükséges pótlások és helyreállítások mielőbb megállapíthatók és elvégezhetők legyenek. A helyreállítási költségkimutatás raktári száma 645 e.

Az 53. 000/2909. számú VKM. rendelettel kiadott Utasítás 14. §-ának 1. bekezdése: „A gondnokságnak (iskolaszéknek) kötelessége minden év ap-

rilis havában, illetve a húsvéti szünidők alatt az állami (községi) elemi illetve gazdasági népiskolai és tanítói lakás épületeit, a mellékhelyiségekkel együtt, úgyszintén az iskolai bútorokat, felszereléseket szorgosan felülvizsgálva avégből, hogy a szükséges pótlások és helyreállítások jó eleve megállapíthatók és az új tanév beállta előtt a nagy szünidőben foganatosíthatók legyenek. "

Katonai közérdekű tájékoztató.

Származások igazolása.

A származások igazolásának újabb bevezetését a 2870/1941. M. E. sz. miniszteri rendelet tette szükségessé. A hivatkozott rendelet ugyanis a zsidó származású tisztekkel és tiszthelyettesekkel szemben oly rendelkezéseket rögzített, amely azoknak további honvédségen belüli jogállását lényegesen módosította. Ezen általánosan ismert körülményről csupán annyit jegyzünk meg, hogy a hivatkozott M. E., valamint az ezt kiegészítő és végrehajtását szabályozó H M. rendelet értelmében az 1939: IV. t. -c. 1. §-a alapján zsidónak tekintendő személyek, amennyiben az 1939: II. t. -c. alapján hadkötelezettség alá esnek, e kötelezettségüket a honvédség harcos állományában, paracsnök-ságainál, szerveinél és intézeteinél, továbbá egyéb, a honvédség üdőképességét biztosító, vagy azt elősegítő intézménynél a a jövőben nem teljesíthetik, s a Szolg. Szab. I. R. 61. p. -ban feltüntetett följebbvalói és a 63 p. -ban megjelölt előjárói minőségben a honvédség állományában sem békében, sem háborúban többé nem szerepelhetnek.

Hadkötelezettségüknek a honvédség kötelékében. „kisegítő szolgálat” teljesítésével tesznek eleget. Miután pedig a jövőben csak rendfokozat nélkül és csak kisegítő szolgálatra vehetők igénybe, továbbá, mert mint rendfokozat-nélkülieket kell őket nyilvántartani, a jövőben rendfokozatnélküliekként kell őket tekinteni és kezelni.

A kormányrendelet hatálya alá eső tisztek (tiszttviselők stb.) a tiszti nyilvántartásból töröltettek és rendfokozat nélkül a legénységi nyilvántartásba vétettek fel.

A honvédségi kisegítő szolgálatra kötelezetteknek karpaszományviselési joga megszűnt. Ilyen személyek eddig viselt rendfokozatukat még a „volt” megjelöléssel sem használhatják. Igénybevételük esetén egyenruhájuk balkarján sárga karszalagot viselnek.

Hogy e rendelkezés céljának megfelelően végrehajtható legyen, tartalékos tisztjeink származásának elbírálására a központi honvédelmi kormányzatnak új rendelkezést kellett kiadnia.

E rendelkezés szerint:

a) Tartalékos tisztjeink folyó évi január hó 31-ig legalább valószínűsítő okmányokkal igazolniuk kellett származásukat, illetve azt, hogy az 1939: IV. t. -c. 1. § a értelmében (kizárva ebből a hivatkozott § 3. bek. b) pontjának alapfeltételeit) nem tekinthetők zsidóknak, míg 1942 március hó 31-ig bezárólag kell az igazolást oly értelemben lefolytatni, hogy a származás tekintetében végleges határozat hozassék.

Fentiek értelmében tehát folyó évi március hó 31-ig származásának igazolására mindenkinek megvan a lehetősége, míg ezen időpont lezárása, illetőleg április hó 15-e után a vonatkozó kormányrendelet jogfosztó rendelkezései a származásukat nem igazoltakra már kiterjesztettek.

b) Azok, akik származásukat — önhibájukon kívül — 1942. évi április hó 1-e után igazolják, a jogkorlátozások alól ismét mentesülnek és a korábbi nyilvántartásukból ismét tiszti nyilvántartásba vétetnek föl.

Az idő rövidségével tehát nem lehet a származás igazolása ellen érvelni. Idő bőségesen áll rendelkezésre és a megtisztelő tart. tiszti jelleg, — nem is említve a polgári érvényesülésnél is alapkellékként megkövetelt keresztény származást — megérdemli, hogy a kérdéssel annak súlyát és komolyságát megillető ügybuzgalommal foglalkozzunk. A kérvényt az arra illetékes csapat-testhez kell küldeni és a Ref. Szemle 1942. évi 4. számának 64. oldalán felsorolt okmányokkal kell felszerelni.

Közl: Kovács Lajos.

Az eltűnő Jézus.

Megismerék őt, de ő eltűnt előlük.

Luk. 24: 31.

Az emmausi tanítványoknak nemcsak az a tapasztalata volt meg, hogy találkoztak az Úrral, hogy magyarázta nekik az írásokat, hogy megszegte a kenyeret, hanem egy olyan tapasztalatuk is, ami fájdalmas volt a számukra. Éppen, amikor megismerték őt, ráismertek a kenyér megszegéséről és megáldásáról, amikor következett volna a boldog együttlét feletti örvendezés: az Úr eltűnt előlük. Alig vették tudomásul, hogy ki az, akivel együtt vannak, már ennek az együttlétnek vége is volt. És ez így volt a feltámadott Krisztussal mindig. Több kevesebb ideig lehetett vele együtt lenni, de alig örvendtek ennek, már eltávozott körükből, eltűnt előlük s egyszer végleg eltűnt e földi életre nézve, mikor a felhőben felemelkedett a mennybe.

A tanítványok tapasztalata sokszor egyezik a mienkkel. Ezen a földön a mi számunkra az Úr, a boldog találkozások percei és alkalmai után, gyakran eltűnik szemeink elől. Érezzük, hogy velünk van néha, amikor az Ige szolgálatában veszünk részt. Az ismeretlen útítársból, akinek magyarázó, Isten akaratát megvilágosító szavai a prédikációban, bibliaórán, vallástanítás alkalmával egyszerre átforrósítják a szívünket, felragyog az ő alakja, ráismerünk: az Úr ez. De alig történik meg ez a csoda, alig kezdjük magunkat készíteni szent és dicsőséges jelenlétének örömére, alighogy le akarunk borulni előtte: már nincs ott, eltűnt. Az egész egyház munkájában is ez a tapasztalat. Óh, hiszen alighogy megéreztük a jelenlétét, alighogy ráismertünk: az Úr az, aki hordoz bennünket a küzdelmek nehéz évtizedein át, az ő szava az, amely itt van közöttünk, az ő biztatása az, amely a kétségek közt velünk van, ő parancsol a szeleknek és viharnak — alighogy ez világossá vált előttünk, eltűnik s mi itt maradunk magunkban, egyedül. Miért van az, hogy éppen a ráismerés pillanatában, mikor legjobban szükségünk volna rá, mikor már rájöttünk, hogy nem vagyunk egyedül, mikor már neki tudnánk adni a dicsőséget, mikor olyan jó volna együtt lenni az ő közösségében, akkor kell neki eltávozni tőlünk? Csoda e, ha a hitünk megint meggyengül, ha megint elől kell kezdeni mindent, ha egyedül érezzük magunkat nála nélkül és különféle kísértésekbe esünk?

AZ UT

De az Úr távozása nem végleges. „Jobb néktek, hogy elmenjek” — mondja minden ilyen alkalommal és minden ilyen léleknek — „mert ha el nem megyek, a Szentlélek nem jön el hozzátok. Másutt ezt igéri: „visszajövök értetek.” Igen, ezen a földön mi csak homályosan és tükör által láthatjuk az Urat. Éppen ezért kell neki olyan sokszor eltűnnie előlünk, hogy annál jobban tudjuk várni azt az időt, mikor véglegesen és örökké velünk lesz. Minden földi tapasztalat az ő jelenlétéről csak utalás a vele való örök együttléteire, csak töredékes és gyarló — a mi gyarlóságunk miatt gyarló — képe annak, amikor vele lehetünk mindig, amikor a ráismerést nem követi az elválás, hanem szemlélhetjük örökké az ő munkáit, amelyekből olyan keveset láthatunk ezen a földön. Csak arra való, hogy annál jobban vágyakozzunk hozzája és annál inkább az ő visszajövetelének feltétele és reménysége alatt végezzük a munkát, teljesítsük az életünket.

Azért ez a ráismerés feladat is. Mindenkinél, aki őt megismerte, a feltámadás után azt parancsolja, hogy hirdessék az ő feltámadását másoknak. Milyen drága ez a felismerés, ha ilyen bizonyosságtételnek kell származnia belőle. Milyen erősen kell ragaszkodni ahhoz a pillanathoz, az Ő megismerésének, a vele való találkozásnak eltűnő pillanatához, ha ebből egy élet prédikációja, egy élet bizonyosságtétele kell, hogy kisarjadjon. Milyen nagy dolog ez a találkozás, hogy ezt nem lehet elfelejteni, hogy erről nem lehet lemondani, hogy valahányszor így egy percre megjelenik előttünk, azzal áthatja és újjáteremti a mi életünket, az egyház életét.

És ma különösen szükség van erre. Ma különösen szükséges, hogy az egyházban olyanok legyenek, akik látták őt, ráismerlek, akik tudják, hogy mi vele voltunk, hogy ő volt az, aki nekünk a vele és egymással való közösség kenyerét megtörte s aki megáldotta ezt a közösséget. Nem lehet ma nagyobb veszedelmünk, mint ha elfelejtjük ezt az együttléteket és nem lehet nagyobb erőforrásunk, mint azoknak a lelkeknek hite, akik ráismertek az Úrra és életükben, az egyház, a nemzet, a világ életében ennek a ráismerésnek erejével tesznek bizonyosságot az ő örökkévaló hatalmáról

I. L.

*1. Isten hatalma.***Máté ev. 6: 11-13.**

Mennyivel könnyebb volna az egész úri imádságról ígét hirdetni, arról az imádságról, amelyik a legilletékesebb helyről például, mintául adatott minekünk. Vagy mennyivel könnyebb volna egyik vagy másik, akármelyik passzusáról prédikálni, hiszen mindenike áttekinthetetlen távlatokat rejteget, soha eléggé és egészen ki nem bányászható kincseket takar. De most nem ez a feladatunk. Meg kell keresnünk azt a láthatatlan fonalat, a gondolati összefüggésnek azt a keretfoglalatót, amelyik az úri imádság második felének mozaikrészeit egybefoglalja. Ezek a mozaikrészek annyira függetlenek egymástól, önállóak, külön világok, hogy az emberi emlékezés elmondásukkor könnyen ráhibázhat. Az a csodálatos bennük, hogy bármennyire is különállóak, egymásból nem következők, mégis összefüggnek, együvé tartoznak, mint ugyanannak a rétnak különféle virágai, mint ugyanannak az életnek különféle színfoltjai. Mert a keresztyén életnek (sokszor összefüggéstelen) színfoltjai ábrázolódnak itt ki, úgy, ahogy a mennyei festő megrajzolni akarta és akarja.

Isten idomítja, alakítja a mi keresztyén életünket, építi azt az országot, melynek polgárai leszünk vagy vagyunk. Neki van erre egyedül hatalma, ez a jog egyedül őt illeti meg s az a te pogányságod, hitetlenséged, engedetlenséged, hogy el akarod orozni ezt a dicsőséget tőle, ami az övé, magad akarsz önön sorsod kovácsa lenni, önön képességeidre támaszkodsz, saját ügyességedben bizakodol. Övé az ország, hatalom és dicsőség. (13. v.)

De Isten az országot nem nélkülöd és ellened, hanem veled és általad akarja elhozni, Isten téged akar felhasználni, a te imádságodat akarja meghallgatni.

Azt az imádságot, mely kenyeret kér. Tőle kér és vár kenyeret és nem mástól. Ne várjad az államtól a mindennapi kenyeret, a megélhetést, a mindenáron való állami szolgálatot, a hivatalt, ne várd a saját ügyességedtől, a gondos beosztástól, a szerencsétől, a körülményektől stb. stb. Isten adhat és ad Neked kenyeret. Övé a hatalom.

AZ ÚT

Istennek van hatalmában elengedni a te sok adósságodat, megbocsátani a te bűnödöt. Krisztus keresztje a világgraszáló manifestációja a leghatalmasabb Úrnak: a horribilis adósságelengedésről, tengernyi bűnöd megbocsátásáról, de ez a manifestáció kötelez is: Neked is el kell engedned felebarátod apró-cseprő adósságait, tudnod kell megbocsátani. Isten bocsánata a te megbocsátásoddal a legmélyebb összefüggésben van.

Isten adósságelengedése más szóval jelenti a te gonosztól, sátántól való megszabadíttatásodat. Isten a szabadító a Krisztus által, ő szabadíthat meg egyedül, még a tudományod, műveltséged stb. sem. (Napjaink szédítően magas műveltsége milyen temérdek gonoszt takar.)

Igy lesz, alakul a te kersztyén életed Isten hatalmából egyedül a te hívő imádságod által.

2. Égbetekintő ember. (Áldozócsüttörtöki.)

Csel. 1; 1–12.

A mennybemenetel története, ha nem is olyan színes, mint a karácsonyi evangélium, éppen olyan csodálatos, akárcsak a születés, vagy a feltámadás története. De minden csodálatossága mellett is lenyűgözően tervszerű nem egyedülálló, elszigetelt, önmagába zárt és csupán önmagból érthető történet, gránitlogikával illeszkedik bele a nagy összefüggésbe, az üdvrendbe, az előzményekre, az ígéretekre apellál, a feltámadáshoz, a feltámadott Krisztusnak a tanítványok között negyven napon át való megjelenéséhez (3. v.) kapcsolódik és az utolsó időkre, Krisztus visszajövetelére utal (11. v). Utolsó jelenet az Isten fia annyira változatos földi életéből, a diadalmas betetőzés, dicsőséges hazatérés az Atya-Isten jobbára, a szenvedő Krisztus felmagasztaltatása, Isten uralmában és dicsőségében való részvétel, az örökkévaló királyság átvétele.

Ebben az utolsó földi jelenetben is az örökkévalóság, az egész evangélium tükröződik. A végső meghagyásokat, az utolsó intelmeket és parancsolatokat végző, a Szentlélekkel való keresztiséget döntően, terminusra ígérő Krisztus örökké élőnek, időfeletti-nek bizonyítja magát, alakja a tanítványok szemeláttára a végtelenbe nő, aki volt, van és lesz, aki az alfa és az omega, első és utolsó, aki multat és jövőt önmagában testesít meg, aki aképpen jön majd el, miképpen most tanítványai látják felmenni a mennybe.

(11. v.)A földi ember: az égi emberrel való utolsó idői találkozásakor feltesz még végső kérdéseket, rendezni, megoldani akar, emberi elképzelései vannak nemztek, országok és bizonyára ezekben élő egynének sorsáról, sorsuk kiteljesedésének idejéről (7. v.), de az égi ember leint, elhárít, magának tart fenn, az Atyára utal, aki a titkok tudója, idők és alkalmak ismerője.

Az égbeszálló égi ember az égbe mutat, emeld fel a szemed a földről oh földi ember, nem itt dől el a te sorsod, nem a földé az utolsó szó, nem a hadvezérek, államférfiak, közgazdászok kezében van a megoldás, mégha oly zseniálisak is, a római Pilátusok és zsidó Heródesek csak ideig-óráig győztek, nem a pénz, az anyag, a fegyver, az ész: értelem a te sorsod titka végső fokon, ne foglald el magad apró, muló kérdésekkel, ne veszítsd el a fejed az időben, ne felejtse el magad ebben a világban, mintha itt volna minden, de minden, ami Téged csak érdekelhet, de az áldozócsütörtök éppen arra int: emeld fel a fejed, csodálkozz rá az égbetűnő Krisztusra, a felmagasztosult Isten-emberre, nézz utána: ő a nagy útjelző a te számodra, kiáltójel, mely az égre mutat. Meredek, nehéz, keskeny út, de ezen látod meg sorsod titkát és hazatérősz bizonynyal.

Ennek az égbetűnő Krisztusnak kell tanuja légy a föld végső határáig.

3. *Szentlélekkel telített ember, (Pünkösti.)*

Csel 2: 1-13.

A modern ember legfőbb törekvése, hogy észszerűsítse a világ jelenségeit, mindent összhangzatosan illesszen bele egy logikus világnézet keretei közé.

A modern vallásos ember éppen az evangélium csodáit akarta észszerűsíteni, a csodálatos születést, a feltámadást, a Szentlélek-úristent magához szabni, véges elmével tökéletesen megmagyarázni és megérteni. Így lett és lesz a Szentlélekből egy egyszerű emberi lelki- szellemi képesség (szerv), (lelkesezés, szuggesztió stb.), olyasvalami, ami az ember hatalmában van, amivel az ember tet-szése szerint rendelkezik.

Pedig a felolvasott ige, annak egész beállítottsága, szelleme, hangulata, minden sora azt mutatja, hogy a Szentlélek nem tudomány, nem műveltség, nem haladás, nem test, nem érzék, nem külső, érzéki világ, hanem ellentéte mindannak, ami emberi, az ember hatalmában van. Az az esemény, az a történés, amelyik itt el van mondva, a Szentlélek kitöltetése, embereken megy végbe; a Szentlélek emberekhez jön, de nem emberektől, nem is e világból, felülről, az embereken kívülről adatott, kitöltetett nagy hirtelenséggel az égből. (2. v.) A különös természeti jelenségek (sebesen zúgó szélnek zendülése és kettős tüzes nyelvek) jelzik az esemény rendkívüliségét, páratlanságát.

De kiderül az égből az is, hogy nem mindenki kapja és nem is az elefántcsonttoronyban önmagát élvező ember, hanem az egy akaraton levő, közösségben élő és imádságban várakozó emberek, de azok mindnyájan. (1., 4. v.)

Aki kapja, az más, új lesz abban is, hogy nem lehet maga-élvező, mint a mennyei ajándék boldog birtokosa, nem szigetelheti

el magát, nem törődhet csak saját magával (mint sok ú. n. vallásos, szektáskodó ember teszi), hanem még a régi, megszokott és meghitt közösségben sem élhet, hanem újat (új közösséget) teremti; a Szentlélek újí löki, hajtja, sodorja, taszítja mindenféle emberekhez, akik Jeruzsálemben minden nép közül az ég alatt össze voltak gyülekezve (pártusok, médek, arabok stb.), érintkeznie, közlekednie kell. A Szentlélekkel telített ember olyan erő birtokába jut, mint senki más, tűzbe és fénybe merült lélek. Isten gondolataival megtöltekezett lélek ért és lát, érti az érthetlent, beszél a pünkösti nyelvet, a szeretetnek, a megértésnek, a léleknek nyelvét, olyan lélek, aki lélekhez ér.

Ha hitetlen ember ilyen Szentlélekkel telített emberrel találkozik, zavarba jön, nem lehet közönyös, vagy csúfolódik vagy csodálkozik.

Az igaz keresztyén ember mindig zavarba hozza a világot.

A Szentlélek csodája a lelkek bábeli zűrzavarából kialakuló nyelv és lélekegység.

4. *Feltétlen Úr.*

Náhum próf 1: 1–11.

Isten, mint a nagy mindenség feltétlen Ura (a földnek, a világnak és mindennek, ami rajta él, Ura) számontartja, mi történik az ő portáján. Uraságának semmiféle akadályoztatását, gátlását nem tűri el. Csodálatos az ő hatalma: tekintetétől megrendül a föld, a hegyek reszketnek előtte, kiapasztja a tengert és a folyamokat szétmállasztja a halmokat, szélvészben és viharban van az útja, és lábainak pora a felhő: mily gyönyörű, művészi kifejezése az ő feltétlen uralmának, ő a világ egyetlen, igazi Szuverénje. Ez a feltétlen Úr nem tűr ellentmondást, nem ismeri a tréfát, amikor az ő akaratának teljesítéséről vagy megszegéséről van szó. Nem hagyja büntetlenül a pogány Ninivét, a bűnös Asszíriát, mert belőle származott, aki gonoszt koholt ellene, aki álnokságot tanácsolt.

Lényegéből, feltétlen uraságából két dolog következik:

1. Fenygetés, Ítélet a hitetlenekre, az engedetlenekre nézve.

2. Megtartatás a szorongatás idején a benne bízókra nézve.

Isten azt akarja, hogy szeressék és engedelmeskedjenek neki. Igényli pedig Isten ezt az engedelmességet azért, hogy a nemzet, az ember megtartassék. Mert különben a nemzet fiai megemésztenek önön bűneik tűzében, mint a teljesen megszáradt tarló. Ki állhatna meg haragja előtt és ki bírhatná ki búsulásának tűzét?!

Még az sem segít, ha bűneikben *összetartanak, szolidárisak* az emberek, amire mindig nagy a kísértés, ha annyira összefonódnak is, mint a túskebokrok. (10. v.) Az iskolásgyermek is adnak a zsiványbecsületre, nem igen adják ki a bűnöst.

Isten nemcsak bosszúálló, haragtartó, de jó is, erősség a szorongatás idején, hosszútűró. Vár a megtérésre. Jósága és hosszú-

tűrése különösképp Szent Fiában, a Jézus Krisztusban ütközik ki. Krisztust jósága bizonyosságául, erősségül küldte a te számodra.

Mennyi vigasztalás van ebben az igében a mi számunkra a szorongattatás jelenlegi szörnyű napjaiban. Te bízol-é benne, csak benne bízol-é, vagy másban?

Isten számontart téged, a te életedet, ismer téged, ismeri a benne bízókat.

5. Öröm a nyomorúság napján.

Habakuk 3: 16–19.

Egy buzgó, szívből fakadó, jövőbe látó próféta imádságának utolsó részlete a felolvasott ige. Az igazi imádság mindig az életből indul és az életnek nyújt valamit. Vannak, lehetnek az életnek sötét, kilátástalan percei, amikor az imádság is nehéz, nem találunk szavakat hozzá. Boldog lélek, aki ilyenkor imádkozni tud. Ilyen a próféta lelke, akinek az a kiválasztottsága, Istentől nyert kiváltságos adománya, hogy számára az imádság: *az Úrban való örvendezés lesz a nyomorúság napján.*

A nyomorúság napján keresi a próféta a nyugodalmat. A próféta megérzi, megsejti a nyomorúság napjának közeledtét, mely feljön a népre; mely megsanyargatja azt és szeretne nyugtot találni. (16. v.) Előre megéli, átéli a nyomorúság lelki világát, bizonyos félelem támad lelkében (reszket bensőm, reszketnek lábaim, porlani kezdenek csontjaim). Az imádságos lélek tisztán lát, nem szépít, nem tuloz, nem kisebbít, Istenben és Isten által reálisan, valóságosan ítél. Látja az egész emberi életet, nemcsak a jelent, de a multat és a jövőt is. A jelen nyomorúságából még nagyobb nyomorúság van kialakulóban. Olyan idők jöhetnek, amikor a fügefá nem fog virágozni stb. (17. v.).

Mintha a mi lelkünk hangulatát tükrözné ez az ige. A mi lábaink is reszketnek a nehéz idők súlya alatt, remegnek ajkaink. A mi imádságunk tárgya, a mi kérdésünk is, miképpen lehetünk nyugton a nyomorúság jelenlegi napjaiban. Mi is remegünk a jövődőtől, mely még sötétebb és kevesebb kilátással kecsegtet (a szántóföldjeink nem teremnek eleget stb.).

De az imádságnak az a természete, hogy reménység támad belőle. A próféta lelke is megnyugszik. A nyomorúságban is örvendeni tud az Úrban. Örvend, mert Ura van és benne erőssége. Nála nélkül nem történhetik semmi. Vigad a szabadító Istenben.

A hívő, imádkozó emberben csodálatos erők vannak. Neki erőssége van. Akkor is tud örvendeni, mikor mindenki kétségbe van esve. A reménytelenségben lát reménységet, a szomorúságban is megtalálja a vigasztalást, a kínzó kérdések közt a megoldást Isten az ő reménysége. Magyarázhatatlan, a világ számára érthetetlen titkot hordoz keblében: neki van szabadító Istene.

Csak hittel lehet megvívni az élet legdöntőbb csatáit.

Az igaz keresztyén ember mindig optimista, bízó lélek. Nem széptápi el a valóságot, de mindig meglátja, megtalálja a kiutat, a menekedést. Neki van Krisztusa, aki a Szabadító Isten.

Ne félj Testvérem, mert Krisztus megszabadít Téged. Mindenre van erőm a Krisztusban.

6. *Életközösség.*

Ap. Csel. 4: 23-37.

Alig van ige az egész Szentírásban, amelyik annyira közel esne hozzánk, annyira korszerű, időszerű lenne, mint éppen ez, mert éppen a 20 ik század embere a közösségi, az ú n. szociális ember. Annyiszor szokták ezt az igét idézni és nem annyira a keresztyénség barátai és nem is mindig helyes, sőt tudatosan tendenciózusan értelmezve. Sokszor a jóhiszemű naivak beszélnek az írás parancsolta keresztyén vagyonszövességről. Az a vagyonszövesség, amelyről itt szó van, határtalanul különbözik a bolsevista politikusok, sőt utopisták vagyonszövességi elképzeléseitől.

Az a helyzet, az az állapot, Isten gyermekeinek az a boldog közössége, amelyben minden köz vala (32. v.), amelyben szűkölködő nem vala közöttünk (34. v.) nem külső, kívülről jövő kényszerítés, a kitaszítottaknak, a páriáknak irigységből, önzésből, értelmetlen vagy érthető gyűlöletből táplálkozó, a boldog birtokoson szándékolt vagy alkalmazott erőszakvétele, hanem sokkal inkább egy lelki beállítottságnak következménye. Ezt a lelki beállítottságot az ige csodálatosan így fejezi ki: nagy kegyelem vala mindnyájukon. Tehát Isten, Isten kegyelme, a Szentlélekúristen a kezdeményező, aki az apostolokat hozzásegítette, hogy nagy erővel tudtak bizonyosságot tenni az Úr Jézus feltámadásáról. (33. v.) Kegyelem volt, hogy ezt tették és tehették.

Az elnyert kegyelemért való hálaadás, a hálának lerovása, adósságtörlesztés, a szív kicsordulása volt ez az önkéntes (és nem kényszerű) *magatartás*, életstílus, életszellem, életirány.

Nem felosztották a gazdagok birtokait a szegények között, ha valakik földek vagy házak birtokosai voltak, önként, saját elhatározásukból eladták, elhozták az árát és letették az apostolok lábainál (34., 35. v.), azaz Istennek ajánlották fel, Istennek tették tulajdonává... Amit Istentől kaptak és köszönhettek, azt újból Istennek adták hálájuk kifejezésére.

Hogy ez a magatartás egy külön lelki beállítottságnak következménye, semmi sem mutatja annyira, mint az, hogy az egész történet: az életveszedelemtől való szabadulásért mondott megrendítően felséges, imádsághoz és megrázó bizonyágtevéshez kapcsolódik, illetve egyenesen abból fakad, következik. (23—31. v.) Olyan imádság ez, amelytől megrendül a föld (31. v.), amelyből csodák születnek, gyógyulások támadnak és Szentlélekkel teljesednek mindnyájan.

Ez a vagyonközösség az imádkozó és bizonyágtevő hívők boldog életközössége, a Szentlélek csodája (és nem semmiféle emberi belátás, korszerű, koncepciózus szociálpolitika következménye).

Ez a vagyonügyi kérdéseknek megoldása ma és mindörökké. Az igaz keresztyén, imádkozó emberek egymásnak testvérei, akiknek nincsenek vagyonügyi differenciái.

Zólyomi Jenő.

Felelős-é Isten a világban levő rosszért?

„Ez egy veszedelmes kérdés. Jobb fel sem tenni, vagy ha mégis feltenné valaki, tanácsos meg sem hallani. Hiszen e kérdés a káromlás határát érinti, mert egy leplezett vádat takar. Egy vádat, amely felelősségre akarja vonni Istent.” Sokan így vélekednek, amikor hallják a kérdést: Felelős-é Isten a világban levő rosszért?

Kétségtelenül keserű, az ember lelkét sötétén megülő kérdés ez. Jobb lenne vele soha nem foglalkozni. Csöndes, derűs, nap-sütötte időkben, mikor minden kedvünk szerint folyik, amikor az élet apró, múltó kellemetlenségei csak arra valók, hogy változatosabbá, izesebbé tegyék az örömeket: könnyű elhallgatni és elhallgattatni ezt a kérdést. Mert ezt a kérdést: ki a felelős? ki az oka? senki sem veti fel akkor, amikor jól megy dolga.

De annál nagyobb erővel tör fel ez a kérdés a nehéz időkben, amikor szorongat az élet, amikor veszedelmek leselkednek reánk és mind arra, ami kedves és kellemes nekünk. Minél közelebb és minél ijesztőbb a fenyegetés, annál nagyobb erővel, annál visszafojthatatlanabban szakad fel a keserű kérdés: ki az oka? ki a felelős érte?

Annál keserűbb és veszedelmesebb ez a kérdés, mert — úgy látszik — különösképen a hívő embert szorongatja. Minél nagyobb az Isten, minél félelmetesebb a hatalma, annál inkább szorongat a kérdés: ha Isten mindenható, ha akarata nélkül semmi sem történhet, még egy hajszál sem eshetik le a fejről: lehet-é a rossz az Ő akarata nélkül?, nem Ő-e az oka a rossznak?

Ennek a kérdésnek a kikerülhetetlensége azon nyugszik, hogy nem elméleti, hanem *létkérdés* az. Egész életünket gyökerében meghatározza a felelet, amelyet e kérdésre adunk. Óriási a jelentősége a kérdésnek akkor is, ha a rossz alatt a természeti rosszat értjük, amilyen a földrengés, égháború, tűzvész, árvíz, betegség, testi fájdalom, éhség, hideg, halál. Isten gyötör mindezzel vagy egy más, gonosz és vak hatalom? — vetődik fel a kérdés a szenvedő ember lelkében. És ki ne tapasztalta volna, hogy milyen sötét mélységei, milyen szennyes tajtékat verő örvényei vannak ennek az éjszakák álmát, nappalok nyugalmát elvevő kérdésnek?

Pedig a kérdés roppant jelentősége mindenen túl abban van, hogy a rossz alatt nemcsak a természeti csapásokat értjük,

hanem azt a rosszat is, amit az ember az embernek szerez szándékosan. Tehát itt arról is szó van: *ki felelős a bűnért?* És ez a súlyosabb kérdés. A bűnért való felelősség kérdése két okból bír kiszámíthatatlan jelentőséggel. *Először azért, mert a bűn az igazi rossz.* A természeti rosszat, bármilyen fenyegető is, apránként elhárítja, vagy legalább is elviselhetővé teszi az ember. De a bűnnek a rontása annál félelmetesebb arányokat ölt, minél magasabbra épül az emberi kultúra. Az őskori ember harcának minden kegyetlensége számba sem jöhet a mai modern háború borzalmai mellett, még ha azt a modern háborút a nemzetközi jog teljes tiszteletben tartása mellett vívják is meg. Az árvíz, a tűz, a pestis veszedelmeit el tudja hárítani az ember, de bűnt nem tudja megfékezni, amikor azt kérdezzük: ki a felelős a bűnért? — életünk igazi megrontóját akarjuk a vádlottak padjára ültetni, mert, amíg közülünk nem mindenki szenvedett a természet valamely nagy csapása alatt, addig senki sincs közöttünk, aki ne emlékezne minden rosszak rosszának, a bűnnek életét megrontó támadására. *Másodszor és különösképpen azért bír kiszámíthatatlan jelentőséggel a bűnért való felelősség kérdése, mert ennek a kérdésnek a felvetése éspedig Istennel szemben való felvetése a megszorult bűnös védekezése a bíróval szemben.* Valahányszor rossz ér, fájdalom ér: érzem a vádat, amellyel Isten illet. Szeretnék szabadulni e vádtól akként, hogy áthárítom a felelősséget Istenre. Mihelyt sikerülne ez, azonnal megszabadulnék a felelősségnek nyugtalanító, nehéz terhétől. Mert felelősség csak ott van, ahol van számonkérő, ahol van valaki, akinek nemcsak hatalma, de joga is van arra, hogy felelősségre vonjon. Ha Isten is részes lenne a bűnben: feloldatnánk minden felelősség alól. Mi lenne a következménye egy, az Isten felelősségét megállapító feleletnek úgy az egyes ember, mint az emberi közösség szempontjából? Lenne-é, maradna-é még valami, ami fel tudná tartóztatni a teljes anarchiát kint, a világban és bent, a lelkekben?

Ezért erre a kérdésre felelni kell annál sürgősebben, annál kielégítőbben, minél vészesebben, minél existenciálisabban vetődik fel ez a kérdés. Sürgősen, kielégítően felelni kell e kérdésre minden olyan időben, amikor mint ma, létünk gyökerében érezzük megtámadtatva magunkat.

Egy tényt azonban előre le kell szögezünk. Bármilyen különösen hangzik is ez a megállapítás: *le kell mondanunk arról, hogy az emberi bölcsesség útján keressük a kielégítő feleletet* A történelem tanúsága szerint az emberi ész mindig zsákutcába jut a feleletével. Mert tármit is felel az ember e kérdésre, felelete végeredményében az Isten elleni lázadásra, a hitetlenségre és minden felelősség megtagadására vezet. Ha azt mondom: nem felelős az Isten a rosszáért, ezzel azt állapítom meg, hogy van valami a világban, ami kívül van az ő hatalmi körén, tehát korlátolt Isten hatalma. Mihelyt pedig nem mindenható az Isten, megszűnik Isten lenni, mert Isten lényéhez elválaszthatatlanul

hozzátartozik a mindenhatóság. Ha pedig azt állapítom meg: Isten felelős a rosszért, akkor nincs emberi felelősség. És ebben az esetben *megszűnik az ember ember lenni, mert embernek lenni annyit jelent, mint felelősségben élni.* Az a minőség, amely az emberi létet megkülönbözteti az állati létől, a felelősségben való lét, a felelősségben, amelyet az ember egy vele szemben álló személyes hatalom iránt érez, egy olyan hatalom iránt, amelynek igényét elismerte. Az a hatalom, amelynek igénye egyedül képes az embert felelőssé tenni, Isten. Éppen ezért, *akár Isten szűnik meg Isten lenni, akár az ember szűnik meg ember lenni, vége a felelősségnek,* mint ahogyan menthetetlenül vége van a hidnak, akármelyik pillére dől is ki.

A kérdésre helyes és teljes feleletet csak a hit adhat, a Ki-jelentés adhat. Mert ez a kérdés hit kérdés. Egyszerű ennek a magyarázata. Ez a kérdés Istenre vonatkozó kérdés. Istenről pedig csak Isten beszélhet az ő kijelentésében. A kijelentés üzenetét pedig egyedül a hit képes megérteni.

Mit felel a kijelentés e kérdésre: felelős-e Isten a világban levő rosszért? A feleletet megtaláljuk, ha meghallgatjuk: mit mond a kijelentés 1. *Isten felelősségéről,* 2. *a rossz eredetéről* és 3. *a rossznak Istenhez való viszonyáról?*

Istennek ígéje először azt a kérdést intézi hozzánk: *lehet séges-e egyáltalában az, hogy az ember Istennel szemben a felelősség kérdését felvesse?* A felelősség kérdését csak azzal a valakivel szemben lehet fölvetni, akinek a részéről valami jogtalanság, valami indokolatlan sérelem ért. Isten Ígéje nagyon határozottan elutasítja az Istentől való számonkérésnek még a gondolatát is azzal, hogy rámutat Istennek és az embernek, mint teremtnének és teremtménynek a viszonyára. Az ember teremtmény voltából szükségképpen következik, hogy teljesen, minden feltétel nélkül a Teremtő kezében, hatalmában van, mint annak tulajdona. A Teremtő azt cselekedheti teremtményével, amit akar és a teremtménynek nincs joga számonkérni tőle: miért tette ezt vagy azt? Az Írás igen színesen szemlélteti az Isten és az ember viszonyát a fazekas és az agyag viszonyával. Amiként a fazekas tetszés szerinti edényt készít a kezében levő agyagból, úgy Isten is tetszése szerint bányáz az emberrel, aki olyan az ő kezében, mint az agyag a fazekas kezében (Jer. 18: 6). „Avagy mondhatja-e a készítmény a készítőnek: Miért csináltál engem így?” — kérdi Pál apostol. (Római 9: 20) Az ember, aki meglátta a maga semmiségét és Istennek minden emberi képzeletet és mértékét felülhaladó nagyságát, nem tehet mást, mint Ésaia-sal együtt megvallja: „Jaj annak, aki alkotójával perbe száll, holott cserép a föld többi cserepeivel!” (Esaia 45: 9.)

A kijelentésnek ez a felelete nem akarja az ember kérdezősködését elhallgattatni, hanem csak helyes irányba terelni. Mert a rosszért való felelősség kérdésében nemcsak ezzel a visszautasítással felel. Amikor a rossz eredetére nézve ad felvilágosítást, más

vonatkozásban is megmutatja, miért nem lehet Jézust tenni felelőssé tenni a világban való rosszért!

Honnan származik a rossz? E kérdésre az Írás nagyon világosan és határozottan azt feleli: *nem Istentől.*

Isten úgy jelenti ki magát, mint tökéletes jóságot. *Isten maga a jó*, úgyannyira, hogy rajta kívül nincs is jó. „Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, csak egy, az Isten” — feleli a gazdag ifúnak Jézus (Mk. 10: 18). Isten a jó, úgy, hogy ő a mértéke annak, hogy mi a jó. Ennélfogva nem úgy áll a dolog, hogy Isten azért jó, mert mi a mi mértékünk szerint annak minősítjük, hanem mi magunk Istentől kapjuk a mértéket annak megállapítására, hogy egyáltalában mi a jó. — Isten maga a jó, ez azt is jelenti, hogy *minden jó Istentől van és Istentől nem is származik más, mint jó.* „Minden jó adomány és tökéletes ajándék felülről való, és a világosság Atyjától száll alá” — írja Jakab apostol (1: 17) és minden hívő embernek ez az állandó tapasztalata. Istentől nem származik semmi rossz. Ezért „senki se mondja, mikor kísértetik: az Istentől kísértetem: mert az Isten gonoszsággal nem kísérhető, ő maga pedig senkit sem kísért. Hanem mindenki kísértetik, amikor vonja és édesgeti a tulajdon kívánsága” — inti Jakab apostol olvasóit (1: 13-14).

A világról azt tanítja a kijelentés, hogy Isten teremtette és minthogy Istentől nem származhatik más, mint jó: *a világot is jónak teremtette.* A Mózes I. könyvének a vilga teremtéséről szóló része. amint egymás után előadja, miként hozta létre Isten a világosságot, az égboltot, a szárazföldet, a tengert, a növényeket és állatokat, mindegyiknek megalkotása után megjegyzi: „És látá Isten, hogy jó. ” De nem elégszik meg az Írás ezzel, hanem az egész részt így fejezi be: „És látá Isten, hogy minden, amit teremtett vala, imé igen jó. ” (1: 31.) Különös nyomatékka akarja hangsúlyozni az Írás, hogy a világ, amikor az Isten kezéből ki-Serült, jó volt. Tehát a rossz nem tartozott az Isten által teremtett világba.

Sem Istenben nincsen rossz, sem a világhoz nem tartozott hozzá a rossz, tanítja az Írás. De hát akkor honnan van a rossz a világban? Mert nincs könyv a világon, amely annyit tudna és beszélne a rosszról, mint az Írás. Ha kivennők belőle azokat a részeket, amelyek a rosszról, a bűnről, annak következményeiről beszélnek, alig maradna belőle valami.

Honnan van tehát a rossz a világban? Hogy a kijelentésnek e kérdésre adott feleletét megérthessük, először feleljünk arra a kérdésre: *mi a rossz?* Az általános felfogás szerint rossz az, ami nem az én kedvem, tetszésem szerint történik, ami áthúzza terveimet, semmivé teszi álmaimat, megakadályoz akaratom, szándékom véghezvitelében. Egyszóval: rossz az, ami kellemetlen, ami fájdalmat okoz. Rossz az, ami létemben fenyeget, amiben a velem szemben álló más érvényesül az én rovásomra,

A rossznak ez a közkeletű meghatározása azonban nem ki-

elégítő. Nem volt-é és nincs-é tapasztalatunk arról, hogy csalódtunk, amikor valamit rossznak, vagy jónak tartottunk? Mert, amit rossznak tartottunk, végül is jóvá lett, és amit jónak üdvözöltünk, bajjá változott. Nincs-é tapasztalatunk arról, hogy vannak tények, amelyek az egyik emberre nézve rosszak, a másikra azonban ugyanakkor áldások? Egy tűzvész, tehát a legfélelmesebb elemi csapás, lehet áldás arra nézve, aki elhamvadt, rozoga háza helyére a biztosítási összegből szebbet építhet. Egy — különben súlyos és veszedelmes — betegség lehet kimondhatatlan áldássá, ha láz-rohamai elpusztítják egy másik, még súlyosabb baj kórokozóit. Tehát az, hogy valami csapás-e, áldás e, általában nem magához a tényhez tartozó vonás, hanem csapássá vagy áldássá lehet az illető ember sajátos helyzete szerint. És nincs-é tapasztalatunk arról, hogy a fájdalomból fakadnak fel az igazi örömök, a teher-hordozást kísérik a nagy felszabadulások, a kereszt a legnagyobb ajándék?

Ezek a tapasztalatok arra készítetnek, hogy ismételten feltegyük a kérdést: mi hát a rossz? Van-é valami, ami abszolút rossz, azaz minden körülmény között rossz? Az Írás azt feleli: van. Az Isten akarata elleni lázadás, *a bűn*. És minden egyebet a bűn tesz rosszá, mert a rossznak, az igazi rossznak a lényege, a szerző oka a bűn. Amiként az Isten által jónak teremtett világ az Isten tanúsága szerint azonnal megromlott, mielőtt a világba bejött a bűn, úgy mindenkor csapássá, átokká, rosszá lesz minden, amit az istenellenes akarat, a bűn megérint. Mert azonnal megbomlik, visszájára fordul e világnak jó rendje, mielőtt szembefordul Isten akaratával.

A rossznak a végső alapja nincs Istenben, mert ő szent, nincs a világban, mert azt Isten jónak teremtette — tanítja az Írás. *A rossznak a végső alapja az emberben van.* Az ember, akit Isten szintén jónak teremtett, mert saját képére, Isten képére teremté, a maga esete által hozta be a világba a bűnt és a bűn következményeként a rosszat. A bűn miatt megromlott a világ is és megjelent a világban a rossz, azaz ember és világ saját léte hiányosságainak és nyomorúságainak hatalma alá került. Az Írás szerint tehát a rossz egyedüli oka az ember. Isten az embert azzal a szabadsággal teremtette, hogy választhat a jó és rossz között. Amíg az ember Isten akaratának engedelmeskedett, addig nem volt rossz a világban. Azzal jött az a rossz a világba, hogy az ember a neki adott szabadsággal visszaélt és szembefordult Isten akaratával és ezáltal megbontotta ennek a jó világnak Istentől adott boldog rendjét. Az Írás szerint a bűn azzal kezdődött, hogy az ember olyan akart lenni, mint Isten (I. Mózes 3: 5). Az ember önmagában kezdett hinni és önmagát akarta Isten helyébe tenni. A bűn tehát lázadás, szembefordulás Isten akaratával, felforgatása Isten világrendjének. Tehát Istennek semmi köze a bűnhöz, Istent semmiképpen sem lehet a bűn szerzőjének, okának tekinteni.

Amiképpen a jó alapja egyedül Isten akaratában van, úgy rossz az, ami Isten akarata ellen van.

De még ezzel a felelettel sem zárhatjuk be a kérdést. Tovább kell kérdezni: *milyen a viszony Isten és a bűn között?* Mert csak Így juthatunk el a teljes felelethez. Itt több kérdés vetődik fel.

Az első kérdés az, hogy ha Isten az embert jónak teremtette és Isten ellensége a bűnnek: *hogyan jöhetett be a bűn világába?* Az Írás tanúsága szerint a bűn, mint lehetőség, az embernek teremtmény voltához tartozik. Minden értelemmel felruházott teremtmény — nemcsak az ember, hanem az angyalok is — fel volt ruházva azzal a szabadsággal, hogy önként a jó mellett vagy ellen foglalhat állást. Mert a dolog természetéből következik, hogy nem lehet a jót külsőleg egyetlen értelmes teremtményre sem rákényszeríteni, sem a rosszat távoltartani. A jót tudatosan és önkéntesen kell megragadni és a gonoszat elutasítani. És az ember tudatosan és önkéntesen a rosszat választotta. Ennélfogva *a bűn egyedüli oka az ember* és a bűnért való felelősséget nem lehet Istenre áthárítani.

Igaz ugyan, hogy ha Isten akarta volna, visszaparancsolhatta volna a rosszat. Isten azonban megengedte, hogy megtörténhessék az embernek ez az elszakadása, mert ha nem engedte volna, nem történhetett volna meg, mivel az Ő akarata nélkül semmi sem történhet e világban. Isten akaratának hozzájárulásával, de nem Isten akaratából, mint szerzőkből, jött be a rossz a világba. Amint Augustinus mondja: „Csodálatos és kibeszélhetetlen módon, nem az ő akarata nélkül történik, ami az Ő akarata ellen történik is. Mert nem történnék meg, ha ő nem engedné, hogy megtörténjék.” (Idézve II. Helvét Hitv. 28. l. Erdős ford.)

Ez egy csodálatos titok, amely az értelem előtt örökre megfejtethetetlen ellenmondás marad. De a hívő ember előtt feloldódik ez az ellenmondás, mert mindennél erősebb belső bizonyossággal tudja, hogy Isten kérlelhetetlen ellensége minden gonosznak. Isten rosszat sohasem akar és sohasem parancsol. Mi emberek az Ő parancsolatával szembehelyezkedve, a magunk gonosz kívánságára hallgatva rohanunk a bűnbe.

Ezzel függ össze a másik kérdés, amely itt fel szokott vetődni: *nem jelenti-e a bűnnek, az Isten ellenes akaratnak a világban levő léte Isten mindenhatóságának a megszűnését?* E kérdésre szintén nagyon határozott nemmel felel az Írás. Isten feltétlen hatalma alatt van a bűn és a bűnös is. Isten a bűnt is beállította, mint egy félelmetes eszközt, világtervének szolgálatába, amely által formálja az embert és neveli az Isten fiainak csodálatos szabadságára. A bűnnek e világban való léte nemhogy korlátozná Isten mindenható hatalmát, sőt éppen a bűn által tündökölteti ki Isten a maga királyi hatalmával mindeneken uralkodó dicsőségét. A Sátánt és az istentelenek egész táborát Isten a maga világmegváltó kegyelmi tervének eszközeivé tette, beállítja a maga tervének szolgálatába és úgy féken tartja, hogy övéi ellen semmit sem csele-

kedhetnek, tervüket végre nem hajthatják, bármint próbálják is. Jób könyvének a tanúsága szerint a Sátán csak akkor és csak annyit tehet Jób ellen, amikor és amennyit Isten megengedett. (1. 12., 2: 6.) „Mikor az ember azt állítja, hogy minden dolog oka Isten akarata, bizonyos, hogy gondviselését tesszük az emberek minden szándékának és terveinek kormányzójává, úgy, hogy erejét nemcsak azokban a választottakban fejezi ki, akiket a Szentlélek igazgat, hanem még az istenteleneket is engedelmességre kényszeríti” — állapítja meg Kálvin (Institutio I. k. XVIII. f. 217 l.). Van-e valami, ami erőteljesebben tenne bizonyosságot Isten szuverenitásának érintetlen nagyságáról, mint az a tény, hogy még a bűnt, ezt a maga szentségétől merőben idegen hatalmat is, teljesen a maga akarata eszközévé tette? Erről tesz mindennél hatalmasabb tanúságot a keresztség, mert a keresztség legrettentőbb jeléből, hozta elő Isten a legnagyobb jót: a váltságot.

És ezzel oldódik meg a hívő ember számára Isten és a rossz viszonyának a kérdése olyan módon, hogy nem vádaskodással, hanem megnyugvással, sőt hálaadással tudja hordozni a rossznak minden terhét. Mert azzal a félelmetes tapasztalattal szemben, hogy minden, ami egyébként áldás, jó, átokká, rosszá lesz, ha Isten akarata ellenére használjuk, él egy másik, boldog tapasztalat a hívő lelkében. Az a tapasztalat, hogy minden, amit egyébként rossznak tekintünk, áldássá lesz, ha Isten akarata előtt meghajlunk. Mert Isten a rosszat jóra fordíthatja, áldássá teheti az övéi számára. „Ti gonoszt gondolatok én ellenem — mondja József testvéreinek — de Isten azt jóra gondolta fordítani.” (1. M. 50: 20.) „... ne bánkódjatok és ne bosszankodjatok azon, hogy engem ide eladtatok; mert a ti megmaradástokért küldött el engem Isten tielőltetek” (1. M. 45: 5). *Az Isten gyermeke számára megszűnik a rossznak a lehetősége.* „Akik az Istent szeretik, minden javokra van* (Római 8: 28). Ennek a magyarázata abban van, hogy mielőtt a hit engedelmisségében lemondtam arról, hogy magam biztosítsam létemet, hogy a magam terve, szándékai, akarata szerint rendezzem be az életemet, mielőtt elismertem Istennek azt az igényét, hogy feltétlenül rendelkezik az életemmel, és ekként elfogadtam az Isten által felajánlott létlehetőséget: *azonnal megszűnik a tényeket, eseményeket rosszá tevő bűnnek a rontása és a rossz is áldássá lesz.* A hit azzal szabadít meg a bűn lényegét képező önakarástól, azzal fordítja a rosszat jóra, hogy egy végső, az ember által el nem hárítható fenyegetés elé állít: van valaki, akinek joga és hatalma van azt cselekedni, amit akar, és megtanít egyuttal az előtt a Valaki előtt, az Isten előtt való engedelmisségre. Az alázat, a szolgálat, az áldozat, a fájdalom, a teher, sőt a halál is megszűnik fenyegető, az életet megrontó hatalom lenni és addig nem ismert örömök, áldások forrásává lesz, mielőtt azt az engem szerető kegyelmet az Atya kezéből fogadom el, mint az én javamra szolgáló ajándékot. Innen van az, hogy a legnagyobb megpróbáltatásban is panasz és vádaskodás helyett, hálaadás és

dicsekedés fakad fel a hívő ember ajakán. „Azért nem csüggedünk; sőt ha a mi külső emberünk megromol is, a belső mindazáltal napról-napra újul Mert a mi pillanatnyi könnyű szenvedésünk igen igen nagy örök dicsőséget szerez nekünk.” (II. Kor. 4: 16 — 17) Gyönyörködöm az erőtlenségekben, bántalmazásokban, nyomorúságokban, üldözésekben, szorongatásokban Krisztusért; mert amikor erőtelen vagyok, akkor vagyok erős” (II. Kor. 12: 10.) — vallja Pál apostol, amikor végigtekint életének a mienket sok-sokszorosan felülhaladó szenvedésein.

Felelős-é Isten a világban levő rosszért? *Ha ezt a kérdést a számonkérés, a vád, a szemrehányás adja ajkunkra, ha tehát az Isten igazságosságát érinti ez a kérdezősködés, akkor nem lehet más feleletet adni, mint egy nagyon határozott nem-et.* Nem, Isten nem felelős a világban levő rosszért. Minden rosszért, ami a világban van, egyedül az ember felelős. Minden rosszért, ami az én világomban van, egyedül én vagyok a felelős, aki engedetlenségemmel megrontottam Isten világának rendjét és visszajára fordítottam azt, amit Isten jónak alkotott.

Ha azonban a rosszért való felelősséget bűnbánattal magamra vállaltam és úgy fordulok Isten felé, nem az igazságára, hanem a kegyelmére apellálva, akkor Isten elveszt rólam a rosszért való felelősséget, magára veszi a megbánt bűnnek minden terhét és kárhoztatását — a kereszten.

A rosszról való felelősség kérdésében a teljes és végleges felelet: a mi Urunk Jézus Krisztus. Jézus Krisztusban, az ő keresztyében oldódik meg a rosszért való felelősség kérdése véglegesen és megnyugtatóan. De csakis a hívő ember számára, aki a szenvedő Jóbbal együtt hajol meg Isten előtt: „Tudom, hogy te mindent megtehetsz és senki téged el nem fordíthat attól, amit elgondoltál... Megvallom azért, hogy nem értettem; csodadolgok ezek nekem, és fel nem foghatom. ” (Jób 42: 2 — 3)

És boldogan vallja: „Életben és halálban egyetlen vígasztálásom az, hogy mind testestől, mind lelkestől, akár élek, akár meghalok, nem önmagamé, hanem az én hűséges Uramnak és Megváltómnak, a Jézus Krisztusnak tulajdona vagyok, aki az ő drága vérével minden bűnömért tökéletesen eleget tett, engem a Sálán minden hatalmától megszabadított és úgy megőriz, hogy az én mennyei Atyám akarata nélkül még csak egy hajszál sem eshetik le fejemről, sőt inkább *mindennek az én üdvösségemre kell szolgálnia.* ” (Heidelbergi Káté 1. kérdés.)

A rosszért való felelősség kérdésében ennyi, amit mondhatunk. Elegendő-é vagy nem ez a felelet? azon fordul meg, hogy hiszünk-é vagy nem Istenben, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyjában!

IRODALOM: *Kálvin:* Institutio. — *Ludwig Schlaich:* Das Problem der Theodicee und Aufgabe der Seelsorge. Zwischen den Zeiten 1930. évf. 493. 1. — *Dr. Tavaszy Sándor:* Református keresztyén dogmatikai Kvár 1932. *E. Brunner:* Das Gebot und die Ordnungen. II. Auflage. 1933.

Dr. Gönczy Lajos.

Református egyházunk és a politika.

Próbáljunk eltekinteni a különféle definícióktól és írásos értelemben határozzuk meg a politika lényegét. E szerint a politika minden ágazatában — kül-, bel-, gazdasági stb. politika — *az államhatalomnak az a tevékenysége, mellyel a rosszat büntett és a jót jutalmazza.* Ezt a célt szolgálja az a hatalmas gépezet, amely egy országban a rendet fenntartja és a jövőre nézve biztosítja, hogy ne az anarchia, hanem a törvényes rend uralkodjék az állam- polgárok között.

Természetesen következik, hogy a politikai tevékenység mindig aszerint módosul, amint a hatalom birtokosai a „jót” a „rossztól” megkülönböztetik. Ettől függ nemcsak a hadüzenet, a halálos ítéletek kimondása, az iskolapolitika, a gazdasági rendszer, hanem az egyházzal szembeni magatartás is.

Az állammal szemben az egyház nem lehet sem jót jutalmazó, sem a rosszat büntető hatalom. *Az egyháznak nincsen, mert nem lehet politikája,* nem lehetnek börtönei, nem lehet hadserege, szociális munkája, zsidótörvénye és még számos olyan tevékenysége, ami az állami életnek természetes velejárója. Az egyháznak egyetlen feladata van: Isten akaratának hirdetése szóban, írásban és cselekedetekben egyaránt. Hogy ez részleteiben mit jelent, az külön helyet érdemelne, de már most nem hallgatható el, hogy a „jóra” és „rosszra” való tekintettel a politikai életnek egyetlen megnyilatkozása sem közömbös az egyház számára.

Az eddigiekből két dolog következik: 1. *Rendeltetésénél fogva egészen más valami az állami politika és az egyházi munka.* Lényegileg találkozási pont nincsen. 2. *Amennyire bizonyos a kettő közötti különbség, éppoly bizonyos azonban az is, hogy az egymástól való elvonatkoztatás nem jelenthet csökönys elzárkózást, érdektelenséget.* Az egyházra nézve sohasem valami jelentéktelen kérdés a politikai élet alakulása. *Az állam, a politika, minden állam és minden politika — még ha nem is ismerjük el — az egyházért van,* hogy t. i. az Ige hirdetése zavartalanul folyhasson, viszont az egyháznak éppen ennek tudatában minden eszközzel segítséget kell szolgáltatnia ahhoz, hogy az állam rendeltetése értelmében minél tökéletesebben betölthesse szolgálatát.

Kimondottuk tehát azt, hogy *az egyháznak segítenie kell az államot hivatása betöltésében,* más szóval: politikai céljai megvalósításában. Ezzel együtt kimondottuk azt is, hogy az egyháznak

köze van a politikához, köze van ahhoz, hogy miképpen nyer jutalmat a jó és büntetést a gonosz; köze van ahhoz, hogy az állami élet minden vonalon egészséges mederben haladjon. Ez kérdéses sohasem lehet. A probléma és ezzel együtt a nehézség abban van, hogy mit tehet és mit kell tennie az egyháznak ebben a vonatkozásban? Ténylegesen csak az ígehirdetés az az egyetlen lehetőség, amely az egyház rendelkezésére áll? Valóban nem lehet az egyháznak sem kormány-, sem pártpolitikája?

Válaszunk egy leghatározottabb „nem” *Az egyháznak köze van a politikához, de nincsen politikája*, semmilyen formában nem politizálhat. Ez ellen nem hozhatjuk fel az ószövetséget, mert a kiválasztott nép erőszakolás nélkül nem helyettesíthető be egyetlen nációval sem, hanem csak az egyházzal.

Ami az egyház a politikára való tekintettel tehet, három pontban foglalhatjuk össze:

1. Először is a politikai vezetés frászerinti értelmezése teológiai irodalmunkban. Nem világnézeti problémáról, hanem teológiai kérdésről van itt szó. Kiindulási lehetőségünk egyedül a Szentírás és vigyázni kell arra, hogy ne a korszellem határozza meg mondanivalóinkat, hanem frásmagyarázatunk legyen döntő meghatározója magatartásunknak.

2. Másik dolog és kötelesség a helyes megértés tolmácsolása, aminek ugyancsak egyetlen úja az ígehirdetés. Az egyháznak s vele együtt a lelkipásztoroknak csak a szószék a maga különféle formában az a lehetőség, melyen keresztül a megismert igazság hallhatóvá válhatik.

3. Harmadik helyen említjük a politikai vezetésért való egyéni és közösségi imádkozást, ami nem túlzó lojalitás, hanem bibliai parancs.

Megnehezedik a helyzet, ha figyelembe vesszük *egyik oldalról* azt a történelmi fejlődést, aminek eredménye az egyháznak mint szervezetnek, mint az állammal ilyen vagy olyan kapcsolatban álló orgánumnak a kialakulása, *másik oldalról* pedig azt aényt, hogy az egyháztagok — beleértve a lelkipásztorokat is — egyben állampolgárok is, akiket nem lehet mintegy kettészakítani és eselenként csak egyháztagoknak vagy csak állampolgároknak nevezni. Ez a két körülmény igen sok félreértésre adhat alkalmat *Úgy néz ki a dolog, mintha az egyház mégis politizáló egyház volna*, hiszen képviselői ott vannak a politikai testületekben és egyháztagjai — gondoljunk elsősorban a lelkipásztorokra, mert éppen velük kapcsolatban leggyakoribbak a félreértések — benne mozognak a párt vagy kormánypolitikai életben. Ezt nem helyteleníthetjük hitvallási okok miatt sem, legfennebb gyakorlati szempontok készíthetnének arra, hogy lehető legszűkebb körre korlátozzuk egyházi tisztséget betöltő munkásaink politikai ténykedését, de *sem egyik, sem másik körülmény nem változtathat azon, hogy az egyház Krisztus egyháza, Isten akaratának hirdetője és ha hü akar lenni megbízatásához, akkor sem szervezeti formáját illetőleg,*

sem tagjain keresztül nem lépheti át határait, nem lehet a hatalom eszköze vagy éppen birtokosa. Csakis így biztosíthatjuk és kell biztosítanunk az egyházat mindenféle világnézeti vagy politikai irányváltozással járó kockázattól. Nem gyávaság ez, hanem Isten iránti engedelmesség.

Néhány pontban kíséreljük meg konkretizálni azt az előbbi megállapításunkat, mely szerint az *egyháznak köze van a politikához, de nincs politikája*. Eszerint az egyház megmarad csak igehirdetőnek (különállás), de mint ilyen, hallatja szavát akár a rendelkezésére álló szervezeti súlyánál fogva, akár tagjain — lelkipásztorain — keresztül (összetartozás). Az egyház nem tekinthet saját programjának egyetlen párt- vagy hivatalos kormány-programmot sem (különállás), de minden egészséges program megvalósításához, helyesebben kialakításához hozzájárul a „jó” és „rossz” isteni mérték szerinti magyarázatával és öntudatosításával (összetartozás). Az egyház nem üzen háborút, hiszen így önmagával kerülne ellentétbe (különállás), de a háború írásos értelmezésével befolyásolja az állam ilyen irányú magatartását (összetartozás). Csaknem a végtelenségig folytathatnánk ezt az egyházat a politikától szétválasztó, elhatároló, de egyben az összetartozást is szemléltető felsorolást. Az eredmény mindig ugyanaz marad: az egyház nem politizál, hanem az ige hirdetésével segítséget nyújt az illetékes vezetőknek feladatuk teljességében. *Jól jegyezzük meg: nincsen, mert nem lehet egyházi vagy keresztény politika.*

összefoglalva a mondottakat:

1. Rendeltetésénél fogva lényegesen más, eltérő az egyházi politikai tevékenység.
2. A kettőt mégsem szabad egymástól elszigetelni, hanem különböző voltukban is együvértartozásukat kell látnunk.
3. Együvértartozásunk kulcsa az, hogy az állam nem ténylegesen ugyan, de rendeltetésénél fogva az egyházért van, feladata, hogy az egyházat lehetővé tegye feladata betöltésében. Az egyház viszont igehirdetése által, mely sohasem az államhoz, hanem mindig az egyénekhez szól, Isten akaratát nyilvánvalóvá teszi a politikai életre nézve is.
4. Az egyház mint szervezet is felhasználhatja a rendelkezésre álló eszközöket, de ez semmilyen körülmények között nem nevezhető egyházi politikának.
5. Református egyházunknak nincsen politikája, de van államvezetés egészséges irányítására nézve is igehirdetés.

Egészen bizonyos, hogy a fenti sorok után még igen sok nyitott kérdés marad hátra, amelyek szüntelen megfontolásra kell, hogy készítsen minden lekipásztort. Az utóbbi évek nagy átalakulást mutattak világszerte az egyház és az állam szempontjából s tudjuk, hogy mennyire nem egységes gyakorlatban a keresztény egyház felfogása. Ki tudhatja, hogy az új Európa még milyen újságokat rejtget egyelőre csak homályosan mutakozó arca megett?! Vigyázzunk, nehogy készületlenül érjen a nagy változás.

Tökés AZ Isten

A fegyelem

A fegyelem a feltétlen engedelmisséget foglalja magába. Szokták úgy is meghatározni, hogy a fegyelem nem más, mint a függetlennek, kötelességérzetnek és a rendnek együttes fogalma.

A fegyelem ma igen fontos tényező, akkor, amikor az idősebb generáció nagyon jól tudja és keservesen emlékszik arra, hogy a fegyelem hiánya okozta a szomorú 1918-as őszirozás fordulomnak csúfolt keserves és tragikus összeomlást.

Fegyelmet követel a szülő a gyermekétől, a tanító a tanítványtól, az ország minden egyes polgárától. Fegyelem nélkül nincs rend, nincs magántulajdon, nincs nyugalom és nincs békesség.

Vajon mi lehet a fegyelemnek az alapja? Mely tényezők azok és melyek azok a felemelő erők, amelyek nyomán gyermeke, ifjúra, a hozzánk közelebb tartozóra, a közvetve nevelési hatáskörünkbe utalt egyénre oly hatást tudunk gyakorolni és úgy tudjuk nevelni, hogy olyan fegyelmezett lesz, hogy „ma” őszinte alázatos odaadással, lemondással úgy szolgálja hazáját, mintha katona volna.

Ha a gyermekeinket figyeljük, avagy a leventék katonának nevezhető lépéseit látjuk, önkéntelenül reávéjük, hogy milyen fegyelmezettek! Pedig az még semmi. Amikor az egyes ünnepélyek alkalmával a hallgatóságunk könnyelábadt szemmel hallgatja a hazafias énekeket, verseket és beszédeket, a fegyelem sugárzik ki figyelmes szeméből. Ez valami, de még nem az a fegyelem, amit elvár és megkövetel tőle a haza.

A fegyelemnek a kötelességérzet az alapja. Ebből világosan érteni lehet, hogy a fegyelemre való nevelés az iskola padjaiban kezdődik. Abban a percben, amikor a gyermek nem végzi el a reábizott feladatot, már fegyelmeztetlen és azonnal figyelmeztetni kell erre a hibájára. Akkor, amikor az egyháztág nem fizeti meg az állami vagy egyházi adóját, elmarad a lelkész vagy tanító bérével, már nem végezte el a kötelességét, tehát már fegyelmeztetlen. Ez már kovásza lehet nagyobb fegyelmeztetlenségnek, amit tanácsos és jó kiítani az amúgy is rosszra hajlandó gyarló emberi szivekből. Ez fordítva is áll. Amikor az egyház első tisztviselője azon gondolkodik, hogy mi módon tudja elodázni kötelességének teljesítését, máris az előbb említett táborba zuhan, ő is méltó az ítéletre és fegyelmeztetlenné vált.

A fegyelem annyira fontos, hogy a németeknél például nem hazaszeretetről és hősiességről beszélnek, hanem *kötelességről fegyelmezettségről*.

Náluk ez a hazát fenntartó alapgondolat. Valóban az úgy is van, aki tudja a kötelességét, az mindig hiven végzi a munkáját, mert állandóan magasabb szempontokat lát maga előtt. A kötelességteljesítő polgár hazáját mindig örömmel szolgálja és azért még a legnehezebb időkben is könnyen hoz áldozatot. Ilyen polgárok nevelése egyik fontos kötelessége a tanítónak.

A kötelességérzetnek meggyőződésből kell fakadnia és át kell járnia a társadalom minden rétegét és a falu minden lakóját úgy, hogy külön-külön és egyenként érezzék a felelősség súlyát és azt a fegyelmet, amivel tartoznak saját maguknak, embertársaiknak, egyháznak és hazának egyaránt. Nem szabad rend- és fegyelem-bontót megtérni ma, a totális háborúk idején. Ha soha nem, de máma a maga teljes egészében szemünk előtt teljeseedik be az ige: „Senki sem él önmagának, hanem mindenki embertársainak él!” Ez a kötelességteljesítés, a fegyelem I

A háborúhoz — pláne a hosszú háborúhoz — türelem, lemondás és olyan közös akarat szükséges, amely nemcsak a felnőtt számba menő polgárokat fogja össze és fegyelmezi, hanem ennek a szellemnek és ennek a kötelességszerű érzésnek nevelése alatt álló gyermeksereget nevel, oktat és fegyelmez. Ha a kötelességérzetet a nemzet gyermekei már kora ifjúságuktól kezdve önként és örömmel vállalják, akkor az a kiállás és férfias nekilendülés egyszerű, a nagy tettek idején feltétlenül eredményt hoz.

A kis finn nép az 1939—40 ik évi 105 napig tartó rettenetes küzdelme alatt a fegyelmeztségnek olyan felemelő példáját mutatta, amely a világtörténelemben egyenesen páratlan. A 20 ezer hősi halottnak kb. 10 százaléka nő volt. Ezek a hősök, mint távbeszélők, egészségügyi katonák odaadó vasfegyelmezettséggel az első vonalban küzdöttek.

Ezt nem más, mint az előzetes iskolai kötelességtudás, fegyelem és az ebben való gyakorlás okozta. Ez az, amikor az ember oda tudja adni magát a nagy cél érdekében.

A finn nép apraja-nagyja már régóta tudott az orosz óriás szándékáról és éppen azért fegyelemben nevelték magukat és amikor ütött az óra, a legteljesebb kötelességteljesítés kapcsán, ha kellett, még az életüket is feláldozták.

Igy állított örök emléket a finn nép a fegyelemnek és az élniakarásnak.

A fegyelmet a nemzet törvényei előírják mindenki számára. Jaj annak a népnek, amelyik jövőjével nem törődve, a kötelességét nem teljesíti.

A franciákat a nagy összecsapás előtt a régi hagyományok hevítették ugyan, de a sok párt fegyelmezetlensége, széthúzása folytán a lelki feszültség hiányzott és a kisebbség kötelességtudása és 100 ezer hazafi vére már nem menthette meg a hazát!

A fegyelem alapja tehát az a hazaszeretetből fakadó kötelességérzet, amely úgy megacélozza a szívet és erőssé teszi a lelket, hogy az az ige varázsa alatt a saját akaratát maradéktalanul a mások akarata alá tudja úgy helyezni, hogy a hazát és annak boldogulását szolgálja.

Amikor a pap a szószékre lép, a tanító az osztályba megy, az apa a családban nevel, sohase felejtse el, hogy *a fegyelem, a kötelességérzet* mindig a haza üdvét, boldogulását tartja szem előtt és van egyéni és nemzeti felelősség, ami *nélkül aztán nincs munka, haladás, győzelem és élet*, csupán egy helyben való mozgás, visszafejlődés, vagy összeomlás!

A fegyelem fontosságát gyönyörűen példázza az a világnézeti harc, amelyik ma tombol előttünk. Egyik oldalon áll a szovjet kitűnően felszerelt, de hitnélküli tömege. A régóta fegyverben tartott bolsevista hadsereg csak éppen a parancsra várt, hogy neki induljon, a művelt nyugatnak, épp úgy, mint azt a tatárok óriási hordája 1241-ben tette. A kiváló felszerelés, a nagy tömeg, a kegyetlenséggel sarkalt erőfeszítések és a hazug propaganda ellenállásra készítetik a szovjetet, de ez mind nem elég. Mert a másik oldalon a Krisztus által fegyelmezett olyan haderő áll, amelynek harcosaiban a maradéknélküli kötelességteljesítést, vagyis a meggyőződéses fegyelmet oltották bele. Nem erőszakkal, megfélemlítéssel vagy hamis propagandával, hanem élő valósággal, életreneveléssel, hittel és krisztusi szeretettel. Ez egyik magyarázata annak, hogy a tengely katonái igen gyakran a sokszoros túlerővel szemben diadalmasan állják meg a helyüket.

A fegyelemre való nevelés többféle módon történhetik. Első és igen fontos módszer a példaadás. Erre nézve megint a mostan dúló háborúból hozok példát. Az orosz síkságon harcoló véreinkről a legjobb híreket halljuk, mert a parancsnokot és csatárt közös gondolat és kötelességérzet hatja át. A vezető mindenütt a kötelességteljesítésben előljár és így az alantas gondolkozás nélkül követi felebbvalóját. A magyar katona megvetéssel néz az elfogott szovjet politikai megbízottakra, akik személyesen nem harcolnak, viszont a csapatokat hátulról fegyverrel és hazug jelszavakkal kényszerítik előre. Fontos védelmi vonalra, erődökbe harcosokat zárnak be, vagy kötöznek oda, míg maguk idejében visszamennek, hogy biztosítsák életüket.

A jó példaadó alakja, maga is fegyelmezett előrelátó, edzett, kis igényű, határozott bátor, jelleme olyan, mint a szikla, melyre építeni lehet higgadtságot, kitartást, bátorságot, legfőképpen pedig bizalmat.

A szeretettel való nevelés olyan hatásos, hogy igen sok esetben a legrakoncátlanabb egyén is megtorpan annak hatása alatt. Ezt legjobban az iskolában tapasztalhatjuk, akkor, amikor szemtől szembe állunk a kis emberpalántával és szinte vérbe forgó szemmel tekint reánk, majd a szeretet szavára erőtelenül saját

magát fegyelmezi és az életben nagyon sokszor jut eszébe a kötelességteljesítésre való figyelmeztetés.

Harmadik és egyben utolsó fegyelemre való nevelés mód szerének tartom a fenytéssel való nevelést. Ez elvemmel és elgondolásommal olyan ellenkező módszer, amit a modern pedagógiai elv nem enged meg, de az írás a Példabeszédek könyvében nagyon szépen és határozottan előír. Ehhez az eszközhöz csak akkor kell folyamodni, amikor már mind a két módszert számtalan esetben megpróbálva, tehetetlenségünkben veszélyeztetve látjuk az egyén, a környezet, az egyház és a haza érdekeit. Azt sohase felejtjük el, hogy mi, a nevelők, nagy felelősséggel tartozunk Istennek a reánk bízott gyermekekért, gyülekezetért. Mi nem térhetünk ki a bibliai kérdést feltéve: „Avagy őrizője vagyok én, az én atyámfiaimnak?” a felelősség elől, mert mi hivatalosak és kiválasztottak vagyunk avégből, hogy a reánk bízott kicsi, serdülő és felnőtt egyháztagot úgy neveljük, oktassuk és fegyelmezzük, hogy azok mindenkor olyan önzetlenül szolgáló, kötelességtudó, fegyelmezett polgárai legyenek édes hazánknak, hogy arra e dicső múlttal rendelkező ország minden időben számíthasson.

A fegyelmezett kálvinista olyan szilárd a kötelességteljesítésben, hogy nem zúgolódik, hogy nincs ma az, amihez idáig szokva volt, az egyházzal és állammal szemben lévő minden dolgait úgy rendez, hogy nem kell azt ellenőrizni. Lelkileg mindig készen és „vigyázz”-ba állva lesi, várja a számára elrendelt, a hazája érdekében szóló parancsot és mindenkor, mindenhol első akar lenni annak végrehajtásában.

Ilyen és ehhez hasonló embereket kell nevelni a ma tanítójának, lelkipásztorának. Nem kell restelnie fáradságot, nem kell türelmetlenkednie, mert ha türelmes, az eredmény nem maradhat el.

Ma, amikor nem kell az idegen nyelv tanításával időt töltenünk, amikor a népművelés keretében adva van az alkalom a fegyelemre való nevelésre, ne szalasszuk el az alkalmat és használjuk ki az időt e fontos és háládatos jellemre való nevelésre a magunk, községünk, egyházunk és forrón szeretett hazánk érdekében, mert nekünk, kik itthon vagyunk, e második arcvonalban így is kell kötelességünket végezni.

Kovács Lajos.

Gyakorlati tanítások.

Beszédértelem-gyakorlat.

II. osztály.

a) A kerülő (a csősz).

Előkészítés. A község életéről beszélgetünk. Ahol sok ember egymás mellett, ott rendet kell tartani. A rendőr, a csendőr. Munkájuk röviden. Az éjjeli őr. Vagyon- és életbiztonság megőrzése rossz emberek ellen. A határban is sok érték van. A búza, a kukorica, a gyümölcs, a szőlő. Ezekre nem tud a gazda vigyázni. Nem is ér rá, mert neki másutt van dolga.

Céltűzés. A határt a kerülő (csősz, pásztor, mezőőr, hegyőr) őrzi. Beszélgessünk róla.

Tárgyalás:

1. *Amit a gyermek tud.* Találkoztunk-e vele a kiránduláson? Láttuk e kunyhóját? Falusi gyermek ismerős a kerülővel, sokat beszél róla. Mikor látta? Hogy hívják? Merre van a kunyhója? Esetek a kerülővel. A beszélgetést rendszerbe foglaljuk.

2. *A határ rendje.* Útak a határban. A dülő út, gyalog út. Barázda választja el a földeket egymástól. Határkő, megyekő. Mindenki a maga földjét dolgozza. Ami rajta terem, az az övé. Senki onnan semmit el nem vihet. Még a fű is a gazdáé. Kár a vetésben, a kukoricában. Idegen állat legeli. Rossz ember a termést megdézsmálja. Ezért van ott a kerülő, hogy ezek meg ne törthessenek.

3. *A kerülő.* A ruhája, a szűre (bundája). Bot van a kezében. Miért? A rendőrt, a csendőrt a ruhájáról, a kerülőt a jelvényéről ismerjük meg. Nem jókedvűből, szórakozásból járja a határt. Neki az a kötelessége. A puskája. Védekezés a rossz emberek ellen. Azok nem szeretik a kerülőt. Ha nem volna vele a puska, talán meg is támadnák. A kutyája. Segítője, barátja. Mindig vele megy. Éber, mindent észre vesz. Kolonc a nyakában.

4. *Lakása.* Nem lakhatik a faluban. Kunyhót épít magának. Miből? Hogyan? Nádból, szalmából, kukorica szárból. Kőből, vályogból épített kunyhó. A helyet is jól kiválasztja. Végig lássa a határt. A kunyhó előtt kis pad (lóca). Ezen pihen. De akkor is nézi a határt. Látófa a kunyhó előtt. Mire való? Ez a nyári szál-

lása. Akkor lakik itt. Télen nincs dolga, akkor ő is bennt lakik a faluban, a családjánál.

5. *A kerülő feladata.* Őrzi a határt. Legeltetik az állatokat. Az állat is jobban szereti a friss lucernát, a gyenge kukoricát, mint a fűvet. Nem vigyáznak rá. Kárba megy. A tilosba jár. Legelteti a másét. A gazda nem látja. A kerülő észreveszi. A kártevő állat gazdáját felírja. A rossz ember a határban még könnyebben hozzáfér a máséhoz, más takarmányát lesarlózza, lekaszál belőle. Krumplitolvajok. Legkevesebbet a búzából lopnak. Csak aratás után tehetik, mikor a búza keresztbe van. A kukorica, a tök, a dinnye már igen könnyen elvész. A kerülő meglátja a tolvajt. Felírja. Jelentést tesz a községben, a faluházán. A tolvajt szigorúan megbüntetik.

6. *A kerülő élete.* Elképzeltetjük a kerülő egész napi munkáját. Már hajnalban ébren van. Hamarabb felkel, mint a nap. A munkába siető embereket figyeli. Nem mennek e idegen földre? A nappalt is járkálva tölti el. Ide is figyel, oda is. Ha valami gyanúsát lát, kürtöl. Miért? Akkor pihen, mikor a mezei munkások dolgoznak. A kutyája akkor is vele van, ha valami gyanúsát lát, morog, felébreszti a gazdáját. Estefelé van a legtöbb dolga. Akkor kell legjobban vigyáznia. Miért? Este sem fekszik le. Itt is kémlel, ott is kémlel. Nem is a kunyhóban alszik. Senki sem tudja, hol pihen egy-egy keveset. Így jobban tartanak tőle. Amelyik kerülő a kunyhóban alszik, attól ellophatják az egész határt. A kunyhóba csak nagy eső elől húzódik be. Inkább csak a holmiját tartja ott. Ide hoz neki ételt a családja. Nehéz élete van a kerülőnek. A gazdák helyett vigyáz mindenre. Megérdemli a bérét!

7. *A szőlőcsősz.* (Hegyőr, szőlőpásztor.) Ennek nehezebb is, könnyebb is a dolga. Miért? Nem látja úgy át a határt. A fák elveszik a kilátást. Könnyebb, mert kisebb területe van. Lakását, életét úgy tárgyaljuk, mint előbb a kerülőnek.

8. *A talajdon szentsége.* Egy cső kukorica, egy villára való széna, egy kéve búza, egy-egy tök, vagy dinnye, egy fűrt szőlő stb. mind érték. A gazda veritékes, nehéz munkával dolgozza a földjét. Várja a termést. Abból lesz neki is, családjának is kenyerere. Ami a földjén terem, az utolsó fűszál is az övé. Aki elviszi lop. Munka nélkül könnyen jut hozzá. A lopás nagy bűn. Isten is, a törvény is szigorúan megbünteti. A tolvaj meg is érdemli a büntetését.

Rajz. A csősz, a kunyhó.

b) *Fogalmazás. (Vadászik a macska.)*

Előkészítés. Az egerről beszélgettünk. A kis cincogó mindent összerág. Hiába teszünk egérfogót, elkerüli a ravasz. A cirmos macska azonban megfogja. Mindenki látott már macskát, amint egerrel a szájában megjelenik. Esetek elbeszélése. Kinek a macskája hozott már így egeret? Ha el akarjuk tőle venni morog, ha-

ragszik. Bizonyosan azt mondja, ha egeret akarsz, fogj magadnak. Hogyan fogta meg a macska azt az egeret? — természet fel a kérdést. Gondolkozzunk rajta. A válaszok nagyon rövidek, tehát megindítom a képzeletet. A macskának nem volt elég a reggeli, amit kapott. Bemegy a kamrába, ott búsul. Mire gondolt? Azon törte a fejét, hol szerezzen valami ennivalót. Amint ott tűnődik, egyszerre kaparást hall. Figyel, a zaj felé sompolyog. Egy eger ráigcsálta a lisztesláda oldalát. De az is meglátta ám a círmot Mít csinált? Bizony hiába ugrott érte a cica, az eger gyorsabb volt, bebújt a lyukba. A macska mégis megfogta a cincogót! Hogyan? A jelentkezőkkel nem engedem elmondani. Írjuk le. Ne csak ezt, hanem az egészet, hogy hogyan vadászott a macska. Szép dolgot lesz belőle. Mi legyen a címe? Találgatás: Círmot cica vadászata. Egy jó falat. Az ügyetlen kiséger. Egeret fogott a macska. Megfogták a cincogót. Vadászik a macska stb. Gondoljátok el szépen, amit el akartatok mesélni és röviden, mondatokban Írjátok le.

c) *A helyesírás gyakorlására.*

Rokonhangzású szavak: Tér, dér, köt, köd, tél, dél, rúd, rút, dörög, török, csend, csent, vet, vett, pap, bab, poros, boros, ropog, robog, ég, ék, sir, zsír, rág, rák, zár, szár, bontja, rontja, vonj, fonj, aggkor, akkor.

Más a kiejtés, más a leírás. Láttjátok — látjátok, attam — adtam, marattam = maradtam, kijukatt = kilyukadt, leszakatt = leszakadt, megakattunk = megakadtunk, szalattál = szaladtál, engedem = engedtem, szettél = szedtél, arattya = aratja, pusztította = pusztítja, adogattya = adogatja, unnya = unja, szánnya-bánnya — szánja-bánja, engeggyük = engedjük, hagyjuk = hagyjuk, aggyátok = adjátok, szalaggyon = szaladjon, fakaggyon — fakadjon, ébreggy = ébredj, szánnyátok — szánjátok.

Alkossunk olyan mondatokat, amelyekben ezek és ehhez hasonló hangzású szavak szerepeljenek és azt irassuk le, esetleg egyes költeményekből keressünk ki.

Pl.: Áldja (álgya) meg az Isten
 Sohse ejtsen (ejcsen) könnyet,
 Ki a szegényt szánja (szánnya)
 S könnyeket törülget. (Posa L.)

Közli: Kovács Lajos.

Április 30 ig elintézendők:

A cserebogár irtásának nemzetgazdasági jelentőségét a tanítók a tanításban kidomborítják és a tanulókkal a cserebogárirtásban résztvesznek.

Az 57. 949/1933. VI. számú VKM. rendelet 1. bekezdése:

„Felhívom Címedet, gondoskodjék arról, hogy a felügyeletére bízott iskolák és intézetek tanítói, illetve tanárai minden év április havában a cserebogár irtásának nagy nemzetgazdasági jelentőségét a tanításban domborítsák ki és hogy az iskolák (intézetek) tanulói tanáraik vezetése mellett a cserebogárirtásban mindenkor résztvegyenek.

Kisegítő iskolába utalandó tanulókat az állami iskola I. és II. osztályának tanítója kijelöli és bejelenti az igazgatónak.

Az 52. 229—1932. számú VKM. rendelet idevonatkozó része:

„amely városban kisegítő iskola vagy kisebb létszámú osztály működik, valamennyi állami elemi népiskola I. és II. osztályának tanítója minden év április hó végéig, anélkül, hogy erről növendékei tudomást szereznének, kijelöli azokat a tanköteleseket, akik meggyőződése szerint értelmi fogyatkozásuk miatt az elemi népiskolában eredményesen nem oktathatók.

Május hó folyamán elintézendők:

Évzáró vizsgálatok idejére és rendjére nézve javaslatot tesz az iskola tanítója, illetőleg tantestülete a gondnokságnak (iskolaszéknek).

Az 53. 000—1909. számú VKM. rendelettel kiadott Utasítás 115. §-a a) pontjának idevonatkozó része:

„Az évzáró vizsgálatok idejére nézve a tanító, illetve tanítóttestület a gondnoksághoz minden év május hó 1-ig javaslatot terjeszt.”

Május 2-án: *Ezredévi emlékűnnep*. Lásd az 53000—1909. számú VKM. rendelettel kiadott Utasítás 49. §-a 2. bekezdésének 5. pontját, valamint a 44. 246—1902. számú VKM. rendelettel kiadott Utasítás 45. §-a 2. bekezdésének 4. pontját.

Május 6-ig, illetve 7-ig: *Évzáró vizsgálatok* idejére és rendjére nézve javaslatot tesz a községi iskola tanítója, illetőleg tanítóttestülete az iskolaszéknek.

A 44. 246—1902. számú VKM. rendelettel kiadott Utasítás 119. §-a a) pontjának idevonatkozó része:

„Az évzáró vizsgálatok idejére és rendjére nézve a tanító, illetve a tanítóttestület az iskolaszékhez a szorgalmi idő eltelte előtt egy hónappal javaslatot terjeszt.

Május 15-ig; *Évzáró vizsgálatok* idejére és rendjére vonatkozó javaslatát az állami iskola gondnoksága jóváhagyás végett felterjeszti a kir. tanfelügyelőhöz.

„A gondnokság ezen javaslatot jóváhagyás végett május hó 15-ig a kir. tanfelügyelőhöz beterjeszti.

Magánvizsgálatok időpontját az igazgató az iskola helyhatósága útján, írásban közli a magántanuló gondviselőjével és figyelmezteti, hogy a tanköteleseknek a naptár szerint megjelölt időpontban magánvizsgálatra kell jelentkezniük. (A figyelmeztetés raktári száma XXX: 27.)

A 130. 700/1922. számú VKM rendelettel kiadott Végrehajtási utasítás 43 § ának 3. bekezdése:

„Az iskola igazgatója (tanítója) a tanév befejezése előtt legkésőbb egy hónappal, az iskola helyi hatósága útján, írásban figyelmezteti a magántanuló gondviselőjét, hogy a tankötelesnek a figyelmeztetésben naptár szerint megjelölt időpontban magánvizsgálatra kell jelentkeznie.

Tanköteles korba lépő gyermekekre vonatkozó adatok összegyűjtését és feldolgozását községekben, az ott működő nyilvános és nyilvánossági joggal felruházott iskolák tényleges alkalmazásban álló tanítói elvégzik.

A 130. 700/1922. számú VKM. rendelettel kiadott Végrehajtási utasítás 7. § ának 4. bekezdése és 5. bekezdésének idevonatkozó része:

A bejelentések összegyűjtését és feldolgozását olyan időben kell fogatatosítani, hogy azok eredménye évenként legkésőbbben május 15 ig rendelkezésre álljon.

Kis- és nagyközségekben a tanköteles korba lépő gyermekekre vonatkozóan évenként bejelentett adatok összegyűjtését és feldolgozását az 1897. évi XXXV. t. -c. 8. § ában foglalt rendelkezés értelmében — fegyelmi felelősség terhe alatt — a községben működő nyilvános és nyilvánossági joggal felruházott elemi népiskolák tényleges alkalmazásban álló tanítói kötelesek végezni, mégpedig nem csupán abban a községben, amelyben működnek, hanem az ahhoz iskolai tekintetben csatlakozott községekben (tanyákon) is.

Május 17—19 ig: *Magyar könyvnap*. A tanító egyik magyarnyelvű tanítási óra keretében az irodalom és a könyv szeretetéről, fontosságáról és megbecsüléséről tart tanítást.

A 29. 732/1932. V. számú VKM. rendelet ide vonatkozó része: „A könyvnap céljainak támogatása érdekében elrendelem, hogy a közvetlen vezetésem és rendelkezésem alatt álló középiskolákban, középiskolák és alsófokú tanintézetekben május hó 17—19. napjai egyikén az egyik magyarnyelvű óra keretében az irodalom és könyv szeretetéről, fontosságáról és megbecsüléséről a tanulók oktatást nyerjenek. ”

Közli: Kovács Lajos.

I r o d a l o m

A szerkesztőség csak az ebből a célból beküldött theologiai vagy pedagógiai vonatkozású művek ismertetését vállalja.

Nagy Lajos: Az udvarhelyi református egyházmegye múltja és jelene.

Az udvarhelyi egyházmegye kiadása. Székelyudvarhely, 1942.

Ez a füzet tulajdonképpen két fejezetből áll. Az első „Magyarul prédikáljanak” címen egy előadásban foglalja össze az udvarhelyi egyházmegye történetét. Ebben a részben Nagy Lajos szorgalmasan összegyűjtött adatok alapján ismerteti azt, hogyan alakult meg az egyházmegye a XVI. század második felében, milyen lelkesen terjesztették ezen a területen a reformációt hogyan nyert az teret Havasalján, a Székelyföldön, Csíksban. Meglátjuk, hogy történt, hogy ebben a megyében a három vallásfelekezet hívei eloszolva vidékek szerint, megmaradtak s mi az oka annak, hogy most is talán ez a megye az, ahol ez a megoldás legarányosabb abból a szempontból, hogy egyes közösségek vagy az egyik, vagy a másik egyház híveiből alakulnak. Kiterjeszkedik az ismertetés az egyház belső életére is, ismertette azokat a módokat, ahogyan a reformátusok a maguk hitét gyakorolják az egyes századokban. A füzet másik fele: „Jó az Úr és örökkévaló az ő kegyelme” címen a legutóbbi esperesi jelentést tartalmazza s képet ad arról, hogyan élt az egyházmegye a román uralom alatt. E beszámoló világot vet arra az értékes munkásságra, amelyet az egyházmegyének nemcsak lelkészei, de igazán minden híve végzett. Nincs helyünk itt részletesen ismertetni ezeket az adatokat, csak azt hangsúlyozzuk, hogy az ilyen beszámolók, a református egyház munkájának komoly számbavétele és dicsekvés nélkül való feltárása nagyon hasznos saját magunkra nézve is, mert megmutatja azt, ami ma sok ember előtt már nem eléggé világos, hogy az Ige szolgálatának a munkája tudja megtartani egyházunkat is és nemzetünket is. Köszönettel tartozunk Nagy Lajosnak ezért az értékes füzetért.

Dr. Urbán Ernő: Az evangélizáció kérdéseiről.

Győr, 1941.

A szerző ebben a rövid, 21 lapos füzetben tisztázni akarja az evangélizáció alapkérdéseit. Abból indul ki, hogy ma az evangélizáció divattá vált, amelyet mindenki emleget, de nem tisztázzák, mit jelent és mi a tartalma. A szerző evangélizáció alatt az ige hirdetésének egyik formáját látja és pedig azt, amely mint rendkívüli különleges munka, a gyülekezeti élet megelevenítését, tagjainak mélyebb meggyökereztetését és szolgálatra való indítását-

szolgálja. Két formája van: egyik meg akarja nyerni az egyháztól elidegenedettek, a másik a rendes szolgálat mellett ébresztő és elmélyítő munkát akar végezni. Mindkettőre szükségünk van. Ma már ez a munka úgy a református, mint az evangélikus egyházban határozott hitvallásos jellegű s a régi pietista szellemet nélkülözi. Nagy jelentősége, hogy a lelkipásztori munkát megerősíti s annak a gyülekezetben újabb lehetőségeket nyújt. Ezt a füzetet érdemes elolvasni mindenkinek, aki ezzel a kérdéssel foglalkozik, világos fejtegetései és határozott szempontjai miatt. A kérdés maga azonban érdemes arra, hogy tovább is foglalkozzunk vele, különösen, hogy annak a munkának jellegét és mivoltát theologailag tisztázzuk. Mert még mindig fennáll a jelenlegi evangelizációs munkában bizonyos olyan theologial bizonytalanság, amelyet maga a hitvallásilag megbízható szellem nem tud eléggé pótolni. Annyival fontosabb ezzel a kérdéssel foglalkozni, mert az evangelizáció — mint a szerző nagyon helyesen hangsúlyozza — nem vonható megállapított formák és sablonok alá s így a szabad és módszerileg kevésbé kötött forma sokkal inkább ki van téve a tájékozatlan egyéni kezdeményezések kísértésének.

Dr. Domján János: „Vele szentül élek.

Házassági tanácsadó jegyesek is fiatal házasságok számára. Budapest, 1942. 40 lap. Ára 40 fillér.

A Domján János füzte már azért is figyelemreméltó, mert, mint tudjuk, az Egyházi Törvények rendelkezése szerint a házasságra lépni kívánó jegyespárokat a lelkipásztor tanításban köteles részesíteni. A törvény nem írja elő, hogy ez a tanítás miben álljon s nem ismerjük erre nézve a többi kerületek gyakorlatát sem. A mi egyházkerületünkben megjelent ilyen tárgyú munkák között főleg a Vásárhelyi János A család élete című munkájára hivatkozhatunk, de ez sem elsősorban ilyen célra van írva. A Domján János könyve először a házasság fogalmát tisztázza, majd „Égi és földi szerelem” címen a házasság szexuális kérdéseiről, a házastárs megválasztásáról, a vegyesházasságról és reverzálisról, és a házasság templomi megáldatásának szükségességéről szól, majd rátér a lelki közösség kérdésére, felmutatva, hogy a közösség hiánya az egyik fél uralmát hozza létre, míg az igazi közösség a felek egymás iránti hívő megbecsülése és szeretete. A harmadik részben a gazdasági közösségről beszél, foglalkozik azzal a kérdéssel, dolgozzék-e házon kívül a nő. A negyedik rész a gyermek kérdésével foglalkozik, beszél az egyke és a gyermektelen házasság kérdéseiről, Az V. részben a válás helyes felfogását tárgyalja, majd arra mutat rá, hogy a boldog családi élet a társadalom egészségének alapja. A függelékben a házassági eskü szövege és rövid jogi tanácsadó van. A füzet érdemes tanulmányozásra és jól használható. A füzet végén felsorolt irodalom azonban nem látható világosan, hogy milyen szempontok szerint van összeválogatva és kiknek szól. Ha azoknak, akiknek a könyvet, mint tanácsadót a kezükbe adjuk, akkor a kiválogatás ötletszerű, a Künkel, Fosdick. Máday könyve mellett Aldrich: Lámpást adott kezembe az Úr és a Copperfield Dávid megemlézése, a Szabó Mária regényei felsorolása, meg a Leszakító tömbnaplár valahogy egészen különböző szempontu és jellegű munkákat sorol egymás mellé. De a füzetet melegen ajánljuk mindenkinek olvasásra is és terjesztésre is.

Dr. Juhász Béla: A református népiskolai nevelés legfőbb kérdései.

Kiadta a dunamelléki ref. egyházak támogatásával a nagykőrösi ref. tanítóképző intézet. Nagykőrös, 1937. 156 lap.

Nem azért foglalkozunk ezzel a könyvvel, mintha most jelent volna meg s az időszerűség követelné ezt tőlünk, hanem éppen azért, mert most jutott el hozzánk s mert olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyeket nálunk az utóbbi évtizedekben nem tárgyaltunk, csak érintettünk. Ebben a könyvben viszont világosan és határozottan megállapítva látjuk a református népiskolai nevelésnek leg súlyosabb kérdéseit. Ezért a legnagyobb mértékben szükséges lenne, hogy ezzel a könyvvel iskoláink tanítótestületei foglalkozzanak, esetleg értekezleteken ezeket a kérdéseket továbbvigyék. Különösen fontos lenne éppen most, amikor a felekezeti oktatás és nevelés kérdése annyira előtérbe lépett hogy ilyen kérdések elé határozottan odaálljunk és a magunk felfogását megállapítani és összefoglalni próbáljuk.

A könyvben először Váczy Ferenc ír, Elemi iskoláink református keresztény szellemű nevelése címen, ahol a nevelés célját, az iskolai tantárgyakat, óratervet, az elemi iskolai felügyelet kérdését a református szellemű nevelés szempontjai szerint veszi vizsgálat alá. Juhász Béla a gyermek lelki fejlődéséről ír, majd ugyanő a neveléstani alapfogalmakat ismerteti. Váczy Ferenc a népiskolai vallásitanítás tantervéről, Márton Barna az egyházi ének tanítás-tervéről, majd Pál Lajos a tanításmenet, Juhász Béla az óravázlat kérdéseiről s arról, hogyan lehet megállapítani az el. isk. valláserkölcsei nevelés eredményét. Végül tanítási vázlatokat kapunk a kötetben, amelynek megszerzését és tanulmányozását minden elemi iskolai tanítótestvérünknek melegen ajánlhatjuk.

I. L.

KÖSZÖNET:

László Dezső kolozsvári lelkész, theol. m. tanár aa. lapunk számára 20 pengő adományt juttatott el hozzánk, amelyért itt is hálás köszönetet mondunk.

„Nem megyek!”

Nehemiás 6: 11. „Én pedig mondek: avagy egy ily férfiúnak, mint én vagyok, illik-e futni? — Hát ilyen lévén, mint én, beléphet-e valaki a templomba, élvén? — Nem megyek!”

Kezdetben egy agyonfáradt öreg ember beszél az olvasott sorokból, egy falrakásba belegörnyedt országépítő. De szálegyenesre kihuzza magát küldetésének méltósága és csorbíthatatlan jellemazonossága alatt. Jelentősége önérzetében felháborodva utasítja el magától a templomi menedékjogot, a hasznos, de szegényletes futást, mikor el akarják tenni láb alól. Méltatlan hozzá, multjához, művéhez a kussadás. Egy életművet nem hagyhat szegényben. — Hát: „nem!”

Aztán, mintha az egész világtörténelem alaphúrja pendült volna meg, átzúg a mindenségben a hősi dac, a hitvalló ellentmondás örök „nye pozvolim”-ja minden korok sorsdöntő eseményeiből. Mint a wagrami síkon a szellemjajok, úgy verődnek össze karba a szívdiadergető, „nem”-ek azoknak ajkáról, akikre nem volt méltó a világ. — „Nem tehetjük, hogy ne szóljunk, amiket láttunk!” — „Itt állok, másként nem tehetek!...” — „Azt akarjátok, hogy henyéve találjon az Úr?” — „És mégis mozog a föld!” — Majd, mintha Rodostó, meg Turin felől fújná a szél: a bujdosás inkább, semmint hűségeskü. — Vagy, mintha gr. Tisza István alakja rajzolódna elő e misztikus seregből, örvénylő fellegek szaporítható a bizonyosságok eme serege. S mintha a friss keletű. „nem nem, sohal!” is erre intonált volna.

„Nem illik hozzám! — Nem megyek!” Fürdetem a lelkem e szavak erejében. Tele tudóval szívom be a férfias derékség romlatlan ösfuallatát. Izzásuknál felszítom a magam parazsát és elrévedezek hősi lázadások multbeli éjszakájába. Haláltmegvető vidám döntésüknél egyenesítem szorongáshoz szokott, körültekintgetéssel hajlított gerincemet. És végül, szívemhez nőtt emlékek mézével, könnyével olvasztom bele őket a magam életébe. Nem líra, nem elégizálás: dithyrambus találna ide, a „nem” magasztalására.

*

Mi illik neked, mi méltó hozzád, szegény református papi nemzetség, királyi papság? Bethlen Gábor fejedelem nemessé emelt,

hogy előkelően gondolkozhass magad felől. Testületi nemesleveled van, hogy ne egyéni esély dolga legyen kiváltságos rangod, — óh Isten csuda-várát megállító Kőműves Kelemenek céhe. Még a bőröd alatt van a tegnapi rémítés, riasztás, puhítás, görnyesztés, húzódj be a templomodba, gubózz be a liturgiádba, zsugorodj össze a hivatalod szűk cellájába, lapulj, szigetelődj el, mosd a kezed, mentsd az irhád, repatriálj!

Boldog vagy-e, hogy nem kell ma szégyenkezned Isten ember s magad előtt? Egy ilyen ember, mint te, kálvinista prédikátor, nem bizonyultál szemét embernek. Ott ragyoghat az orcádon a gályarabok fenkölt derűje, a predestináltak fényessége. Boldog igévé édesedett a szádon: „a harcot megharcoltam, a hitet megtartottam; ” nem mentem, hanem „megállottam és ime megtartattam.” Óh, hogy kéne e magasztalást szaporítani, tisztességadásra kényszerítő közvéleménnyé fokozni!... Ha nem jutna eszünkbe, hogy odaát református papok állanak a kathedrán, kémelő tekintetek keresztútjében. Amennyit imádság, esedezés elbír belőle, vigye át, szállítsa rájuk: „nem, egy ilyen ember mint én, nem mehet, élvén!”

De az Ige ereje nem függ az események napirendjétől. A történelmi helyzet csak alkalmat idéz a valódi alaplelkület kirobbanásához. „Gondolj merészet és nagyot és tedd rá éltedet”, nemcsak alkalmi, hanem egyszersmindenkori mottó. A református pap nemcsak szorultságból teszi becsületügyévé a hithűséget, a jellem-szilárdságot. Egy megszégyenült papnak, aki meglepett a végső konzekvencia elől, ugyan mi keresnivalója lehet még a tágas életben? Aki magát alábecsüli, ugyan mit várhat másoktól?

A református pap egy meghitt bizalmasságból és mégis megrendítően szentséges kiszemeltetésből származtatja le magát élethossziglan. Ez így szól: légy méltó hozzám! vagy — írás szerint — „te leszel az én tanum!” Ennek pedig első, határozott gesztusa: megvetni a halált. Enélkül még háborúban se lehet meglenni, hát még békében,

A református pap örök lázadó, lekötelezhetetlen dacos, öntelt és büszke ellenzék, akinek éppen abban van örök, kiküszöbölhetetlen ereje, hogy nem rontani, hanem építeni akar, az idői „nem”-mel egy örökkévaló „igen”-re mond áment. Mert az egész emberének nyitja az önmagára semmit sem adó alázat és hódol engedelmesség az ő Urának, a Jézus Krisztusnak orcája előtt. — Míg a Sátán, „mint egy villámlás, alá nem hull az égből.” — Hogy aztán a Krisztussal minden teremtményen uralkodjék.

Káli Dénes.

Prédikációvázlatok.

Az Ige Mózes és Krisztus által.

Cselekedetek 7: 30—42.

István, a keresztyénség első vértanúja válaszol ez igékben az ellene emelt vádakra. Hosszú, alapos beszéde felöleli Izráel népének történetét. Megvilágosítja az ősatyák idejét (2—16), a Mózes korát (17—43), a sátor és templom építésének korszakát (44—50). Visszapillantásában Isten nagy kegyelmét, hosszútűrését mutatja fel, hogy nyilvánvaló legyen a kemény nyakú nép hűtlensége, engedetlensége. Ez sikerül is neki úgy, hogy védőbeszéde vádbeszéddé lett az atyák és unokák ellen. Mivel ellene az volt a legsúlyosabb vád, hogy Mózes és a törvényt gyalázta, ezért a mózesi korral foglalkozik a legrészletesebben.

Az ige Mózes által. Isten már az ősatyáknak kijelentette magát. Még nem is építettek templomot, ahol Őt imádják, de már választott emberei által kijelentette nekik akaratát. Ebből tudniok kellene, hogy nem a templom által van az üdvösség, hanem Isten választott emberei, élő bizonyágtevői által. Mózes a választottak, a próféták közül egyike a leghatalmasabbnak cselekedetben és beszédben (Luk. 24: 19), akit az Úr fejedelmül és szabadítóul küldött (35), akinek „élő igét” adott angyala által, a törvényt. Gyermekkorában csudálatosan megmenti. Fáraó udvarában és a pusztában nagy hivatására elkészíti, azután a Hóreb hegyén ünnepelesen elhívja. Égő csipkebokorban megszólítja. Attól kezdve nem tud többet nyája mellett maradni, hanem végrehajtja azt, amivel Isten megbízta.

Az atyák ugyan nem értették meg Mózes (25), sőt megtagadták (35, 39), a törvényt sem tartották meg (53), pedig Isten szólt a néphez általa, ezért a Mózesnek adott törvény „élő ige.” Akik ráhallgattak, azoknak megmentője lett. Akik elfordultak tőle, azoktól Isten is elfordult és megsemmisítő ítélet következett rájuk.

Az ige Jézus által. Mózes Jézusról jöendőit (37) Jézusnak előképe még élete történetével is. Gyermekkorában Isten Őt is megmenti Heródes gyilkos szándékától. A názáreti ácsműhelyben és a Jordán melletti pusztában nagy hivatására előkészíti. A megsemmisítéskor bizonyosságot tesz mellette, kitölti Reá Szentlelkét, aki által hatalmas beszédben és cselekedetben. (Luk. 24: 19.)

Nemcsak kijelenti Istennek megváltásunkra vonatkozó terveit és örök tanácsait, hanem meg is valósítja azokat. Amint Mózes az ideigvaló szolgaságból szabadságot, úgy Ő az örökkévaló kárhozatból váltságot szerzett.

Jézus utolsó igéje Istennek az emberiséghez. Bár népe Őt is megtagadta, eltaszította és megfeszítette, mert nem akarta, hogy rajta uralkodjék, de Isten tanúbizonyságot tett mellette és a halálból való feltámasztása által ellenállhatatlan bizonyosságát adta annak, hogy: „Én kentem ám fel az én Királyomat a Sionon, az én szent hegyemen!” (2. Zsolt. 6.)

Krisztus igéjében most is Isten szól hozzánk Szentlelke által. Az ige prédikálása és hallgatása által jelenti ki magát a mai világnak. Aki hittel hallgatja az Igét, tapasztalja, hogy Isten néven szólítja, mint Mózes. A hívő keresztyén előtt a szentírás ma is égő csipkebokor, melyből Isten szava zendül felénk. A Hóreben csak Mózesnek gyúlt ki a csipkebokor. A Golgotán az egész világért, érted és értem ég már évezredek óta és meg nem emésztetik soha.

Vedd kezedbe a szentírást otthon; járj rendesen a vasárnapi igehirdetésre, hallgass rá lelkeddel az Igéből hangzó égi szóra, akkor ma is meghallod, hogy a kegyelemnek Istene téged — neveden szólít, szolgálatára hív.

A hit szolgálata.

Csel. 9: 32-43.

Mtheiyt a keresztyének üldözése kissé elcsendesedett, a gyülekezetekben megindult a nyugodtabb missziói munka. Péter egyik körútjában történt, hogy az Úr általa meggyógyította a nyolc év óta gutaütött Éneást és feltámasztotta a meghalt Tabithát. Tehát nemcsak arra használta fel apostolát, hogy az igét hirdesse, a lelkeket megtérésre vezesse, hanem csodákat is tett általa, bizonyosságául annak, hogy ő él, gyülekezete felett őröködik és látható események által jelenti meg, hogy Neki hatalma van a betegség és halál felett.

Tabitha az igazi keresztyén nő mintaképe. Mária-szívvel ült Jézus lábánál. Tanítványa lett. Életét egészen betöltötte az Ige. Nem divat, szórakozás, hiúság, öltözködés, élvezetvágy érdekelték ezután, hanem az istenországa és testvéreinek testi lelki jóléte. Ezért a Krisztus lelkének hatása alatt Mártha kezekkel, a maga szegénységében is nagy szolgálatokat teljesített a gyülekezetben. Akkor tűnt ez ki igazán, mikor meghalt és munkája megszűnt. Az egész gyülekezet olyan részvétellel siratta, mintha az édesanyja halt volna meg.

A közelfekvő Liddában volt Péter. Utána küldenek, hogy jöjjön el, vigasztalja meg őket fájdalomukban és hirdessen életet a halál felett. Mikor Péter megérkezett, előjöttek a síró özvegyek és szegények is, akik Tabitha jócselekedeteiből éltek. Pétert mélyen

megindítja ez a jelenet. Jairára borul és lelkében újra hallja az ígét, amit egykor Jézus az ő jelenlétében Jairus leánya koporsójánál mondott: Talitha kumi! (Márk 5: 41) és most ő mondja Krisztus indításából: Tabitha kumi! Ez a csoda új hitre, új szeretetmunkákra ébresztett Joppében sokakat.

Tabitha az egész nő nem részére annak a bizonyossága, hogy a Krisztus Lelke nemcsak felemeli a nők élethelyzetét, nemcsak megszenteli képességeiket, hanem fel is akarja használni őket magasztos szolgálatokra. Azóta a keresztyén nők egész serege áldott szolgálatokkal igazolta, hogy tud hű anya lenni a családban, tud jó segítőtársa lenni férjének, áldott nevelője gyermekeinek és e szent hivatás betöltése mellett is tud gondolni szegényekre, tud időt, munkát áldozni a nyomor enyhítésének feladataira is.

A 40 ik vers megtörténik ma is. A Krisztus ma is hitre támaszt sok keresztyén asszonyt és leányt, akik az emberiség jelenlegi nehéz helyzetében, fokozódó nyomorúságában a könnyőről szeretőnek, a szíves segítségnek, az önfeláldozó munkálkodásnak lelkében gazdagok legyenek jó cselekedetekre és alamizsnálkodásra.

Egy keresztyén nő hosszú időn át sok szeretetet tanúsított egy vallástalan apa súlyosan beteg gyermekével szemben. Szeretete előbb megragadta az anya szívét és elvezette a hitre. Az apa egy ideig némán szemlélte a történeteket s mikor meggyőződött arról, hogy a keresztyén nő látogatásai és cselekedetei önzetlen szeretetből, az igazi hit szolgálataiból származtak, egy napon azt mondta a feleségének: Most már újra hiszek a keresztyénségben. Tettre-kész keresztyénség, kelj fel és mutasd meg a hit erejét a szeretet szolgálataiban, — reád vár ez a beteg világ I

Isten ítélete.

Csel. 12: 18—25.

A zsidók nem szerették a pogányéletű, élvővár római fejedelmet, I. Heródes Agrippát. Neki pedig szüksége volt a zsidók rokonszenvére uralmának megerősítése céljából. Ezt úgy gondolta megnyerni, hogy elfogatta Jakabot, a Zebedeus fiát és kivégeztette. Mikor látta, hogy ezt a tettet jó néven vették a zsidók, akkor elfogatta Pétert is. Pétert azonban csudálatos módon kiszabadította a börtönből az Úr. Erre Heródes, az akkori idők kegyetlen büntetéseként kivégeztette a börtönőröket. Bosszúsan, a Péter kiszabadulása miatt érzett kudarctól lehangelten tért haza Czézareába

Rövid idő múlva olyan városok küldöttsége érkezik hozzá, akikre haragudott. Ezek haragjától félve, úgy szereztek maguknak kihallgatást, hogy megvesztegették a király kamarását, Blástust, aki aztán kieszközölte, hogy a király fogadja őket. A Klaudius császár tiszteletére rendezett ünnepi játékok második napján fogadta őket. Ezüsttel átszőtt díszruhát viselt. Mikor rátűzött a nap

fénye, földöntúli sugárözönben tündökölt trónusán. Azzal tüntette ki őket, hogy nyilvánosan beszédet intézett hozzájuk. E látványtól elragadtatva, a küldöttség tagjai a legmagasabb módon fejezték ki tiszteletüket, felkiáltottak: „Isten szava ez és nem emberé!...” Az emberi hízelgés istenítő magasztalása közben azonban Heródes hirtelen rosszul lett, haza kellett vinni. Öt nap múlva a férgektől megemésztetvén, (Márk 9:44) meghall. Isten ítélete sújtott le rá Jakab megöletéséért, Péter bebörtönözéséért, az örök kivégeztéséért, legfőképpen azért, hogy magát Isten helyébe emelte s nem Istennek adták a dicsőséget. Isten a kelvélyeknek ellene áll. (I. Pét. 5: 5.)

A történelem folyamán többször jelent meg így Isten ítélete, mikor az elbizakodott ember magához ragadta Isten dicsőségét. A Babel tornyának eget ostromló tervétől elkezdve, a pogány népek császárkultuszán, a klasszikusnak nevezett ó-kor ember-istenítő tévelygésein keresztül a mai világ hitetlenségéig, amellyel Istent tagadva a maga Énjét, eszét, tehetségét, sikereit emeli trónusra, azt képzelve magáról, hogy ő Isten. Nemcsak Heródes, Faraó, Nabukodonozor stb. sorsában, hanem az istentagadó filozófia, a hitetlen theologia, az Isten nélküli minden műveltség halálra ítéltetésében lássuk meg a kevélység bűnének isteni büntetését, a feltartóztatlan ítéletet. (Lukács 1: 51—52.) Tanulságosan tett erről bizonyosságot a nagy Napoleon Szent Ilona szigetén, a száműzetésben: „Én idő előtt meghalok. Testem vissza adatik a földbe, hogy a férgek eledele legyen. Mily távolság köztem, az én nyomorúságom és Krisztus országa között, melyet prédikálnak, imádnak és amely az egész világra kiterjed. ”

Az emberi titánok, az Isten székét elfoglaló zsarnokok a férgek eledelévé lesznek egyik a másik után. „Az Istennek igéje pedig növekedik és terjed vala. ” Az Isten igéje úgy árad el az egész földön, mint hatalmas vízár, melyet nem tartóztathatnak fel útjában sem azok, akik merítenek belőle, sem azok, akik követ dobnak bele. Isten igéjének minden ellensége megsemmisül egy kor, mint Heródes. Az angyali szó: Máté 2: 20. elhangzik egykor a történelem minden vihara felett, mely Isten, igéje és országa ellen támad. „Megáll az Istennek igéje és nem állhat senki ellene. ”

Hát benned növekedik-e az ige? Hát te mire munkálsz: előmozdítod-e terjedését, vagy akadályozod?

Jézus nyomdokain.

I. Péter 2; 18-25.

Az élet útain és nehézségei között mindenkinek útmutatóra, vezetőre van szüksége. Isten a Jézus Krisztusi adta nekünk veze tőnek. Ez ígékben Péter arra tanítja a szolgákat és mindnyájunkat, hogy a Jézus Krisztus példát adott nekünk, hogy az ő nyomdokait kövessük.

Jézus nyomdokain a szolgálatban. Milyen dicsőséges Úr a Jézus! Arra képesíti gyermekeit, hogy önző, szeszélyes, rosszindulatú uraik, előjáróik, szomszédaik minden gonoszságát elszenvédjék, sőt éppen örömmel szenvedjék és annak elviselésében dicsőséget lássanak. Hogyan lehetséges ez? Úgy, hogy aki Jézusban megnyerte Isten kegyelmét, annak olyan nagy a hálája a Megváltó iránt, hogy boldogító a békessége Istennel, olyan határozott az életátadása Isten részére, olyan biztos a reménysége a mennyei jutalom felől, hogy egészen megváltozott az élete, a gondolatérzés és akaratvilága. Ez a belső átalakulás rányomta bélyegét külső viszonyaira is. A megtapasztalt kegyelem, belső életet és külső viszonyokat átalakító hatalom.

Jézus nyomdokain a szenvedésben. Jézus a világ gonoszságát és ellenségeskedését a legszentebb, az ő nagy szeretetével viszonozta. Erre hivatnak el az ő tanítványai, a keresztyének is. Hibát, bűnt elkövetve szenvedni — ez szűgyen, de jót cselekedve, Istennek engedelmeskedve, Krisztust követve szenvedni — ez dicsőség, mert ez Isten előtt kedves dolog. Minden időben ismerték ezt a dicsőséget Krisztus igaz tanítványai. Minden időkre mondta nekik az Úr, „a világon nyomorúságtok leszén.” Ezért írja Péter: arra hivatatok el. Ne csudálkozzatok, ha Jézus követésében szenvedéssel találkoztok, ellenkezőleg, tudjátok meg, hogy arra hivatatok el. Nem kényelem, testies jólét az Isten országába vezető út, hanem meghalás, önmegtagadás, szenvedés. Jézus is szenvedett, de nem a maga bűnéért, hanem miérettünk. Ezzel adott példát nekünk, hogy az ő nyomdokait kövessük. Előttünk tehát nem az emberek gondolkozása, a világ ítélete az irányadó, hanem egyedül Jézus. Kövessük nyomdokait, kérdezzük ismételten: Mit tenne szenvedésemben ő?

Próbáld csak meg: mikor gyaláznak, te ne viszonozd gyalázkodással; mikor ártatlanul szenvedsz, tűrj csendesen és titkon beszéld el imában keservedet mennyei Atyádnak; szeresd ellenségedet, imádkozz érte. Próbáld csak, meg tudod ezt tenni? Szenvedésben is követni az Urat csak az tudja, aki az Ő Lelkéből újjászületett, aki isteni természetet nyert az ő vére által.

Jézus nyomdokain a bűnökkel szemben. Ő, a mi bűneinket maga vitte fel testében a fára. Kövessük nyomdokait. Vigyük hálálba bűneinket mi is. Jézus nyomdokait követni nemcsak annyit jelent, hogy vigasztaljuk magunkat a bűnbocsánattal, amit nekünk váltságahalálával szerzett. Ennél többet jelent. Azt jelenti, hogy kezdjünk a bűneink ellen komoly harcot, viaskodjunk azok ellen, hogy azok meghaljanak és elveszítsék hatalmukat felettünk. Így kell munkálnunk a megszentelődésünket, amely nélkül senki sem láthatja meg az Urat.

De kik tudják így követni az Urat? Azok, akikről el lehet mondani (25), egykor tévelygő juhok voltatok — most megtértek vagytok. A Péter olvasóinak életében volt egy olyan fordulópont, amikor azt mondták: mostantól kezdve a Megváltó Jézushoz tar-

gyümölcsét — *Jezus nyomaikait.*

Kádár Géza.

Mikor 1940 őszén az újjászületett magyar nemzeti hadsereg bevonulását szemléltük, sokunknak szívét összeszorította az gondolat, hogy ez nem mehet mindig így. A pompásan felszerelt fegyelmezett katonaságnak előbb utóbb ki kell állania a tűzpróbára. Azóta ez most már másodízben történik. A délvidéki lendület előretörés, gyors tisztogató munka után reánszakadt a második világháború. Meg kell mérköznünk — ügylátszik — minden nemzetünkben az ősellenséggel, a pánszlávizmussal. Ez akár a cárizmus, akár a bolsevizmus alakjában jelentkezik, állami és nemzeti létünk jogosultságunkat nem ismeri el. Nincs más hátra tehát számunkra mint a fegyveres védekezés.

Hogyan viselkedjék Krisztus evangéliumi egyháza ebben a világháborúban? S elsősorban milyen álláspontot foglaljon a háborúval szemben a békesség és szeretet apostola, a keresztyán lelkipásztor? Mik a kötelességei az igehirdetésben, lelkigondozásban, katekhézisben, fegyelmezésben és általában hívei testi lelki felsegítésében? Ezek a kérdések foglalkoztatják az egyház építőit és ezekre várnak megnyugtató, kielégítő feleletet.¹

Hosszas történeti fejtegetés helyett állapítsuk meg, hogy a keresztyénységben s benne a hivatott vezetőket általában két kisért fenyegeti e téren. Egyik a túlzott türelemnek, a *pacifizmusnak*, másik a szent háború hangoztatásának, a *militárizmusnak* a gondolata. Mindkettő a Biblia ígéire támaszkodik. A pacifizmus és a Máté ev. 26 r. 52 v.: *Tedd helyére szabályadat; mert a fegyvert fognak, fegyverrel kell elveszniök*. Ezen az alapon tagadták meg a XVI. században a menaoniták, újabban pedig a náci rézusok a fegyverfogást. Habár ez az állásfoglalás az egyház elvileg mindig eretnekség számba ment, mégis akadtak és akadnak ennél szívesebben egész napjainkig. Nemrég a budapesti skót misszió egy fiatal, lelkes vezetője, Knight próbálta népszerűsíteni ezt az el-

a londoni keresztyén diákmozgalom kiadóhivatalában Niebuhr Reinhold newyorki theol. professzor híres füzete: *Miért nem pacifista a keresztyén egyház?*² Ebben a neves tudós, Barth szellemében, egész határozottan elítéli, *házezisnek* minősíti azt a gondolkozást, mely az Isten bűnbocsátó kegyelméről szóló evangéliumot a pacifizmus számára foglalja le. Hangsúlyozza a bűn hatalmát a jelenvaló világban, a szeretet és emberi vélek örök ellenmondását, amit csak Isten tud feloldani a kegyelemben. A küzdő felek tulajdonképpen nem igazak és jók, hanem bűnösök, akiket csak Isten bocsánata ment meg.

Maga az említett ige egyike azoknak az *alkalmi* nyilatkozatoknak, amiket Idvezítőnk több esetben mond, anélkül, hogy azt általános és mindenkre kötelező törvénnyé tenné. (Pld. Máté 20 : 21) Érdekesen mutat rá éppen Kálvin, hogy itt az Úr csak a magánbosszút ítéli el, de nem a jogos önvédelmet, még kevésbé az állami hatóság, illetve az ő szerveinek a kardviselési jogát és fegyverhasználatát. Sőt éppen ennek büntetésével fenyegeti a heveskedő Pétert.³ A reformátor gyakorlati magatartása e téren közismert. Ővja a francia hugenottákat a fegyveres felkeléstől, tiltakozik az ellen, hogy neki és Genfnek része volna az amboisi összeesküvésben. De mikor látja, hogy a Guisek még a városokon kívül engedélyezett istentiszteleteket is megzavarják véres tetteikkel, ezt írja a törvényes rendért küzdő Navarrai Henriknek: „Ha a mi horgonyunk az éghez van kötve, biztos kikötőbe fogunk jutni”.⁴ Utóda, Béza pedig ezt írja Méliusznak e harcokról: „A mieink még eddig a mindenható Isten csodás erejétől támogatva, megállanak... Hogy mi lesz a vég test szerint, az idő meg fogja mutatni, Lélek szerint, a türelem folytán már győztesek is vagyunk”⁵

A háború tehát — és ez Hitvallásunk álláspontja is (XXX. R.) — a *kegyes érzelmű* hatóságnak, Isten szolgájának igazságosztzó, rendfenntartó tevékenysége, „de csak akkor, ha előbb minden módon békességre törekedett”. E szellemben indították és folytatták azt a nagy erdélyi fejedelmek. És ki tagadhatja, hogy ez az eset jelenleg is fennáll s tevékeny részvételünket követeli az államélet és keresztyén egyház védelmében?

És mégsem vehetjük ajkunkra azt a merész kijelentést, hogy ez a háború szent, vagy éppen kereszteshadjárat volna. Jellemző módon vezetőpolitikussaink mindig egyszerűen csak *védelmi háborúnak* nevezik. Római katolikus részről azonban szeretik azt a fenti, szerintünk túlzó jelzőkkel illetni. Lukács evangéliumának 22. r. 36. verse ezt mondja: „*De most akinek erszénye van, elő-*

² Ismertetését l. a Kirchenblatt für die ref. Schweiz 1940. évfolyam, 12. számában.

³ Auslegung der Heiligen Schrift. 9. B. 2. H. 330.

⁴ A. Bossert: Johann Calvin Giesen 1908. 137—38.

⁵ A. Lampe—Ember; Historia Ecclesiae Reformatae etc. Trajectiad Rh. 1728. 271.

vegye, hasonlóképpen a táskát; és akinek nincs, adja el felső ruháját és vegyen szablyát." Harnack szerint e vers értelme homályos.⁶ Valószínű, hogy Jézus arra céloz, hogy a tanítványoknak az evangéliumot minden eszközzel kell védelmezniök. Tudjuk, hogy a keresztények egyház ezt a szabadságot három évszázadon át nem vette igénybe. De már a IV század közepén egy Firmicus Maternus nevű egyházi író Constantinus és Constans császárokat egyenesen felszólítja a pogányságnak tűzzel-vassal való kiirtására. Tehát szent háborút hirdet. S ezzel meghatározza a középkori egyház gondolkodását egész napjainkig.⁷ A mi evangéliumi álláspontunk szerint azonban a háború sohasem lehet szent, csak *gyarló kényszereszköz* a gonoszok megfékezésére. Nagyon szép példája ennek a finnek hadviselése. Felesleges vérontást, kegyetlenkedést nem követnek el. Küzdenek a reájuk törő ellenség ellen, de ha egyesek megadják magukat, megfürdetik új ruhát adnak reájuk s gondoskodnak testi-lelki tápláltatásukról. Igen, orosznyelvű Bibliát adnak nekik s emberhez méltó környezetben helyezik el őket. Ez a viselkedés nyitja fel a hadifoglyok szemét az igazi demokrácia meglátására.

Ez a sajátosság, külsőleg meg nem tanítható, de *a keresztyén hit ösztönére* támaszkodó magatartás jellemzi egyházunk állásfoglalását a háborúra nézve. Ebből következik, hogy igehirdetésünknek nem szabad sem az olcsó és hozzánk semmiképp sem illő kardcsörtetés, sem az érzelgős szeretet-himnuszok végleteibe átcsapni. Ez nem azt jelenti, hogy már most beszédünk ne legyen időszerű. Sőt, meg vagyok győződve arról, hogy ha az evangéliumot nem egy bizonyos idői meghatározottságban, egy bizonyos gyülekezet szemelőtt tartásával hirdetjük, nem találjuk meg az utat hallgatóinkhoz. De éppen az a kötelességünk, hogy az örökkévaló igazságot összekapcsoljuk a mi arasznyi létformáinkkal s így jön létre az, ami hozzánk leginkább illik: *a reális életszemlélet!* Mert a keresztyén gondolkodás a teljességre való törekvésben áll. A véges életet töredéknek tekinti Isten világa nélkül, ezt pedig ábrándozásnak, rajongásnak a földdel való kapcsolat nélkül. A kettő együtt lehet csak igazi, valóságos élet.

Minden háborús korszaknak tulajdonképpen rendkívüli pedagógiai jelentősége van. Megjelenti a hétköznapi gondjaival vesződő, olcsó örömek után szaladgáló, emelkedésért tülekedő emberiségnek *Isten felséges hatalmát*, aki előtt eltöprel minden. Kenessey püspökünk 1915-i jelentését Joel és Ésaiás prófétáktól, meg a Mennyei Jelenésekből vett idézetekkel kezdi.⁸ S idézi Schleiermachernek a napoleoni háborúk alkalmával tett mélyértelmű kijelentését: „Felséges ajándéka Istennek oly korban élni, mint ez; minden szívet mélyebben érznek az emberek s az ember

⁶ Militia Christi. Tübingen, 1905. 4.

⁷ U. o. 45.

⁸ Egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyve, Kolozsvár, 1915. 31.

nagyobbnak és felségesebbnek mutathatja föl. Ebből következik először az, hogy *világképünk, theologiai gondolkodásunk, tehát igehirdetésünk keretei kitágulnak*. Nem elégedhetünk meg az egyéni keresztyén élet apró cseprő kérdéseinek tárgyalásával, hanem a népek, világrészek, az egész keresztyén Anyaszentegyház sorsát is oda kell állítanunk Isten kijelentésének világosságába. Nem azért, mintha ezekre nekünk valami hatásunk, befolyásunk volna, hanem azért mert ezt teszi a Biblia is, különösen az Ótestamentum. Az Újszövetségben pedig főként a Római levél 9–11. része és a Jelenések könyve. Nemzetünk sorsa szintén állandóan kell, hogy foglalkoztasson minket beszédeinkben, felolvasásainkban, a vallásitanításban és lelkigondozásban. Ha valamikor, akkor most van alkalom arra, hogy a hétköznapi hírek és politikai cselszövések által elsekélyesített nemzetszemléletet keresztyén értelemben kitágítsuk és elmélyítsük. Mint ahogy azt a XVI. és XVII. századbeli reformátorok, nagy prédikátorok tették. Igen jó hasznát vehetjük a magyar sorskérdés legújabb irodalmának, amelynek művelői szinte kizárólag reformátusok. S ha túlzásaikat nem is követjük, éles művészi meglátásaikkal rákényszerítnek minket arra, hogy a nemzeti és világpolitikai élet menetét „az örökkévalóság szempontja alatt” nézzük és formulázzuk. Itt ilyen kérdések várnak tisztázásra: Mennyiben látszik Isten gondviselése történelmünk folyamán? Hogyan válhatik a magyarság igazán választott néppé? Mi a célja, hivatása nemzetünknek? Mit jelentett egykor s mit jelent ma a keresztyénség népünk számára? Mik a megújulás feltételei? Milyen szerepe van ebben a gyülekezeti, családi és egyéni életnek? A zsidókérdés, a nemzetiségek stb.

Egy kísértéstől azonban itt óvakodnunk kell. És ez az, hogy mindent, ami körülöttünk és a világban történik, *teljesen* megmagyarázzunk. Mikor Kálvin a bűneset titkával foglalkozik, ezt írja: „Azoknak a dolgoknak, amiknek a tudása nekünk meg nem adatott, vagy amiket tudni nem szabad, *azoknak nem tudása bölcsesség, míg a tudásuk után való kívánczóság nem egyéb őrületség-nél.*” A predesztináció tárgyalásánál pedig óv attól, hogy mi szemtelen és istentelen vakmerőséggel próbáljuk Isten megközelíthetetlen titkait kikutatni. *Inkább tanuljuk meg megalázkodva és elcsüggedve az ő ítéletét félni, könyörületességet pedig csodálni*⁶ Rejtélyek, megmagyarázhatatlan titkok egész sereggel állanak ilyenkor elő. Miért sújtja a háború pusztítása a küzdő katonaság mellett a védtelen lakosok, asszonyok, öregek, gyermekek ezreit? Miért veszi el sokszor a család egyetlen támaszát, a jó édesapát, vagy reménységét, az egyetlen gyermeket? Miért vesznek el sokszor a legjobbak, legbecsületesebbek s maradnak életben azok, akik itthon csak botránkoztatják családjukat és a gyülekezetet? Miért túri Isten, hogy az egyháza tagjai, nagyrészt éppen a protestánsok egymás ellen forduljanak s Krisztus győzelmét pogány,

vagy éppen hitetlen népek szövetségében feltartóztassák? Miért nem szünteti meg hatalmával a vérontást, mint Krisztus a vihart a tengeren? Ezek a kérdések ott rágódnak a lelkek mélyén és sokszor feleletet várnak tőlünk. Nem volnánk igazi pásztorai népünknek, ha egyszerűen hitelenségnek minősítenénk az ilyen irányú gondolkozást. A Biblia és hitvallásaink segítségével *némi világosságot tudunk is deríteni a vívódó lelkekben.* De a legfőbb dolog az, hogy *maradjunk meg Isten országa és az üdvélet döntő tényeinek titokzatossága mellett.* Ha valamikor, most van ideje ezeknek az először érthetetlen, de később mindinkább megvilágosodó isteni intézkedéseknek mély üdvözítő értelmére rámutatni. A bűnesetből nemcsak az eredendő bűn következik, hanem a váltás is, Izsák feláldozása az Úr próbatétele volt, ami úgy az atyát, mint a fiút Isten iránti engedelmességre edzette. Jób szenvedése, a babiloni fogság tulajdonképpen fegyelmező intézkedések, a keresztthalál pedig az üdvösség forrása. Maradjunk meg a 25. zsoltár 10 versének kijelentése mellett: „Az Úrnak minden útja kegyelem és hűség azoknak, akik szövetségét és bizonyosságait megtartják.” Erre neveljük rá hívünket imádsággal, bőséges igehirdetéssel szeretettel.

Itt lépünk át aztán a *tettel, cselekedettel való bizonyágtétel* területére, „Minden időben szeret, aki igaz barát és testvérül születik a nyomorúság idejére” — mondja a Példabeszédek könyve (17: 17) Anyaszentegyházunk édesanyjai szeretete, nemzetépítő és megtartó munkássága, lelkipásztoraink, presbitereink változhatatlan hűsége, kifogyhatatlan segítő készsége ezekben a napokban kell, hogy leginkább megmutatkozzék. A terepet és munkaeszközöket, a segítség lehetőségeit nem kell bemutatnom. Ezeket mindenki jobban ismeri, mint én. Csak két dolgot szeretnék lelkipásztor testvéreimnek figyelmébe ajánlani. Egyik az, hogy külső, szociális tevékenységükkel is *Isten országának előmenetelét* szolgálják. S a megsegített lelkeket, épp mint Jézus a megtisztított bélpoklost (Lukács ev. 5: 12—14), még szorosabban igyekezzünk belekapcsolni a gyülekezeti életbe, a Krisztus közösségébe. A másik pedig az, hogy a szeretetmunka gyakorlása legyen összekötve komoly, *atyai fegyelmezéssel.* A háborús idők nemcsak az elmélyülésnek, de az elvadászásnak korszakai is. „Istenországának nagy vetőhálóját, gyalomját húzza most keresztül a világon az Úr” — mondja az idézett püspöki jelentés. Legyünk éberek, hogy a Sátán ne vágja bele sarlóját a mi vetésünkbe s ha valahol veszedelmet, kísértéseket látunk, ne feledkezzünk meg annak elhárításáról sem. Csak így leszünk méltók az Úr eljövendő nagy szabadítására, az igazságos béke ajándékára.

Dr. Nagy Géza.

A nemzeti és vallási nevelés szempontjai a református középiskolákban.

Az iskolázás a keresztyén művelődésben hosszú ideig a vallási szervezetek dolga volt. A XVIII. század folyamán, a felvilágosodás fellépésével kezdenek világi szempontok is térhódítani a nevelésben. Ekkor jönnek rá, hogy a nevelésnek, tanításnak a vallási célok mellett a földi életben nagy szerepe van. Ekkor kezdenek a világi tényezők is felfigyelni az iskola munkájára, elsősorban az állam. A megváltozott helyzetet legjobban Mária Terézia híres szavai fejezik ki: „Die Schule ist und bleibt ein Politikum.” Ettől kezdve az állam mélyen belenyúl a vallási, felekezeti iskolák életébe is. (L. Ratio Educationis.) Valójában azonban a XIX. század lesz az állami iskolázás kora. E kor emberének önmagáról és a világról való felfogását legjobban az állam testesíti meg. E felfogás szerint az állam, a közösségek, az egyén legfőbb célja az általános emberi tulajdonságok felszabadítása és kiművelése. Ez más szóval azt jelenti, hogy mindennek végső célja: az ember. Ezek az elvek érvényesülnek a század nevelésében is. Az iskola ennek a célnak érdekében igyekezett kifejleszteni a gyermek képességeit: az emberi határait igyekezett megközelíteni, mindenkét tökéletes „emberré” akart nevelni. A tökéletes ember ideálját ez a kor a görögségben és annak folytatásában, a római embertípusban találta meg. Ezért kedveztek ezek az idők minden újratörésük mellett annyira a görög és latin nyelv tanításának. Az „emberi” beállítottsággal együtt járt a kor hite a tudományok korlátlan erejében. A XIX. századot a tudomány századának szokás nevezni. Ez a kor vakon hitt abban, amit valaha a „felvilágosodott” Sokrates hirdetett, hogy a tudás a tökéletesedés útja. Az iskolai nevelésben is minél több s tökéletesebb tudásra törekedett, abban a hitben, hogy ha a tudás lámpáját adja az ifjak kezébe, azok maguktól is megtalálják a helyes, nekik legmegfelelőbb utat. Ezért gazdagodik meg úgy ebben az időben az iskolák ismerettára s szorul háttérbe a nevelés. A hitvallási iskolákról azért nem beszélünk külön, mert csekély eltéréssel azok is az állami tanterv és az általános felfogás szerint dolgoznak.

Általános emberi eszmények érdekében, tudós anyagközléssel végzett nevelés: mit eredményez ez? A legjobb esetben nagy-

műveltségű és széles látókörű embereket, akik a maguk külön útain igyekeznek elérni saját céljaikat. S az eredmény valóban ez is volt. A XIX. század az ember szempontjából az egyéniség kifejlődésének és érvényesülés lehetőségének, a liberalizmusnak az ideje. A közösséget egyének alkotják s a kornak közösségei azt tartották, hogy a legjobban művelt, egyéniségüket legtökéletesebben megvalósító egyedek adják a legjobb közösségeket. Ez volt az állam felfogása is.

Századunkra ez a felfogás gyökeresen megváltozik. A világháború, a nagy pokol fényénél meglátszott, hogy a fenti elgondolások nem mindig vezetnek jóra. Az általános emberi eszmények s az egyéniség erejébe vetett hit összeomlottak. Azonkívül az egyes államok, még a győztesek is, nyomorultak, megtépve kerültek ki a nagy világegyéből. A legtöbbször ebben az állapotában is fojtó hurkokat raktak a nyakára. Az általános emberi eszmékből kiábrándulva, erejük végső tartalékához, szinte ösztöneikhez, faji, nemzeti sajátágaikhoz kellett a népeknek visszanyúlni, hogy legyen mibe kapaszkodniuk, hogy fennmaradhassanak. Olaszországban ez a körülmény szülte a fasisztust, Németországban a nemzeti szocializmust s egyáltalán a nemzeti mozgalmakat. Támogatta ezt az átalakulást a nemzeteknek a XVIII. század végén meginduló s az egyéniség kifejlődésével párhuzamos öntudatosítási folyamata. Századunk 20-as éveire a nemzetek kényszerűségéből is, öntudatosan is felfedezik saját erőiket, s azt igyekeznek szívós munkával kifejteni és összefogni, mert az összeomlás után egy cél van: a fennmaradás. A világháború az állami keretek törékenységet is megmutatta, összetevőiből egy bizonyult szilárd magnak: a nemzet. Az új közösségi élet tehát e körül jegecesedik. Iskoláztatásunk ugyan továbbra is állami, de a cél: nemzeti. „A nemzetnevelés ma magyar sorskérdéssé lett. Új, egészségesebb és öntudatosabb magyar nemzedékre van szükségünk” — mondja a gimnáziumok Általános Utasítása (36. o.).

Ez megváltoztatja az iskolázás anyagát, módját, eszközeit és célját is. Az új közösségi életnek már nem kiváló, az általános emberi felső határait súroló egyénekre van szüksége, hanem a nemzet célját ismerő és annak magát fegyelmezetten alárendelő emberekre. „A gimnázium a nemzeti életben vezető szerepre hivatott értelmiség nevelését szolgáló iskola” — hangzik a legújabb Általános utasítás bevezetése elején (3. o.). Az új iskolában a nemzeti tantárgyak kerülnek előtérbe. A magyar nyelv és irodalom, magyar föld- és népismeret, hazai történelem. (Sajnos, Tantervünk e téren még óriási hiányokat mutat.) Még a többi tárgyat is, mint a klasszikus latint, vagy görögöt is, ezeknek a szempontoknak alárendelve kell tanítani. E tekintetben mi szerencsések vagyunk, mert a latin nyelv nemzeti művelődésünknek szerves részét alkotja, ahogy Beöthy Zsolt mondta, hosszú ideig „második anyanyelvünk” volt. A tárgyak átadásában sem tisztán az értelmi elsajátításon

van a hangsúly, hanem ezeken keresztül a nemzeti öntudatra és a nemzet céljainak szolgálatára való nevelés. Míg a XIX század elsősorban tanított, a mi korunk nevel. „Amíg a hivatali elődömtől kiadott részletes utasítások az emberalakításnak a tárgyi ismeretekhez fűződő lehetőségeit tárják fel, addig a mostani rendelettel életbelépő általános utasítások főleg azokat a szempontokat ismer tetik, amelyek a tantárgyi kereteken túlmenően irányíthatják az Ifjúság lélekformálását. ” (I. mű 4. o.) Míg a XIX században a tanítás természetesen az iskola falai között folyt le, a mai nevelés jórésze az iskola falain kívül, mintegy a nemzeti élet keretében, cserkészet, leventemozgalom, munkatáborok, stb. keretében folyik le. Legújabb nevelőink az egész nemzeti társadalmat nevelő közösségnek tekintik.

Az új embereszmény ezek következtében nem lesz talán olyan magas és széles műveltségű valaki, mint XIX. századbeli elődje volt, bár az új helyzet sem zárja ki a színvonalat, nem lesz ragyogó egyéniség, inkább típus, de a közösség céljaira használhatóbb lesz elődjénél. A nemzeti öntudaton túl ez a nevelés a fegyelmezettséget és a közös céloknak magát alárendelő önfeláldozást teszi a nemzedék tulajdonságára. A nemzeti közösség szempontjából az a haszna is megvan e nem tisztán műveltségi, hanem közösségi és célszerűségi szempontokra alapított nevelésnek, hogy megszünteti a tudós és nem tudós rétegek, osztályok közötti különbséget, mivel a nemzet minden tagját egy közös eszme odaadó szolgálatára neveli, ebben pedig nincs különbség tanultak és tanulatlanok között.

Mindnyájan tudjuk azonban, hogy sem a nemzet, sem az állam nem jelenti sem az egyénnek, sem a közösségnek végső értelmét és célját. Ahogy az egyén a maga létének az értelmét és rendeltetését egy közösségben találja meg, ugyanúgy egyén és közösség létének legvégső értelmét és összefoglalását Istenben leli. Isten a nagy Óceán, melybe minden ér, folyó beletorkollik.

A nevelésnek is e végső cél felé kell törekednie, ha teljes, befejezett és megalapozott munkát akar végezni. Ezzel az állami nevelés irányítói is tisztában vannak. Ezért pl. a középiskolai tanítás célját így állapítják meg: „A gimnázium célja az, hogy a tanulót vallásos alapon erkölcsös polgárrá nevelje. ” Ez azt jelenti, hogy az államnak is olyan emberekre van szüksége, akik tudnak magasabbra is nézni. Ezt a magasabbat a vallásos nevelés adja meg azzal, hogy elvezet Istenhez.

A vallásos nevelést elsőrendben a felekezeti iskolák szolgálják. A vallásos nevelés célja: a tanulót elvezetni Istenhez. Az Istenhez vezető utat azonban a különböző felekezetek különféle képen jelölik meg életünk térképében

Nézzük most vallásunknak, a református vallásnak Kálvin János által a Biblia útmutatása alapján kijelölt útját. Induljunk ki vallásunk két sarkalatos tételéből: 1. az igaz ember hit által Isten ingyen kegyelméből idvezül, 2. a hitnek mértéke az Ige. Ezeken a

tételeken kell alapulni a református nevelésügynek is. A tanítási anyag szempontjából ez azt jelenti, hogy a tudományt nem önmagáért kell elsajátítanunk és művelnünk, és nem a magunk javára, hanem „Soli Deo Gloria”, egyedül Isten dicsőségére, továbbá mint tanítási anyag is, nagy helyet foglal el az Igének a közvetlen megismerése, a biblia tanulmányozása. Nevelési eljárás szempontjából a nevelő ez alaptételeink szerint való életre igyekszik ránevelni növendékét, mégpedig annak a mélységes viszonynak és kapcsolatnak az alapján, amelyet Pál fejezett ki Timotheushoz írott levele bevezetésében: „Pál Jézus Krisztusnak apostola, a mi megtartó Istenünknek és a Jézus Krisztusnak a mi reménységünknek rendelése szerint, Timotheusnak *az én igaz fiamnak a hitben.*” Tehát a nevelő azt a boldog odaadást igyekszik átadni tanítványainak, mely őt tiszta és feltétlen meggyőződésből Isten rendelése iránt eltölti. A maga lelkét származtatja rá, éleszti újjá benne, teszi az ifjút lelke gyermekévé. Ez a nevelés is inkább típusos, mint egyéni, mert célja nem én vagyok, külön egyéniségem kifejlesztése, hanem a legnagyobb közösségre való nevelés, amelyben mindnyájan benne élünk, Isten. Milyen lesz ez az embertípus? Az eleve elrendeltség meggyőződéséből folyó erkölcsi önállóságot tükröző s az Isten iránt érzett végtelen hálától áthatott ember, aki ezek folytán önkéntesen rendeli alá magát az ő akaratának. Birtokában lesz ez az ember ennél fogva a legnagyobb és hozzánk legmértőbb ajándéknak, a szabadságnak, ami azt jelenti, hogy mivel Istennek ajándékozta életét, szabad lesz a világgal és e világ ezernyi rabságaival szemben. Egy urat vállal önként, s milliótól megszabadul. Milyen más ez a fajta szabadság, mint az egyéniség-elűlésből következő önérvényesülés szabadsága!

Egész református történeti életünk, a nagy református személyiségek példája mutatja, hogy milyen egészen más és milyen nagyszerű teremtető erő ez az életforma.

Ez a predestinatio hitében gyökerező hivatástudat és felelősségérzet kell, hogy éljen minden református nevelőben és növendékében, s ez kell segítse, hogy talentumait erősítse, kiteljesítse és kell, hogy képessé tegye arra, hogy a világi rend szolgálatában a hatalmát eszközözzék, állását őrhelynek tekintse, munkájáért akármi is legyen, az életével feleljen, és szigorú kötelességérzése már jó korán határt szabjon önzésének s egyéni érvényesülési vágyának.

Nincs különbség a feladatok között, fogja vallani az ilyen ember, minden megbízatás egyformán fontos és egyformán Istentől jön. Isten nem rangot adott, hanem teendőket mindnyájunknak. Ez a felfogás demokratikus szellemet kölcsönöz a református embernek. Ime, a demokrácia nem jelent okvetlenül liberalizmust és fordítva sem. De a demokrácia fogalmában nem csak a rang, magunk felemelésének és mások lenézésének fogalma nincsen benne, hanem van pozitív tartalma is, ami azt jelenti a református iskolák szempontjából, hogy akinek Isten talentumot adott, azt fel kell

keresnünk, és fel kell emelnünk oda, hogy képességeit minél tökéletesebben kifejthesse. A református iskoláknak nem szabad tehát egyes tehetősebb társadalmi osztályok iskolájává lenni, hanem a tehetségesek iskolájává, az Istentől adott talentumok kutatójává és kifejlesztőjévé kell válniuk. Vagyis a református iskolának bele kell nyúlnia minden társadalmi osztályba, hogy onnan az arra valókat kiemelje s tehetségüket Isten dicsőségére kiképezze. Ezt a kötelességüket a református iskolák mindenkor teljesítették is, s ma is előljárnak teljesítésében.

Ez az embertípus a nemzet, az államközösség életét sem az egyéni érvényesülés terének, hanem az áldozatos munka és az Isten dicsőségére való szolgálat mezejének tekinti. Odaadó fegyelemre nevelt egyéniségével jobban bele tud illeszkedni egy nemzet nagy céljainak szolgálatába, mindenkit Isten eszközének tekintő felfogásával mélységesen szolgálja a nemzeti összetartozás érzését és tiszta hitével megszenteli annak életét. Ime a bizonyíték: a felekezeti, illetve vallásos nevelés közbenső értelemmel nélkülözhetetlen és igen fontos tényező a nemzeti nevelés szempontjából is. Vallásunk útjának követésével lehetünk igazán jó hazafiak is.

Dr. Tóth Béla.

A gyermek hazudik.

(Vázlat.)

*Előadás a kolozsvári református nőszövetség által rendezett
népművelési előadássorozat keretében.*

I.

A régi Nagy Péter-féle konfirmációi káté első kérdése ez volt: Hány részből áll az ember? Felelet: Az ember két részből áll. U. m.: testből és lélekből.

Mivel a gyermek is éppen olyan teremtménye a jó Istennek, mint mi felnőttek, tehát ő neki is van teste és lelke. Tekintettel arra, hogy a hazugság tényének megállapítása lelki kérdés, foglalkoznunk kell a gyermek lelkivilágával.

A gyermeki lélek nézetem szerint egy olyan egyszerű és finoman játszó hangszer, amelynek olyan finom membránja van, hogy a legkisebb rezgésre is úgy reagál, az érzéseknek annyiféle változatát szolgáltatja, hogy a hozzá nem értő nevelőt igen gyakran tévedésbe ejtetheti. Ez okozza aztán az életünkben gyakran tapasztalható, elneveltnek nevezett szerencsétlen gyermekek elesettségét.

A gyermek életében a következő állomásokat különböztethetjük meg:

3 éves korig a szülői házban részesül nevelésben;

3—6 éves korig a szülői házban és az óvodában;

6—10 éves korig otthon és az elemi iskolában;

10 éves kortól a középiskolai nevelés is csatlakozik az otthon neveléséhez.

A gyermekek körülbelül hat éves korukig nem rendelkeznek elég öntudattal, a későbbi korban már kezdenek öntudatra ébredni, míg a középiskolában minden, a hazugságba vágó mondásaikat öntudatosnak lehet és kell minősíteni.

Most már vizsgáljuk meg, mikor és milyen esetekben szokott a gyermek hazudni, milyen körülmények között teszi és teheti azt és mikor engedhető meg az, hogy hazudjon.

Akkor, amikor a gyermek olyan kicsi, hogy alig beszél és máris az igazsággal ellenkező dolgot mond nekünk, nem szabad mosolyogni felette vagy esetleg mulatni rajta, hanem már akkor, a kis gyermekhez illően kell ítéletet gyakorolni felette és azonnal reá kell világítani az ő szája íze szerint e csúfnak minősítendő tényre. Nem szabad soha abba a meg nem engedhető hibába esni, hogy egy jót mulassunk a kis gyermek föllentésén és azt örömmel elújságoljuk másnak, ugyanakkor pedig a kis gyermekkel szemben elhallgassuk a megfelelő figyelmeztető szót. Ezek a

tények rendszerint az „öntudatlan” kornak nevezhető időben szoktak előfordulni. Akkor, amikor a kis gyermekre azt szokták mondani, hogy olyan, mint „egy angyal” Már pedig az öntudatlanul hazudó gyermek sem hasonlítható az akkor elképzelt angyalhoz, hanem inkább az ördöghöz.

Az elemi iskolába való járás már több okot és módot ad a gyermeknek az igaztalan mondásra. Annyi helye és módja van annak, hogy hirtelen nem is jut az ember eszébe.

Azért egy párat megemlítek. Felvigyázó a gyermek. Lärmáznak az osztálytársak. „Jön a tanító úr!” — kiáltja. A tanító úr persze még nem jön. A felvigyázó a célját elérte, mert ha nem is hosszú ideig, de csend lett. Az igaz, hogy erre egy pár értelmesebb gyermek ezt megjegyzi magának és mások hiába kiáltja nekik ugyanazt, nem hiszik el még akkor sem, ha valóban jön a tanító úr. Miért? Azon egyszerű oknál fogva, hogy az az egy pár gyermek „hazugnak” ismeri az *osztály érdekében hazudozó* felvigyázót. Így lehet az esetleges igaz gyermekből átmenetileg hazug gyermek. Ez ugyanis nem azt jelenti, hogy hazug vagy hazudozó egyénnel állunk szemben, hanem „a cél szentesíti az eszközt” elvét igyekszik alkalmazni a delikvens. Ez nem veszélyes eset. Ilyen nagyon gyakran fordul elő.

Van aztán olyan, aki *szükség szerint* hazudik. Tehát nem állandóan, hanem akkor, amikor kell és úgy jönnek ki jobban.

Nagy baj van az osztályban. Súlyos ablaktörések történtek. A kár elég tetemes összegre rug. Nem akad gazdája. Alig egy kis idő múlva kiderülnek a tettesek. A legnagyobb hangú, a vezér konokul tagad és hazudik. Érthetőnek látszik, mert az apa otthon végtelen szigorú, talán életévei játszik, annyira fél, nem is az iskolai, hanem az otthoni következményektől. Mit tegyen egyebet, mint kitart eredeti álláspontja mellett és dacára a résztvevő tanuk egybehangzó vallomásának, ártatlanságát hangoztatja. A tanító szinte tehetetlenül, kezét ökölbe szorítva gondolkozik teendők felett. Akkor, mint a napos égből a villám jelentkezik egy a sok közül, aki azt vallja, hogy a gyanúsított nem hibás mert ő volt az okozója az egésznek és a kárt meg is fizeti.

Ime két gyermektípus. Az egyik hazudik, hogy a bőrét mentse, a másik pedig füllent, hogy az embertársán segítsen.

Nagyon gyakoriak a lényegtelennek látszó kicsinyes füllentések, aminek elmaradása esetén sem volnának komolyabb következményei a gyermekre nézve. Ilyenek például azok, amikor azt állítják, hogy nem voltak moziban, színházban, pedig a tanító ott látta őket. Nem vett füzetet vagy ceruzát, mert az üzlet nem volt nyitva, pedig elfelejtett vásárolni, vagy pénzt kérni reá, esetleg kíváncsiságból otthon maradt, mert vendégek voltak ott.

Súlyosabb eset az, amikor hazugságát papírra veti. Egy-egy templomban való jelenlétet aláírás hamisításával igyekszik igazolni.

Van aztán olyan eset is, amikor úgy sarokba van szorítva a legjobb gyermek is, hogy előtte leng képzeletben az írás, hogy

„hazugsággal senki sem segít magán” és mégis hazudik.

Ev vége felé közeledünk már. Az általános ismétlésnek vége. Az osztályvezető kijelentette, hogy a következő órán, aki óhajtja, megszerezheti a mindenki által szeretett egyest, úgy, hogy az eltanult anyag felkérdezése után azonnal megkapja a beígért jegyet. Nagy a készülődés. Mindenki azt hiszi és azt állítja, hogy lelkiismeretesen felkészült a nagy és nemes versenyre. Bizony akad olyan is, aki egy pár leckét nem vett át, bízik a vak szerencséjében is. Bátran kiáll a felelők közé. Minden leckét átvettél? — hallszik az első kérdés. Csak természetes, hogy igenlő a válasz. Alig egy pár kérdés után felelet helyett remegve szól, hogy csak éppen ezt az egyet nem tanulta meg, de a többit igen. Csak természetes, hogy ilyenkor az egyes elrepül és tanulságul szolgál a jövőre nézve.

A haraggal úgy állunk, hogy van, amikor kell és szükséges haragudni. Ezt a haragot szent haragnak hívjuk. Maga Jézus is haragudott akkor, amikor nem engedték hozzá a gyermekeket, amikor a kufárokat kiűzte a templomból, haragudott, amikor meghallotta, hogy a szerencsétlent, az elhagyottat bántalmazták, amikor a beteget nem akarták meggyógyítani, mert szombat volt, amikor nem pártolták az özvegyet, az árvát stb. Ebből nyilván az következik, hogy nekünk is szabad ilyen esetekben haragudni, sőt kell is

Igy vagyunk a hazugsággal is. Sokszor úgy látszik, hogy van úgynevezett *szent hazugság* is, amikor kell, szükséges és elkerülhetetlen a hazugság. Akkor, amikor nem mi rólunk van szó, amikor nem a mi érdekeinket képviseljük, amikor egy nemes és szent cél kívánja tőlünk vagy gyermekeinktől a hazugságot, amelyet nyilván nevezhetünk szent hazugságnak. Ez a hazugság, ha gyermekkorban nem, de a későbbi időkben látszólag soknak kell és szent ügyet szolgál vele.

Ez a hazugság az, amikor az ellenséget félre kell vezetni, amikor olyat kell hazudni nekik, hogy ez által pótolhatatlan értékeket, hazát mentünk meg, sok ember élete forog kockán és mi vagyunk odaállítva ennek a megmentésére. Ez az, amikor az ellenséggel szemtől szembe állunk és ő azt állítja éppen, ami nem igaz és mi igazat adunk neki csak azért, hogy ezáltal is szolgáljuk az életet adó hazát, a testvéri közösséget és Krisztust. Ez a hazugság azonban éppúgy Isten ítélete alatt áll, mint a többi.

Ez a szent hazugság jelentkezik az előbb felsoroltak mellett különösen a középiskolásoknál, akik hajlandók és kaphatók az ilyen hazugságra, amit, ha nem is engedhet meg a pedagógia, de a nemzeti érzés diktál, az érzés követel, és a józan ész végrehajt.

Íme egy csokorba szedve a gyermeki hazugság különféleségei:

1. Vannak a kicsiny korban, vagy a későbbi időben olyanok, akik úgy füllentenek, hogy észre sem veszik és nem tulajdonítanak neki semmit.

2. Azután azok következnek, akik a mások érdekében önzetlenül hazudnak.

3. Ezek után azok következnek, akiket a szükség késztet a hazudozásra.

4. Azok következnek, akik végső esetben árulják el, hogy hazudtak.

5. Utolsóelőttiek a megrögzött hazudozók és

6. végül azok, akik a szent hazugságra vállalkoznak.

Hogy egyesek éppen úgy, mint a gyermekek hazudnak, ezen nem lepődhetik meg senki, hiszen szinte naponként mondjuk a bűnvalló imában: „Bűnben fogantatva, hajlandók vagyunk minden rosszra, soha meg nem szününk áthágni szent rendelkezéseidet. " Ez sok mindent megmagyaráz, többek között azt is, hogy miért hazudik már az öntudatlan gyermek.

Régebben is baj volt úgy a gyermekekkel, mint az idősebbekkel, mert a tízparancsolat egyike így szól: „Hamis tanúbizonyságot ne tégy!" Ez tehát magába foglalja azt is, hogy ne hazudj. Ne rágalmazd a felebarátodat, ne gondold róla rosszat és mindig csak az igazat mondd neki. Az emberek és a gyermekek romlásáért volt szükség arra, hogy maga Jézus foglalkozzon a gyermekekkel. Azért volt szükség arra az új parancsra, melyet Jézus maga adott ki: új parancsolatot adok néktek, hogy egymást szeressétek. Vagy az a másik, amelyet olyan jói tudunk: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Maga Péter is egy órán belül háromszor „tagadta meg" a Mestert.

Éppen azért tehát nem olyan kétségbeejtő a mai helyzet, amikor esetleges gyermeki füllentésekről hallunk. Inkább vizsgáljuk meg azt, hogy hogyan tudunk segíteni rajta.

Az első esetben amikor még a kicsi, öntudatlan gyermekkel állunk szemben, nem nehéz cselekedni, mert ahogy megérti a gyermek, hogy mi a jó és mi a rossz, úgy megérti azt is, hogy mi az az igazság és mi az a hazugság. A fontos csak az, hogy a füllentés elkövetése pillanatában csapjunk le, miként azt a prédára leső héjja teszi a tavaszi napsütésben.

Akkor pedig, amikor a gyermek öntudatra ébredt annyira, hogy tudatosan hazudik, elő kell venni a legnagyobb fegyvert, amit úgy hívnak, hogy szeretet és addig és úgy kell forgatni, hogy a gyermek meglepődve lássa be a helytelen uton való járását.

A gyermeki hazugság elkövetése alkalmával mindig jön és adódik olyan momentum, ami segítségünkre jön, úgy, hogy a gyermeki lelket az igazmondásra fogékonyra tudjuk tenni. Különösen jó uzus az őszinteségre való nevelésre, ha úgy bánunk a gyermekkel, hogy bennünk ne csak a nevelőt, hanem a barátot is lássa. Igen fontos, hogy ne féljen tőlünk. Ezt úgy tudjuk elérni, ha minden kicsi dologért nem vesszük elő a sarokba rejtett veszszőt vagy nadrágszíjat. Ha kárt tesz és bevallja, lássuk be, hogy velünk is előfordulhat, hogy tányért, poharat vagy ablakot törjünk és inkább magyarázzuk meg neki, hogy milyen nagyértékű kárt

csinált, mennyi sót, petróleumot, cernát stb. kísértékű árut lehet venni az okozott kár nagyságával.

Nagyon vigyázzunk arra is, ha bármilyen csintalanság, rossz-szág alkalmával őszintén elmondja tettét, nehogy úgy büntessük, mintha hazudott volna, sőt ha nem nagy a véték, az igazmondás jutalmazásáért — habár keresztyéni szemszögből nézve ezért jutalom nem jár — ne is büntessük meg. Ezen cselekedetünk nem marad eredmény nélkül és megtermi az állandó igazmondásban a gyümölcsét.

Nehezebb a feladatunk a megrögzött hazudozóval szemben. Itt az első és igen fontos teendő az állandó és szünetnélküli ellenőrzés. Minden mondás ellenőrzése. Minden cselekedet átvizsgálása. Az állandó fékentartás, a rossz társaságtól való távoltartás. Ilyeneknél bátran előveheti az édesapa és az édesanya az eléggé drasztikusnak nevezhető fenyítési eszközt, amit tilt a pedagógia. Igaz, sokszor nagyon fájdalmas lehet, de a gyermek érdeke azt kívánja nemcsak az ő szempontjából, hanem a család szempontjából is.

Nevelni kell tehát a hazugság csoportjába tartozó félrevezetésre a gyermekeket úgy, hogy azért meg tudja különböztetni ezt a félrevezetést attól a káros hazugságtól. Meg kell magyaráz-zuk neki, mit és mennyi kárt tud csinálni egy áruló, hitehagyott fráter. Lakat a szájra — ez a jelszó az ellenséggel szemben, ne-hogy eladjuk saját magunkat.

A hazudozás ellen küzdeni nemcsak annak a feladata, aki-nek gyermeket adott az Isten, hanem mindenki, aki csak egy ki-csit is szereti a gyermeket és magyarnak érzi magát. Ne felejt-sük el, hogy a hazudozás első lépés a bűnözés felé. Ezt rendszerint követni szokta a hamisítás, csalás, sikkasztás, betörés, rablás, gyilkosság. Ha azt akarom, hogy ne fajuljon azzá a hazugság, harcolok ellene minden rendelkezésemre álló módon és eszközzel.

Ezt így kívánja az egyén, a család, a társadalom, az egyház és az állam érdeke egyaránt.

Mi, a neveléssel foglalkozók, érezzük ennek nagy szükség-ségét, különösen ma, a második népvándorlás korában, amikor csak úgy jönnek mennek az emberek és közelről szemlélhetjük az emberek különféleségét, gondolkozásmódját, érzését.

Foglalkozunk tehát gyermekeinkkel úgy, hogy a szereteten keresztül vegye észre azt az őszinte érzést, amely elég ahhoz, hogy őt is csak az igazmondásra serkentse és arra készítve nevelje I

Kovács Lajos.

Gyakorlati tanítások.

A honvédelem fejlődése.

(Alkalmi tanítás IV—VIII. osztályokban.)

E tanítás megírására az készítetett, hogy a mi gyermekeink, dacára, hogy tanulnak történelmet, annak megtanulása által még nem kaptak egy olyan átfogó képet, amin keresztül lássák annak a honvédségnek történetét, amelynek keretében szolgál az apja, bátyja vagy sógora. Meg kell ismernie annak a honvédségnek a történetét, amelynek keretében idővel ő is szolgálni fog.

Már majdnem két éve annak, hogy viszontláthatjuk, így hát itt az ideje és illő is, hogy közelebbről megismerjük őket.

Nem az a célom, hogy száraz adatokat adjak, vagy hadfelszerelési tárgyakat leírjak, vagy egyes technikai fogalmak útvesztőjébe jussak, hanem élő, küzdő, harcos magyarokat lásson a gyermek maga előtt. Vitéz magyarokat, katonás fegyelmezésű hős daliákat, akik ősi virtussal harcolnak az ősi juss védelmében, rettegett bátorsággal küzdenek a harcmezőn, de a küzdelem forratagában is lovagias ellenfelek, a csata végeztével pedig melegszívű bajtársak az ellenséggel szemben.

Széchenyi azt mondta, hogy: "Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók!" Ennek beigazolása is az egyik cél.

A tanítás rövid gondolata:

Kapcsoló ismételtes. Hazánk térképének nézegetése. Néhány város, helység, szoros, folyó történeti nevezetességének felemlítése.

Hangulatkeltés. 1939 március 15 én megindul a hathetes magyar csapat, hogy visszaszerezze Kárpátalját. (Térképszemlélet.) Ezeréves határ. A történelmünk ezer évre nyulik vissza.

Célkitűzés. Elmondom nektek a magyar katona ezer éves történetét.

(Nevelői cél: Legyünk büszkék a mi honvédeinkre és ápoljuk a hősök emlékét szívünkben lelkünkben)

Tárgyalás. — *Honvédelmünk fejlődése, a) Ősmagyarok és fejedelmek* korában minden férfi katona volt.

b) Árpádházi királyok alatt: királyi hadsereg, nemzeti hadsereg, várkatonaság.

c) Anjouk alatt: bandériális hadsereg, tiszti bandériumok. (Lovagi élet). Zsigmond: telekkatonaság.

d) Hunyadi János, Mátyás király: zsoldos hadsereg, állandó zsoldos hadsereg.

e) f) Mohácsi tragédia okai: nincs se zsoldos, se állandó zsoldos hadsereg.

AZ UT

g) Várháborúk kora: vitézi tettek.

h) III. Károly: állandó rendes hadsereg. (Német katonafogdosás, 10—15 évi katonáskodás.)

i) Önkéntes honvédség. (Honvéd szó eredete.) 1848.

j) Általános hadkötelezettség. 1867. (Közös osztrák és magyar honvédség)

k) Trianoni hadsereg. l) Mai honvédsereg.

Befejezés. Begyakorlás, elmélyítés, a táblára felírt vezérszavak alapján.

Koncentráció: Fogalmazásból: Kit kövessék én a hazaszeretemben? Olvasásból: A honvédelem c. olvasmány.

Szemléltető eszközök: Magyarország politikai térképe. Több magyar katonai viseletet ábrázoló kép. Újságok képes melléklete.

A tanítás tervezete:

Bevezetés. — *Kapcsoló ismételés:* Mi van a kezemben? Melyik ország képe ez? Miért drága ez a föld nekünk magyaroknak? Ki szerezte? Verecke. Munkács. Pusztaszer. Eger. Arad. Világos. Buda vára. Maros. Tisza. Miről nevezetesek ezek a helyek? Daloljuk el e szép ország dalát!

Hangulatkeltés: Március 15 ét miért ünnepeljük? 1939 március 15 én a 6 hetes magyar honvédcsoport indult el, hogy visszafoglalja Kárpátalját. Találkozás az 1000 éves magyar határon. (Képszemlélet.) Mit éreztek ott a magyar és lengyel katonák? Hát a két testvér nemzet? Mit éreztetek ti? Legjobban szerettem olvasgatni és tanulni a magyar nép történetét. Azokban a napokban is folyton ezt tettem. Március 15 e éjszakáján hosszú és gyönyörű szép álmot láttam. Katonákról, hős magyar vitézekről álmodtam. Szeretnétek, ha elmesélném nektek az én szép álmomat?

Célkitűzés:

Tárgyi cél: Elmondom nektek a magyar honvédek ezeréves történetét.

Nevelői cél: Legyünk büszkék a mi honvédeinkre és ápoljuk a hősök emlékét szívünkben, lelkünkben.

Tárgyalás. — a) *Hol volt az őshaza?* Foglalkozásuk mi volt? Életmódjuk. Mint pásztornép, hogy őrizték nyájait? (Lóháton, szilaj pásztorkodás.) Nagyszerű lovasok voltak, lóháton harcoltak. Mint a szélvész úgy nyargaltak. Ha ellenség ütött tanyáikra, vagy vándoroltak, minden férfi harcolt. Honfoglaló Árpád idejében ez a lovas magyar nép már kifejlett hadrendszerral harcolt, volt haditanács, törzsek szerinti hadrend, előőrs, oldal- és hátvédő tartalék csapat.

Harcmodoruk: támadás, hirtelen visszafordulás, rajtaütés és bekerítés. Ez volt a hadicsel. A kalandozásokor is ezzel csalták törbe az ellenséget. Fegyvereik: nyíl, buzogány, paizs és kard. De nem voltak vérengzők. Bátrak, vitézek a harcban, és a nőkkel, gyerekekkel gyöngédek. Mindenütt félték, rettegték és tisztelték a magyar lovas harcosokat. Még az imádságaikba is belefoglalták a

szomszédos népek: „*Magyarok nyflaitól ments meg Uram minket!*”
Felirom: *A fejedelmek kordban minden férfi harcos volt?*

b) *Árpídházi királyok alatt.* — Ki volt az első magyar király? Ki verte ki a kunokat? Ki csatolta Horvátországot és Dalmáciát hazánkhoz? Ki volt az első és második honalapító? Volt-e hadserege, katonája Istvánnak, Lászlónak és a többi árpídházi királyoknak? István király hányféle hadsereget szervezett? — (Királyi hadsereg, nemzeti hadsereg). — Béke idején a királyi hadsereg a királyi várakban és a királyi birtokon élt, művelte a földet. A király bármikor fegyverbe szólíthatta őket. A nemzeti hadsereg a vármegyék nemeseiből és a papokból állott. Ezek csak akkor állottak fegyverbe, ha külső ellenség fenyegette őket. Ezzel a kétféle hadsereggel nemcsak megvédték az ország területét, de gyarapították is azt. — (László, Kálmán). — Minek köszönhattuk ezt? — (Erős, bátor, vitéz és fegyelmezett hadseregnek).

Milyen nép volt a kun? — (Pogány), — Hát a magyar? — (Keresztyén) — Az elfogott kunokat lemészárolták, megölték? Mit tett László? Hát ha te lettél volna a király, hogy cselekedtélt volna? A kunok letelepítése. Kegyetlen, vad volt tehát a magyar harcos az ellenséggel szemben? Mire mutat László király ezen intézkedése? — (Nem bosszúálló, megbocsátó, bölcs a béke idején).

Mikor volt a tatárjárás? — (1241.) — Győzött ott a magyar sereg? Vajon miért nem? Mi volt az oka? — (Gyenge királyok, pártoskodó főurak, gyenge hadsereg). — Ennek mi a következménye? — (Csatavesztés, pusztulás, vereség a csatában). — Mit rendelt el IV. Béla a tatárulás után? — (Várak építése). — Itt szervezte ő a várkatonaságot.

Táblára felirom: *Nemzeti és királyi hadsereg. Fegyver: dárda, buzogány. Keresztes hadak vezére.*

c) *Banderiális hadsereg.* — Ki volt az első király az Anjou házból? — (Róbert Károly, s ennek fia Nagy Lajos). — Milyen katonaságot szervezett Nagy Lajos? Elég volt a régi királyi és nemzeti hadsereg? — (Bandériumokat szervezett). — Ki tudja hogyan? — (1 bandérium 400 katona, 1 zászlóalj 50 ember). — Nagy Lajos ösztönzése főurak, főpapok nemes versengése, — (Aki 50 katonát szerel fel, maga vezetheti a csatába) — Tiszti bandériumok felállítása. (Csak nemesekből állott). — Lovagi élet, lovagi torna és játékok. — (Nemes apród, lovaggáütés, ma vitézzéavatás). — Milyen hadsereg lehetett? — (Nagy, erős, harcos, vitéz). — Gyermekkorától kezdve katonás nevelésben részesült. Páros viadatok. Az első vitéz maga a király. Mindenki őt követi.

Milyen volt az ország területe Nagy Lajos idejében? — (Legnagyobb) — Mit mond a költő erről a korról? (*"Nagy volt hazánk a magyar..."*) — Mivel érte el ezt a szép eredményt? — (Vitézségével, bátorságával, önfeláldozó hazaszeretetével). — A vitéz és erős hadseregnek köszönhette, hogy a lengyel nép is királlyá választotta.

Utóda Zsigmond király szervezte a telekkatonaságot. Minden

33 jobbágytelek után köteles a földesúr egy jól felszerelt katonát kiállítani. Zsigmond király idejében kezdték használni a puskaport is a háborúkban, ezért ő szervezte meg a tűzérséget. Zsigmond idejében már nagyon híres katona volt a magyar huszár.

d) Zsoldos hadsereg, állandó zsoldos hadsereg.

Hunyadi János lett Magyarország kormányzója. A fiatal királyok — Albert, Ulászló — gyengék voltak. Nem volt erős hadseregünk. A főurak, nemesek nem akartak harcolni. Pedig nagy, erős ellenség fenyegette hazánkat I — (A török). — De Isten nekünk adta Hunyadi.

Mit tudtok róla? — (Rövid beszámolás). — Igen sokszor a maga pénzéből fogadott katonákat, zsoldot fizetett. Ez volt a zsoldos hadsereg. Kiváló, világhírű hadvezér volt Hunyadi. Hűséges társával, Kapisztrán Jánossal toborzott össze kis, u. n. paraszti sereget. Hunyadi mint hadvezér, katonái mint vitézek és hősök, megverték a roppant török sereget. — (Nándorfehérvári diadal, déli harangszó, Dugovics Titusz, Kemény Simon példái.)

Fia Mátyás még tovább szervezte a magyar hadsereget. Vitéz harcosainak jórészt béke idején is fegyverben tartotta, állandóan gyakoroltak a puskákkal és ágyúkkal. Nagy fegyvergyakorlatokat tartottak, hogy a harcászatot jól begyakorolják. Ez volt a híres fekete sereg. Mátyás minden egyes katonája fekete posztóból készült katonai egyenruhát viselt.

A vezérek: Kinizsi és társai, a nagy katona király vezetésével olyan tiszteletet szereztek a magyar katonának, hogy távoli országokból jöttek hozzánk idegen hadseregek tisztjei, hogy haditudományt szerezzenek, harcászati gyakorlatokat, fogásokat sajátítsanak el a magyar tisztek és katonák táborában. Mátyás idejében egész Európában csak Magyarországon volt még állandó hadsereg.

Felírom a táblára: *Zsoldos hadsereg, állandó zsoldos hadsereg.*

e) Mohácsi tragédia, várháborúk.

Mátyás halála után meggyengült, egyre gyengült a magyar hadsereg. Fiatal, gyermekkirályok, pártoskodó főurak nem törődnek a híres fekete sereggel. Feloszlott. Szétszéledtek Mátyás híres vitézei. Pártoskodás, egyenetlenkedés, széthúzás átka ült a nemzeten.

Lehet boldog, nagy, hatalmas az ilyen ország és annak népe? Mi lett ennek a következménye? — (Mohács és a 150 éves török uralom).

De még ebben a szomorú időben is akadtak magyar hősök, magyar vitézek, magyar daliák. Halálig védtek egy-egy várat, maroknyi büszke magyar sereg vert tönkre sokezres török csapatot. Néhány száz halálraszánt hős tartóztatott fel, vert széjjel gőgös, lófarkas török sereget. Dobó István, Szondy György, Losonczy és Zrinyi példái azt mutatják minden magyar vitéznek: Legyetek ti is ilyenek, minket kövessetek! De figyelmeztetés is minden idegennek: Ne bántsd a magyart!

f) Állandó rendes hadsereg.

Százötven éven át a török rabolt, harácsolt az országban. Tehette, mert nem volt erőskezű király. Királyaink német származásúak voltak, nem fájl nekik országunk pusztulása. Sokszor saját királyai ellen harcolt a magyar nép és magyar katona. Bocskay, Bethlen és Rákóczi György szegény hajdúi, a köznemesekből és jobbágyokból lett híres magyar katonák itt is, ott is meg megkergették, el elűzték az osztrák császár vasas németjeit és a rabló török csordákat.

A bécsi, nikolsburgi és a linzi béke a magyar fegyverek erejét hirdetik, Budavár felszabadítása a magyar katona hősi tetteiről beszél. II. Rákóczi Ferenc, a nagyságos kuruc fejedelem hajduiból lett híres kuruc vitézei olyan sok és véres csatákban verték meg a büszke császári sereget, hogy e haditettek is minden szónál ékebben hirdetik a magyar katona haza és szabadságszeretetét.

A szatmári békekötés után III. Károly állandó hadsereget szervezett királyi paranccsal és császári rendelettel. A szegény magyar fiúkat erőszakkal kellett összefogdosni katonáknak. Etetés, itatás, hazug ígérgetések és kötéllal való fogdosás lett a magyar fiúk osztályrésze. Nem csoda, hiszen más országokba vitték őket 12—15 évig katonáskodásra idegen népek, idegen szokások, idegen nyelv és idegen érdekek szolgálatába.

De a katonás szellem, a hősi vitézség és bátorság még itt sem tudta magát megtagadni. Az idegen országokért és hatalmakért vívott harcokban is kiválik a magyar katona rátermettsége a katonai életre. Mária Terézia királynő magyar testőrségét egész Bécs bámulta. (Képszemlélet.)

A napoleoni háborúk idején a Pálffy és Nádasdy vezérlete alatt harcoló huszárok szereztek dicsőséget, hírnevet a magyar katona névnek. A nagy francia császár, Napoleon, így kiáltott fel bámulatában: „Ha magyar huszáraim lettek volna, meghódítottam volna az egész világot.”

g) Önkéntes honvédsereg.

Gyerekek, a magyar katona ilyen vitézül harcolt, így kitüntette magát az osztrák hadseregben is, amikor másért ontotta a véré. De 1848-ban nagyot fordult a világ kereke. Március 15 én kivittuk szabadságunkat, még pedig vér nélkül.

De az osztrák császár és magyar király nagyon hamar megbánta, hogy a magyar nép szabadságban éljen öntudatos, szabad életet. Ránk uszította az oláhokat, szerbeket és horvátokat.

A magyar nép mindig szabadságszerető és törvénytisztelő nép volt. Nem engedett hát szabadságából semmit S azt kész volt fegyverrel megvédeni. De nem volt magyar hadsereg, nem volt fegyver.

Most megtörtént a nagy csoda. Kossuth, a lánglelkű szónok varázslatos, búfbajos szavára, amikor diadalmas, toborzó útján

önvédelmi harcra szólította fel a haza fiait, napok és hetek alatt hatalmas magyar sereg nőtt ki az ősi magyar földből. Mint a költő zengte: „*Csodálatos ifjú sereg, mely nem tudni hogyan támadt...*”

Most nem kellett fogni, csábítani a magyar apákat, ifjakat. Most mutatta meg igazán a magyar nép, hogy az Úristen is katonának teremtette. A szabadságért, az ősi rögéért, a szebb, szabad magyar jövőért öreg és fiatal, nagyapák és unokák indultak harcba. Minden férfi és nő szívét lángra lobbantotta a szabadság szikrája.

Megszenvedett a magyar hadsereg, lett neve a magyar katonának: *honvéd*. A kicsi magyar gyermek így faggatta apját: „*Kik voltak a honvédek, jó apám?*” A váci, isaszegi, nagysallói véres csatákat e hős honvédek haláltmegvető bátorságát és vitézségét az egész megbámulta s megtanulta becsülni és tisztelni a fiatal magyar honvédsereget.

Fellrom: önkéntes honvédsereg.

h) Általános hadkötelezettség.

E dicső emlékü szabadságharcért az osztrák császár bitóval felelt. Sokan meghaltak, sokan börtönben synylődtek, de a magyar honvéd a halálban is hős volt. Nem kért és nem fogadott el kegyelmet elnyomóitól.

Végre a nemzet és a király békejobbot nyújtott egymásnak 1867 ben. Ekkor törvénybe iktatták az általános hadkötelezettséget. Minden 21 éves ép testű magyar fiút besoroztak a közös (osztrák) hadseregbe, ahol német vezényszó mellett képezték ki őket.

De már volt külön honvédsereg is. Itt édes magyar nyelven tanultak a gyalogos, a huszár, a tüzér honvédek. Magyar nótára meneteltek a gyalogosok, magyar parancsra vágattak híres huszáraink — a vörös ördögök — és magyar vezényszóra döröggették ágyúikat vitéz tüzéreink. A sorozásra vidám nótával indultak a magyar fiúk és magyar katonadaltól volt hangos az ország egy-egy nagy hadgyakorlat alkalmával. Büszke volt az, aki honvéd lehetett. 1914 ig olyan hatalmas, képzett, vitéz honvédserege lett az országnak, amelyre büszke lehetett a nemzet és a király egyaránt.

i) Mikor tört ki a világháború? — Meddig tartott? Kikkel harcoltunk? Kinek az apja volt akkor katona? Igen, gyermekek, a magyar honvédcapatok ekkor is megmutatták, hogy vitézek, bátrak, hogy szembenéznek száz veszéllyel és halállal. Doberdón, az Isonzó fölött, a bérce Kárpátok hegyei, Galicia harcmezői és annyi sok más csatatér diadalai hirdették és hirdetik örökre a magyar katona erejét, tudását, hősi elszántságát, vitézségét. Szárazon, vizen és levegőben diadalról-diadalra haladt elő a drága magyar harci lobogó. Nincs egy nép még széles e világon, mely annyi hőst, oly sok vitézt mutathatna föl, mint a dicső magyar nemzet.

j) *Trianon.* — Ezért a világháború után 1920-ban Trianonban ellenségeink bosszúból és félelemből letörték a híres magyar honvédsereget, hogy ők, a bitorlók nyugodtan élvezhessék az ezeréves magyar haza testéből elrabolt zsákmányt. Amíg Csonka-Magyarország csak 35 000 főnyi sereget tarthatott, addig köröskörül ellenségeink állig felfegyverzett milliós hadsereggel őrizni akarták örök időkre a koncot.

De Isten másképp ítélte. A magyar nép szétverte Trianon rabláncainak egy részét. Megelégette 18 éves megaláztatását. Újra fegyverkezett. Szervezte régi híres honvédseregét. Megint ismétlődött a 48-as csoda. Alig 8 hónap alatt olyan hadseregünk lett, olyan tökéletes hadi felszereléssel, hogy a vitéz magyar honvéd lelkes elszántsággal vette vissza 1938 őszén a Felvidék magyar-lakta területét, 1939 tavaszán pedig az ősi országrészt: Kárpátalját.

Ellenségeink gúnyosan hirdették: nincs feltámadás Trianon sirjából. A magyar nép, a magyar katona csak a mult emléke. Csalódtak. A Munkács városát orvul megtámadó, páncélgépkocsikkal felszerelt gyáva cseh zászlóalj rohamát néhány hős magyar tiszt és honvéd állítja meg és veri vissza.

Néhány héttel ezután Ungvár városát és több magyar békés községet bombáztak a félrevezetett tót repülők. De itt is, mint Munkácsnál, rajtavesztettek. A fiatal magyar repülők percek alatt levegőbe szálltak és ott mint haragos, büszke turulmadarak, egymásután csaptak rá az ellenséges gépekre. Légháritó ágyúink tüzével közösen 23 repülőgépet lőttek le, intő és figyelmeztető jelül pedig az iglói repülőteret felrobbantva, 17 ellenséges gépet bombáztak le, hogy eszükbe se jusson többé a szabad magyar égbolt felé repülni vércse vijongásukkal ártó, gonosz szándékukkal.

E hír szárnyrakelt, bejárta az egész világot. Újra régi fényben ragyog a honvéd neve, újra régi a dicső, a vitéz honvéd sereg. Van már fegyverünk, ágyunk, harci kocsink, repülőgépünk s ami e holt anyagot félelmissé teszi: dicső elődeinkhez méltó, vitéz seregünk. Ismét belekiáltjuk a világba: *Ne bántsd a magyart!*

Befejezés.

Begyakorlás, elmélyítés: A táblára felírt vezérszavak alapján.

Gyerekek! Szabad már minden magyar testvérünk? Vissza-foglaltuk már mindenütt az 1000 éves szent határokat? — Nem. — Mely területek vannak még megszállás alatt és kik tartják azt még megszállva? Így marad ez örökre? Mire van szüksége a hazának? (Vitéz katonákra, magyar honvédre, milliós hadseregre, fegyverre, ágyúra, harcikocsira, repülőgépre.) A gyermek hogyan veheti ki részét? Csak tanulnia és dolgoznia kell? Az igazi református gyermek naponként imádkozik ezért! A jó gyermek igyekszik mindenkor keresztyéni módon élni és úgy előkészülni, hogy bármely pillanatban kész legyen meghalni a harmadik nagy és dicsőséges honfoglalásra!

Ez a tanítás, mivel egy kicsit hosszadalmas, két óra keretében is letárgyalható.

Közli: Kovács Lajos.

Gyakorlati tanácsok.

Május 20-ig elintézendők.

Beiratás és pótbeiratás időpontját az iskola helyi hatósága közli az előjárósággal (városokban a polgármesterrel).

A 67 800/1937. számú VKM. rendelet idevonatkozó része:

„A rendes és pótbeiratás időpontját az iskola helyi hatósága (gondnokság, iskolaszék) állapítja meg s köteles erről a község előljáróságát legkésőbbben minden év május hó 20. napjáig értesíteni. ”

Május 22-ig, illetőleg 23-ig elintézendők.

Évzáró vizsgálatok idejére és rendjére vonatkozó javaslatát községi iskolaszék jóváhagyás végett beterjeszti a kir. tanfelügyelőhöz.

A 44. 246/1902. számú VKM. rendelettel kiadott Utasítás 119. §-a a) pontjának idevonatkozó része:

„Az iskolaszék ezen javaslatot jóváhagyás végett a vizsgálatok határideje előtt két héttel a kir. tanfelügyelőhöz beterjeszti. ”

Május utolsó vasárnapján

Hősök emlékűnepe. A tanulók az ünnepélyre a megelőző utolsó tanítási órák egyikén megfelelő módon előkészülnek, tanítóik vezetése mellett a saját egyházuk által rendezett istentiszteleten résztvesznek és vagy a felnőttek ünnepélyén, vagy az iskola külön ünnepélyén teljes számban megjelennek.

2. 519/1925. számú M. E. rendelet idevonatkozó részei és az 1. 613/1925. eln. számú VKM. rendelet.

Május 31-ig elintézendők.

Anyák Napja ünnepélyt tart minden iskola a hó egyik vasárnapján délután, esetleg az évzáró ünnepéllyel kapcsolatban.

A 920-05—128/1930. számú VKM. rendelet 6—8. bekezdése:

„Elrendelem tehát, hogy az „Anyák Napja” ünnepély a folyó tanévtől kezdve minden év május havának egyik vasárnapján délután az összes állami, községi, társulati, izraelita, magán és érdekeltségi elemi népiskolákban a fent érintett rendeletemben foglaltak figyelembevétele mellett megtartassék.

Nincs azonban észrevételem az ellen, hogy egyes iskolák a szóbanlevő ünnepélyt az évzáró ünnepéllyel kapcsolatban rendezzék, ha ezt a helyi körülmények kívánatossá teszik. Csak arra helyezek súlyt, hogy az ünnepély vasárnap vagy ünnepnap délutánján tartassék, hogy azon az érdeklődő lakosság minél nagyobb számban résztvehessen.

A hitfelekezeti elemi népiskolák hasonló ünnepélyének elrendelésére az illetékes egyházi főhatóságokat egyidejűleg felkértem. ”

Kisegítő iskolába utalandó tanulókat az állami iskola igazgatója osztálylátogatása alkalmával feltűnés nélkül megfigyeli s ha azokat a kisegítő iskolába való átteleptésre alkalmasnak találja, intézkedik, hogy azokat az átteleptítő bizottság kellő időben pedagógiai és orvosi szempontokból újból vizsgálat alá vehesse.

Az 52. 229/1932. számú VKM. rendelet idevonatkozó része:

„Május hónap folyamán az illetékes elemi népiskola igazgatója osztálylátogatás alkalmával szintén megfigyeli a kijelölt gyermekeket, megvizsgálja tudásukat s ha emiatt a kisegítő iskolába való átteleptítés alkalmasnak találja, intézkedik, hogy azokat az átteleptítő bizottság kellő időben pedagógiai és orvosi szempontokból újból vizsgálat alá vehesse.”

Nyugalombahelyezés iránti kérelmét a tanító szabályszerűen (az idézett rendelet helyben felsorolt okmányokkal) felszerelve felterjeszti a kir. tanfelügyelőhöz. (Hitfelekezeti tanító felettes egyházi hatósága útján)

A 95. 000/1924. IX. számú VKM rendelet VI. részének A) pontja:

„Az alkalmazott kérésére történő nyugalombahelyezés (végkielégítéssel való elbocsátás) rendszerint a 60 éves életkor, vagy a beszámítható javadal-mazással egyenlő összegű nyugdíjra igényt adó szolgálati idő alapján történik s mindenkor szeptember hó 1-től kezdődő hatállyal rendeltetik el.

A nyugalombahelyezésre vonatkozó kérvényhez a következő okmányokat kell mellékelni:

a) születési anyakönyvi kivonatot, nős és családos alkalmazottaknál ezenfelül még a házassági és a családtagok születési anyakönyvi kivonatát, vagy az ezeket pótló családi értesítőt;

b) a képzettséget igazoló okmányt.

c) működési bizonyítványt vagy bizonyítványokat;

d) minden állomáshelyről, ahol az alkalmazott szolgálatot teljesített, az ottani alkalmaztatására vonatkozó választási jegyzőkönyv hiteles kivonatát (meghívó levelet), továbbá az állásába történt megerősítéséről szóló okmányt, s amennyiben állami tanintézetben is teljesített szolgálatot, a kinevezési okmányt;

e) az alkalmazott által tényleges szolgálatában legutoljára élvezett összes illetményeinek igazolására szolgáló és azokat részletesen (fizetés, lakáspénz, családi pótlék stb.) feltüntető okmányt (szabályszerűen jóváhagyott díjlevelet), annak jelzésével, hogy amennyiben az érdekelt államségélyt élvezett: ezt milyen összegben, hol vette fel;

f) a magyar állampolgárság igazolására szolgáló okmányt;

g) azon alkalmazottaknál, akik a háborúban tényleges katonai szolgálatot teljesítettek és ennek alapján hadiév hozzászámítására tarthatnak igényt, ezt a katonai szolgálatot a fennálló szabályoknak (5300—1922. M. E. sz. ren-delet) megfelelő igazoló iratot;

h) a nyugdíjárulék befizetését igazoló könyvecskét (ez csak azokra az alkalmazottakra vonatkozik, kik a megszűnt orsz. tanítói nyugdíjintézet tagjai voltak. Amennyiben ez nem állana rendelkezésre, úgy jelzendő a nyugdíj-intézetbe való felvételre vonatkozó rendelet száma);

i) elmebeteg vagy más okból gondnokság alatt álló alkalmazottaknál — fenti iratokon kívül — a gondnok kirendelésére vonatkozó hatósági vég-határozat;

j) abban az esetben, ha az alkalmazott se 60-ik életévét, se a teljes szolgálati időt nem töltötte be, a szolgálatképtelenség mérvét — ideiglenes vagy végleges voltát, a kórtünetet, valamint a gyógyulásnak előrelátható idő tartamát részletesen feltüntető közhatalosi orvosi bizonyítványt, végül

k) abban az esetben, ha az alkalmazott hozzátartozói után családi pótlékra is igényt tarthat, az ezen igény igazolására szolgáló helyhatósági bizonyítványt.

A c) alatt említett működési bizonyítványokon az iskola felettes hitó-ságának fel kell tüntetni az érdekelt alkalmazásának (szolgálatának) minőségét és a különféle szolgálatok pontos időtartamát év, hó és nap szerint, valamint azt is, hogy az alkalmazott a kérdéses helyen végleges vagy ideiglenes minő-ségben volt-e alkalmazva, megüresedett álláson működött (működik-e) vagy beteg, illetve szabadságolt vagy más okból távollevő kartársát (kit) helyette-sítette (helyettesíti-e)? Az igazgatónál fel kell tüntetni azt is, hogy mely idő-ponttól (év, hó, nap) volt megbízva és hogy e megbízatás állandó-e, vagy bizonyos időre (mely időre) szól? E bizonyítványokban minden egyes állo-máshelyje nézve azt is igazolni kell, hogy az alkalmazott ott egy évnél hosz-szabb szabadságot élvezett e, illetőleg egy évet meghaladó időt töltött-e el szolgálat nélkül és ha igen, mily címen, mely időtől meddig, továbbá inditta-tott-e ott ellene fegyelmi eljárás és ha igen, mily eredménnyel végződött.

A fenti okmányokon kívül mindazok a ref. tanítók, akik hadipótdíjat élveznek, ennek igazolásul mellékeljék az ezt elismerő jegyzőkönyvi ki-vonatot is.

Közli:

Kovács Lajos.

Elzáródó és megnyíló utak.

Csel. 16: 6-9.

Különös és titokzatos jelenet lehetett ez, két ízben is, ami lejátszódott azon az országúton, amelyik közül az egyik kelet felé, Ázsiába, a másik észak felé, Bithiniába vezetett. Pálnak és kísé-
róinek kétszer kellett megváltoztatni az útirányt, egyszer kelet helyeit nyugatra s egyszer észak helyett ismét nyugatra kellett tartaniok. Előre elkészített tervek, szépen elgondolt előkészítő munkájuk után, egy ismerős, az ő gondolatuk szerint termékeny és eredményes munkamező helyett egy ismeretlen, talán ellenséges, bizonytalan irányba kellett fordulniok. Mind a két esetben egy magyarázata van ennek az irányváltozásnak, amit az Ige így mond: „meggátolta őket a Lélek. " Isten Lelke, minden emberi meggon-
dolás, terv és előkészítés ellenére hajtja őket egy ismeretlen és bizonytalan világ felé.

Sokszor így gátol meg a Lélek ma is egy munkát, egy éle-
tet, hogy a megszokott és előre elgondolt úton haladjon. A kész tervek és a megindult munka eredménye helyett egy tilalom jön: s el kell térni egészen ellenkező irányba, más tervek és más utak felé. Lehet az ilyent úgy fogadni, mint csalódást és érthetetlen megzavarását a munkánknak és életünknek, lehet kétségbeesni felette, lehet tiltakozni ellene és makacs álkövetkezetességgel próbálni kitartani a meglevő utak mellett. De lehet úgy fogadni, ahogy Pálék fogadták: engedelmesen és alávetve magukat Isten parancsának. Mi magunk is, a mi munkánkban, sokszor állunk ilyen válaszúton. Sokszor nem is az a baj, hogy nem tudunk engedelmeskedni, hanem az, hogy nem látjuk világosan a paran-
csot. Új keretek, új feladatok állanak elénk, ismeretlen eredményű megbízások várnak az ismertek helyett s mi visszariadunk a to-
vábbi úttól s azt kérjük, hadd maradhassunk meg a magunk mindennapi körében.

Nem is próbálhatjuk elképzelni, mit jelent ez a kifejezés: „meggátolta őket a Lélek. " Váratlan akadályok, természeti jelen-
ségek, rendkívüli jelek voltak e azok, amelyeket ez a gát jelentett. De azt látjuk, hogy Pál és kísérei azonnal engedelmeskedtek a Lélek intésének. Nekik nem az út volt fontos, nem az, hogy merre és hol, csak az, hogy Isten szavát hirdethessék. Ami isme-

retten volt előbb, ismerőssé vált előttük, mikor rálépnek az útra, a veszélyes utak megszeliidülnek, mikor már jártak rajtuk, a kilátástalannak látszó munkában meglátják a Krisztus hatalmát, ha azt megkezdtek.

De az igazolása ennek az engedelmességnek csak akkor lesz világossá, mikor a tengerpartra érnek. Troászban „látás jelenék meg Pálnak. " Akkor látja meg, miért kellett úttalan úton, ismeretlen vidékeken átmennie, mit bízott ott Isten reá. Így igazolja a látás később az engedelmességet a mi életünkben is. Isten nem először adja a biztosítékot s azután várja az engedelmességet, hanem először hívó engedelmességet vár s azután mutatja meg, miért kellett engedelmeskedni. A mi egyházunk most ismét, mint története folyamán sokszor, ott áll egy ismeretlen és fárasztó út elején. Nem magunk választottuk ezt, a Lélek irányított ide, egy olyan helyzetbe, amelyben több munka, nehezebb feladatok, több kísértés, súlyosabb elfoglaltság áll az egyház és annak vezetői előtt. Mi még csak azt látjuk, hogy más irányt kellett venni, hogy nehézségek állanak az útunkban. Még sokszor tiltakozunk ellene és félünk, hogy bizonytalan útakra kell térnünk. De Isten többet kíván tőlünk. Azt kívánja, hogy csak egy dologra nézzünk: készek legyünk az ő Igéjét hirdetni. Nem az eredmény, hanem az engedelmesség méri az életünket. De ha készek vagyunk erre az engedelmességre, ha bátran rálépünk arra az útra, amelyet ő mutat, látások jelennek meg majd, amelyek igazolják, hogy az út, amelyet követünk, nem a mienk, hanem Istené s lépteinket ő igazgatja.

I. L.

Prédikáció-vázlatok.

Alázatosság, bizodalom, győzelem.

I. Péter 5: 5-11.

A mi sorsunk Istenhez van kötve. Benne, aki az ő örök dicsőségére hívott el minket a Krisztus Jézusban, lehetünk tökéletekké, erősekké, szilárdakká és állhatatosakká. Egyedül ő szülhet minket újakká. A hívő ember életcélja tehát nem lehet más, mint a Krisztus szabadításának az elfogadása.

Ennek három módja van: az előtte való megalázkodás, a belé helyezett bizodalom és az ő nevében folytatott küzdelem.

1. Az Isten előtt való megalázkodásra a 6-ik vers int: Alázatok meg tehát magatokat Istennek hatalmas keze alatt, hogy felmagasztaljon titeket annak idején. Ezt a tanácsot Péter adta. Péter, aki Krisztus hatalmának láttára összeroskadt: Eredj el én tőlem, mert én bűnös ember vagyok, Uram 1 (Luk. 5: 8.) Akit azonban ez a megalázkodás a Krisztus tanítványává tett. Ez a magatartás nem meghunyászkodás, nem gyávaság. Az Isten előtt való megalázkodás egy döntés. Az a lelkiállapot, amikor saját lényem hitványsága napvilágra kerül annak a hatalmas életlehetőségnek a tükrében, amely az Istenben ígértetik. Az a lelkiállapot, amikor az utolsó akadály is eltűnik belőlem annak, hogy a Krisztus szabadítását elfogadjam.

A bűnös ember egyedül csak ezen az úton közeledhet Isten felé. Vámszedőként, aki mellét veri: Isten, légy irgalmas nékem bűnösnek! (Luk. 18: 13) Tamásként, aki siratja hűtlenségét: Én Uram és én Istenem. (János 20: 28.) Tékozló fiúként, aki tudatára döbbsent romlásának: Atyám, vétkeztem az ég ellen és te ellened; és nem vagyok immár méltó, hogy a te fiadnak hivattassam 1 (Luk. 15: 21.) Mert csak a bűnbánó emberben van elég erő arra, hogy saját múltját megutálja és a Krisztusban felkínált kegyelmet feltétel nélkül, a Szentlélek elleni bűn nélkül elfogadhassa. Ezért áll ellene Isten a kevélyeknek és ezért ad kegyelmet az alázatosoknak. Isten azt akarja, hogy a hitetlen megtérjen útjáról, és éljen. (Ezék. 33: 11) És akaratát, ha kell, ostonnal is végrehajtja.

2. Az Istenbe helyezett bizodalomra a 7-ik vers figyelmeztet. Erre a bizodalomra azért van szükség, mert az ember a földön, még a leghívőbb is, a bűn miatt állandó halálfélelem között él.

Gondja az, hogy gyenge, erőtelen, nem állhat ellent a bűn kísértéseinek. Gondja az, hogy a feladatok, amelyeket be kell töltenie, meghaladják teljesítő képességét. Gondja az, hogy magában hordozza a halál fulánkját és ezen a nyomorúságon saját erejéből változtatni nem képes. Az a rettenetes ebben, hogy ez a félelem nem a hitetlenséget, hanem a Krisztust kereső lelkeket bántja. Azokat, akiknek gondjuk és kérdésük, hogy megtartatnak-e, vagy nem.

Nekünk azonban nem szabad megtorpannunk. Tudnunk kell, hogy Isten mellettünk van. Tudnunk kell, hogy védelmez és irányítja lépteinket. A hívő ember tudja, hogy Krisztusnak gondja van reá, hiszen drága árat fizetett érte. Tudja, hogy nincs ok a félelemre, mert ő, aki ellenünk volt bűneink miatt, Immánuel lett a Krisztus által. Tudja, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek... sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket Istennek szerelmétől, mely vagy a mi Urunk Jézus Krisztusban. (Róm. 8: 38—39.)

3 Végül a bűn elleni küzdelemre, a győzelmes harcokra a 8 ik és 9-ik vers hív fel. A hívő lélek állandó kísértéseknek van kitéve. Ez a kísértés néha tőlünk független, a Sától jön, az ordító oroszlántól, aki nem nyugszik soha bele abba, hogy a Krisztus legyen a lélek. De vannak kísértések, amelyek belőlünk, a saját erőtlenségünkől származnak. A Krisztus követése nehéz, áldozatot kíván, önmegtagadást kíván, amelytől gyakran kétségbe esik a lélek.

Csodálatos, hogy Krisztus ezt nem titkolja. Sőt határozottan kimondja. Ennek az a magyarázata, hogy Krisztus velünk akarja megvívni a saját küzdelmünket. Megtehetné, hogy helyettünk megharcolja a csaját, de Krisztus emberi szívekkel vívja győzelmes csatáját. Harcot kezd bennünk, ügyünkbe teszi az ő ügyét, hogy melléje álljunk és felveszük saját ügyünk terhét. Ha azonban melléje állunk és semmi kísértéstől sem torpanunk vissza, ő, aki az ő örök dicsőségére hívott el minket, erősekké, szilárdakká, tökéletesekké és állhatatosakká tesz minket.

Az idvesség beszéde.

Ap. Csel. 13: 26.

Az idvesség beszéde a Krisztusról szóló bizonyoságtétel. Annak a végtelen kegyelemnek a prédikálása, amelyet Isten kijelentett nekünk fiában, akit szabadítóul küldött erre a világra. Ez a beszéd tartalmában változatlan. Ugyanarról a Krisztusról szól minden időben, akit Isten a próféták által megígért és akit Keresztelő János nyomdokaiban elküldött. És mégis mindig új, időszerű ez a beszéd.

1. Az idvesség beszédének az újdonsága abban nyilvánul meg, hogy minden emberhez személy szerint szól. E beszéd, amely évezredek óta megígértetett és amely kétezer év óta hirdettetik, nekünk is kegyelmet ígér. Atyámfiai, férfiak, Ábrahám nemzetének

fiai, és kik ti köztetek féltek az Istent, ez idvesség beszéde néktek küldetett.

Amikor belépsz az Isten házába, vagy amikor kezdedbe veszed a bibliát, nem szabad elfeledkezned arról, hogy benne az Isten a te ajtód előtt zörget, téged szólít neveden, éretted szállott alá a szakadék mélyébe. Meg kell érezned, hogy az angyalok és idvezült lelkek társaságában ma csak te érdeklés az Istent.

Vajjon lehetsz-e vak és süket? Lehetsz-e öngyilkosság nélkül?

2. A beszéd időszerűségét is a személyes kapcsolat adja meg. Időszerű azért is, mert Isten téged keres benne. De sokkal mélyebben érzed ezt, ha meggondolod, hogy e beszéd nélkül te sem szabadulhatsz meg. Bűnös vagy, az életed káromlás Isten ellen, tested, cselekedeteid, gondolataid a kárhozathoz kötnek. E beszéd nélkül nincs menekvés.

Annál drágább számodra ez az üzenet, minél jobban érzed, hogy távolodsz Istentől. A tékozló fiú a disznók válujánál érezte legmélyebben, hogy útja a pusztulás felé vezette. Péter akkor dőbben rá arra, hogy mit jelent számára a Mester, amikor megtagadta. Figyelned kell a lépéseidet.

3. De fölmerülhet a lelkünkben a félelem kérdése: nevezhetjük-e magunkat Ábrahám fiainak? Ha hiszed, hogy neked szól az idvesség beszéde, akkor igen. Mert Ábrahám, az írások szerint, a lelki Izrael atyja. Atyja azoknak, akik hisznek az Isten ígéreteiben.

Az Úr sátora.

Ap. Csel. 15: 12–21.

Az Úr sátora az újszövetségben nem a pusztai sátor, amit a tízparancsolat számára építtetett az Isten, hanem az anyaszentegyház, az „egy akol”, amelybe a jó pásztor gyűjti a nyáját. Ennek a sátornak a függönyére ez van írva: Jöjjetek én hozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterhelttetek és én megnyugosztalak titeket. (Máté 11: 28.)

1. A felolvasott Ige szerint az Úr sátora a pogányok gyülekezési helye, a kegyelem hajléka, amelyet a megtérők számára épített az Isten. Testi értelemben, az előfordulási alkalom magyarázata szerint pogány az, aki még nem hallott az Úrról, pogányok azok a nemzetek, amelyeknek még soha sem hirdettetett a Krisztus, egészen pontosan a választott népen kívül pogány minden nép e földön. A hit mértéke szerint azonban mást kell értenünk a „pogány” jelző alatt. Isten szemében mindenki pogány, még akkor is, ha születése után megkeresztelték, aki még nem született újjá. Ezeket várja, ezeket keresi az Úr sátora.

2. Szólhatunk így is magunkban: Térjenek meg az Úrhoz a népek. Imádkozhatunk és imádkozunk kell Ázsia, Afrika, Ausztrália pogányaiért is, mert ők is drágák az Úr szemében. Aki nem érzi a külmisszió szükségességét, az még kívül van az Úr sátorán. Istenhez vezetni a népeket! Ez a hívő ember örök cél-

kitűzése. De szólhatunk így is magunkban: Vajjon benne lakunk-e mi az Úr sátorában? Tagjai vagyunk-e a kihívottak, az életre keltek nagy közösségének? Ezzel a kérdéssel kapcsolatosan magunkba kell tekintenünk és így kell imádkoznunk: Ments meg minket, hitetleneket, ó, Uram!

Az igazi öröm

Fil. 1: 12-18.

Pál apostol II. ik térítő útja alkalmával fogságba került Efézusban. Innen írja ezt a levelet. Ezt a gyülekezetet ő alapította, ezért gondja neki a Filippiben elhintett mag sorsa. De, ha nem Pál apostol alapította volna ezt a gyülekezetet, akkor is aggódott volna az Isten beszédéért, mert a hívő ember mindig felelősséget érez Isten országa terjedéséért.

1. Ennek a felelősségnek a tartalma az, hogy hirdettetik-e az Ige, vagy nem? Isten végső parancsa Krisztus által így szól: Elmenvén azért tegyetek tanítványokká minden népeket! (Máté 28: 19) A hívő ember erről a parancsról sohasem feledkezhet meg. És itt nem a papokról szólok csupán. Isten országának a gondja nem a papok dolga, hanem a Krisztusban üdvösségre elhívott lelkeké. Aki a Krisztusban adott kegyelmet megtalálta, annak tovább kell adni a talált kincset, hogy a szabadítás egyre nagyobb hullámokban töltse be a földet.

2. Az evangélium hirdetése azonban nemcsak gond, hanem öröm forrása is. Aki kegyelmet talált, az örvend annak is, ha másokat is részesíthet a kegyelemben. Pál apostol ujjongva adja tovább a hirt, ha benne Isten országa győzelméről szólhat: Tudotokra akarom adni atyámfiai, hogy az én dolgaim előremenetelére lőnek az evangéliumnak! Az írások szerint a mennyekben is öröm van, ha egy-egy lélek megtalálja az Urat.

3. Az életben az egyetlen igazi gond és az egyetlen teljes öröm csak ez. Minden más gondba belevegyül a kísértőnek a mérge és minden más örömet megront az elmulásnak, a félelemnek a lelke, de az evangélium ügye Isten ügye, amelynek győzelmét ő biztosítja, gondunkban tehát teljes a vigasztalás: akár színből, akár szívből prédikáltatik az Ige, Isten termékennyé teheti. Örömkünkben pedig teljes a reménység, mert bizonyosak vagyunk afelől, hogy Isten országa fölött a pokol kapui sem arathatnak diadalmat.

Sinka József.

Lehet-e boldog az ember e világon 7

A legkönnyebb felelet erre a kérdésre az, hogy *nem tehet*. Erre a „*nem lehet*”-re két új kérdés tehető fel azonnal: 1. ha nem lehet boldog az ember e világon, akkor minek kérdésbe tenni a magyarázatra nem szoruló tényt; 2, és ha nem lehetünk boldogok e földön, érdemes-e, mire való élni?

Vagy pedig azt felelhetjük: az ember *lehet* boldog e világon és akkor minden élni akaró lélek a *hogyan* után tudakozódik.

E két felelet között találjuk az embert minden korban s ma is mintha a *lehet* és *nem lehet* két partja volna az életfolyamnak, melyben az emberéletek szemmel el nem kísérhető torlódásban zajlanak. Mint minden hömpölygő áron rajta felelhetjük a figyelmünket, mert saját sorsunkat keressük az árban; szinte beleszédülünk, annyira egynek érezzük magunkat a nyugtalan víztömeggel.

Az ember *lehet* boldog. Ha ez a felelet, ez a megállapítás egy emberöltőre, vagy legfeljebb 70—80 esztendőre, tehát a földi életre szól, mindjárt kíváncsiak vagyunk arra az emberre, aki boldog tud lenni; arra az eszményre, illetve célra, mely a boldogságot meghatározza, méri és arra a világra, melyben ember és eszmény úgy egymásé lesznek, hogy ez a találkozás boldogságot eredményez. Mert a boldogság egymagában nem érthető meg.

Az ember *lehet* boldog. Ha gyermekek belefelejtkeznek a játékba, boldogok. A gyermekélet tele van boldog pillanatokkal. Sok boldog ifjú van; boldog vőlegények, menyasszonyok; boldog szülők a földi élet megállóin, nevezetes pontjain, ha kenyérhez jutnak, ha megbecsülésben, kitüntetésben van részük. A táviró lehetne tanuja annak, hogy mennyi — sajnos muló — boldogságban van része az embernek. És ha megvizsgáljuk, hogy miben lelik a boldogok az ő boldogságukat, elcsodálkozunk azon, hogy még két ember is alig akad a földön, akik ugyanazon dolog felett ugyanazzal a lelki odaadással tudnának örvideni. De egyetlen ember sincs a földön, akinek ne borulna árnyék a boldogságára. Pedig az élet gondjai között első helyen áll az, hogy az ember a megélhetését, boldogulását, szabadságát, békességét, örömet és teljesítőképességét biztos alapokra helyezze, azokat állandósítsa. Kiegészüllyozott közélet, jó egészség, harmonikus családi élet, egészségesen konzervatív társadalmi élet oly tényezők, melyek a boldog életnek jó előfeltételei. Az emberi életet ki szokták számítani, különösen a családalapítást szülői számítások előzik meg és

a számítások előre meghatározott célja a boldog élet. És ha a szülők minden esélyt jól kiszámítottak, reménykedni is mernek és Istent is kérik, hogy szentesítse ezeket a számításokat. Lehet boldog az ember, mert az eszményt és a körülményeket is meg lehet vásárolni, vagy a közösségi élet sajátos diplomáciájával ki lehet verekedni. *Az ember boldog lehet e világon aszerint, hogy milyen eszményt tűzött ki magának célul, irányítóul. Ettől az eszménytől, mint vélt értéksummától függ látszólag a boldogsága.* A történelem egész sereg eszményt szolgáltatott a boldogság megjelölésére, de a boldog embert nem tudta felmutatni.

Nem, mert a gyermekjáték elkallódik, a játszótársak sokszor örökre elszakadnak, elkezdik már mint ifjak a nomádéletet. A boldog párok ma örök hűséget esküsznek egymásnak, holnap átkozódnak. Az élet napfényes pontjaira árnyék ereszkedik; a táviró bánatot, csalódást, gyászt, boldogtalanságot közvetít, az eszmények és értékek erőtlenednek, az ó-szerre kerülnek, mert értéküket mesterségesen, parancsszóra nem lehet fenntartani és nincs is már mivel megvásárolni. Az anyagilag züllő élettel barátok, rokonok, sőt sokszor a hitves is, megtagadják a közösséget. A boldog ember boldogtalanná lesz, együtt bukik a halványával. Ez az egyik eshetőség. De előfordulhat az is, hogy az ember az ú. n. szerencse szekerére ül, élete állandó emelkedés; vannak szakadatlanul növvő, vagyonthalmozó, a megbecsülés dicsfényében úszó életek, széduletes karrierek, akiknek minden számításuk sikerül; akik minden győzelem után nagyobb igénnyel lépnek fel szerencséjükkel szemben; kezükben a Cyrano pálcája, melyet eszményeik felé lendítenek s maguk mindig magasabbra utána lendülnek. De hol a vége az életeszeményhez vezető útnak, s miért oly csalóka, tűnő, hideg minden földi eszmény?

E megtévesztő vonzás azonban ki is maradhat. A földi értékek nem mentesek a nehézkedési erő törvénye és hatása alól. A pálca visszaesik és lefelé rántja a benne bízót: karrierek, kincsek birtokosai, dicsfényben úszók, bálványozott emberek pályája lejtőre jut. Mammutértékek hamuvá értéktelenednek, hamuban gyönyörködők máról holnapra földönfutó koldusokká szegényednek. És nincs hatalom, mely a lejtőre jutott értékeket az élet számára meg tudná menteni.

Azokra, akiknek lehetséges a boldogság e világon, akik meg is szerzik azt értékszemléletük szerint, jellemző a következő, sokak előtt ismert és *Gedat** által közölt történet:

New-York és Brooklyn amerikai városokat hosszú híd köti össze. A kora reggeli órákban néptelen a híd, a hídőr saját gondolataival van elfoglalva, vagy ha azokkal végzett, ásít és sétál. Így is észrevette, hogy valaki még Amerikában is szokatlan korán és szokatlan sietséggel a híd felé igyekszik. Jólöltözött, jómódú embernek látszik, de viselkedése gyanusan az életuntaké. A hídon

* Q. A. Gedat: Ein Christ erlebte die Probleme der Welt. Steinkopf—Stuttgart, 1936.

rosszat sejtve az egyik oszlop mögé rejtőzik, ahonnan megfigyelései szerint az öngyilkosok a vízbe szoktak ugrani. A siető férfiú is ezt a pontot választotta élete utolsó állomásául — s már föl is ugrott a híd karfájára. A hídőr biztos ugrással és fogással átölelte a „jelöltet”, levette a hídkarról. Némi kölcsönös zavartság után a mentő pár szóval a kínos helyzeten segíteni akar, azonban sikertelenül, mert az elszánt ember kiabálni kezd: „hagyjon engem meghalni, nincs értelme tovább élni, úgyis mindennek vége, bocsásson el engem, hogy pontot tegyek az életemre; mindent megpróbáltam, vállalatom csődbe jutott, nem Bírom tovább, buta és reménytelen kísérlet így tovább élni... gazdasági válság... csőd... infláció, stb., engedjen engem, hogy a vízbe ugorjam”

„Nem”, felelt a hídőr, „itt marad és én segítek önnek. Az élet mégis csak szép és minden jóra fordul... csak türelem és bátorság, testvéri”

A pénzember kézzel lábbal tiltakozott e vigasztalás ellen, míg a hídőrből ömlött a jó szó. A sok unszólásra a halálraszánt férfiú negyedórai időt engedett annak bebizonyítására, hogy *érdemes élni*. A hídőr szíve egész melegével bizonyította, hogy az élet szép, az ember lehet még boldog, mert minden jóra fordulhat.

A pénzember felelt a jó szóra. Elkezdte bizonyítani, hogy az élet, ez a dulakodó hajsza milyen értelmetlen, hogy a világ sorának jobbrafordulása reménytelen, a nyomornak és a tragédiáknak nem lesz vége... és beszélt *oly* meggyőzően, hogy a hídőr egészen csendes lett. A negyedóra is lejárt. Az üzletember újra a hídkarra ugrott. A hídőr utána kiáltott: „várjon! vigyen engem is!” Egymás szemébe néztek hosszan, megértően és — együtt ugrottak a mélységbe.

Ime! *A boldogtalanná lett élet és a tehetetlen, terméketlen, hatástalan boldogság egymásra találnek, mert testvérek.* Ez a vége, ha más formák között is, ha nem is végződik mindig öngyilkossággal a csalódott élet, de lelkileg megroppan és a vége minden földi, ember által szerzett boldogságnak.

Itt járnak *ezek az emberek* előttünk az esti üzletzárás után százával, mutatós külsőben, korszerűen, hősiesen leplezve a sokszor megbillent lelki egyensúlyt, a tönkrement idegrendszert, mely minden redőnycsikordulásra összerezzen. Szemünk előtt vibrál az európai élet tarkán, sokoldalúan, nemes és nemtelen versenyben a boldog élet megszerzéséért, javakért, helyzetért, tekintélyért, sorrendért. Magunk is részesei vagyunk e túlekedésnek. És amikor kezünkben vagy szemünk előtt van a biztos alap, a verseny jutalma, a boldogság hirtelen, csodaszarvasként eltűnik. Családok szétmenő élete meglepetésekkel szolgál; társadalmi együttesek, baráti közösségek elemeikre esnek szét és idegenednek el egymástól. Nevek, hagyományok, vezető tényezők gyógyíthatatlanul szenvednek, devalválódnak; a leírhatatlan szenvedések, gyászok, a szótalán megfajzott nyomor és a süket közöny számbavétele igazolja azt a feleletet, hogy az ember nem lehet boldog ezen a földön. *A boldog*

emberek nem tudják meggyőzni a boldogtalanokat arról, hogy érdemes élni, hogy lehet boldog az ember e világon. „Nevetés közben is fáj a szív.” (Példabesz. 14: 13.) Szemünk elé vonultatjuk összes ismerőseinket, gyermekkori emlékeinket, odaállíthatjuk tapasztalatainkat, megfigyeléseinket, beleállíthatjuk a magunk életét őszintén és egészen úgy, amint van, mégsem tudunk megvigasztalni egyetlen elcsüggedtet sem. Mi mind beletartozunk a vigasztalásra szorultak számláihatatlan tömegébe. Eszményeinkkel, emberiességünkkel az üres holdba érkezünk, elért céljainknál siratkozunk, vagy elégedetlenkedünk, átkozódunk és káromkodunk, mert az elért eredmény még a legjobb esetben sincs arányban a befektetett erkölcsi és anyagi tőkével vagy energiákkal. Ebből a csalódott lelki helyzetből szakadnak fel a lázadó kérdések; sorban elmennek előttünk a szenvedés értelmén töprengő Jóbok, vagy az élet legmélyére pillantó Prédikátorok. Még a nagy magyar megfigyelő is (Móricz Zs.) szája adja „boldog ember”-ének: „minden hibának van karrikatúrája, csak annak az egynek nincs, hogy az ember megszületett és él” Tehát minden hiábavalóság! Az emberi élet „átfutó árnyék” Az emberi élet ahhoz a házsongárdi sírkőhöz hasonlít, melyet valami titáni kéz derekán tört, — vagy fenyves rengetegben az „esett fa” Az ember magaalkotta eszményei fagyosan, szerepet vesztetten, tehetetlenül és részvétlenül hagyják sorsára a hiszékeny embert. Ez az élet így végnélküli tragédia. Ez az eredménye annak, hogy az ember az embertől, a világtól vagy eszményeitől várja boldogságát.

De az ember lehet boldog e világon is. Ez a boldogság azonban nem szerzemény, nem vívmány, hanem ajándék. Nem világ- és életnézet eredménye, hanem tények felismerése feletti öröm. Anyánk, ha tőle búcsúzunk, éppen úgy sír, mint amikor hozzá hazaérkezünk, nem csak bánat az egyik és nem csak öröm a másik, hanem olyan magasabbrendű lelki sajátosság, amit semmiféle lélektani magyarázzattal, vagy megtanulható életnézettel megszerezni nem lehet, ott van az anya lelkiségében és egészen isteni származásra mutat. Ehhez hasonlít a boldogság. De nem ez, mert ennél is több. Hiszen az anyai szív is lehet boldogtalan; elfárad és meghal. Pedig amikor kimondjuk, hogy lehet boldog az ember, valami olyan alapokra gondolunk, melyek túlélnek időben az emberöltőket és túlnyulnak minden tér fölő: az örökkévalóságba. A boldog élet célját, értelmét csak Isten tűzheti és tűzi ki. Nem mi megyünk a képzelt eszményhez; az eszmény halála, megérdemelt sorsa után Isten maga személyesen jön hozzánk, ő kezd, ő előbb szeret. Nem fél elegyedni a közönséges, a bűnös emberi élet szennyező keretei közé; nem fél nem-eszmény lenni, nem fél szolgálakká alacsonyodni, mert így sem veszti el isteni fenségét és szentségét.

Az ember lehet boldog, mert az isteni kezdeményezés ezt lehetővé tette, testté lételeben felmutatta és a hitben utánozhatóvá, élhetővé tette.

Ez a felismerés kiemeli a kérdést korlátoltságából. A boldogság nemcsak állapot, melyet Isten nélkül a földi élet szemehatárán belül meg lehessen valósítani, hanem az *élet maga*, állandó folyamatban, mozgásban, szolgálatban levő élet, *élő élet*, mely emlékeink előtt már számon volt tartva és reménységünkön túl és felül *rendeltetése van*. A földi élet nem fele az emberi életnek, hanem elenyészően csekély idő és térparány a reánk váró időtlenség és végtelenség mellett. Ez az élet tehát nem egész élet, mert nem itt kezdődik és nem itt végződik el. Nem lehet az ember boldog, ha ezt a kis részt egésznek tekinti, mert egész lelki-testi alkata tiltakozik az élettér elszűkítése ellen. Nem az a boldogtalanság, hogy testi életünk szenvedéssel és gátlásokkal küzd, hanem az az igazi jóvátehetetlen boldogtalanság, ha életünket valóságos egészében gátoljuk az örökkévalósággal, az isteni léttel való érintkezésben. Jóbnak nem a testi szenvedés volt a nagyobb, sajnóbb, hanem annak a tagadása, hogy van ártatlan szenvedés amellett a bizonyossága mellet, hogy az ő szenvedése Isten akaratából és szeretetéből jó. Ez a valóság megsejtése, hogy a boldog élet mértéke Istennél van és nem az embernél, hogy a világ csak parányi része Isten működési terének, mely önmagában se jó, se rossz, de romlott színét, vadságát, ellenséges magatartását, ami benne megnyilvánul, az ember engedetlenségétől nyerte. A bibliai író sem tudja kifejezni egy pillantással, hogy mi és milyen a világ. A világ jó, mert Isten szereti, de ez a világ, az elesett világ annyi, mint: embervilág. A természet, a néma teremtmények engedelmes elemek, alázatos törvénybekényszerített szolgák és Isten intésére várnak. A szárazsító szél: hogy özönvizet szárazszon; a szikla: hogy menedékül szolgáljon vagy a keblében bujkáló vízzel üdítsen, vagy ha ár és tenger: Isten szavára a választott nép előtt félreálljon; az égitestek: hogy együtt ragyogjanak; a vihar: hogy a választott nép ellenségeit elsodorja. A világ tehát nem hibás azért, mert az ember nem boldog. A világ lehet rossz is, de ez a rossz nem a lényegében van, hanem idegen járulék, idegen elem: az ember engedetlenségének, hálátlanságának, pártütésének fájdalmas következményei. A boldog élet, egyáltalán a világ kérdései tehát az emberben keresendők. Rajta keresztül esett el a világ és vesztette el istenképűségét, felejtette el rendeltetését és tájékozódó képességét. Isten legsúlyosabb kára az ember megromlásában van, őt akarja visszaszerezni, kiváltani elesett mivoltából, fogságából, a bűn rabságából, eszményi romjaiból. Isten gyűlöli a bűnt, az engedetlenség és hazugság atyját, de szereti a bűnöst. A világ telve van boldogtalan, bűnös emberekkel; ezért bűnös a világ; Isten mégis szereti a világot, mert Fiát áldozta a világért. Az embernek gyűlölni kell a világot, mert az éppen miatta lett gyűlöletessé s a bűn a világot a bűnös emberrel eléktelenítve, árnyékot akar tartani Isten dicsősége és szándéka elé.

A boldog élet lehetősége tehát kizárólag Isten kezében van, mert a boldog élet a megváltott, a megmentett élet. Lehet-e bol-

dog az ember a világon? Nemcsak lehet, hanem *kell*, hogy *boldog legyen*. Ez *nemcsak alkalom, hanem istent parancs*. Az, hogy nekünk szükségünk van-e, igényt tartunk-e az Isten által biztosított és kínált boldog életre, csak második kérdés; az első az, hogy Isten igénye a mi boldogságunk. Örök törvénnyel, rendeléssel, predestinációjával rendelte el és biztosította, hogy nekünk lehet és kell boldogoknak lennünk. Hogy ez a boldog élet itt és most kezdődik-e a testi szem látása szerint, vagy a testi szemmel át nem fogható múltban, hogy a boldogság rongyokban jár, éhez és hontalan, az nem a mi dolgunk, de *a mi felelősségünk* **8** tudnunk kell, hogy *minden elmúlásztott perc és alkalom létrafok az örök boldogtalanság, az üdvitelenség felé*. Istennek ezt az igényét, ezt a parancsát az ő Fia elégítette ki, illetve hajtotta végre, Jézus Krisztus, az ember boldogságának elkezdője és bevégezője.

De hát Jézus Krisztus életének láttára fel lehetett volna tenni a kérdést: lehet-e boldog az ember e világon? Nem, mert minden szegénynél szegényebb helyen született; csaknem elfeledetten nő fel; játékeit Judás rongálta; a csalódások, durvaságok, a mellőzés bántó eseményei között serdül férfiúvá; otthona, kenyere nincs biztosítva; tanítványai elárulják, megtagadják és magára hagyják; rokonai eszelősnek tartják, végül keserű pohár és kereszthalál vár rá. *Mégis Jézus maga volt a boldogság és meg tudta mondani, hogy kik a boldogok*. Boldog volt, mert mindig mennyei Atyjával lehetett. Az ő Atyja mindent neki adott: földi hontalansága mellett az örökélet királyává tette őt. Boldog volt, ha látta, hogy az ő Atyjának akaratát teljesítik, így kapta a rokon közösséget, a vérével szerzett megváltott sereget. Boldog volt, hogy haláltusájában is út lehetett a lator számára és lelkét atya kezébe tehetta le. Boldog volt, hogy megtalálta az elveszett bárányt, hogy a tékozló fiú nem vészett el és minden hazatérőnek bűnbocsánatot hirdethetett. Jézus élete boldog volt és így lett minden nyomában járó élet számára úttá.

Lehet-e boldog az ember e világon? — a kérdés így alakul tovább: *Képes-e az ember Jézus nyomdokain járni? Képes-e olyan lenni, mint ő?* Ügy, amint van, nem! Vonzó és szép élet még van, melyek mozgalmasságban tartják lelkünket — ideig-óráig. Az egyszerű szemlélet és megdöbbenés Jézus sorsa felett, ez még csak pogányság és nem képesít boldog életre, legfeljebb múltó, tétlen altató élményekre, de a művészet is megteszi ezt a hatást éppen úgy, mint a káprázatos vallásos látványosságok is. Előbb bele kell merítkeznünk az ő keresztiségébe, halálába, hogy elfogult, boldogtalan ó-emberünk vele együtt meghaljon, hogy az ő feltámadott dicsőséges testéből és megdicsőült életéből új életet nyerjünk, azaz *természetcserén kell átesnünk*. Ez a kicsérélt természet a múltandó életet képessé teszi a boldog élet hordozására, képessé teszi Krisztus követésére. A test és a testi eszménye csak test, mert ami testből született, test az; szükséges, hogy a test- és lélekember, az *ó ember újjászülessék*.

Nem eszményekből él az ilyen élet, hanem Isten Fiából: az Istenemberből. Az eszmények uralkodnak, Krisztus szolgál, megmossa a bűnösök lábait, míg az eszmények imádatják magukat a magasabbrendű életekkel, törtetésre nevelik a szerényeket, embertelenségre a legjobb szánakozó lelkeket — Krisztus megkeresi a kicsinyt, az elvesztett és életét áldozza érettük. Krisztus élő valóság, nem álomkép és a képzelettel sincs érintkezése. Az első tapasztalat róla nem az, hogy ő milyen, hanem az, hogy *milyené lesz az életem nála nélkül*, továbbá, hogy *mit tett érettem és mivé tett engem*. Az első tapasztalat nem az, hogy ő boldog, hanem az, hogy engem boldoggá tesz. *Csak mint az ő megváltottja vehetem őt észre és érezhetem meg, mit jeleni: boldognak lenni és csak így ériem meg azt, amit ő a boldogokról mond.*

Kik tehát a boldogok?

Jób, mert megtudta, hogy van ártatlan szenvedés, azaz a szenvedés nem Isten büntetése, mert Isten nem lehet boldog, ha nem bocsát meg és ha nem kegyelmes. Megtudta, hogy van megváltója, aki továbbra hordozza az ő szenvedéseit, hogy Jób boldog lehessen. Boldog a 23-ik zsoltár írója, mert a teremtett világot terített asztalnak látja, azaz a természetet a maga lényegében és rendeltetésében tudja szemlélni, úgy, amint az Isten szemléli. Boldog Pál apostol, mert látja, hogy a lázasan és beteg vonagló teremtett világ Isten fiainak megjelenését várja, ezért örvend a bilincseknek is, mert ezt az örömhírt, a megbocsátásnak és az ember megváltásának örömhírét a megbilincselteknek is hírül adhatja. Milyen boldog Péter, mert megtudta és megvallhatta, hogy Jézus Krisztus az élő Istennek a Fia... és szakadatlan sora a boldogoknak, akik ajkukon az ő nevével élnek és halnak meg. Boldogok, akik sírnak az eltévesztett és eltékozott élet miatt, akik a földi és mennyei élet ellentmondását és az Isten megbocsátó indulatát látják és érzik, mert azok megérik Isten bánatát a bűnös emberért. Boldogok a lelki szegények, akik a Krisztus nélküli élet áldozatai, akik lehetnek dúsgazdagok vagy földhözragadt szegények, de tudják, hogy az igazi szegénység a legszegényebbnek: Krisztusnak nélkülözése. Boldogok a szelidek, az erőszaktól idegenkedők, a szerények, a sorban utolsók, az igényeikről másokért lemondók, az e világot és annak polcait elvesztők, mert az ilyenek az elvesztett világ, előnyök, hatalom helyett reménységben bírják az Isten földjét, melyben ismeretlenek a jelenvaló gonosz világ indulatai.

Boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák Isten igazságát, mert az ember igazsága miatt éh- és szomjhalál előtt áll a világ; az irgalmasok; akiknek a szívök tiszta; akik békességre igyekeznek; akik abban a kitüntetésben részesülnek, hogy Isten követésében járhatnak, Isten tennivalóit végezhetik. Akik nem látnak és mégis hisznek, akiknek élete boldog várakozásban telik el. Akiket vigyázva talál az örökkévalóság Úra, amikor számadásra megjelenik. Akik ismerik a szolgálat törvényét és cselekszik azt. Akik csak adnak és nem vesznek, akik szolgálnak és nem ural-

kodnak, akik megmossák a náluknál kisebbek lábait. Akik bele-
néznek a szabadság tökéletes törvényébe; akik tudják, hogy Isten
felőlük valami jobbról gondoskodott. Akik az Úrban halnak meg,
mert hivatalosak a Bárány menyegzőjének a vacsorájára, akiknek
bizonyosságuk van a halottak feltámadása felől és testvéreiket ezzel
vigasztalják. Akik látják, hogy a boldogság nemcsak állapot,
hanem felelősség is, szakadatlan tevékenység, harc a bűnnel és
bűnös embertársak mentése, akiknek jutalma a hit, mint a Szent
Lélek ajándéka.

A boldog élet lehetséges e földön, ha az élet horgonyt ve-
tett az örök boldogság, az örökélet mélységében, s ha mint ten-
gerjáró hajó nem hányatik akármilyen szélről ide s tova, hanem
a Szent Lélek Isten szele, ereje fésziti a vitorlákat. A hajó a halál
fekete bárkájává lehet, zátonyra futhat, de az élet révbe fut. És
ezért a befutásért érdemes élni, *ez a reménység előíze a
boldogságnak.*

Lehet-e boldog az ember e világon? A kérdés nyitva marad.
Erre csak Isten felel s nekem csak Isten feleletét keli megtudni,
ezért a feleletért kell tusakodni.

Isten ezt a feleletet a boldogság könyvében: a Szentírásban
adja meg és megparancsolja, hogy olvassuk a boldogság könyvét.

Nagy András.

Milyen legyen a református vallásitanítás tanterve és módszere?

1. A kérdés felvételének szüksége.

A vallásitanítási tanterv és módszer kérdéséről egyetemes magyar református egyházunkban újból beszélnünk kell. Három ok teszi ezt szükségessé. Az egyik az, amit az Egyetemes Tanügyi Bizottság határozatában olvasunk (az E. T. 1942 febr. 24—25. napjain tartott ülésének jegyzőkönyve. 69. jkvsz), amelyben a Tanügyi Bizottság foglalkozva a vallásitanításnak és konfirmációi előkészítésnek kapcsolatba hozása kérdésével megállapította, hogy mivel „ezek a kérdések maguk után vonhatják a vallásitanítási tanterv és konfirmációi tanterv gyökeres revídiálását s esetleges módosítását is, a nevezett (theol. tanárokból és más szakemberekből álló és a Konvent által kiküldendő adhoc) bizottság vizsgálja felül az erdélyi és délvidéki tantervek figyelembe vételével a vallásitanítási és konfirmációi tantervet is és idevonatkozó munkálatának eredményét terjessze fel az Egyetemes Konventhez.” Ez a határozat azt mutatja, hogy a Tanügyi Bizottság véleménye szerint is szükség van a tanterv revíziójára.

A másik, ami ezt szükségessé teszi, az a körülmény, hogy a jelenlegi konventi tanterv, amelyet 1940-ben állapított meg a Konvent, alapjában véve Szele Miklósnak 1925-ben megjelent „A népiskolai ker. vallásitanítás módszertana” című, a maga idejében és az általa vallott theol. felfogás alapján kiváló műve felfogását mutatja, de egy olyan theologiai felfogást, amelyet már 1940-ben túlhaladottnak kellett tartanunk s amelynek revíziójára ma feltétlenül szükség van.

A harmadik ok az, hogy magának a vallásitanításnak a módszere s annak jelen gyakorlata kérdésében többféle kifogás hangzik el napjainkban. Ezeknek a kifogásoknak több helyen hangot is adtak s ezek nagyjában arra mennek ki, hogy a vallásitanítás módszere nem tart lépést az általánosan elfogadott és a többi tárgyak tanításában gyakorolt módszerrel s ezért a vallásitanítás eredménye elégtelen, vagy legalább is alatta marad a többi tárgyak tanítási eredményeinek. A vallásitanítók, akik lelkészek és segédlelkészek, nem ismerik eléggé a tanítás módszertanát, ezért eljárásuk nem megfelelő. Ez a gondolat kifejezést nyer a vallásitanári vizsgálat szabályzatában is, mikor a jelöltet a szabályzat arra kötelezi, hogy egy középiskolában a vizsgálatra jelentkezés előtt látogassa az órákat legalább egy félévig s hogy ezen látogatások alkalmával

ne csak a vallás, hanem a többi tárgyak tanításának módszerét is részesítse figyelemben és tanulmányozza.

Végül szükségessé teszi e kérdés újrafelvételét az, hogy mind gyakrabban hangzik el a kívánság, amit a Konvent elé már 1931-ben terjesztettek a vallásoktatók, hogy készíttessen a Konvent egy olyan vezérkönyvet, amelyet a vallástanításnál használni lehessen.

Ha a visszatért erdélyi és délvidéki részek vallástanítási tervét nézzük s megfigyeljük azt a módszert, ahogyan ezeken a részekben a vallástanítást végezni akarják — elismerve, hogy az eljárás maga nem felel meg mindenütt a módszer elvi elgondolásainak —, akkor azt látjuk, hogy itt is olyan súlyos különbségek vannak, amelyeknek elenyésztetése — még akkor is, ha az egyház egységét nem akarjuk kényszerítőleg külsőségekben is keresztülvinni — legalább is zavarólag hat az egyetemes egyházban. Meg lehet tehát állapítani azt, hogy a vallástanítási terv és módszer kérdésében új határozatra van szükség, de még ennél sokkal előbb, új megbeszélésre van szükség, tehát szükség van arra, hogy ez a kérdés megvitatás tárgyát képezze egyházi lapjainkban s egyházi fórumainkon.

Ennek a megbeszélésnek előmozdítására akar szolgálni ez a jelenlegi dolgozat, amely egyelőre csak szemlét akar tartani azon kérdések felett, amelyeket e kérdés tárgyalásánál okvetlenül tekintetbe kell venni. Így először a tanterv, azután a módszer kérdésében próbálunk felvetni bizonyos olyan problémákat, amelyek megfontolására szükség van.

2. *A tantervek különbsége.*

Azok a tantervek, amelyeknek különbségéről beszélünk, általában véve a konventi tanterv egyfelől, az erdélyi és délvidéki másfelől. E két utóbbit, bizonyos különbségük mellett is, egy sorba lehet állítani, mert egész alapfelfogásukban egyeznek egymással.

a) Az első különbség, ami a konventi és a másik két tanterv között van nem részleteiben, hanem egész felfogásában található. Ez pedig abban áll, hogy — külsőleg nézve — a konventi tanterv az első két elemi osztályban Istent, mint Atyát, Jézust, mint Megváltót és követésre méltó példányképeket akarja megismertetni s az igaz keresztyén lelkület kialakításához szükséges érzelmeket akarja felkelteni, a III–V osztály anyagában pedig, mint mondja, az üdvtörténeti szempont mellett érvényesíteni kívánja a tisztán történeti és valláspedagógiai szempontot is. Ezzel ellentétben a két másik tanterv mindenik osztályban már az üdvtörténeti szempontot érvényesíti. Mit jelent ez mostmár a tanterv elvi, theologiai alapozásában? Azt, hogy míg a konventi tanterv a bibliai történeteknek vallástörténeti értéket is tulajdonít s azokat bizonyos érzelmek kialakítására akarja felhasználni, addig a másik kettő a Bibliát mint a kijelentés okmányát fogja fel, amelyben

mindennek annyiban van jelentősége, amennyiben a kijelentést tanúsítja. Ez a különbség theologailag igen mélyreható, mert abban mutat fel különbséget, ami minden theologiai felfogás alapjában áll: a kijelentés és a Biblia felfogásában. Az első, amit a konventi tanterv képvisel, a kijelentésről azt vallja, hogy annak megközelítéséhez bizonyos nemes érzelmek felébresztése és fokozása útján juthat a gyermek, annak alapjai már a gyermek lelkében megvannak, amint a tanterv azt ki is fejezi („a hit csirája ott szunnyad már a gyermek lelkében” 17. lap), tehát ez olyan alap, amelyre a vallásnevelésnek építenie lehet, a másik két tanterv theologiai alapfelfogása szerint a kijelentés Isten szuverén tette, amelyhez az ember magától semmi formában el nem juthat, amit csak elfogadhat s azt a hitet is, amivel elfogadja, Istentől kapja, mint idegen, magából nem származtatható ajándékot.

Ebből következik a Bibliának is egészen különböző felfogása. A konventi tanterv a Bibliát szent történetek tárházának tekinti, amely történeteket emberi érzelmek felkeltésére való eszközül lehet felhasználni, például a keresztyén erkölcsi élet számára, ezért használja a Mózes történetét az anyai szeretet, Dávid és Góliáth történetét a hazaszeretet példájául, vallván azt, hogy a gyermeket a szeretetnek benne rejlő érzelme fejlesztésére kell nevelni, a másik két tanterv — különösen az erdélyi — a Biblia elbeszéléseiben üdvtörténeti jelentőségű eseményeket lát, amelyeknek ez az üdvtörténet adja meg a jelentőségüket. Ebben Ábrahám nemcsak egy engedelmes ember, hanem a hit hőse és a hívők atyja, aki „várta a maradandó várost”, Isten országát, József Jézus előképe, az Atya szerelmes Fiáé, aki testvéreitől szenvedett megaláztatásokon át jutott a dicsőségbe, a Dávid és Góliáth harca a hit harca, Jób a kegyelemhez menekülő ember, aki a Krisztusban lett kegyelem tanúja, stb. Ebből következik, hogy a két utóbbi tanterv megfordítja a dolgot, nem a szeretetből akar eljutni a hitre, nem azt vallja, hogy a gyermekkel előbb meg kell ismertetni Istent, iránta való szeretetre kell vezetni, s azután majd hisz benne, hanem azt, hogy Isten igaz ismerete és szeretete csak az ő megváltó kegyelmének megismerése által lehetséges. Ezért nem azzal kezdi, hogy megmagyarázza, Isten a mi teremtőnk, mindenütt jelenvaló stb, tehát megmutatja Isten tulajdonságait, hanem azzal, hogy megmutatja Isten tettét: az embert nyomorúságából megváltó kegyelmet. Nem azt vallja, hogy Istent a tulajdonságaiból lehet megismerni, hanem azt, hogy mindaz, amit Istentől, min teremtőtől, gondviselőtől, szerető Atyáról tudunk, egy tudáson alapszik: azon, hogy Isten megváltó Úr. A váltásban mutatta meg Isten a maga valóságát s nem lehet megismerni őt, csak Krisztuson át.

b) Ezek a különbségek most már utalnak egy következőre, amely az egész vallásnevelés céljában rejlik. A konventi tanterv a vallásnevelés célját a hit felébresztésében, a bibliai kijelentés és az egyház története és tanításai megismerésében s a keresztyén

erényekre való összefoglalva: egyházának, hazájának, családjának élő, hívő, vallását ismerő, öntudatos, aktív ker. életet élő egyének nevelésében látja (3—4. lap.) A másik két tanterv ezzel szemben azt vallja, hogy a vallástanításnak célja Isten Igéjének a gyermek számára egy meghatározott anyag keretében való hirdetése. Ez a különbség pedig mélyreható. Az előbbi esetben a vallástanítás vállalkozik arra, hogy vezetése alatt a gyermekből olyan egyén lesz, amilyent magának célul kitűzött s az utóbbi esetben pedig csak arra, hogy hirdeti az Igét, bizonyosságot tesz Isten megváltó kegyelméről, mivel pedig a hit hallásból van, ezt a hitet Isten megadja kegyelemből annak a gyermeknek. Az előbbi elgondolás az emberi munka eredményét biztosíthatónak hiszi, az utóbbi szerint az emberi munka csak útkészítés Isten tette számára, Látszik ez a konventi tanterv szövegének egyes szavaiban is. A „hit felébresztése” a másik két tanterv felfogása szerint nem ember munkája, hanem Istené; a „bibliai kijentés” kifejezést a másik felfogás szerint nem lehet használni, mert Istennek csak egy kijelentése van; a „keresztén erényekre való ránevelés” a másik felfogás szerint nem függetleníthető a hittől és igehirdetéstől, a keresztén élet a hit gyümölcse; s végül nem egyházának, hazájának és családjának élő, hanem Istennek élő egyént akar nevelni, mert az Isten kegyelmében való élet a másik kettőt magával hozza.

Azok a gondolatok, amelyek a két másik tanterv alapját képezik, már a konventi tantervben is előfordulnak, éppen ez mutatja, hogy itt a konventi tanterv készítésénél alapos megfontolással találkozunk s hogy itt egyszerűen arról van szó, hogy e tanterv elkészítése — illetve a tanterv alapját képező felfogás kifejezése — óta már a theologiai felfogásban egy megújulás állott elő, amiben valószínűleg maga a tanterv készítője is osztozik, legalább is arra vallanak olyan kifejezések, amelyek egészen ennek a megújulásnak a szótárából valók. Mikor azt mondja, hogy a III—IV. osztályban a tárgyi célt kell már előtérbe állítani, tehát Isten fokozatosan kibontakozó üdvkijelentését megragadtatni a gyermek lelkével, hogy a vallástanításban Isten valósága lép kívülről az Igében a gyermekhez s mikor ezt azzal indokolja, hogy „a vallástanítás igehirdetés” (21. lap) már akkor átlépte tulajdonképpen az előbbi idézetekben mutatkozó felfogást, csak az az oka, hogy nem szakít vele, mert még ez a két felfogás küzd egymással, mint ahogyan tényleg küzdött is akkor, mikor ennek a tantervnek alapjai letéttek. Hogy ennek a kijelentésnek a következményeit nem vonja le azokban a kérdésekben, amikre rámutattunk, annak természetes oka az, hogy ezeket a vallástanítás összes kérdéseiben keresztülvinni igen nehéz dolog. Maga a konventi tanterv is tehát alapjában és bizonyos elveiben a másik két felfogást osztja, de annak érvényesítését nem viszi keresztül. Ennek az elvégzése most vár egyházunkra.

c) A következő különbség, amire rá kell mutatnunk, abban

áll, hogy a konventi tanterv, előbb ismertetett theologiai felfogása alapján s annak logikus és alapos keresztülvitelével, vallástörténeti alapon adja a tananyagot, vagyis először az I. – II. osztályban valóságos előismereteket ad, mint beszéd- és értelemgyakorlati anyagot, azután az ószövetségi és újszövetségi történeteket. Nem szerepel azonban éppen ezért az alsó négy osztály anyagában sem az egyház, sem az egyház életének, sem hitvallásának ismertetése vagy arra való részletes utalás. Ha az alsó négy osztály anyagát megnézzük, nem találunk benne semmit arról, hogy a gyermek egy egyháznak a tagja, sem arról, hogy milyen vallású, sem hogy ezen egyháznak a hite mit jelent, milyen kapcsolatban van a tanult bibliai történetekkel, tehát maga a vallástanítási anyag nem vonatkozik az egyházra. A másik két tanterv ezzel szemben már az első osztályban ezzel kezdi: milyen vallású vagy? Azután az anyagban feldolgozza az alsó négy osztályban is az egyház valóságának, életének, történetének legfontosabb kérdéseit. Ez tehát úgy fogja fel a dolgot, hogy a vallástanításban a Biblia nemcsak nem egyszerű történeti könyv, hanem a kijelentés okmánya, tehát azért fontos benne minden, mert a Krisztusban megjelent kegyelemre utal, hanem ezenfelül azt is meg kell mutatni a gyermeknek, hogy ez a kijelentés, azaz az erről szóló bizonyágtétel őt az egyházban éri, mint a Krisztus választottai közösségében, hogy ő ennek az egyháznak a tagja s annyiban hallja a kijelentésről szóló Igét, amennyiben ennek tagja, hogy ez számára az egyház történetében való részvételt, jelen életében való munkát jelenti, hogy neki is bizonyágot kell tenni ebben az egyházban Krisztusról. Ez a különbség ismét az egyház értékelésére és az egyháznak a vallástanítással való szoros kapcsolatára mutat rá. Ezen felfogás szerint az egyház nem azért jelentős a gyermek előtt, mert egy történeti jelenség, nem is csak, mert annak története össze van kapcsolódva ősei révén saját életével, hanem azért, mert Isten abban akarja őt megszólítani, itt keresi s itt akarja, hogy szolgáljon neki. Hogy ez, ha nem is egészen világosan, a konventi tantervben is látható, az mutatja, hogy az egyház történetéről a tanterv ezt mondja: „a kijelentő isteni Lélek a biblikus kor lezárása után sem szünt meg munkálni, sőt működésének köre megnövekedett... A ker. egyház története napjainkig megváltott személyiségeket mutat fel.” (23. lap.) Csak még ennek a következményét kellett volna levonni, hogy ez a közösség a gyermekkel milyen viszonyban van.

Hasonlóképpen van ennek a kérdésnek jelentősége az egyháznak a vallástanítással való viszonya tekintetében is. A konventi tanterv elgondolása az, hogy a vallástanítást az egyház végzi, ott nevel magának hívő egyháztagokat. Ha megnézzük ezt a tantervet, nem látszik azonban benne az a kapcsolat, aminek az egyház és a vallástanítás között fenn kell állania. Nem látszik benne, hogy az egyház az, amely a maga gyermekeit a Krisztus parancsa alapján az Ige közösségében Isten Igéjére tanítja. A másik két tan-

tervben ez úgy nyilvánul meg, hogy az egyház életéről szóló ismeretek már helyet foglalnak a tantervben. Tehát, az Igét hirdető egyház meg akarja mutatni a gyermeknek, mi az, amit ő végez, hogyan szolgálja ő Isten ügyét, be akarja vonni ebbe a harcba, ebbe a munkába a gyermeket, meglátszik, hogy az, aki a gyermekkel foglalkozik, maga az egyház, amelynek helyi alakja, a gyülekezet, ott van körülte, ismeri annak előljáróit, tagjait, munkáit.

d) Szintén jelentős különbséget mutat fel a két tanterv abban, ahogyan az anyagot a hitvallással való kapcsolatában nézi. A konventi tanterv az egyház hitvallását csak a VI. osztályban veszi fel, ahol rendszeresen kiterjeszkedik „vallásos eszmék, fogalmak, általános igazságok szereztetésére” (23. lap). A káté tanításának célját abban jelöli meg, hogy „rendszeres keresztyén világszemléletet” akar vele nyújtani (24. lap). Ennélfogva az alsóbb osztályokban nincs is szó a hitvallásról, kátéről, sem rendszeresen, sem egyes hivatkozásokban. A gyermek először tanul a Bibliából, azután az egyháztörténetéről s ezek után következik a hitvallás. Az egyik, amiben a két másik tantervtől itt a konventi tanterv eltér, az, hogy a másik kettő a hitvallást már az alsó osztályokban használja, már az I. osztályban szerepel a délvidéki tantervben is, amely pedig ebben kevesebbet ad, a Heidelbergi Káté 1. kérdése, az erdélyiben pedig ennél több is; a délvidékiben, mint önálló anyag, az erdélyiben a bibliai történetekhez kíséző és magyarázó anyag gyanánt beosztva, sőt az V. osztályban az egyháztörténethez is. Itt a különbség ismét lényeges. Míg ugyanis a konventi tantervben nem érvényesül — a theologiai felfogáshoz híven — az a gondolat, hogy a vallástanítás anyagát képező bibliai történet és egyháztörténet tulajdonképpen magyarázatát a hitvallás adja, addig ez a másik kettőnél világos. Az Igét az egyház tanítja, az Ige magyarázata nem emberi kitalálás, nincs a gyermek, vagy a tanító tetszésére bízva, hanem az egyház hitvallása tesz bizonyosságot arról, hogyan kell a kijelentést érteni. Az anyagnak azt az irányát, ahogyan azt érteni és magyarázni kell, nem önkényesen állapítjuk meg, hanem az egyház hitvallása alapján. A teremtés történetében a szombat helyes megértésére az vezet, ha tudom, hogy a szombat előképe az örök nyugalomnak, Isten országának, mikor a teremtés véget ér és Isten gyermekei örök ünnepben állanak az Úr előtt, amint azt a Heidelbergi Káté 103. kérdése tanítja, ha ezt nem mondom meg, akkor a szombatos rajongásnak engedhettem alapot a gyermek lelkében. Az anyag helyes megértése és személynélves parancssá válása tehát nem egy „általános igazságnak”, nem valami „vallásos eszméknek, fogalmaknak” nyújtása által lesz elérhető, hanem azzal, hogy a gyermek a neki az egyházban hirdett Igét az egyház hite által ismeri meg és érti.

Ez mutat rá arra, hogy az a hit, amit rendszerben tanítunk a vallástanítás alkalmával, nem valami egyénileg összeállított hitrendszer, hanem az egyház hite. Ez a konventi tantervben is így van feldolgozva, de nincs így érvényesítve. Nem élmények, hanem

tételek, amelyek felülmulják az emberi értelmet és az által meg nem foghatók, de amelyek valóságok az egyházban, amely ezt a hitet éli, erről bizonyosságot tesz s ezt tanítja. A konventi tanterv kimondja, hogy a káténak „felekezetinek” kell lennie, s hogy az igazságokat református megvilágításban kell adni (24. lap), míg a másik két tanterv nem a felekezeti — tehát egy vélemény a többiek mellett — gondolatot akarja érvényesíteni, hanem az egyházat, amely egyrészt összekapcsol, a hitvallásban való különbség mellett is, a keresztyén egyház egyetemével, de másrészt a mi hitvallásunkat, mint öntudatos, önálló felfogást akarja megismertetni, mint olyan, amely a gyermeké, amelynek az övének kell lennie s amelyre neki el kell jutnia.

A harmadik különbség a két tanterv között a Káté használatának kérdésében van. A konventi tanterv a Heidelbergi Kátét nem használja, csak megemlíti hivatkozásokban, helyette a VI. osztályban, ahol a hitvallás összefoglaló rendszerét adja, egy hittant és erkölccsant ír elő, amelynek két része élesen elválasztja a hittant az erkölccsantól. Ennek alapját, mint a tanterv mondja a „katechismusi darabok” (Katechismusstücke) alkotják (5. lap), de valójában ennek a hittannak és erkölccsannak egyházi karaktere csak abban áll, amit előbb a felekezetiességben jelölt meg. Ebben nem követi azt sem, akit pedig sok másban követ, Kabisch-t, mert Kabisch a hitvallásszerűséget megköveteli a hittan tanításától. A konfirmációi káté, ami a tankönyvek közt van, egészen más uton jár, mint a hit- és erkölccsan s a Heidelbergi Káté bizonyos hatásait árulja el. Nincs kapcsolatban a vallástanítási tanterv szerint a vallástanítás a konfirmációval sem, csak egy utalás van az oktatásra a tantervben (6. lap). Ezzel szemben a két másik tanterv a Heidelbergi Kátét igyekszik felhasználni. A délvidéki úgy, hogy annak egyes kérdéseit, mint mondtuk, már az I. osztálytól kezdve felveszi, az erdélyi pedig ezt használja az egész anyagban összefoglaló anyag gyanánt, úgy, hogy a tanulók a hat osztályban 60 kátékérdést ismernek. Ezt használja mindkét tanterv konfirmációi káté gyanánt is. Itt két súlyos különbséget látunk. Az egyik az, hogy a hittan és erkölccsan tételes kettéválasztásával szemben áll a két másik tanterv azon felfogása, amely szerint, és éppen ez a Heidelbergi Káté használatának egyik fontos jelentősége, ez a kettő egymástól el nem választható, mert a cselekedet a hit gyümölcse, s a keresztyén élet a váltságért való háládatosság élete. Hogy a konventi tanterv ezt a gondolatot nem érvényesíti, már előbb láttuk, mikor a „keresztyén erőnyekről” beszélt, mint amelyekre való ránevelés a vallástanítás feladata. Mostmár még akkor is, ha azt vallanánk, hogy a Heidelbergi Káté jelen formájában nem alkalmas a tanítás anyagául, kétségtelen, hogy ez a káté sokkal világosabban és klasszikusabban emeli ki egyházunk hitének tartalmát, mint egy olyan hittan, amelyet a tanterv előír. Emellett a káté használata azt a gondolatot is képviseli a másik két tantervben, hogy ezzel egyházunk multja, az egyetemes refor-

mátus örökséghez való ragaszkodás és aziránti rokonszenv ébredjen fel a gyermekekben.

Ezek voltak azok a különbségek, amelyek a kétféle tantervben fellelhetők. Ezek adják most a tankönyvek különbségeit.

3. A tankönyvek különbségei.

Az, amit a két-, illetve háromféle tankönyvben találunk, megint arra mutat, hogy egyrészt a konventi, másrészt a délvidéki és erdélyi tankönyvek egészen sajátos módon különböznek egymástól. Ezek a különbségek mind azon a theologiai felfogásbeli különbségen alapulnak, amelyet a tanterv, és ezen túl a vallás-tanítás egész felfogásán láttunk. Azért erről csak röviden kell szólnunk.

a) Az első különbség a tankönyvek között abban mutatkozik, hogy az erdélyi és a konventi külön tankönyveket ad az egyes osztályok számára, míg a délvidéki egy tankönyvvel óhajtja megoldani az összes osztályokban a tankönyv kérdését. Erre ezt az egyházat a maga sajátos helyzete kényszerítette, itt tehát a különbség csak formális.

b) Jelentősebb most már az, hogy a konventi tankönyvekkel szemben az erdélyi tankönyvek már feldolgozásukban érvényesítenek bizonyos theologiai felfogást. Azt lehet mondani, hogy a konventi tankönyvek írásánál inkább pedagógiai és didaktikai elvek érvényesültek, míg az erdélyinél inkább theologiaiak. Ez szintén elvi álláspontra vezethető vissza, mert a konventi tanterv és felfogás az egész vallás-tanításban inkább tanítást lát, amelynek feladata a gyermek előtt elfogadható és megtanulható módon állítani oda bizonyos történeteket és azok által személyes élményeket ébresztetni, az erdélyinek a célja az Ige hirdetésére adni anyagot s Isten Igéjét tan formájában hirdetni, Ebből következik, hogy pl. a II. osztályban a konventi tankönyv egészen mese formájában nyújtja a bibliai történeteket, s a tankönyvet úgy nézi, mint vezérfonalat ehhez a mesemondáshoz, sőt az utasítás maga megmondja, hogy segédeszközükkül ez osztályokban legendák is felhasználhatók (28. lap), míg az erdélyi csak a történetet közli, hasonlóképpen a délvidéki is, s a tanítóra bízva annak a vezérkönyvben (Hogyan tanítsunk vallást? Kolozsvár, 1926.) megadott utasítás szerint megengedhető kiszínezését. Ez alapján véve ismét egy elvi különbség, t. i. annak a kérdése: hogyan nézzük a Bibliát, mint a vallásos nevelés és vallás-tanítás alapanyagát.

c) Egy másik különbség a tankönyvek között abban van, hogy a konventi tankönyvek az egyes tanítási egységek végére aranymondásokat, bibliai igéket tesznek, míg az erdélyi kátékérdést vagy bibliai igét. Míg azonban a konventiekben ezek az igék tanulásként szerepelnek, addig az erdélyiben ezeknek az a hivatása, hogy rámutassanak arra, ahogyan azt a történetet érteni és magyarázni kell. Az Ábrahám történetének a konventi tankönyvben a Zsolt. 37:5 és Ján. 20:29 van felvéve, amelyek kö-

zül a második az Ábrahám hitére, az első az Istenben való bizalomra vonatkozik, az erdélyiben a Heidelbergi Káté 21. kérdése, amely arról szól, hogy Isten ígéretei igaznak tartása és a neki való engedelmesség az igaz hit, tehát már utal arra, hogy itt többről van szó, mint valami általános hitről, hanem hitről a kegyelem ígéretében. Ez arra az elvi különbségre mutat, ami az emberileg megállapított tanulság és Isten Igéjének parancsa között fennáll.

(Folytatjuk.) I. L.

Erdély magyar egyeteme.

Az erdélyi gondolat és a m. kir. Ferenc József Tudományegyetem története. Kolozsvár, 1942.

Ez a díszesen kiállított és gazdag tartalmú munka, amely 470 lapon, hatalmas képanyaggal az Erdélyi Tudományos Intézet kiadásában, Bisztray Gyula, Szabó T. Attila és Tamás Lajos szerkesztése alatt jelent meg, az egyetem visszatérésének emlékére készült s feltárja előttünk az egyetem gondolatának erdélyi történetét és jelenlegi egyetemünk alapításának és azutáni életének eseményeit. Még emlékezünk egy másik munkára az egyetemről, éppen erről az egyetemről, éppen ilyen díszes, képekkel és térképekkel ellátott, a román állam költségén kiadott és külföldön nagy számban terjesztett munkára. Mégis milyen nagy különbség van a két mű között. Az minden ízében, minden cikkében és minden képében propaganda munka volt, a szó legilegzetesebb értelmében, annak a bizonyítására, hogy a kolozsvári egyetem már alapításában, de későbbi munkásságában is, nem tudományos célokat szolgált, gyanúsításokkal vagy vádakkal tele az egyetem tudományos munkásságával, professzorai felkészültségével és professiojával szemben. Akkor bámulva és elképedve olvastuk a lekicsinylő megjegyzéseket olyan tudósokról, akiket ismertünk és akiknek valóban tudományos és a tudományért eléggő életüket, munkájuknak európaszerte kisugárzó hatását magunk láttuk és szemléltük, olvastuk ezeket egy olyan ember tollából, akinek „tudományos” működése a napi politika kevésbé tudományos felhasználásában, a tudománynak nem az igazság szolgálatába való állításában merült ki.

Jól esik, hogy most ebben a könyvben megláthatjuk, mi volt és mi most a mi egyetemünk. Sok minden kapcsol ehhez az intézményhez bennünket, mint reformátusokat és mint lelkipásztorokat és tanítókat is. Valahogy ebben látjuk megújulni azt a szellemet, ami Bethlen Gábor főiskoláját életre hívta, ami élt nemcsak az erdélyi református, de katolikus kollégiumokban is, azt az erdélyi szellemet, amely a tudományt sohasem akarta semmiféle más célra

felhasználni, csak az igazság kutatására és hűséges szolgálatára. Ehez az egyetemhez köt bennünket nagy mesterek drága emléke, akiknek szavai és tanításai, még ha sok minden azokból ki is törlődött már a lelkünkéből, még mindig meghatározza a gondolkozásunkat, akiknek személyisége most is előttünk áll, évtizedek vonzó és tiszta példaképei gyanánt. Ehez köt az, hogy Theológiai Fakultásunknak az egyetemmel való kapcsolata, amelyet eleink olyan nagy bölcsességgel megalkottak, vitt be bennünket a tudományos munka és gondolkodás olyan területeire, amelyeket a theológiai intézet nem adhatott, mert nem is volt hivatása, hozzá kötnek emlékei régi barátoknak, akikkel, még felekezeti különbség ellenére is, megtaláltuk egymást a tudományos munka mezején, jól esik, hogy ez olyan könyv, amely az egyetemhez és annak hivatásához méltóan, külső kiállításában és belső tartalmában is méltóan, feltárja előttünk mindazt a sok küzdelmet, ami az egyetemi gondolat körül forgott Erdélyben. Ismerős ez nekünk mind, nem adatszerűleg ismerős, hanem azért, mert mikor olvassuk, benne Erdélyt érezzük, azt a földet, amelyből mi is kinőttünk s amely a mi életünk egyik elszakíthatatlan része. Úgy van, ahogy az Előszóban Hóman Bálint írja, Erdély életének leghatalmasabb tényezője lett — és maradt is — a magyar iskola, amint az Báthory István és Bethlen Gábor főiskolájában, az egyházak liceumaiban és kollégiumaiban megnyilvánult s ismét életre kelt a száz évvel ezelőtt újjáéledt és negyven évvel ezelőtt megvalósult egyetemi gondolatban.

A kötet első részében azokat a beszédeket tartalmazza, amelyeket az egyetem újra való megnyitásakor, 1940 október 24-én a Kormányzó Úr, Hóman Bálint miniszter, Bartók György rektor, György Lajos, Domanovszky Sándor professzorok és ifj. Gyallai Domokos egyetemi hallgató mondtak. — Ezek után az erdélyi tudományosság és a m. kir. Ferenc József tudományegyetem története következik. Bisztray Sándor dolgozza fel az erdélyi tudományos élet és egyetemi gondolat kialakulásának történetét, ismeretve az erdélyi diákok középkori egyetemeken végzett tanulmányait a XVII. századtól a reformációig és azokat a tudományos törekvéseket, amelyek Erdély földjén Vitéz János püspöktől kezdve történtek, majd a reformáció, Martinuzzi, János Zsigmond munkáját s végül a Báthory István által alapított kolozsvári főiskolát, annak tanárait, munkásságát, a Bethlen Gábor alapította gyulafehérvári iskolát s mellette a későbbi református kollégiumokat, végül a piarista egyetem létesülését, illetve felújulását a XVIII. században. A cikk utolsó fejezete azt az időt ismerteti, mikor 1784—1872 ig Erdély egyetem nélkül volt s rámutat a kollégiumok akkor is gazdag tudományos munkásságára. Szabó T. Attila az Erdélyi Múzeum Egyesület történetét írja meg, Makkai László a Ferenc József tudományegyetem történetét adja 1872—1919 ig, az 1848 ban, az unió alkalmával kimondott határozattól az egyetem létesüléséig, amelyet az 1872, XIX. és XX. tc. mondott ki. Ez az egyetem, mint

azt annak egyik tanára beszédében megmondotta, arra törekedett, hogy „a tudomány ezen magasztos és tiszta levegőjű műtermében a tudomány erejével békítsenek ki minden felekezeti, nemzetiségi és egyéb elkülönöző érdeket” Az első rektor Berde Áron volt, az utolsó 1919-ben Schneller István, akire a román impérium beállásakor az egyetem elköltöztetésének feladata hárult. Az egyetem tanárainak felsorolását s a hallgatók statisztikáját kapjuk a cikk végén, amely szerint a legtöbb hallgató 1905–6. évben (2386), a legkevesebb az első, 1872–73. évben (258) volt. Mátray László a kolozsvári egyetemnek az európai tudományossággal való kapcsolatait ismerteti, Brassai, Meltzl, Török Aurél, Böhm Károly és mások neveit említve. György Lajos az erdélyi könyvtárügy és a kolozsvári egyetemi könyvtár címen ismerteti az erdélyi könyvtárakat, gyűjteményeket és az egyetemi könyvtárt, Szabó T. Attila az egyetem építkezései történetéről, Rudai Rezső a diákjóléti intézményekről, Gáldi László az erdélyi magyar tudományosságnak és az egyetemnek a román tudományra való hatásáról ír. Ez a cikk szépen fejt fel azokat a kapcsolatokat, amelyek a kettő között voltak s mutat rá arra, mennyit köszönhet a román tudományosság a magyar tudománynak. Az egyetem román uralom alatti életét Biró Sándor, a szegedi száműzetés éveinek történetét vitéz Nagy Iván ismerteti. Majd az egyetem újjászervezéséről s az Erdélyi Tudományos Intézetéről olvasunk ismertetést, végül a zárszó van, amelyet Szily Kálmán államtitkár írt, amelyben az egyetem ezutáni feladatait jelöli meg. Nagy értéket képvisel a Függelékben közölt okmánytár, amelyben az egyetem alapítólevelétől az egyetem életének legnevezetesebb fordulatait megörökítő okmányok másolata olvasható. A gazdag és pompás képanyag (311 kép), amelyek között a régi tanárok képei különösen értékesek, teszi a kötetet olyan értékes művé, amilyen az utóbbi időben kevés jelent meg. A munka gondos összeállítása, szép kiállítása valóban méltó az egyetemhez is és ahoz az ünnepélyes alkalomhoz is, aminek emlékére íratott: az egyetem boldog és régóta várt visszatérésének alkalmához. Legyen ez a munka nemcsak bizonyosság egy gazdag, termékeny múlt felől, hanem bizonyosság arról is, hogy egy újabb jövő elé reménységgel és bizakodva nézhetünk és az erdélyi tudományos életnek erre a tűzhelyére ezután is büszkén és boldogan tekinthetünk.

Imre Lajos.

Adatok, megjegyzések.

A lelkész és tanító egyházi adókötelezettsége.

Az egyházi tisztviselők, mint egyházközségi tagok, éppenúgy kötelesek az egyházi adózás terheit hordozni, mint bárki más az egyháztagok közül. Következik ez abból, hogy a református felfogás szerint az egyházi tisztviselő éppenúgy tagja az egyháznak, mint mások s tagja annak az egyházközségnek is, amelyben szolgálatot teljesít. Mivel egyetlen egyháztag sem vonhatja ki magát az egyház terhei hordozása alól, nem teheti ezt az egyházi tisztviselő sem. Világosan rendelkezik erre nézve az ET. VII. t. -c. közvetve úgy, hogy megállapítja minden egyháztag adófizetési kötelezettségét abban az egyházközségben, amelynek területén állandó lakhelye van, tehát az egyházi tisztviselő is. A 4. § kimondja, hogy az egyházi tisztviselőt nem illeti meg adómentesség az egyháztól élvezett javadalma után sem, s ez a rendelkezés világosan tájékoztat afelől, hogy nemcsak az egyházi tisztviselő magánvagyonra, de még az egyháztól kapott javadalma is adóköteles. E rendelkezésen felül azonban van ennek a kérdésnek lelki oldala is. A lelképásztornak és tanítónak nemcsak hordoznia kell az egyház terheit, hanem ezt örömmel és példaadón kell hordoznia. Ha a gyülekezet tagjai látják, hogy az egyház vezetői élete az áldozatkészség és szolgálat élete, ez előttük a legnagyobb bátorítás és indítás arra, hogy a maguk életét is ilyenné tegyék. Különösen szükség van arra, hogy az egyház vezetői előljárjanak a sáfárság gondolatának a gyülekezet életébe való bevitelében, hogy mindenki lássa róluk, hogy nemcsak anyagi javaikat, hanem egész életüket valóban Isten szolgálatára szentelik.

Mire lehet felhasználni a lelkészi jelentést?

Ezekben a hónapokban minden lelképásztor azzal van elfoglalva, hogy a múlt évi munkáról szóló jelentéseket állítja össze, hogy azt rendeltetési helyére juttathassa. Sok lelképásztor előtt ez unalmas és kicsinyes foglalkozás, kiírni az anyakönyvekből az adatokat, összeszámítani az istentiszteletlátogatók, az úrvacsorázók arányszámát, számbavenni a különböző egyesületek munkáját stb. Látószólag valóban unalmas irodai munka és semmi más. Még azt is

lehet mondani: csinálja az, akinek kedve van rá, hogy dicsekedjék a munkájával, én beírom azt, ami volt, szüksézszerűen, csak a száraz adatokra szorítkozva, más hadd írjon lelkes beszámolókat önmagáról. Sajnos — vagy nem sajnós? — ez az utóbbi eset ma már nem igen fordul elő, de annál inkább az, hogy az adatok és számok nagyon gyéren és legtöbbször apró vonalakkal helyettesítve fordulnak elő a jelentésben. Másutt az, aki a jelentést nézi, sehogyan sem tud kiigazodni belőle, hogy lehet az, hogy míg az egyik helyen az áll, hogy vallásos összejövetelek „néha” tartattak, a következő lapon, ahol a vasárnapi iskoláról van szó, azt olvassuk, hogy „vallásos összejöveteleken vesznek részt minden vasárnap”. Most már „néha”-e, vagy minden vasárnap van ez az összejövétel, s ha ez van, akkor hogy lehet, hogy mégis vasárnapi iskola néven szerepel, amelyben az adatok szerint 156 tanköteles gyermekből 25—30 jár ebbe a „vasárnapi iskolába”, amelyet a lelkész „vezet”? Hogy lehet, hogy abban az egyházközségben sem a fiú-, sem a leányifjúsággal semmiféle foglalkozás nem történik, legalább is a jelentés szerint, s hogy nőszövetség sincs, tehát az istentiszteleteken kívül semmi alkalmuk sincs a híveknek arra, hogy az Igét hallják? Hogy állhat meg ez az egyházközség a támadó idegen hatásokkal szemben és hogyan végezheti itt az, aki ezért felelős, az Ige szolgálatát?

Pedig a lelkési jelentést sok mindenre fel lehet használni. Rögtön a népmozgalmi adatokból kiszámíthatom azt, hogy a gyülekezetben a természetes szaporulat arányszáma mit mutat, s ha a mult évvel összehasonlítom, azt is megállapíthatom, hogy a születések arányszáma nőtt, vagy csökkent, a halálozások számában milyen változás történt, hogy szaporodik-e ott a reformátusok száma, vagy fogyóban van s ha igen, mi ennek az oka? Az istentiszteletlátogatás arányszámát ismét összehasonlíthatom a mult éveikkel s megláthatom, hogy ebben milyen változás történt, éppenígy az úrvacsora és perselypénz adatait is. Mindezeket szépen feljegyezhetem magamnak, esetleg egy táblázaton kirajzolhatom s kitehetem a lelkési iroda falára, hogy aki bejön, a szeme előtt legyen; hasonlóképpen járhatok el a vallásos összejövetelek, más előadások látogatói számával, az egyesületek munkájáról szóló adatokkal is. Ma a számok és adatok világában élünk, tehát nem csak az a fontos, milyen buzgósággal tartották meg és látogatták a vallásos, vagy népművelő előadásokat és hogy fogadták azokat, hanem az is, hogy hányat tartottak ilyent és hány résztvevővel?

Ha most ez a jelentés megvan, akkor azt is megtehetem, hogy akár egyházközségi közgyűlésen, akár egy vallásos összejöveten, a jelentés eredményét ismertetem. Megmutatom ezekből a számokból, milyen volt a templomlátogatás a mult esztendőben, esetleg azt is, hogy milyen volt az egyes hónapokban, hogyan állunk a népességszaporulattal, az adakozás, az egyesületi munkák stb. dolgában. Rámutathatok, milyen hiányok vannak, milyen sikereket adott Isten, mit kell még tenni és mit kell elhagyni, mi

ellen kell küzdeni és miért kell hálát adni. Egy ilyen beállítás mellett az egyházközség tagjai egyszerre elkezdik látni nemcsak azt, amit az egyház életéből eddig láttak, hanem kezdik látni az egyház életét a maga mozgalmasságában, mint életet, mint dinamikussá váló folyamatot. Egyszerre világossá lehet előttük, hogy ők egyenként, akik ott vannak ezekben az adatokban, mint egy szám, mégis milyen erőt képviselnek az egyház munkájában, meglátják Isten ügyét nem mint valami nyugvó dolgot, hanem mint eleven harcban álló ügyet a világban. Meglátják, hogy az ő magatartásuktól, istentiszteletlátogatásuktól, adakozásuktól hogyan függ külsőleg ennek az ügynek a haladása. Hát még ha arra is módunk van, hogy a mi gyülekezeteink adatait a másokéval összevessük, vagy az egész egyházmegyével vagy kerületével. Mennyi eleven és lélekbevágó dolgot tud mondani akkor nekünk ez a száraz, merev adathalmaz. Milyen világossá válik, hogy mi egy hadsereg része vagyunk s milyen kényszerítő a felelősség, amit mint ilyenek hordozunk az egész ügyért.

Ha így próbálnók felhasználni a lelkészi jelentést, akkor megnyernénk azt az adományt, hogy ennek összeállítása a mi számunkra sem lenne tovább unalmas és gépies munka, izgató, érdekfeszítő feladattá válnék, amelyben a saját gyülekezetünket, mintegy tükörben látnánk s munkánkat mintegy mérlegre téve szemlélnénk. S akkor talán nem lennének egymásnak ellentmondó adatok, áthúzások és általános, csak a látszat kedvéért adott feleletek sem s akkor az, aki ezeket az egész egyházmegye vagy kerület viszonylatában nézi, szintén kapna ezekből olyan anyagot, amelynek segítségével az egész egység munkája előtte állhatna, neki is vagy mint vád, vagy mint feladat, vagy mint hálaadásra készítő alkalom.

I. L,

Gyakorlati tanítás.

A Hymnus.

(Költeménytárgyalás a IV. osztályban, de a tanterv által előírt terjedelemben és megfelelő változtatással a II. és III. osztályban is.)

I. A tanítás vázlata.

Hangulatkeltés: Melyik imádság minden keresztyének leg-szebb, legszentebb imádsága, melyet mindenap elmond minden igaz keresztyén? Nekünk magyaroknak van azonkívül egy gyönyörű imánk, amelyet elmond, *elének* minden igaz magyar, a világ bármely sarkában éljen is! Melyik az? (Hymnus.) Énekeljük el!

Áthajlás: Mit kérünk ebben a jó Istentől? Jogosan kérjük-e? Ez nem tűnik ki ebből az énekből! De ez az ima nemcsak eny-yiből áll!

Céltűzés: Ma megismerjük nemzeti imádságunkat egészen! Úgy ahogy ez az imádság egy nagy magyar költő lelkében meg-született!

Tárgyalás: A költő. Hogyan született a Hymnus? (A köl-te-mény bemutatása.) a Hymnus mint: *bűnvallás* I Mit kér a végén a költő Istentől? — A költemény olvasása és tárgyalás szakasz-on-ként. Mit kellett elszenvednünk? Miért? Mik voltak bűneink? Erényeink? Minő volt a bűnhődés? Az ezeréves magyar sors a költő látomásában?

összefoglalás, összehasonlítás: Mi tehát a Hymnus? — Kinek az imája volt? Kiknek imádsága lett? — (Az egész ma-gyarságé.) — Miért? — Összehasonlítjuk a Szózzattal. Az intelem az emberekhez, *emez* a jó Istenhez szól, azért is adta e címet a költő: „ima.”

Felelés: Csak Istenhez szólnak-e a Hymnus töredelmes sza-vai? Mire tanít bennünket a költő töredelmes vallomásában? (Test-vérharcok ássák meg, a „turáni átok” ássa meg sírunkat!)

Elmélyítés, kapcsolás a mai életünkhöz: Mit ünnepeltünk az elmúlt tanévben? — A Felvidék részleges, Kárpátalja és Észak-erdély visszacsatolása. — Minek köszönhetjük ezt az eredményt? Mit bizonyít ez? Mire kell ezután törekednünk? Majd: *ének*.

II. A tanítás tervezete.

Hangulatkeltés: Mit teszünk minden reggel, midőn felébre-dünk? Mi az első kötelességünk? (Imádkozunk.) Te mit szoktál imádkozni? És te Pisti? Juliska? (Különböző vallású gyermekeket

kérdezek.) Pali katolikus, Pisti evangélikus, Juliska református és mégis mindegyik ugyanazt imádkozza, egyformán kéri mindegyik a jó Isten segítségét és még mit? (A mindennapi kenyeret.) A „Miatyánk” tehát valamennyiünknek, minden keresztény embernek legszentebb közös imája.

Nekünk, magyaroknak van még egy ilyen szépséges, szent, közös imánk, amelyet elmondunk, *elénekelünk* minden ünnepünkön. Egy gyönyörű imádságunk, amely felhangzik mindenütt, a világ minden sarkában, valahol magyarok élnek, magyarok laknak. Elénekeljük, ha örömünk van, de elzengi ajkunk akkor is, ha szenvedünk, ha erőt akarunk meríteni és Isten segítségét óhajtjuk megnyerni! (A Hymnus.) Igen. Minden magyarok imája I Énekeljük el I Köszönetül a jó Istennek, hogy szent és igaz ügyünket, a magyar igazság ügyét megsegítette! (Elénekeljük.)

Áthajlás: Mire kérjük a jó Istent ebben az imában? (Áldjon meg bennünket. Segítsen a bajban, vészben, ellenségünk ellenében. Eleget szenvedtünk már. Régen tép bennünket a mostoha sors. Megbűnhődtünk már minden bűnünkért. Megérdemeljük a jobb, boldogabb jövődőt!) Igen. Ezt kérjük!

De jogos-e a kérésünk? Valóban bűnösök voltunk-e? Ha igen, valóban meg szenvedtünk már a bűneinkért? Valóban megérdemeljük-e Isten bocsánatát és segítségét? Ez nem tűnik ki ebből az énekből! Ámde ez az ima nemcsak ennyiből állt

Az a nagy magyar ember, akinek a lelkében megszületett és akinek ajkáról először szállott az ég felé ez az ima, azt is elmondotta, miért remélhetjük, miért várhatjuk jogos bizakodással a jó Isten segítségét, mi szegény, bűnös magyarok. Miért hisszük, miért bizhatunk, „hogy Isten mégis megsegít bennünket?!

Célkitűzés: Ma megismerjük és megtanuljuk nemzeti imádságunkat teljes egészében. Úgy, ahogy az a nagy magyar költő, *Kölcsey Ferenc* lelkében megszületet!

Nevelési célkitűzés: Megtanuljuk, mik voltak bűneink, melyekért büntetést érdemeltünk és mik az érdemeink, melyekért megérdemeljük Isten bocsánatát és segítségét!

Tárgyalás.

a) *Hogyan született ez az örökszép magyar imádság?* — Több mint száz esztendővel ezelőtt, 1823-ban született ez a gyönyörű imádság! — mondom. Ez a nagy magyar költő, ez a sápadtarcú, bánatos ember (mutatom a képét), *Kölcsey*, ott üldögélt egy kis szatmármegyei falucskában, régi nemesi udvarházának dolgozószobájában, halványan pislogó gyertyafény mellett. Tekintete a gyertyafényről az ablak felé fordul. Szörnyű, feneketlen sötétség ást be az ablakon. Sehol egy csillag, sehol egy fénysugár! Gomolygó köd üli meg a vidéket, elzárva a szem elől az égi és földi utakat.

„Minő szörnyű sötétség!” — suttog a költő magában, — milyen feneketlen, pokoli sötétség! Jaj most az úton lévőeknek, vándoroknak, éjszakában botorkálókknak! Úristen, véd meg őket,

oszlasd el ezt a szörnyű, emberveszejtő sötétséget! Küldj egy reménysugarat!"

Aztán hirtelen gondolattól megszállottan elfordul az ablaktól és tekintete merően néz a pislákoló gyertyafénybe.

„Igen, — sóhajt fel, — köd és sötétség borít mindent! Nemcsak Csekét, — nemcsak Szatmári, hanem az egész gyönyörű, szerencsétlen szép Magyarországot! Ködbe vezett a multunk! A szép dicső magyar mult! Fekete felhők borítják gyászfátyolként hazánk eget! Nem látjuk az utat.”

„Merre menjünk? Hová vezet a magyar jövőendő útja? Egy újabb szakadékba bukunk e ebben a vigasztalan sötétségben? Miért kell ennek így lenni? Miért kellett ennek a szegény nemzetnek annyit szenvednie? Miért oly sötét a mult és miért oly borús a jövőendőnk?”

„Jóságos Isten! Hát miért érdemli ez a nemzet ezt a tengernyi szenvedést? Isten! Isten! Magyarok Istene! Mikor könyörül sz már meg rajtunk?” — Most hirtelen bemártja tollát és elkeseredett gyorsasággal szánt végig a percegő toll a fehér papíron:

„Isten áldd meg a magyart, jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart, ha küzd ellenséggel.
Balsors akit régen tép, hozz rá víg esztendő,
Mebűnhődte már e nép a multat sjövőendő!...

„Hiszen valamikor nem haragudtál ránk, valamikor szeretted a magyart!” — sóhajt fel most a költő és tovább rója lázas sorait!

„Őseinket felhozád Kárpát szent bérére,
Általad nyert szép hazát Bendegúznak vére;
S merre zúgnak habjai Tiszának, Dunának,
Árpád hős magzatjai felvirágozának.
Értünk Kunság mezején ért kalászt lengettél,
Tokaj szőlővesszején nektárt csepegtettél;
Zászlónk gyakran plántálád vad török sáncára,
S nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára.”

„Igen, így volt — sóhajt a költő. — Szép hazát adtál nekünk, erősekké, hatalmassá lettünk a Te segítségével jóságos Istenünk I Megtanult bennünket tisztelni és becsülni a török, a német! Óh, de hol vagyunk most? Jaj, mivé lettünk? Hová süllyedtünk? Igaz! *Bűnösök* voltunk! Iszonyú bűnök fészkeltek szívünkbe! Egymást martuk! Egymást öltük! Magyar a magyar! Testvér a testvér! Igazságos Isten, de meg is vertél érte! És rója reszkető kézzel, könnyes szemmel a sorokat:

„Haj! De bűneink miatt gyúlt harag kebledben,
S elsujtád villámidat dörgő fellegedben.
Most rabló mongol nyilát zúgattad felettünk,
Majd töröktől rabigát vállainkra vettünk
Hányszor zengett ajkain ozmán vad népének
Vert hadunk csonthalmain győzedelmi ének?...
Hányszor támadt *tenfiad* szép hazám, kebledre,
S lettél *magzatod miatt* magzatod hamvvedre I”

„Igen! Ez volt a mi átkunk! Ez ami nagy bűnünk! A tatár nem tudott elpusztítani bennünket! A török iga 150 esztendőn át

sem tudta megtörni akaratunkat, életerőnket! Ezt a jó Isten sem engedte volna! De megástuk mi a magunk sírját! Segítettünk mindenkin! Befogadtunk bessenyőket, kunokat, németeket, tótokat, horvátokat, szerbeket, oláhokat! Csak egymáson nem segítettünk, egymásnak nem tudtunk megbocsájtani, egymásnak nem tudtunk irgalmazni! Egymást nem tudtuk szeretni eléggé, mi szegény, megtévedt magyarok..." És tovább írja percegő tollal és könnyező szemmel:

„Bújt az üldözött s felé kard nyúlt barlangjában,
Szertenézett s nem lelé honját a hazában.
Bércre hág és völgybe száll, bú s kétség mellette,
Vérözön lábainál s lángtenger felettél!"

A költő így látja az áldatlan testvérharc szörnyű képét: vérözön és lángtenger borítja a hazát és nincs hová lehajtsa fejét saját hazájában az üldözött magyar.

„Vár állott: most kőhalom; kedv s öröm röpkedtek;
Halálhörgés, siralom zajlik már helyettek.
S ah, szabadság nem virul a holtnak véréből,
Kínzó rabság könnye hull árvák hő szeméből!"

Tehát az áldatlan küzdelemnek csak szörnyűséges pusztulás az eredménye, „szabadság nem virul a holtnak véréből..." A szét-húzó, a viszálykodó nemzet nem tudja kivívni a boldogabb sorsot, a szebb jövőndőt.

Elismeri a költő, hogy bűnösök voltunk, megérdemljük a büntetést. De úgy gondolja, hogy a sok szörnyű szenvedés és borzasztó csapás, mely bennünket sújtott, éppen elég büntetés már szenvedéseinkért. Úgy érzi, hogy a jó Isten is megeléghetett már szenvedéseinket, ezért bizakodó szívvel írja le a könyörgő sorokat:

„Szánd meg Isten a magyart, kit vészek hányának,
Nyujts feléje védő kart tengerén kínjának.
Balsors akit régen tép. hozz rá víg esztendőt,
Megbűnhődte már e nép a multat s jövőndőt!"

És mikor leírja e könyörgő sorokat, egy könnycsepp csordul árva félszeméből a papírlapra, az tesz pontot a szívéből szakadt imádság után. És úgy érzi, hogy megkönnyebbült a szíve, kiöntötte magyar lelkét alázatosan az Isten előtt! Hiszen, aki felismeri bűneit és megbánja azokat, annak a jó Isten is megbocsájt!

Mi is így szoktunk tenni, mikor? (Bűnvalláskor.) Mit tesz a költő is? Mi ez a gyönyörű költemény is? (Bűnvallás.) Csak a Kölcsey bűnvallása? Az ő bűnei vannak elsorolva? A maga számára kér bocsánatot Istentől és segítséget? (A magyar nemzet gyónása)

b) Olvasás, tárgyalás szakaszonként. Olvassuk a címet; „Hymnus." Ez az idegen szó azt jelenti: vallásos ének, ima. Csak mi, magyarok szoktunk imádkozni? (Más népek is.) Minden népnek van tehát himnusza. Ez itt kiknek a himnusza. Hogyan is mondhatnók tehát címét? (Magyar himnusz, magyarok himnusza.)

(Folytatjuk.) Közli: Kovács Lajos.

Prédikáció- vázlatok.

Krisztus hatalmában.

Filippi 3: 12–16. v.

Nagy versenyfutás az élet — vallja, érzi minden ember, akár hívő, akár hitetlen. De más célért, más módon futja az, aki nem ismeri Krisztust és megint egészen másként az, aki, miként az apostol, Krisztus hatalmában van.

A legszomorúbb és legemésztőbb az élet akkor, ha az ember céltalannak látja. Fut, hajszolódik, de nem tudja miért. Hasonló a helyzet, ha valaki légvárat, elérhetetlen álmokat tűz ki magának célul. Előbb-utóbb elhatalmasodik rajta a leküzdhetetlen fáradtság és bekövetkezik a futás feladása.

Nagy csalódások várnak a földi célok kergetőire is. Ha elérjük, már nem elégt ki, ha nem érjük el, fáj és gyötör a kudarc. Mindenképpen oda van az élet békessége.

Aki Krisztus hatalmában van, az Krisztustól nyeri élete célját. Nem emberi, nem földi cél ez, Krisztus onnan felülről való elhívása. Égi cél, amely egyúttal jutalma is az ember életküzdelmének.

Sajátos az a mód, amellyel futását e cél felé a Krisztus hatalmában lévő ember végzi. Teljes lendülettel, szívós akarattal, töretlen hittel látja maga előtt és igyekszik elérni. De ez a lendület, ez az akarat, ez a hit nem az övé, nem ő termeli ki, Krisztus ajándéka és együtt jár az elhívással. Isten kijelentése vezérli, irányítja útján és teszi törekvésében szilárdná és tökéletessé. Törekvésének igazi volta kitűnik abból is, hogy a már megtett útszakaszokra nem tekint önelégült szemlélődéssel vissza, felejtí az előtte lévő célért és kitéríthetetlenül fekszik neki annak, ami még előtte van és leküzdésre vár.

Sajátos a Krisztus hatalmában lévő ember futása azért is, mert nem érzi ellenfeleinek a vele futókat. Akik ugyanazt a célt követik, ugyanolyan szabály szerint haladnak, akik ugyanabban az értelemben vannak Krisztus és az élet felől, azokkal testvér ő, boldog és teljes közösség részese.

Adjuk hát fel céltalan futásunkat, vagy földi céljainkat, az emberi lehetőségeket és a fájdalmas emberi széthúzást és fogadjuk el a Krisztus által adott célt, egy értelemben, célegyenest törjünk utána.

Mozgalmas és változatos képet mutat ez az ige. De minden mozgalmasság oka és minden változatos mögött az állandó: Jézus, akiről hatalmasan hangzik a bizonyosság: Ő a Krisztus, a megígért szabadító. Érette indul útnak Pál, szakítja meg kedvenc tartózkodását, érette tesz ígéretet közeli visszatérésről, érette és róla beszél Priscilla és Aquilla, az Ő eszköze Apollós. Vetekedés, vagy béke, fáradozás, vagy erősödés egyként tőle származik. A benne hívőknek van szüksége hitbéli erősödéssre, belső egységre, az Úr útjának ismeretére, a bátorságra, vagy a bűnbocsánatról pecsétet adó keresztségre. Csak az ő nevében van *igazi hasznos szolgálat*.

Az egyház, a Krisztus nevében összesereglettek körében ma is van mozgalmasság és változatosság, vannak munkák és munkások, események és változások, szolgálatok és küzdelmek. De mindezek igazi hasznos szolgálattá csak akkor válnak, ha Jézus Krisztus Úrvolta tűnik ki belőlük és a hitbéli egységet erősítik.

Akik Jézus Krisztus Úrvoltát elismerik, azok engedelmeskednek neki. Minden teltük az Ő akarata szerint való. Nem azt teszik, amit, jónak látnak, se nem azt, ami sikerrel kecsegtet, hanem ami az Úr akarata. Oda mennek, ahová küldi őket. De elismerő bizonyoságtételük sem hallgat el. Nem elég, ha valaki hallott Krisztusról, úgy kell megismernie, hogy a bűnbánat könnyeivel keressen nála bocsánatot. Megvédeni isteni méltóságát támadásokkal szemben, bátorsággal rámutatni Isten keskeny útjára: ez *igazi szolgálat*.

De Krisztus szolgálata hasznos is a kegyelem által a hívőknek. Erőt ad azokkal szemben, akik Krisztus ellen vannak. Útmutatást ad, hogyan kell cselekedni Isten akaratát és egybekapcsolja azokat, akik Krisztust vallják Uruknek. Megnyer új tagokat a Krisztus egyházának a még távollevők közül

Indítson Isten Lelke téged is, mindnyájunkat, Krisztus nevében való tevékeny, gazdag és hasznos szolgálatra, mert erre vár a megingott hitű emberiség és ezt követeli az az Úr, kinek nevében van megtartatásunk és életünk.

Harcban.

Efézus 6: 10-20.

Harcra szólít fel ez az ige bennünket. Erős ellenállásra és győzelemre. Ma, amikor annyit hallunk a harcról és a győzelemről, legyen előttünk világos, hogy *ki ellen* és *mivel kell harcolnunk*, hogy győzelmet nyerhessünk.

1. Az ellenség, amely támad bennünket, nem látható: az ördög. Ebben van a behozhatatlan előnye. Ami látható, az eszközei, a hadserege, a test és vér. Ezzel egy pillanatig sem szabid össze-tévesztenünk. Sötét hatalom, gonosz és pusztító hatalom, ravasz

is eljárásában és eszközei felhasználásában. Nem szabad jóindulatúnak, vagy magáról megfélemlítőnek gondolnunk. Az ellenünk való küzdelme szüntelen, a pillanatnyi csend csak ravasz fogás.

2. Harcolnunk kell ellene. Nem maradhatunk tétlenek. Minden elmulasztott alkalom pótolhatatlan veszteséget jelenthet. De megfelelő módon kell harcolnunk ellene. Alkalmas fegyverekkel és azokat helyesen, maguk helyén használva.

A fegyverek Istentől kapott fegyverek. Ő kíván megszabadítani velük. Lelki fegyverek, mint ahogy a harc is lelki. Különös fegyverek, amelyekről könnyen azt hihetjük, hogy nem elég erősek. Éppen ellentétei azoknak a fegyvereknek, melyet örök ellenségünk használ, ahogy a világosság ellentéte a sötétségnek. Valamennyi védőfegyver. A hamisság ellen az igazság véd meg, az erőszakkal szemben az igazságosság az egyedüli oltalom, a pusztítással és a nyugtalanító hitetlenséggel szemben csak a békeesség evangéliuma tud előrehaladni. A sötétséggel, a gonosszággal, a kárhozattal szemben a hit, a Lélek, az idvesség bizonyossága diadalmas. S mindenekfelett való, bár legegyszerűbbnek látszó fegyver, az imádság magunkért és másokért való tusakodása. Mindebben nem emberi erő lesz győzedelmes, hanem az azokat adó Úr és az Ő hatalmas ereje.

3. Felfegyverezve várjátok a támadást, míg Krisztus végső diadala feleslegessé nem teszi az állandó készenlétet. Tartsatok számon minden támadást, minden ördögi cselet és Isten Igéjét, Lelkét és az imádság erejét fogadjátok el.

Isten védelme alatt.

Csel. 23: 12-24. v.

Pálnak, Krisztus evangéliuma terjesztőjének, ellenségei vannak. Nem lekicsinyelendő ellenségek. Erős akaratú, elszánt, ravasz, mindenrekész emberek. Esküdt ellenségei. Vele, az egyedülállóval szemben egész csapat. Életét akarják elvenni. Emberileg Pál elveszett ember. Isten azonban nem engedi elveszni, mert célja van vele. Keresztülhúzza elbizakodott ellenségeinek tervét és megmenti az apostolt, gondoskodva arról, hogy védelmet találjon. Isten gondoskodása és szabadítása bizonyosan megvédi övéit minden látható és láthatatlan támadás és terv ellen.

1. Hogyan lehetséges az, hogy Isten eszközeinek, sőt a benne bízóknak, akik senkinek sem akarnak ártani, ellenségei voltak és vannak ma is? Az Isten ellen támadó sötét hatalmak tudják, hogy minden emberi szív, amelyikben felébredt az Istenben való hűség, bukásuk újabb siettető eszköze. Azért ostromolják olyan kiméretlenül, azért törnek az életére is. Nincs elkeseredettebb gyűlölet, mint amelyik Isten miatt támad az emberek között.

2. Az Isten ellen való gyűlölet legteljesebb tombolását Jézus Krisztus életében láthatjuk. Gonoszabb terveket ártatlanabb ellen

nem kovácsoltak és nem hajtottak végre. Ami követőivel történik, legfeljebb halvány másolata az ellene törő gonoszságnak.

3. Isten Krisztust is diadalmassá tette a halál felett, a Benne hívőket sem hagyja el. Leleplezi a gonosz terveket s amit rejtve ápolnak, nyilvánvalóvá lesz. Oltalmazókat rendel az övéi mellé. Olyan fordulatokat ad az emberek által készített eseményeknek, hogy a gonoszból is jó jön elő. Ami veszedelmes, azt megakadályozza, megmutatva, hogy az övé az utolsó szó.

A megnemértett evangélium.

Csel. 26: 19-32. v.

Pál megbízást kap Krisztustól, hogy bizonyosságot tegyen róla. Ő eleget tesz e megbízásnak: hirdeti az evangéliumot mindenkinek, hogy megtérést és jó tetteket ébresszen az emberekben. Most éppen magas méltóságok, fejedelmi személyek előtt áll. De az evangélium örök sorsa itt is beteljesedik: mint érthetetlen, bolond dolgot utasítják el a világ hatalmasai. Az evangélium fényében három személy áll előttünk: a bizonyoságtévő *Pál*, az írásokat ismerő *Agrippa* király és a kételkedő római, *Festus*.

1. Pál, a bizonyoságtévő, nem titkolja, hogy a megfeszített és feltámadott Krisztus a világ jövődjének megoldása. Azért hirdeti minden népnek, mert, mint szenvedő és feltámadott, világosságot hoz Istent ismerő és Isten nélkül élő népeknek. Nem titkolja, hogy az a célja, hogy azt a boldogságot, amit a Krisztus szolgálata neki jelent, másoknak is átadhassa, megtérésre és új életre vezethesse azokat, akikkel találkozik, Ő a hívő ember képe, Isten anyaszentegyházának képviselője, akinek élete és annak minden tette érthetetlen, Krisztus, a Megváltó nélkül.

2. Vele szemben Festus azoknak a képviselője, akik az evangéliumot nem képesek megérteni. Nagyon sok embert képvisel ő, akik értelmetlenséget, bolondságot látnak Krisztus áldozatában és a bűnbánatban is. Féltik életüket Krisztustól és sietnek teljesen visszautasítani.

3. Agrippa király ismeri a szentírásokat, de nem látja meg bennük azt, amit a hit lát: hogy Krisztusra mutatnak, aki szenvedni és győzni fog. Mózes és a próféták, az egész ószövetség ismerete nem vezeti őt Jézushoz. Azokat ismeri, azokban nevelése szerint hisz, ez, t. i. Krisztus, ismeretlen és érthetetlen, bár vonzó a világ számára. *Szinte* ráveszi őt Pál bizonyoságtétele, hogy keresztyénné legyen. Közeljár a hithez, de mégsem vállalja annak kockázatát. Hány komoly, vallásos érdeklődésű ember vesztel ezen a ponton!

Az evangélium kérdése ti köztetek is felvetődött, testvéreim. Ti hogyan fogadjátok? Élet lesz e számotokra, vagy megnemértett, nyugtalanító üzenet? Legyen Isten ereje, élet.

M. Nagy Ottó.

Egyházunk és a prédikáció

Arról fölösleges is beszélni, hogy a prédikálás, az igehirdetés papíron s a látszat szerint gyakorlatban is egyházunk életének középpontjában áll. Arról viszont annál inkább, hogy *ez az igehirdetés mennyiben igehirdetés?* Aki túl biztosnak érzi magát ebben a kérdésben s igehirdetését minden kritikán felülinek tekinti, mint amelyre a felvetett kérdés nem vonatkozik, annak körülbelül értelmetlen dolog az alábbiakkal foglalkozni. De amíg lesz élő egyház, amelyben Isten akaratának hűségese hirdetése a lelkipásztorok legfőbb gondja, addig ennek a kérdésnek sohasem szabad elnémulnia. Tévedések elkerülése végett megjegyezzük, hogy nem valami tanácsosztogatásról van itt szó, hanem keresésről, amire a felelet sokkal nehezebb, mint ahogy bárki is egyáltalán elképzelheti. Még arra sem tartunk igényt, hogy az újszerűség benyomását keltsük, hiszen ha egyáltalán van régi probléma, akkor ez az s éppen abban van különös sajátossága, hogy mind egyének, mind korok, mind képzetebb, mind kevésbé képzett lelkipásztorok számára mindig régi és mindig új marad. Ezért theologiai kérdés.

Abból indulunk ki, hogy egy igehirdetés — emberi keretek és lehetőségek között — akkor igehirdetés, *ha a felvett bibliai lókuszt úgy magyarázzuk meg, hogy azt egyrészt a hallgatóság, a gyülekezet, igazi jelentésében megérthesse és ezen keresztül Istennel éppen jelenlegi helyzetében hozzá intézett üzenetét tudomásul vehesse.* Más szóval: az igehirdetés akkor igehirdetés, ha meghallgatása után valaki felnyitja a bibliát és elolvassa a felvett textust, annak értelmét világosan áll előtte s így ismeri benne Isten akaratát. Ezt nevezhetjük Istennel való találkozásnak, vagy éppen annak, aminek akarjuk, de minden körülmények között ugyanarról a dologról van szó benne. Ebből természetesen következik, hogy prédikálás ott van, ahol az igehirdetőnek, — beleértve azt is, ha valaki nem saját beszédjét mondja — annyit mond a felolvasott rész, hogy ő arról a gyülekezet előtt bizonyos ideig beszélni tud, vagy ha úgy tetszik, bizonyosságot tud tenni. A gyönyörködtető, művészi formákba öntött beszéd, a kellemes hang, a jó megjelenés és bármi is legyen, ami a szónok fogalmához tartozik, anélkül, hogy ezeket csak parányi mértékben is lebecsülnénk, nem tartozik hozzá a prédikáció lényegéhez. A forma kérdése csak abban állhat, hogy mennyiben lehetségesítjük az általunk megértett igének a

hallgatók számára való megértését? De nem is a formára megy itt ki semmi, hanem szinte kizárólag a tartalomra.

Legkülönbébb indokokkal *nem látunk abszolút követelményt* abban, hogy az igehirdetés csak mint igehirdetés tarthat igényt a szószékre. S ebben a tekintetben nem is a tudatlanság, vagy képzetlenség, hanem valami egyéb játszik felmérhetetlen szerepet. A kultur-, nemzeti stb. prédikációk általános mindennapiságához aligha férhet szó. Megrendült az ígébe vetett bizalom, amely fenntartás nélkül amellet szól, hogy a fenti értelemben vett prédikáció városi és falusi gyülekezetek előtt, tudós és egyszerű emberek számára egyformán aktuális, életbevágó és sokatmondó. Megrendült a bizalom abban, hogy Isten valóban *élő* Isten, aki nem néma, hanem szóló, beszélő Isten. Megrendült a bizalom abban, hogy az isteni beszéd bölcsőbb minden emberi bölcsességnél, erősebb minden emberi erőlködésnél. Mi nem hisszük, hogy egyetemi tanárok, vagy jeles személyiségek igényeit is kielégíthetjük az isteni üzenet egyszerű tolmácsolásával. Ehelyett szép gondolatokat, mély tartalmat, szívhezszóló beszédeket keresünk és akarunk adni. Ezt a gondolatsort sokáig lehetne tovább fűzni s ha túlzásnak is vesszük, valótlanágnak nem nevezhetjük. Ez maga az igehirdetői munka válsága.

Ezzel kapcsolatban két dolgot kell megjegyeznünk:

Az emberekben, hallgatókban teljes a bizonytalanság afelől, hogy mi a jó prédikáció. Ezért keresik és keressük a szónokokat, a jeles férfiakat, akik képességeiknél fogva mondhatnak valamit a hallgatósnak. Nem a mindenkor ugyanolyan Igére, hanem az alkalmak szerint többre kevesebbre becsült szónokokra tekintünk. Az pedig természetes, hogy ha az Igéről így elterelődik a figyelem a beszélőre, akkor különös érzés lehet egy országos hírvér ember után egy szürke segédlelkész prédikációját meghallgatni. Nagy igazságtalanság ez, de segíteni csak úgy lehet rajta, ha az *igehirdetésből újra igehirdetést csinál az egyház* mind a hirdetők, mind pedig a hallgatók között. Ezzel nemcsak a lelkesztés és sok-sok más égető kérdés kerülne közelebb a megoldáshoz, hanem megtennénk azt a lépést is, amelytől — emberileg nézve — *ÚZ egyház jövője ténylegesen és kizárólagosan függ*. Hadd tudja meg mindenki, hogy az igehirdetés se nem gyönyörködtető ünnepi gesztus, se pedig Ízlésünkhöz igazodó kegyes szórakoztatás, hanem valóban az élet útja. Legyen egyszer vége annak a hitetlenségből fakadó közhelynek, hogy falusi gyülekezetek nem képesek megérteni a keresztyénség lényegét s úgyszintén annak is, hogy vannak kiválóságaiknál fogva olyan emberek, akik előtt nem lehet egyszerű bibliamagyarázattal előállani.

Másik dolog, amire utalnunk kell az, hogy a hallgatók között egyre inkább jelentkeznek, akik ténylegesen prédikációt, frás-magyarázatot akarnak hallani. Vannak, akik már nyakig vannak a sok kultur- és nemzeti szólamokkal. Mindezeknek megvan a maguk helye és ideje, de nem a prédikációban. Az egyházi élet

alakulása ott fog eldőlni, hogy *lesznek-e lelkipásztorok, akik szolgálatukat erős bizalommal merik — mert ehhez tényleg bátorság kell — Isten beszédének hirdetésére, annak feltartóztatlanul ható voltára helyezni?!* Ezen a ponton dől el nemcsak az adakozás, az egyház anyagi élete, az istentiszteletek látogatása, a sakramentumokkal való élés, a hitélet ébredése, a szekták elleni védekezés, a felekezeti közti helyzet, a lelkipásztori utánpótlás, a belső egyházi konszolidáció, hanem itt fordul meg az is, hogy mi lelkipásztorok mennyiben állunk hűséggel őrhelyünkön?! Lehet, hogy az állam, a nép élete nem ettől függ, de *nem lehet, hogy az egyház élete mástól függene.* Ezen a ponton dől el, hogy homokra vagy kősziklára építettünk-e? (Sajnos, az ilyesmit nagyképszerűségnek, szűklátókörűségnek, az élettől való távolesésnek, az idők szavát figyelmen kívül hagyásnak nevezik, de ha igaz, hogy nincs más név, amely által megtartatunk, akkor ez az időszerűtlenség az egyház szempontjából minden idők egyetlen időszerűtlensége marad.)

A fentiekből kitűnik, hogy a prédikációval való szóban és írásban történő foglalkozás nem valami szellemi torna, hanem maga az egyház élete. Minél több szó esik egyebekről és kevesebb erről, annál lanyhább, színtelenebb egyházi életünk is. A sok belső bajnak, panasznak az okát sok mindenben lehet keresni, de magyarázata aligha található másban, mint hogy *nem ugyanazon a fundamentumon állunk és építünk.* Az egyházi szolgák, tisztviselők, tanárok, lelkipásztorok nem ebben vagy abban, hanem egyedül az Igében (nem egy így vagy amúgy értelmezhető és magyarázható fogalomban, hanem Istennek élő és ható beszédében, az annak való engedelmisségben) lehetnek az egyház munkájának letéteményesei. A prédikáció pedig ennek a munkának táplálója és hordozója, a hit csatornája, az élet vizének és kenyérének közvetítője. Ne felejtjük el, hogy a víznél vannak jobb italok, de nem nő meg az a fű, amelyet borral akarnának megöntözni.

Tőkés István.

Milyen legyen a református vallás- tanítás tanterve és módszere?

4. A módszer különbségei.

Amilyen mélyrehatók és jelentősek azok a különbségek, amelyeket a konventi és a két másik tanterv s az azok alapján készített tankönyvek között találtunk, éppen olyan súlyosak a módszer felfogására vonatkozó különbségek is. Bár a két másik tanterv közül csak az egyiknek, az erdélyinek van kidolgozott módszertana s ez is egy kis füzet, amely inkább utasítás gyanánt készült, mégis a módszer kérdésére vonatkozó felfogásra a tanterv és a tankönyvek kellő tájékoztatást adnak. Még inkább kapunk ilyent a konventi Vallástanítási Tanterv és Utasítás címen 1940-ben megjelent füzetben, amely alapján véve a Szele Miklós „A népisk. ker. vallástanítás módszertana” c. 1925-ben megjelent könyv alapján készült, amint úgy is utal rá, mint „rendszeres vallástanítási módszertan”-ra. (5. lap)

a) Az első különbség, ami a módszerről szóló két felfogás között van, az, hogy a konventi tanterv a vallástanítás módszerét a többi tárgyak módszerével azonos módon akarja megállapítani. Az I. — II. osztályban a lelki élet három elemére, az értelemre, érzelemre és akaratra támaszkodva azt vallja, hogy a nevelés által a három tényező harmonikus fejlesztését kell végeznünk a vallástanításban. Az I. — II. osztályban, mint mondja, főleg a vallásos érzület kialakítására kell törekedni, a III. — IV. osztályban az érzelmi nevelés mellett az értelmi nevelést is kell hangsúlyozni. Emellett az akarat nevelésére a vallástanítás egész folyamán törekedni kell. (16. lap.) Ebből következik, hogy az első két osztályban vallásos beszéd és értelemgyakorlat formájában Isten tulajdonságaival akarja a gyermeket megismertetni, vagyis fel akarja ébreszteni benne a hitnek a gyermek lelkében szunnyadó csiráját s támaszkodni akar azokra a vallásos érzésekre és tapasztalatokra, amelyeket a gyermek a szülői házból hozott magával, mert a gyermekek már hallottak Istenről, megnyilatkozásait Istennek látták a természetben, érezték saját lelkiismeretükben (17. lap). Így a vallástanítás főfeladata az, hogy vallásos élményeket ébresszen a gyermekben s ezeket az élményeket rögzítse. Ugyanaz tehát az eljárás, ami a többi tárgyaknál, ahol az ismeretanyag tulajdonképpen csak meg

rögzítője és hordozója bizonyos élményeknek, amelyek megmaradnak a gyermekben.

Az erdélyi kézikönyvben képviselt felfogás ezzel teljesen ellenkezik. Legelőször is megállapítja, hogy amiképpen a vallástanítás anyaga különbözik más tárgyak anyagától, nemcsak tartalmában, hanem formájában is, úgy a vallástanítás módszerének is vannak olyan, a vallástanítás céljából folyó követelményei, amelyek megkülönböztetik ennek módszerét más tárgyak tanítási módszerétől. Ezt a különbséget a vezérkönyv a vallástanításnak a neveléssel való szoros és elválaszthatatlan kapcsolatában látja, ami itt azt jelenti, hogy a vallástanítás célját Isten Igéjének a gyermek számára való hirdetésében állapítja meg. (Hogyan tanítsunk vallást? 18—19. lap.) Ezt a gondolatot a konvinti tanterv hangoztatja, ez is azt vallja, hogy „a vallástanítás igehirdetés” (21. lap), de nem vonja le ennek következményét, mikor mégis élmények átadása és elmélyítése munkájában látja a tanítás feladatát. Itt a különbség már ellentétté válik a két felfogás között. Mert vagy Isten Igéje a nevelés anyaga s vagy igehirdetés a vallástanítás, s akkor ezt az Igét semmiféle emberi élménnyel nem azonosíthatjuk s akkor azt kell keresnünk, hogyan jut el az Ige a gyermekhez, hogyan szól Isten a gyermekhez, hogyan szólítja meg azt, s akkor a vallástanítás nem elégedhet meg élmények ébresztésével és elmélyítésével, hanem oda kell állítania a gyermek elé Isten parancsát, — vagy pedig élményeket tanítunk s akkor nem vallhatjuk, hogy Igét hirdetünk. Ha pedig így áll a dolog — ennek további következményeire alább rátérünk — akkor világos az is, hogy az a vallástanítás, amelynek Isten szuverén parancsa a tárgya, csakugyan más módszerekkel dolgozik, mint az a tanítói munka, amely világi ismereteket, emberi tudomány által megállapított dolgokat akar a gyermek életébe bevinni, még akkor is, ha ezzel az a célja, hogy az ismeretek elsajátításán túl ezzel a tanítással bizonyos nevelő hatásokat akar elérni. Semmiféle emberi ismeretanyagot nem lehet Isten Igéjével egy szintre helyezni, vagy azonosítani, mert a legmagasabb emberi tudomány is bizonyos mértékben és vonatkozásban ismerős a gyermek előtt, éppen mert emberi, míg Isten Igéje, éppen mert az Istentől van, ő pedig ember, mindig és örökké idegen marad.

b) Ebből következik a másik gondolat, amire már utaltunk is. Azért sem lehet a vallástanítás módszere azonos a többi tárgyak tanításának módszerével, mert míg a többi tárgyak emberileg megközelíthetők, a vallástanítás anyaga és tárgya emberileg nem közelíthető meg. Isten szava a vallástanításban is úgy hangzik a gyermek számára, mint „verbum alienum”, mint valami olyan, amelynek igazi értelmét nem képes magától felfogni. Maguk azok a kifejezések, amelyeket más tantárgyaknál is hall és tanul, maga az egész emberi beszéd, egészen más értelmet nyer a vallástanításban. Luther ezt így fejezte ki: „Minden szó újjá válik, mihelyt a maga területéről idegen területre visszük át. Amikor a magunk

szavaival beszélünk Istenről, ezek a szavak idegenekké válnak" Ebből következik, hogy mikor a konventi tanterv az I—II. osztályban az istenfogalom jegyeit akarja a gyermekkel megismertetni 8 így akarja a gyermeket „Istenhez vezetni”, akkor itt teljesen ellentétes felfogást vall, mint a másik kettő, amelyek szerint a vallástanításban Isten Lelke mondja ki a döntő szót; az, hogy a gyermek az anyagban hozzája szóló Igét meghallja és csakugyan úgy fogadja, mint Isten „beoltott Igéjét”, nem a tanítótól függ, hanem a Szentlélektől, aki adja, vagy nem adja ezt a felismerést a gyermek számára. A vallástanítás tehát eszerint a felfogás szerint az embertől teljesen idegen dologtól szól, sőt olyanról, ami azzal teljesen ellenkezik: Isten ítéletéről, váltságáról és kegyelméről. Erre senki saját magától rá nem jön, ezt senkivel sem lehet elfogadtatni, nem úgy, ahogyan egy matematikai tételt, vagy egy történelmi, vagy földrajzi anyagot meg lehet tanítani a gyermeknek, ha az iránt érdeklődést és kedvet ébresztettünk benne. Azért a vallástanítás sohsem hihet a maga módszerének mindenhatóságában, s a módszert csak alázatos eszköznek tartja arra, hogy ha Isten akarja, felhasználja azt a maga Igéje megismertetésére, a vallástanító feladata csak az, hogy Isten előtti felelősséggel igyekezzék hirdetni ezt az Igét a gyermekeknek.

c) A harmadik lényeges különbség, amit a két felfogás között látunk az, hogy a konventi utasítás szerint a vallástanítás a gyermekből indul ki és ahoz alkalmazkodik, a másik két felfogás szerint pedig az Igéből. Ez ismét olyan különbség, amely már súlyos ellentétet takar. Az itt ugyanis a kérdés, melyiket kell alkalmaznunk a másikhoz: a gyermekhez-e az Igét, vagy az Igéhez a gyermeket s így a tanítás módszerét? Ha valami módon ezt a kettőt egy nevezőre lehetne hozni, ha azt gondolhatnánk, hogy Isten Igéje valami olyan, amire emberi ésszel rá lehet jönni, ami nem más, mint bizonyos érzelmi állapot, ha azt gondolnánk, hogy az Istenben való élet, az engedelmesség, a háládatosság valahogy megközelíthető és elérhető lélektani eszközökkel, akkor mód nyílhatna rá, hogy ezeket a tételeket megmagyarázzuk a gyermeknek s bizzunk benne, hogy azokat megérti, hogy ezeket a lelkiállapotokat valamilyen lélektani módon közöljük a gyermekkel. Ha azonban azt valljuk, hogy Isten Igéje ezekkel nem azonosítható, hogy a keresztyén élet nem bizonyos emberileg elérhető és kiváltható lelki jelenségekből áll, akkor azt kell mondanunk, hogy valójában Isten Igéjéhez az ember oldaláról nincs út. „A szél fúj, ahová akar” — nem lehet kormányozni, s „így van mindenki, aki a Lélektől született” — nem emberi akarat szerint hajlik, hanem a Lélek indítása szerint. Amit isten a gyermektől kíván s amire neki a vallástanításban a felhívást meg kell hallania: a megtérést, semmiféle emberi eszközzel nem lehet elérni. Ez nem élménysorozat, nem értékrendszer elfogadása, nem belátás, nem meggyőződés, mindezek csak külső megnyilvánulásai annak, amit megtérésnek nevezünk.

Mikor tehát a konventi tanterv a vallástanítás módszeréről s eljárásáról beszélve azt mondja, hogy az I–II. osztályban vallásos élményeket kell ébreszteni, s ebben az élményben a fődolog az állásfoglalás, a lélek döntése Isten mellett, meghódolása Isten előtt, amikor a lélek a maga ősi nyomorúságát egész valóságában meglátja s átadja magát Istennek (19. lap), mikor a III–IV. osztályban a szent élet eszményét akarja szemléltetni, az Istenben való élet szentségét és boldogságát (20–21. lap), hogy a VI. osztályban vallásos eszmék, fogalmak, általános igazságok szereztetésére törekszik (23. lap), a kátéban pedig keresztyén világszemléletet nyújtunk (24. lap), akkor ezzel szemben álló nyilatkozatok, hogy az egész Bibliának alapjában Krisztus áll és mindennek őréa kell mutatnia, hogy Isten Igéje szembenáll a zsidó néppel és egy szakadatlan harc kifejezése a magát kijelentő Isten és a bűnös, a kijelentést visszautasító ember között (22. lap), ezek a nyilatkozatok nincsenek összhangban a módszer alapelveivel, mert nem ezt a harcot és e harc megoldását: a megtérést akarja a gyermeknek megmutatni, hanem csak Istenről beszél bizonyos dolgokat, akár az ő tulajdonságairól, akár a keresztyén világnézetéről tanít. Mindezek a jelenségek azt mutatják tehát, hogy a két felfogás között egyik döntő jelentőségű különbség éppen az, hogy a konventi tanterv csak Istenről akar beszélni a gyermeknek s ehhez a gyermekből indul ki, a másik Isten tulajdon szavát akarja annak mondani s ezért abból indul ki s azt akarja tolmácsolni. Ez a különbség elenyészthetetlen és súlyos következményeket hordoz magában a tanítás egész módszerére nézve is. Mikor a konventi tanterv elismeri és elfogadja azt a tételt, hogy a vallástanítás igehirdetés, akkor viszont látjuk, hogy ennek következményeit nem vonja le, hanem megmarad egy olyan módszери felfogás mellett, amely ezzel ellenkezik. Az igehirdetés azonban bizonyágtétel Isten kegyelméről, prédikáció, azaz hirdetése ennek a kegyelemnek a gyermek életére nézve s a vallástanítás módszeréről szóló felfogást ez a tény döntőleg kell, hogy meghatározza.

d) Már az előbbiekből következőleg, a konventi tantervvel ellentétben az erdélyi tanterv és felfogás azt vallja, hogy a vallástanításnak van olyan tárgya, amit meg kell tanulni a gyermeknek. Ami nem azért szükséges, mert bizonyos élményeket ad, bizonyos érzelmek átélésére vezet (22. lap), hanem azért, mert ezek az ismeretek szükségesek ahhoz, hogy Isten Igéjét valaki hallgathassa s elfogadhassa. Ezen ismeretek maguk nem Isten Igéje, de mégis egészen mások, mint az emberi ismeret vagy tudomány s olyan módon nem közelíthetők meg. A megváltás, kegyelem, üdvösség, hit, szeretet tényei, amelyek a vallástanítás anyagában előfordulnak s annak egy részét képezik, olyanok, amelyekre vonatkozólag a gyermeknek meg kellett szereznie a szükséges ismereteket s nem elég csak bizonyos élményekkel rendelkeznie. Viszont ezek az ismeretek ismét nem olyanok, amelyekre rá lehetne vezetni, amire gondolkozással rájuthatna. Hogy a hit olyan ismeret, amellyel

igaznak tartom Isten ígéreteit és szívbéli bizodalom az ő, Krisztus váltsága által ingyen kegyelemből nekem is adott üdvössége felől: ezt a vallástanításban csak meg lehet tanítani a gyermeknek, nem lehet sem okoskodás útján rávezetni, sem nem lehet élmények felébresztése által hozzája közelhozni s vele átélelni, mert ez a tény, a hitnek ez a valósága előtte még ismeretlen. De a maga hitét, valamint másokét is felismerheti és mérheti. Hogy Krisztus bennünket megváltott, hogy érettünk meghalt, hogy mi Isten országa, az örökélet, a keresztyén szeretet, stb., ezek sem meg nem magyarázhatók, sem élményekkel meg nem közelíthetők, mert minden magyarázat és minden élmény ezeknek a dolgoknak csak a külső kérégt bontogatja, a mélyébe nem hatol. Ezeket a tényeket, hogy ezek vannak s hogy ezek mik, meg kell tanulni, mert ha nem tudja, nem hallgathatja az Igét és nem fogadhatja be azt.

Ez persze nem jelenti, hogy a vallástanításnak meg kell elégednie a szószerinti betanulásával olyan tételeknek, amilyeneket s amilyen betanítást az orthodoxia gyakorolt. Kétségtelen, hogy az orthodoxia helyesen látta meg ezeknek a tételeknek állandó és döntő jelentőségét a vallástanításban, de hibája az volt, hogy ezeket s nem az Igét hirdette és tanította, ezeket az Igével azonosította. Az Ige ezeken túl van, ezek csak kifejezései az Igének. A vallástanításnak tehát igehirdetésnek kell lennie s ezzé akkor lesz, ha ezeket a tételeket nemcsak megtanítja, hanem a gyermekeket arra is ráneveli, hogyan kell az Igét neki hallgatnia s ezeken át éppen az Igét hallgatnia. Nemcsak azt tanítom meg tehát neki, hogy Krisztus minket megváltott a bűn és kárhozat hatalmából, hanem megmutatom a vallástanításban azt is, mit jelent ez az ő életére nézve, hogyan következik ebből a megváltó kegyelemből az ő életére nézve az Istennek való átadás és a neki való engedelmesség kötelezettsége, egészen addig, hogy mit jelent ez a mindennapi élete legkisebb kérdésében is.

Látjuk tehát, hogy itt a módszer egészen fordítottja annak, amit a konventi tanterv követel. Az bizonyos élményekből indul ki, vagy valláserkölcsei eszmékből, s úgy, ezek útján próbálja a gyermekhez közelhozni az evangéliumot, aminek elfogadását az élmények vagy eszmék előkészítették, ez Istennek a gyermek életére nézve döntő tényeiből indul ki s ezeket akarja a gyermek életére nézve döntő jelentőségükben felmutatni. Az eljárás fordítotttsága egy egész világ különbséget jelent, mert az, hogy miből indulok ki, meghatározza azt is, hogy melyik a döntő: Isten Igéje-e, vagy a gyermek, melyik van előbb, melyiknek kell a másikhöz alkalmazkodnia.

Imre Lajos.

(Folytatjuk)

I r o d a l o m

A szerkesztőség csak az ebből a célból beküldött theologiai vagy pedagógiai vonatkozású művek ismertetését vállalja.

Dr. Imre Lajos: Ekkleziasztika.

Az ekkleziasztika a gyakorlati theologiai diszciplínák — homiletika, katekhétika, poimenika, egyházjog és egyházigazgatás, liturgika — betetőzője. Azokkal szemben nincsen mintegy új tárgya, hanem az egész gyakorlati theológiát „az egyház adott — t. i. mai — helyzetére vonatkoztatja.” *Minde-nestől az egyházra, a mai egyházra néz.* Nem az egyházzal, mint theologiai kérdéssel, hanem ennek ismerete alapján az „*egyházi élettel*” foglalkozik. *Hogyan kell hirdetni az Igét éppen ma, az adott életkörülmények között?* Természetes, hogy ehhez ismerni kell mindennek előtt az Igét és a „mát” *Hogy ez a kettős feltétel mennyire megtalálható az egész könyvben, annak kezessége maga az előttünk álló munka.*

A helyes „*hogyanak*” — t. i. az Igét hogyan kell ma helyesen hirdetni — *megtalálása biztosítja az igehirdetés aktualitását.* Mert nem az Ige, Istennek mindig ugyanaz a beszéde lett időszerűtlenné, hanem az igehirdetés, az Ige szolgálata, a mi munkánk I. Éppen abban lett időszerűtlenné szolgálatunk, hogy az időkhöz és nem az Igéhez, az érdekességhez, az értelemyszerűséghez, a praktikus szükséghez, az élet körülményeihez és nem Isten beszédéhez igazodunk. *Az egész könyv útkeresés arra nézve: hogyan lehet kompromisszum nélkül megmaradni az Ige szolgálatában.* Nem jelent ez behunytt szemmel való járást, az idő jeleinek fel nem ismerését, elmaradottságot, hanem éppen a mának legteljesebb ismeretét, de nem a mára, hanem az Igére való tekintettel. Maga a könyv egyházunk mai helyzetét, ha nagy körvonalaiban is, de lényegileg a lehetőségek keretei között egészen felöleli. Mintegy fényképet ad a mai, elsősorban magyarországi református egyházzal és sorra vizsgálja azokat a területeket, amelyekben, vagy amelyekkel kapcsolatban egyházunk élete folyik: a magyarországi református egyház, az egyház és állam kérdése, egyházunk és más felekezetek, társadalmi egyesületek viszonya, igehirdetés, szeretetmunka, egyházkormányzás és igazgatás, egyházi vagyoni, iskolakérdés, külmiszió, theologiai tudományos munka, egyház és nemzet, egyház és világ, a keresztyén egyházak közössége stb. Ennek a sokféle szétágazó kitekintésnek az adja meg az egységét, hogy mindent *Isten engedelmes szolgálatának szemszögéből néz.* *Ez más szóval:* igeszerűség. *AZ* egyház nem ez vagy az, nem az, aminek én gondolom, hanem a mában is Krisztus egyháza, az Úr szolgálja s így akaratának érvényesítője. Ez az akarat pedig Isten megváltó akarata: vegyen tudomást minden ember arról, hogy mind egyéni, mindi közösségi élete az Istennek való engedelmség által nyer értelmet. Az engedelmség pedig az evangéliumnak, Isten megváltó, megbocsátó örömmüzenetének elfogadása és megvallása. Az igehirdetés ennek az üzenetnek a tolmácsolása.

Ennyit az I. részből, „az egyházzal”.

A *könyv második része a „gyülekezet” kérdésével foglalkozik.* A gyülekezet külső megismerésével — falusi, városi, szórvány stb. gyülekezetek — kezd. A ma annyira divatos és egyébként hasznos társadalomkutató eszközöket igénybe kell ugyan venni, de ezek „csak akkor érnek számunkra valamit s akkor segítenek a gyülekezet igazi megismeréséhez... ha Isten vilá-gosságánál vizsgáljuk és értékeljük”. Az összegyűjtött adatok „jelentőségét,

értékét megállapítani, azok értelmezését és magyarázatát végezni csak teológiai alapon tudjuk". Emellett — rossz kifejezéssel szólva — a külső megismerés mellett van a gyülekezet belső életének vizsgálata, amely „az igehirdetés és hallgatás, az együttesi keresztyén élet, a tagok szeretetben való közössége és a szervezet által nyilvánul meg”. (A gyülekezet és egyház viszonya, mint kultusz-, erkölcsi-, szeretet- és adminisztratív közösség.) Minden egyes résznél érzí az ember, hogy nem lehet kivonatolni és annyira egybetartozik minden, hogy félős egy egy részt a másik mellett kiemelni, habár úgy lenne igazán értelme a könyvvel való foglalkozásnak, ha parafrafusonként tehetnénk meg észrevételeinket.

A harmadik — kisebb — rész az „egyén” problémáját vizsgálja. Itt a három alcím — az egyén megismerése, az egyén, mint az igehirdetés tárgya, az egyén és a gyülekezet — végeredményében minden vonatkozásában egy pontra utal: *az egyes ember és Isten viszonyára*. Az elterjedt és nagy közkedveltségnek örvendő lélektani-biológiai stb. egyénismeret csak csalo képét adhat (minden lefitymálás nélkül mondvá) az igazi emberről. Az ember valódi arcát csak az írás mutathatja meg s ez az igehirdetés és igehallgatás által megy végbe. Az így létrejött önismeretnek szükségképpen következménye az, amit az egyén és a gyülekezet viszonya fejez ki... A könyv négy része közül, jóllehet terjedelemre ez a legrövidebb, ez nevezhető az egész mű — ha szabad mondani — kulcsának. Mint külön problémát vitatni is lehetne, hogy vajon nem ezt kellett volna-e első helyen tárgyalni s azután a gyülekezetet és az egyházat? (Nyilván, Isten Krisztusban választotta el Izrael népét és az egyházat, s az egyházban az egyént, de mégis kérdezhetjük: a gyakorlati teológiának nem éppen az egyénre kell néznie akkor is, ha a gyülekezetet, akkor is, ha az egyházat tartja szemelőtt?)

Az utolsó részt (*az egyház munkásai*) még nehezebb lenne ismertetni mint az előbbieket. Akármilyen vonatkozásban is nézi az egyház munkásainak — lelkipásztorok, tanítók, presbiterek, diakonusok, laikusok — életét, mindenütt az írásszerűséggel, Isten akaratának érvényesítésével lát. Ma, amikor annyiféle hang kóvályog — jogosan-jogtalanul — egyházunkban az egyházi munkások sáfarkodása kapcsán, ma, amikor annyi a panasz, a méltatlankodás, igazán szükséges lenne minden munkásnak őszintén szembenézni az itt felvetett kérdésekkel. Előírt megoldás természetesen nem kínálkozik a könyvből, de annál inkább egy olyan nézőpont, ahonnan tényleg látni lehet, igen, nem bölcs tanácsokat, életpasztalatokon nyugvó okos útmutatásokat, hanem egyházi kérdéseket és feleleteket. A könyv nem kész megoldásokat akar nyújtani, hanem eszköz kíván lenni egyházunk mai helyzetének megismerésében és az így szükségképpen adódó kérdések megoldásában. Alig képzelhető el termékenyebb magvetés lelkipásztori értekezleteken, vagy akár gyülekezeti összejövetelek során is, mint egy-egy résznek sorozatos ismertetése és megbeszélése.

Az előszó egyik mondatával zárjuk ismertetésünket: haszna akkor lesz, ha minél hiányosabbnak látja az olvasó, ha fejtegetései nyomán újabb kérdések vetődnek fel és mélyebb szempontok lépnek szeme elé” Ez nem valami csupán szerénységből fakadó kitétel, hanem mélyen az egyház lényegére utaló felismerés.

Tőkés István.

Betűierdő.

(*Á B C. és olvasókönyv az I. elemi osztály számára. Szerkesztették: Erdélyi Gyula és Nemes János, a képeket Vass Albert rajzolta. „Bethlen”- nyomda Nagyenyed.)*

Minden alkalommal örülünk, amikor egy új tankönyv lát napvilágot. Most azonban örömrünk kétszeres. Délerdélyi testvéreink jelentették meg az első osztály számára szükséges tankönyvet.

Azok, akik valamelyes hírt hozhattak át, nagyon dicsérték az „ABC”-t. A napokban pedig sikerült megkerítenünk e tankönyv hivatalos kritikáját,

amely Szabó Dénes nagyszebeni ref. ig. tanító szakavatott tollából származik, azt hiszem örömet szerzünk vele olvasóinknak, ha azt teljes terjedelmében leközzöljük:

Tetszetős formában, finom papíron került forgalomba az új A. B. C. A betűk tanítási anyagát és 60 olvasmányt tartalmaz. Látszik, hogy a szerkesztők nagy gonddal állították össze a könyv anyagát, mert jó anyag gyűlt egybe. Aki tudja, hogy milyen sok gonddal és fáradtsággal jár egy tankönyv összeállítása, különösen akkor, amikor nagyon sokféle szempontot kell figyelembe venni, az annál inkább megérti egy Á. B. C. összeállításának nehézségeit. Ha csak egy-egy betű tanítási anyagát nézzük, már annál is látjuk, hogy sok körültekintést és gondosságot igényel a felhasználható szavak kiválasztása. Az olvasmányok és versek helyes megválasztása, esetleg a szerző általi írása s a gyermek értelmi fokához való alkalmazása szintén nem könnyű munka.

A „Betűerdő”-ben mindezek nagyon jól sikerültek. Úgy a kis, mint a nagy betűk tanítási anyagát a modern pedagógia és tankönyv-szerkesztés kívánalmainak megfelelően állították össze s figyelembe vették az összeállításnál a gyermek teherbíró képességét. A betű-tanításnál minden oldal egy órai tanítási anyagot képvisel. Az olvasmányok vallás erkölcsi jellege s szabatos stílusa szintén kiemelendő érték.

A művészi illusztrációk nagyban emelik a könyv értékét s ha az egy-szinben nyomott képek is színesek lehetnek volna, mint ahogy eredetileg készültek, a legteljesebb igényeket is kielégítené a könyv.

A Bethlen-nyomda is kitett magáért. Első munkája szép nyomdai termék. Az izléses betűk sokfélesége, a nyomás tisztasága s a papír finomsága nagyon szép munkát eredményezett.

Haladásnak tartottam volna, ha a betűk írásánál a szerzők az álló, u. n. zsinórirást alkalmazzák. Igaz, hogy nekünk még egy kissé idegen ez az írásmód. Látjuk azonban úgy az írás-, mint a rajztanításnál, hogy a gyermek, különösen kezdőfokon, sokkal szívesebben rajzol függőleges vonalakat 8 álló alakokat vagy tárgyakat, mint dűlték.

A könyv szerkesztőinek, a rajzok mesterének, a nyomdának egyaránt gratulálunk s köszönjük az értékes, szép munkát.

Vezérkönyv

a „Betűerdő” (1. osz. ÁBC és Olvasókönyv) használatához. Írták: Erdélyi Gyula tanítóképzőintézeti pedagógiai tanár és Nemes János gyakorló iskolai mintatanító. „Bethlen”-nyomda Nagynyed.

Ez a 24 oldalas „Vezérkönyv” a délerdélyi „Tanítók Pedagógia Könyvtár” 2. száma. Röviden — de velősen — magába foglalja mindazt, amit tudnia kell annak, aki írni és olvasni tanítja a gyermekeket.

A könyvecske VI részre oszlik. I részében az írás-olvasás fejlődésével foglalkozik, míg a II. rész az írás-olvasás tanításának célját és módszerét ismerteti. Ebben a részben közlik az írók a kis betűk tanításának a módszeres menetét is, részletesen feldolgozva. 20 pontba foglalják össze az írók a könyv III. részében a tankönyv megírásánál figyelembe vett szempontokat. Ezekben a pontokban minden oldalról megvilágítják, hogy az ÁBC-ben mit miért és hogyan csináltak. Ez egyben pontos útmutatást ad a tanítónak is. A képek felhasználására ad utasítást a IV. rész. Ez semmi újat nem ad.

Ugyanazokat a meséket hozza, amit mindnyájan ismerünk. A jel sem változott. Nem is fontos A „z” betű tanítását dolgozzák fel az V. részben részletesen, úgy, hogy az aszerint el is tanítható. Részletes tananyagbeosztás a VI. rész, amelyből megtudjuk, hogy az osztott iskolák heti hat óra és az osztatlan iskolák heti négy fél óra mellett elvégezhetik az előírt anyagot.

Úgy az új ÁBC-ből, mint annak vezérkönyvéből megállapíthatjuk, hogy mindkettő nagy gonddal és szaktudással íródott és az is nyilvánvaló, hogy féltő és szerető gondossággal igyekeznek a délerdélyi kiváló pedagógusaink a jóból is a legjobbat adni.

E két könyv áttanulmányozása után boldog az ember, hogy az Isten kifürkészhetetlen akarata és jósága gondoskodik még ezen a vonalon is a tőlünk elszakadt véreinkről.

Kovács Lajos.

Az Ige t ü k r é b e n .

Önállóság.

Gal. 1: 16-24.

Pál apostol itt is, de egyéb helyeken is, nagy súlyt helyez arra, hogy a maga önállóságát hangoztassa. „Nem tanácskoztam testtel és vérrel” — ez az önállóság egyik formáját jelenti, azt, hogy mikor a mennyei látásban résztvevő, félrevezetett magától minden olyan szempontot, ami addigi élete, tudománya, társadalmi kapcsolatai és egyéni vágyai oldaláról ébredt volna fel a kapott megbizással szemben. „Nem mentem az előttem való apostolokhoz” — ez pedig azt, hogy igehirdetése és szolgálata munkájában nem kért tanácsot, vezetést senkitől, még azoktól sem, akik pedig test szerint is látták az Urat, s akiket az akkori egyház oszlopapostolok gyanánt különös tekintéllyel látót tel. Az ő önállósága egy dologban gyökerezett: a damaskusi úton kapott látomásban, a Krisztussal való személyes találkozásban.

Az önállóság az Ige szolgálatának egyik nélkülözhetetlen feltétele. Isten Igéjét nem lehet úgy szolgálni, hogy ez a szolgálat akár az emberi élet külső szempontjai vagy egyéni vágyai választásától függjön, akár mások rendelkezései, tekintélye alapján álljon. A lelkipásztori és nevelői munkát gépiessé és merevvé tenné, ha annak esetről esetre adott utasítások szerint kellene folynia. Az igazi igehirdetés mindig az önállóság és vele együttjáró felelősség súlyos és félelmes feltétele alatt folyik, nem vállalhatja senki, hogy ettől engem megszabadítson, ez alól felmentsen, mert különben a munka nem igehirdetés, csak emberi utasítások követése. Sokszor úgy érezzük, mennyivel jobb lenne, ha valaki diktálná mit mondjunk, vezetné a kezünket, előre megmondaná most mit kell tennem. De ez lehetetlen, még akkor is, mikor, mint most, az önállóság és egyéni felelősség gondolata háttérbe szorul a világban.

Az igazi önállóságra minket is csak az vezet, ami Pált: a Krisztussal való személyes találkozás, az erre kapott megbízás meglátása. Aki személyesen találkozott vele, aki meghallotta a fölöle szóló végzetes dekrétumot: nekem választott edényem vagy, hogy hordozd az én nevemet, s én megmutatom, mennyit kell neked az én nevemért szenvedni — az ennek a személyes parancsnak a hatalma alá kerül, az nem emberi rendelkezések szerint halad, az nem tanácskozhat testtel és vérrel, annak követni kelt a

kényszerű parancsot, és odaadni mindent, kárnak ítélni mindent, hogy találkozzék Krisztusban. Nem az az önállóság ez, amit a világ szerint így hívnak, nem a túltengő emberi önérzet, az eredetieskedés, a gőg és szabadság önállósága, hanem az alázaté, az Isten Igéje előtt meghajlásé, az áldozaté, az önmegtagadásé. Ebben nem önmagunk tartjuk magunkat, nem emberi jelszavakhoz támaszkodunk, nem emberi rendelkezéseket várunk, nem másokra hárítuk a felelősséget, hanem vállaljuk a munkát Krisztusért, s az ő Igéje parancsa szerint, azon Ige szerint, amely az egyház közösségében szól hozzánk.

Azért az igazi önállóság, ami a lelkipásztor és nevelő életében nyilvánul, a legnagyobb erő, mert a legnagyobb erő alapján áll: a kegyelem alapján. Semmiféle világi érték nem mérhető azzal, hogy mi szolgálhatjuk Krisztust, semmi világi előny ezt fel nem éri, semmi emberi méltóság meg nem közelíti. Nem a magunkét mondjuk, azt, ami nálunk nagyobb: a Krisztus szavát. És ha megrendül is az egész világ, ezt az igazságot semmiféle emberi hatalom el nem törölheti, még akkor sem, ha nekünk az életünket kell adni érte.

I. L.

Érdekes, de nem meglepő, hogy az a válság, amelybe az imperiumváltozással az erdélyi református egyház kerül, leghamarabb és legélesebben a lelkészképzés terén mutatkozik meg. Azonnal arra készíti a Fakultásunk felelős tényezőit, hogy gyökerig menőleg vizsgálat tárgyává tegyék: milyen új feladatok elé állítja lelkészképzésünket a változott helyzet? És az egész húsz esztendő alatt soha nem tud nyugvópontra jutni a kérdés. Sőt hovatovább mind nagyobb hullámokat vet, mind szélesebb körök érdeklődését vonja magára.

Alig egy hónappal a román megszállás befejezése után, 1919 február 12 én készül a lelkészképzés reformját célzó első tervezet, és 1939 november végén, alig kilenc hónappal a boldog felszabadulás előtt, az utolsó. Közben nagyon sok alkalommal foglalkozik a Fakultás, az Igazgatótanács és a kerületi közgyűlés a lelkészképzés részletkérdéseivel s ezek között két alkalommal, 1923-ban és 1927-ben készül az egész lelkészképzést felölelő tervezet. A négy tervezet közül csak kettő jut tető alá, lép életbe: az 1927-iki és az 1939-iki.

I.

Az erdélyi lelkészképzés reformját célzó törekvéseknek és e törekvések eredményeként létrejött rendtartásnak megértéséhez szükséges annak a helyzetnek és azoknak a körülményeknek ismerete, amelyek között és amelyek befolyása alatt ez a munka folyt.

Legelőször azt kell leszögezni, hogy a lelkészképzés munkája és reformja úgy folyt le, hogy abba *a román állam közvetlenül nem szólott bele*. Mindössze annyi történt, hogy rákényszerített egy román tanárt intézetünkre, aki heti 2—2 órán tanította mind a négy éven a román nyelv-, irodalom és alkotmánytant. Ez a tanár azonban nem volt tagja a tanárkarnak, ennél fogva nem vehetett részt az intézet életének irányításában. Az először kinevezett tanár számára a tanárság csak mellékfoglalkozás volt s így vagy csak nagy ritkán tartott előadást, vagy albérletbe adta másoknak. A másik tanár, aki 1928-tól a felszabadulásig munkálkodott intézetünkben, egy talpig derék, igazán tudományának élő tanár-ember volt, akinek sem arravaló ideje, sem ahhoz szükséges felköltsége nem volt, hogy intézetünk belső életét ellenőrizze, zavarja.

Intézetünk nem a hirhedt közoktatásügyi, hanem a kultusz-miniszter hatáskörébe tartozott és az nem kívánt tőlünk semmit, csak időnként egy-egy statisztikai kimutatást. Hogy mit tanítunk, hogyan neveljük a rákbízott ifjúságot, nem tette felügyelet vagy vizsgálat tárgyává. Csak az utolsó pár — kül- és belpolitikailag nagyon feszült esztendőben kezdett a kormány beleavatkozni dolgainkba. Megpróbálta egy polilikailag nagyon exponált tanárt ültetni Fakultásunk románnyelvi tanszékébe. Szerencsére a régi román tanárunk királyi dekrétummal volt kinevezve és így a kísérlet nem sikerült. A másik komolyabb beavatkozás a legációbajárás akadályozása, a legátusok zaklatása volt.

Az intézet, főként a tanárok életét, munkáját eléggé szemmel tartotta és zavarta az intézeti épületben levő négy tanári lakásba beszállásolt román katonatiszti család, amelyek majdnem tizenöt esztendőn keresztül tartották a tanári szállások felét felét megszállva. Ezek intézetünket irredenta fészeknek tekintve, állandóan figyeltek, füleltek és megfigyeléseikről jelentéseket tettek.

A másik jellegzetessége annak a helyzetnek, amelyben lelkészképzésünk reformját célzó munkák végbementek, *az az egyházi önállóság* volt, amellyel az erdélyi egyházkerület eljárhatott. Egyfelől egyetlen theologia volt a kolozsvári az egész megszállott területen és így nem kellett tanulmányi rendjében másokhoz alkalmazkodni, másfelől a trianoni operációból olyan szörnyű megcsonkítással kikerült királyhágómelléki egyházkerület jóformán az egész idő alatt annyira el volt foglalva a maga bajaival, hogy alig-alig próbált befolylni a lelkészképzés munkájába. Csak az 1939. évi rendtartás vonja be a munkába a királyhágómelléki kerületet annyiban, hogy a lelkészképesítő vizsgálóbizottság tagjai közé két királyhágómelléki lelkészi tagot is felvesz. Ebből folyólag a lelkészképzés kérdéseinek megoldásánál sem az állam közvetlen benyúlása, sem más theológiákhoz, más kerületekhez való viszonyosság nem kényszerített minket arra, hogy megalkudjunk, hogy az ellenkező vélemények között a megbékítő arany középútat válasszuk. Mindössze annyit tettünk meg az V. év bevezetésekor, hogy a nem hozzánk tartozó hallgatónak, ha saját hatóságuk kívánta, kiadtuk az abszolutoriumot a negyedik év végén és a negyedik év végén teendő vizsgálatnál továbbra is megtartottuk az I. lelkészképesítő vizsgálat nevet és megtartottuk a vizsgálati anyagot is.

A lelkészképzés kérdéseiben a döntő az evangéliumi lelkipásztori eszmény volt, amelyet csak színezt az a kettős kööttség, amelyben ez a munka lefolyt: 1. *egyházunknak tényleges helyzete* és 2. *Fakultásunknak az egyházunkon, Erdélyen, sőt a magyarságon túlnyúló feladatai*. — Az első kööttség nem szorul bővebb kifejtésre, a másodiknál nevelői munkakörünk ama kitágulására gondolok, amely azáltal következett be, hogy 1. a magyar evangélikusok és 2. a jugoszláviai reformátusok számára is mi képeztünk lelkészeket, 3. egy időben a csehszlovákiai református egyház theológusainak egy része is nálunk tanult, 4. hozzánk irat-

koztak, ha kevés óraszámmal és kevés hallgatási kötelezettséggel is, az erdélyi száz evangélikusok theológusai is. Természetesen a döntő tényező, a kovász, mindig az első tényező, egyházunk helyzete volt, de emellett, ennek sérelme nélkül a második is állandóan és kikerülhetetlenül érezteti a maga befolyását. Nem engedi, hogy csak magunkra legyünk tekintettel.

Az az erő, amely a hús esztendő alatt állandó nyugtalanságban tartotta lelkésképzésünket, kétségtelenül *a kisebbségi sors volt*. A kisebbségi sors, amely olyan szörnyű probléma, hogy — nem mondok sokat és nem mondok újat, ha azt állítom — az elmúlt hús esztendő csak az előiskolája volt, korántsem tanultuk ki minden osztályát. Minden munkánkat az a kérdés határozta meg: hogyan tudjunk megmaradni az evangéliumi lelkipásztor eszmény mellett úgy, hogy a kisebbségi sorsból fakadó követelményeknek is megfeleljünk? Ez egy megoldhatatlannak látszó probléma volt, olyanforma, mint annak a problémája, aki nagy sáron tiszta cipővel akar keresztülmenni. A kisebbségi sorsnak legnagyobb veszedelme nem az ellenséges államhatalomnak a külső nyomásában fenyegetett, hanem abban a megrontó légkörben, amelyet akarva akaratlanul magunkba szívunk, mely meghatározta életünket. Továbbá abban a légkörben, amelyet közöttünk teremtet: örökös gyanúsításával, fenyegetésével bujkálásra, igazi véleményünknek elhallgatására, titkolózásra, képmutatásra szoktatott.

1919 február 12-én, amikor először nézett szembe tanárkarunk a kisebbségi sors adta új helyzettel, az egyik megállapítása az volt, hogy *intézetünk az erdélyi magyarság szellemi gócpontjává* kell, hogy legyen. Az első és leghevesebb támadások, amelyek a hús esztendő alatt sem hevesességükből, sem erejükből nem veszhettek, *magyarságunkban* érték, Létkérdés lett az egyházra nézve is: megvédeni a magyarságunkat. Ez a védekezés bent a Fakultáson elsősorban az ifjúságunk megtartására irányult. Legtöbbjük román iskolából jött hozzánk. Nemcsak beszédükön, írásukon, de gondolkozásukon is megérezett az idegen hatás. Sőt a református iskolákból kikerülőknél is nagyon fogyatékos volt a magyar nemzeti műveltségük. És ebből az anyagból kellett faragni azokat a lelkipásztorokat, akiknek a legkülönb, legelszántabb, legöntudatosabb magyaroknak kellett lenniök, akik mindent vállaljanak magyarságunkért. Itt a kérdésünk az volt: *hogyan lehet a nemzeti nevelést az evangélium sérelme nélkül végezni?* A kisebbségi sorsban, ahol a többségi népnek izzó nacionalizmusa fenyeget, a sajátomnak szeretete és védelme rendszerint a másikkal a gyűlöletével jár együtt. A feladat az volt: a magyarságom ne veszélyeztesse az evangéliumi lelkületet, és az evangélium ne gyöngítse a kisebbségi elszántságot. Ez annál súlyosabb feladat volt, mert a magyar létkérdés az erdélyi magyarság missziójával látszott ellentétbe kerülni: az evangélium üzenetét eljuttatni a keleti egyház híveihez.

A theológus ifjúság *magyar nemzeti nevelését* két úton próbálta Fakultásunk kezébe venni. Az egyik út, amely a kisebbségi

helyzetben könnyebben járható volt: minden alkalmat megragadni a magyar nemzeti öntudat élesztésére, erősítésére, a hiányos nemzeti műveltség kipótlására. Minden előadásban a magyar vonatkozás, a magyar szellemi értékek ismertetése előtérbe került. A másik, nehezebben járható út nemzeti értékeinknek külön előadásokban való ismertetése. Az 1919–20 isk. évben dr. Dézsi Lajos egy. tanár magyar irodalomtörténeti előadásokat tart Fakultásunkon. Az 1920–21. évben magyar protestáns irodalmi szeminárium szolgálja ezt a célt. Amikor a román állam fenyegető magatartása miatt speciális előadások tartása nem volt tanácsos vagy lehetséges, az egyháztörténelmi előadás keretében kapták meg a hallgatók azt a magyar történelmi és irodalmi tájékozódást, amelyre, mint minimumra szükségük volt. Az 1922–23. évtől kezdődőleg állandóan előadtuk a magyar protestáns egyház történetét. Az 1928–29. évtől kezdve, amikor az I. évesek heti két órában a magyar református egyház történelmét kapták, meglehetősen részletességgel dolgoztatott fel a nemzeti anyag. A magyar nyelv tanítását írásbeli dolgozatok, szónoklati gyakorlatok, önképzőköri munka által végeztük. Az 1936–37. tanévben az I. évesek számára „Magyar-nyelvi előkészítés a szónoklati gyakorlat számára” címen beállított heti 2 órás kollegium a jó magyarság oktatását szolgálta stílusgyakorlatok és a szokásos hibák felmutatása által javítva a hallgatóság megromlott nyelvérzékét.

A román *keleti egyházzal szemben* reánk háruló missziói feladat meglátása és vállalása — a mindkél részről föntálló akadályokat nézve — aránylag korán megtörtént. *A román evangéliumi diákmozgalommal* az IKE útján már 1923-ban fölvetetett a kapcsolat, ami több (1923, 1924, 1925 és 1931-ben) közös, áldott eredményekkel biztató konferenciái találkozássra vezetett. Ezek között voltak világkonferenciák is, de voltak csak a román diáksággal tartottak is. A legérdekesebb kísérlet 1931-ben történt, amikor a görögkeleti román egyház theológiájával, illetőleg theologusaival való kapcsolat kiépítésére, a román egyház megismerésének intézményes biztosítására, az evangéliumi együttműködés előkészítésére azzal tesz kezdeményező lépést a Fakultás, hogy a félévi theológus konferencián előadás tartásra kéri fel a *kolozsvári gör. kel. theologia dogmatika tanárát* Bucevschi Orelt, aki „A görög keleti orthodox egyház dogmatikai felfogásának alapelvei” címen tart két órás előadást. * E próbálkozásokhoz fűzött reménység hamar megcsalt. 1932-ben a román diákmozgalom kilép a világszövetségből. Több közös konferencia nem jön létre. De Fakultásunk soha sem adta fel a reménységet. 1936-ban a Fakultás és Vásárhelyi János püspök teljes támogatása mellett egyik hallgatónk, *Juhász István*, az I. félévet a bukaresti egyetem orthodox theológiai fakultásán, a II. félévet a szebeni orthodox theológián tölti. Mindkét helyen az illetékes román tényezők messzimenő jóakarattal támogatásával

* Lásd az előadást „Az Út” 13. évf. 36. skv. lapjain.

(Szebenben teljes ellátást élvezett ingyenesen), úgyannyira, hogy amint az e tényről megemlékező Értesítőnk kifejezi, az volt a reménységünk, hogy ez a kapcsolatunk a jövőben még kimélyül. A politikai helyzet alakulása lehetetlenné tette azonban a további lépéseket.

Az intézetünk falain túlnyúló feladatok kérdéséhez kapcsolódott a másik problémánk: *hogyan lehessen Fakultásunk egyidejűleg zárt nevelő intézet és az egész magyarságot, sőt az egész országot átsugárzó erőközpont?* Minél ellenségesebb a környező világ, annál erősebb az a kívánság, hogy a leendő lelkipásztorokat kiképzésük ideje alatt a külső világ zavaró hatásaitól minél teljesebben elvonják, még a vakációkban is a nevelő intézet szellemi hatása alatt tartsák. Másfelől azonban lehetetlen volt kitérni az élet sürgetése elől, amely követelte, hogy minden ember ott legyen a gáton. A kisebbségi sors nem engedi meg azt, hogy valaki, ha ideiglenesen is, kivonja magát a küzdelem tüzeiből. Ha akartuk volna, sem tudtuk volna visszatartani éppen ifjúságunk legderékabbjait attól, hogy ne vessék bele magukat minden magyar, főként ifjúsági megmozdulásba. Nemcsak az első években, amikor egyáltalában nem volt magyar egyetemi ifjúság, hanem az egész román uralom alatt theológiánk meglehetősen nagy számú ifjúsága (néhánykor a 180 at is elérte ez a létszám) volt a *kolozsvári magyar főiskolai ifjúságnak* egyik gócpontja. De Fakultásunk is erejéhez képest, sőt azon felül kiveszi részét a munkából. Az 1919–20. tanévben a hallgatóság részére tartott filozófiai előadásokat megnyitja az érdeklődő közönség számára. A hajléktalanná vált Ferenc József tudományegyetem bölcsészet-, nyelv- és történettudományi, valamint természettudományi és matematikai fakultását, mint református tanárképzőt, falai közé fogadta 39 előadójával és 198 hallgatójával. Nem rajtunk mult, hogy egy esztendei fennállás után a tanárképző be kellett hogy szüntesse [működését. (1921 szept. 21-én a román kormány bezárta.) A legnehezebb időkben a theologiai ifjúság *Ifjúsági Keresztyén Egyesülete* volt a kovász, amely a magyar főiskolai ifjúsági életet erjesztette. Tanárkarunk az ifjúság segítségével a román uralom első idejétől kezdve kivette részét *úgy a kolozsvári, mint az egész magyar társadalom szellemi irányításának munkájából*, előadásorozatokat, estélyeket tartva, melyeken egyfelől theologiai megvilágításban felmutatta a legaktuálisabb kérdéseket, másfelől alkalmat adott a hallgatásra kényszerített erdélyi íróknak, költőknek és művészeknek a nagyközönség elé jutásra. Hogy milyen nevelő, látkörét, érdeklődési és ismeretkörét kiszélesítő hatással volt ez a munka ifjúságunkra, annak elmondását feleslegesnek ítélem.

Lelkészképzésünk állandó kérdése volt: *több elmélet, vagy több gyakorlat?* Az élet azt követelte, hogy a munka minden ágában gyakorlott lelkipásztorok lépjenek ki a Fakultás kapuján. A belmisszió minden munkaágába, a lelkeszi munka minden csínja binjába már az intézetben bevezetni az ifjúságot. Az élet-

nek ezt a kényszerét érezték maguk az ifjak is, olyan szenvedéllyel vetették bele magukat a gyakorlati munkákba, hogy szinte belevesztek. Másfelől pedig ott dörömbölt kapunkon a minél magasabb fokú elméleti kiképzés követelménye. A román egyházak, a román állam óriási erőfeszítéseket tettek, hogy minél több és minél magasabb képzettségű intelligenciát, papságot neveljenek, jól felszerelt főiskolák, külföldi stipendiumok százai szolgáltak erre. Ezzel szemben népünk között a szellemi értékek hordozója a lelkipásztor maradt, az egyetemekről kikerülő kevés számú magyar latainer a városok szükségletét is alig tudta ellátni. A lelkipásztorra hárult a feladat: felvenni a versenyt, őrizni a magyar szellemi felsőbbiséget. Nehogy népünk lelkén úrrá legyen a magyar szellemi inferioritás megbénító tudata. Felbecsülhetetlen és meghálálhatatlan segítségünkre voltak e tekintetben külföldi hittestvéreink, akik éppen a legnehezebb időkben lehetővé tették bőkezű adományaikkal, hogy legjobb ifjaink egész serege (a húsz esztendő alatt 168) részesülhetett a külföldi tanulmányozás áldásaiban. (Franciaországban 47, Svájcban 44., Németországban 36, Angliában 17, Magyarországon 15, Hollandiában 6, Amerikában 3.)

Sok töprengésre és küzdelemre indító kérdés volt: *a lelkipásztor és a népvészér ellentéte*. Minél nyomorultabbá lett népünk helyzete, annál inkább lelkipásztorra volt szüksége, aki minden vonatkozásban kész legyen felvenni a nép lelki gondozásának a terhét. De az élet követelte, hogy a lelkipásztor legyen orvosa, gazdasági útmutatója, ügyvédje, politikai vezetője a mindenfelől fenyegetett, kiszipolyozott népek, amely annál magárahagyatottabb volt, minél több nadrágos embert szabadított rá a falura a román állam. Ennek a kérdésnek a feszültsége azokban a harcokban robbant ki, amelyeket az V. évfolyam beállítása közben esztendő-kön keresztül vívtunk.

Nem lenne teljes annak a milliónek, amelyben leikésszképzésünk kérdései felvetődtek és megoldásra jutottak, a felvázolása, ha rá nem mutatnék arra az Isten adta nagy ajándékra, amely Erdélynek mindig, de a húsz év alatt különös mértékben ajándékozott: *a felekezeti békére*. Ez nemcsak abban nyilvánult meg, hogy Fakultásunkon együtt nevedtek a mi fiainkkal a magyar evangélikus ifjak olyan testvériségben, hogy bár a kicsiny magyar evangélikus egyház egyetlen legációt sem tudott biztosítani, az evangélikus hallgatók a mieinkkel egyenlő módon részesültek a legáció kedvezményében is. És nemcsak abban nyilatkozott meg, hogy vasárnapi iskolai ügyekben a baptistákkal együtt tudtunk tanácskozni és a magyar egyházak, a római katolikus, evangélikus és unitárius egyház vezetői állandó felekezetiközi tanácson beszéltek meg a közös kérdéseket, hanem abban mutatkozott meg a legteljesebben, hogy a román egyházakkal sem volt. A lelkésszképzés terén súrlódás, hanem nemzeti vonatkozásban a lélekhalászt is az államhatalom végezte.

II.

Az impérium változáskor az egyetemes konvent 1911. évi tanulmányi rendtartása van nálunk is használatban és ez is marad érvényben egészen 1927-ig, amikor életbelép az új lelkészképzési szabályzat, de ezalatt a nyolc esztendő alatt állandóan foglalkoztatja Fakultásunkat, egyházkerületünket a lelkészképzés kérdése. Ennek bizonyosságai azok az állandó korrekciók, amelyeket a rendtartáson eszközölnek és azok a tervezetek, amelyek nem jutottak ugyan tető alá, de az 1927. évi reformot döntően meghatározták.

A tudományegyetemmel való kapcsolat folytán a kolozsvári theologia talán a többi theológiánál is erőteljesebben hangsúlyozta a tiszta, öncélú theologiai tudományosság követelményét. Az 1919-es tervezet¹ legjellegzetesebb, az egész fejlődést gyökeresen meghatározó sajátossága az, hogy leszámolva az ingadozással, amely az egyetemi rendszer és a szakképzésre berendezett főiskolai jellegű *nevelő intézet* rendszere között eddig fennállott, az utóbbi mellett foglal állást, levonva ennek minden következményét úgy a nevelés, mint az oktatás tekintetében. *Legyen a Fakultás egy zárt nevelő Intézet, amelyben szigorúan véghez vitt napi életrend, erkölcsi, tanulmányi és vallásos életüknek tervszerű vezetése és irányítása mellett képeztetnek lelkipásztorokká az ifjak, akik az intézetbe való belépésüktől kezdve az egyháznak tekintetnek s még odahaza, a nyári vakációjukban is az intézet fegyelme és munkarendje hatalma alatt állanak.* Maga az oktatás is a nevelői szempont irányítása és ellenőrzése alatt álljon. Vezető kérdése az legyen: ha mindezt tudod, mi hasznát veszed? A Bibliában való jártasság, a hitvallási öntudat megszilárdítása, a nagy személyiségek nevelő hatalma alá állítás azok a szempontok, amelyek a theologiai diszciplinák előadását meghatározzák. Különös fontosságot nyer a gyakorlati theologia.

Az oktatásban egy bizonyos *bifurkáció* bevezetésére gondol a tervezet: egy általános, minden növendéktől egyformán megkövetelendő ismeretanyagnak öntudatos elsajátítására, amikor a tantárgyak nevelői motivumait kell kiaknázni, és egy másik, az elsőhöz pluszként járuló oktatásra, amely az arra alkalmas keveseket a tudományos munka műhelyébe, az egyes tárgyak problematikájába vezeti be. Ez a terv, amely még egy pár évig állandóan kísért, de soha nem valósul meg, a kisebbségi sorsba szorult, létfeltételeiben megtámadott reformátusság felkészülése minden eshetőségre, hogy éljen úgy, „ahogy lehet” De ilyen körülmények között is hangsúlyozza a tervezet, hogy a lelkipásztorképzésben a gyakorlatiasság követelése helyesen értelmezve a tudományos theologiai képzés el nem engedhető és le nem alkudható szükségét jelenti.

(Folytatjuk.)

Dr. Gönczy Lajos.

¹ Lásd tanárkari 1 1919. II. 12. 62. és II. 17. 68.

Milyen legyen a református vallás- tanítás tanterve és módszere?

Érthető, hogy ez az eljárás a modern didaktika hívei előtt elavultnak és túlhaladottnak tetszik, azon didaktika hívei előtt, amely abból indul ki, hogy az ismeretanyag sohasem lehet abszolút, hanem annak a szükségét, hogy mit tanítsak, mindig a gyermek szempontja dönti el, a való élet szempontja, amelyben a gyermek él. A módszer a modern didaktikai felfogás szerint tehát a gyermekhez alkalmazott, a gyermek életét nézi, hogy ahhoz hogyan lehet alkalmazni a tanítás anyagát. Erre két dolgot kell megemlítenünk. Az egyik az, hogy ebben a tekintetben a modern didaktikai, sőt pedagógiai felfogás is téved, és pedig téved arra nézve is, ami a tanítás általános anyagát alkotja. Téved azért, mert a világ és az ember életének vannak olyan objektív tényei, amelyek az emberi felfogáson túl vannak 8 amelyeket nem lehet az ember mértéke alá helyezni. Ha csak azt tanítjuk, ami az emberi élet közvetlen közelébe esik, ami használható s az ember által való birtokbavehetőség körén belül esik, s ha a világ és az élet dolgait és tényeit úgy tanítjuk, hogy azok az ember hatalma alatt állanak, ha a gyermeket arra neveljük, hogy a világ és az élet őérette van s neki uralkodnia kell azon, akkor — történjék ez akár egy régi individualista, akár egy modern szociális felfogásból — tévedünk és félrevezetjük a gyermeket, eltitkoljuk előtte, hogy a világ és az élet egyéniségfeletti és közösségi formák feletti követeléseket állít eléje, amik elől nem lehet kitérni s amiket nem lehet a maga akár egyéni, akár közösségi érvényesülése, hatalma, uralkodása szempontja alá rendelni. A mai nevelés és tanítás egyik nagy hibája — mondhatjuk elavultságának oka — éppen az, hogy ezt nem akarja elismerni, hanem úgy nézi a világot, mint ami az emberért van s amit az embernek ki kell használnia. Az erkölcsi élet nagy tényei, az igazság, a jóság, a természet valósága, az emberi élet súlyos eseményei nem nézhetők azzal a szemmel, hogy azok felett az ember uralkodik, hogy egyéni, vagy közösségi formák döntenek abban, mi a jó és mi az igaz, a természet nem azért van, hogy az embert élelmezze, hogy az abban feltárható javak az emberi versengésnek és emberi jólétnek eszközei és tárgyai legyenek.

A másik felelet, amit erre adni kell az, hogy még ha ez így volna a többi tárgyak anyagánál, aminthogy nincsen így, még akkor sem volna ez a helyzet a vallástanítás anyaga számára. Mert ha a világ és a természet sem azért van, hogy az ember a maga hatalmát és dicsőségét szolgálja vele, még kevésbbé van ezért Isten, a kegyelem, a hit, Isten országa és Jézus Krisztus. Mindaz, amit ezek a szavak jelentenek, valami olyan, ami túl van minden emberi megítélésen és emberi gondolkozáson. Éppen ezért még ha megállhatna is a modern didaktika felfogása a modern tárgyak tanítására nézve — habár mint láttuk erre nézve is súlyos kifogások emelhetők — semmiképpen sem állhat meg a vallástanításban, s ami ott modern, mert az embert helyezi előtérbe, itt túlhaladott és elavult, mert itt igazán nem lehet az ember előtérbe helyezésének semmi szerepe. Azért kell azt mondanunk, hogy a vallástanításnak egészen más módszere van, mint a többi tárgyak tanításának, mert a vallás minden más tárgytól különbözik, amint Isten Igéje minden emberi gondolattól különbözik.

5. A tanterv és módszer követelményei.

Az előbbieken már nagyjában rávilágítottunk arra, éspedig a kétféle felfogás egybevetése alapján, milyennek kellene tehát lennie egy új vallástanítási tantervnek és módszernek. A dolgozat elején említettek kedvező alkalmat adnak a jelenleg érvényben levő konventi tanterv módosítására, s ez a dolgozat éppen ennek a módosításnak szükségét és lehetőségeit akarja feltárni. Azért most is röviden egy pár pontban vázoljuk azt, mire van szükség egy megújított konventi tantervben a tanterv és a módszer szempontjából.

a) A tantervre nézve szükséges a konventi tanterv olyan átalakítása, hogy abban a hitvallási, egyházi és személyes szempontok világosan és helyes arányban kiemelkedjenek. Szükséges tehát az egész anyagnak egy közös szempont alá állítása, éspedig a népiskolai és középiskolai alsó osztályok anyagának a konfirmáció szempontja alá. A konfirmáció korig erre néznie a vallástanításnak. Ez az anyagban úgy érvényesül, hogy a hit legfőbb kérdéseit, a hitvallás tételeit be kell dolgozni az anyagba, mint annak összefoglaló anyagát, ezzel előkészítjük a gyermekeket arra, hogy a konfirmációi előkészítéskor már meglegyen az az alapjuk, ami az előkészítést könnyebbé teszi. A tantervben a hitvallási szempont érvényesítendő, tehát az egész anyag ismertetése és magyarázata nem valami általános kegyességre kell, hogy neveljen, hanem öntudatos hitre. A Biblia és egyháztörténet, az egyház életére vonatkozó anyag a hitvallás szerint állítandó be. A hitvallás magyarázza, hogyan kell érteni és felhasználni ezeknek az anyagcsoportoknak egyes elemeit. A másik követelmény, hogy az anyag egyházi legyen. A gyermek érezze meg benne, hogy ő egy egyháznak a tagja s ennek az egyháznak helyi megnyilvánulása, a gyülekezet kapcsolja össze másokkal, egy közösségben Istennel.

Ezért az egyház életét, hitvallását, munkáját, szervezetét meg kell a gyermekkel ismertetni, nemcsak a konfirmációkor, hanem már az első osztálytól kezdve. Ezeket a kérdéseket tehát be kell venni az anyagba, koncentrikusan, folytonosan bővülő módon. A harmadik követelmény, hogy ez az anyag a gyermek számára személyes felhívást közvetítsen: az ő számára Istennek hozzája szóló üzenetét. Az anyagban tehát mindig figyelni kell arra, hogyan láthatja meg ebből a gyermek azt, hogy Isten neki azon a helyen és akkor, mit parancsol, hogyan akarja Isten az ő életét megragadni, megterjeszteni a kegyelem életével.

b) A módszer tekintetében szükséges, hogy érvényesüljön az, hogy a módszer csak gyarló eszköz, amellyel az Igét hirdetjük a gyermeknek. Az Ige hirdetése a tanításban három ponton halad át: először megmutatja, mintegy látható alakban azt a formát, azt az anyagot, amiben Isten üzenete el van rejtve, azután megmutatja ennek az üzenetnek a tartalmát, végül megmutatja azt, hogy ez az üzenet hogyan szól a gyermekhez magához személyes életében. A vallásórának tehát egy adott anyagból a személyes igehirdetés munkájához kell eljutnia, egészen addig a pontig, amíg a gyermek — amennyiben ezt Isten Lelke akarja — megérzi és meghallja Isten megszólítását, s annak magát átadja s azt elfogadja. A módszer első követelménye tehát, hogy az Igéből induljon ki s annak abszolutságát vallja, a második, hogy azt minden emberi hozzáadás nélkül hirdesse, a harmadik, hogy ezt a gyermek elé üggy tárja, hogy ebből a gyermek a neki szóló üzenetet hallhassa meg.

Ezek voltak azok a követelmények, amelyek a vallástanítás tanterve és módszerre vonatkozó előírásai előtt állanak. Bővebb kifejtésük és részletezésük akkor válik majd szükségessé és lehetővé, ha tényleg sor kerül a konventi tanterv revíziójára. Ezzel a dolgozattal csak fel akartuk vetni a kérdést s útát igyekeztünk készíteni annak, hogy egy alaposabb és az Ige szempontjainak jobban megfelelő tanterv s vele vallástanítási munka készülhessen elő anyaszentegyházunkban.

Imre Lajos.

Modern pedagógiai irányzatok

A nemzet jövője, társadalmi boldogulása mindig ifjúságának felkészültségétől, nevelésétől függ. Széchenyi, aki a nemzeti katasztrófát előre látta, az egyedüli kiutat a nemzeti közműveltségben jelölte meg. A világháború után bekövetkezik a szörnyű összeomlás, s az emberek lelkét hihetetlen optimizmus tölti el, minden reményüket a pedagógiába vetik. Sok új nevelési rendszer születik, valóságos káosza a modern nevelési felfogásnak. Időnkint meg kell állanunk, szemlét kell tartanunk, hogy a bennünket sok oldalról érő, sokszor egészen ellentétes irányzatok között el tudjunk igazodni.

Ha az újabb pedagógiai irányzatokat figyeljük, három nagyon fontos megállapításra jutunk. Az egyik az, hogy *a mai pedagógia nem áll meg a nevelés pusztán elméleti magyarázatánál*, hanem inkább a gyakorlati élethez közeledik. A másik jellemző vonása az, hogy szinte *párhuzamosan halad a politikai drámatokkal*. Ezért természetesen egészen ellentétes irányzatok bukkannak felszínre; gondoljunk csak pld. a nemzetiszocialista, kommunista, naturalista, munkaiskola, stb. nevelési rendszerekre, amelyeknek mind más és más a nevelési eszménye. Igen sok iránynak még szilárd kerete nincs, úgy, hogy Petersen, az új európai pedagógia megújódásának előharcosa — amikor az új nevelési irányokat egy nevezőre szeretné hozni — megállapítja, hogy ha van új nevelés, az cél tudatos és erkölcsi akaratképző. S ha így áll ez, akkor ennek a mozgalomnak a vezetői új világnézetnek, új európai társadalomnak a kezdeményezői.

Az újabbkori nevelési irányzatok harmadik jellemző vonása, amelyben mind egyeznek a különböző felfogások az, hogy *határozottan szembefordulnak minden felfogással, ami régi*, akár a legújabb Krieck féle népi politikai totális nevelést, akár Oestreich „élet iskolája” t vagy a szovjet nevelési irányt vizsgáljuk. De az, hogy mit értenek ezek a különböző irányzatok pld. mindnyájuk által elfogadott „munkaiskola” eszmény alatt, már a felfogások egészen eltérnek; mert míg a német pedagógiába a munkaiskola alapelve a kézügyesség, kézimunka fokozott tanítása, addig Szovjet-Oroszországban a gépek alkalmazása elsőrendű fontosságú.

A világháború előtti években két irány harcolt egymással, az individualista és szocialista felfogás. Előbbinél a hangsúly az egyénen

van, aki a nevelés célja, (nálunk Schneller István), utóbbi szerint a közösséget kell szolgálni. Az ember emberré csak a közösség által lehet s ezért elsősorban az *akarat* nevelése a fontos. Imre Sándor: „A nevelés sorsa és a szocializmus” c. művében kifejti, hogy a rendszeres nevelés csak úgy valósulhat meg, ha a nevelési gondolkodás általánossá válik. Mindkét irányzat a Herbart féle pedagógiai felfogásnak ellenhatásaként született, amely irányzat különösen a *módszer* fontosságát hangsúlyozza.

Ma már rég túl vagyunk az individualista és szocialista felfogás meddő vitatkozásán. Tudjuk azt, hogy egyik irányzat sem sajátíthatja ki *csak a maga* számára a nevelés munkáját. Minél tökéletesebbek az egyének, annál értékesebb a közösség s így egyéni és társadalmi pedagógia egymást kiegészítik. Ma már világos, hogy az ellentét nem abban rejlik, hogy a nevelésben az egyéni, közösségi nevelés vagy a módszer legyen az uralkodó, hanem ennél sokkal mélyebb az ellentét alapja: *a világnézet*. S ha ezt szemelőtt tartjuk, tökéletes világosságban áll előttünk az a két hatalmas világnézeti irány, amelyből az összes modern pedagógiai irányzat többé kevésbé meríti életforrását: *a demokratikus és nemzeti nevelés*. Mindkettő új s az ebből fakadó nevelési kérdések is újak, másak, mint a régiek. Mindkettő új iskolareformot, új tanítási módszert és új elméleteket állít fel világnézetének megfelelően.

A demokrata és pacifista eszmék tulajdonképpen Franciaországból indulnak ki, de nem marad mögötte Belgium, Anglia, Hollandia, Amerika sem, ahol megfelelő talajra akadnak a demokratikus eszmék. A szovjet iskola az amerikai irányzatot veszi át megfelelő módosítással. A demokratikus iskola a régi neveléssel szembefordul, új nevelési eszméket, szellemet hirdet; a kommunista iskola egyenesen ezt mondja: „tegyétek mindig éppen ellenkezőjét annak, amit a hagyományos nevelés tett s majd mindig eltaláljátok a helyeset.”

A világháborúban legyőzött, önállóságától megfosztott nemzetek életében minden téren új eszmény születik meg: *a nemzeti eszmény*. Ezek a nemzetek mintegy ösztönös ragaszkodással kapaszkodnak ebbe a gondolatba, amelytől szabadságukat, értékeiknek megmentését, nemzetük megmaradását remélik. Ez az áramlat rányomja bélyegét a nevelésre is. A nevelés és oktatás közül *a nevelést* húzza alá, kulturális értékei közül *a népi értékeket*, lelki tevékenységek közül *az akaratot*, a tantárgyak közül *a nemzeti tárgyakat* helyezi előtérbe. Ez a felfogás *a nemzet* fogalmát teszi középponttá, amely fogalom rendet teremt az egyén és a közösség viszályában, az értelem, érzelem és akarat életben s a növendékeket meghatározott fejlődési menetbe állítja be. Nálunk Széchenyi tanulmányai alapján Imre Sándor alkotja meg a magyar nemzet-nevelés elméletét.

Az új mozgalom hívei új társadalom iskolájáról, új európai iskoláról beszélnek. A nemzeti „munkaiskola” ellentétben a demo-

krata „tanulás iskolája”-val, „élet” majd „termelő” iskola fogalmává fejlődik. Főképviselei: *Oestretch és Hilker*. A termelő iskola nem elégszik meg csupán az ifjúság segítségével, gyermekgondozással, hanem tovább megy: „tanuljunk termelni új értelem-ben, magunkat ellátni mindazzal, amire szükségünk van.” Ez az iskola nemcsak termelő, hanem szociális és nem reform, hanem „revolúció” — ahogy Oestreich mondja.

Lényeges lépéssel viszi előre a nemzeti nevelés gondolatát *Krieck népi-politikai nevelésmélete*. Kriecket a világháború arról győzi meg, hogy az állami és társadalmi élet újjáépítésének gondolatáért élni és meghalni érdemes. A nevelés nem egyenlő csupán az iskolai neveléssel. Ez alatt az egész nép minden életjelenségét érti (filozófiáját, politikáját, életrendjét, tudományát stb.), amelynek alapja a rend és fegyelem. Nevelés, kultúrpolitika csak ott lehetséges, ahol az állam erős, rendezett. A nevelő cselekvés nem azonos a tanterv, óraterv és módszer által szabályozott iskolai munkával. Igazán „cselekszik” az a nevelő, aki a fennálló iskolai renddel ellentétben merészeli az újat — mondja Krieck.

Ne gondoljuk azt, hogy csak a világnézet által hajtott irányzatok hoznak új gondolatot a nevelés terén. Nemcsak a demokrata vagy nemzeti nevelés akar újat, jobb nevelést teremteni. Ezekkel az irányzatokkal együtt lépést tart *a vallásos nevelés is*. Egymást követik a reformok Bajorországban, Svájcban, Franciaországban, Németországban stb. egyesek csak az iskolai vallásnevelés területén vezetnek be reformokat, mások új meglátásokkal az egész közösség vallásos nevelését új szempontok szemelőtt tartásával akarják megváltoztatni.

A nagy vonásokban vázolt pedagógiai áramlatok is világosan mutatják azt, hogy *a nevelés tulajdonképpen társadalmi szükséglet*, amely szoros kapcsolatban van az illető korok világnézetével. Az élet változik, követelményekkel lép fel s ezeknek kielégítésén gondolkozók, reformátorok fáradoznak. Ebben az állandó változásban az emberi lélek egy határozott, szilárd alapot keres, amely biztosítani tudná a jövő nemzedék lelki nyugalalmát, egyéni és közösségi értékeinek fennmaradását és haladását. Láttuk azt, hogy minden gondolkodó tulajdonképpen *a tökéletes emberideál* kialakításán fáradozik. Ezen gondolkozik a ma és ezen gondolkozott a múlt embere is.

Nem elégedhetek meg azzal, hogy nagy vonásokban ismeressem korunk felfogását nevelési kérdéseinkről, mert nekünk sokkal szilárdabb keretünk és tartalmunk van: a keresztyénség és az Evangélium. Miben térnek el ettől a kerettől és tartalomtól a fent elsorolt, emberi ész által alkotott nevelési rendszerek és irányzatok?

Tisztában kell lennünk azzal, hogy a keresztyén nevelés fogalma nem egyenlő az egyházi nevelés fogalmával, mert az egyház csak külső közösségi forma, amely nem bírja kizárólagosan az Evangéliumot, a keresztyén nevelés tulajdonképpeni tartalmát. A

különböző nevelési irányzatok a vallást csak emberi produktumnak tekintik. Ez igaz ugyan, de ennek alapja nem emberi hanem az embernek Istennel való közössége.

Az eddig tárgyalt irányzatok a vallásos nevelést a nevelés csak egyik körének, vagy iskolai tantárgynak tekintik pusztán és nem az egész emberi életre kiterjedő élettartalmat.

A keresztyénség különbözik a pedagógiai elméletektől abban is, hogy a keresztyénség nem életbölcseesség, szellemi áramlat, amelynek tartalma a történelmi idők világnézetével változik; van ugyan keresztyén világnézet, de ez még nem maga az Evangélium.

A keresztyén nevelés tehát nem ilyen szűk, változó irány vagy világnézet, alapja nem egy egyház, hanem az ember valóságos életét meghatározó, Istennek önmagáról való megnyilatkozása. Az ember élete nem a világtól függ, nevelésének alapját nem az ember-alkotta pedagógiai elméletek adják, mert az ember gondolkozása, célja az Isten akaratától függ. S az a pedagógiai irányzat, amely tagadja ezt, nem töltheti be Istennek célját az emberrel. A nevelés célját nem az ember tűzi ki, az embernek feladata az, hogy *felismerje a rendeltetést: Isten mit akar vele*. A rendeltetés mint *tartalom* egyetemes, állandó minden emberre, korra. Mint *forma* azonban változik idővel, egyénnel, korral.

A keresztyén nevelés tehát éppen a rendeltetés formájának a természeténél fogva nem zárkózik el a különböző nevelési elméletektől, de a keresztyén nevelésnek tartalma csakis az Isten kijelentése lehet, a hitre való nevelés.

Minden nevelési irányzatot ezeken a szempontokon keresztül kell átszűrniünk s akkor világos lesz a végső pedagógiai cél, amely felé örömmel törekszik nevelő és nevelt egyaránt.

Simon Károlyné.

ref. tanítónő.

Vitéz nagybányai HORTHY ISTVÁN.

A református prédikátorok unokája volt, — azoké, akik sohasem önmaguknak, hanem Istennek szolgálatában éltek a legmagasabb munkakörben úgy, mint a legalacsonyabban, akikhez hozzátartozott a férfias hit, a halálígmennő kötelességvállalás, az alázatos meghódolás a rájuk bízottak szolgálatában. Meghalt a harcmezőn, mutatva, hogy a legvégső-kig és legmesszebbre is el kell menni annak védelmében, amit Isten reánk bízott. Elvesztése gyászba borította a nemzetet, az egyházat, a családját, csak Isten Igéje vigasztalása ragyog minden sötétségen és félelmen túl: „aki Istenben hisz, ha meghal is él az I* Áldott legyen emlékezete közöttünk.

Prédikáció- vázlatok.

Némelyek és mások.

Csel. 28: 24.

Amióta Isten a maga Igéjét hirdetteti ezen a világon, mindig megismétlődik ez az eset: némelyek hisznek, mások nem. Krisztus idejében is így volt. Hányan hallgatták közönyösen, vagy éppen gyűlölettel és megvetéssel, s hányan kapcsolták magukhoz hittel az Igét. Ma is ez látszik. A hallgatók megoszlanak.

Ez a jelenség szomorú. Hiszen Isten a maga kegyelméről szóló üzenetet hirdetteti, hiszen amit prédikálnak, az az embereknek jó s azoknak fontos. Mégis látni lehet, hogyan utasítják vissza némelyek. Milyen végzetesen súlyos dolog ez. Nem akarják elfogadni, ami pedig a megmentésüket és szabadulásukat ígéri. Mintha egy halálos veszélyben levő ember makacsul visszautasítaná a szabadulás lehetőségét.

Mégis úgy látszik, hogy ez Isten akarata. Isten megengedi, hogy az ember visszautasítsa azt, amit ő kínál neki. Ő tesz választást a lelkek között. Nem akárki kapja a hit ajándékát, nem akárki fogadhatja el az üdvösség drága ígétét.

Mit tehetünk tehát errenézve? Csak azt, hogy kérjük Istent, hogy adjon hitet nekünk és mindazoknak, akik az ő akaratát hallják. Nem közömbös ez és nem lehet közömbös előttünk sem, hogy hányan és kik hallgatnak rá. De kötelességünk hirdetni másoknak és türelmesen, hittel várni, amíg mindenkinek alkalmat ad Isten a megtérésre.

Tovább épülni.

Kolossé 2: 6—7.

Hiába ültetünk el egy csemetét, ha az a maga gyökereit nem tudja bebocsátani a talajba és nem tud táplálkozni abból. A gyökerek elszáradnak, kihal belőlük a nedvesség és a fa kipusztul. Így van a keresztyén élettel is. Hiába van a Krisztus életének csirája a lelkünkben, ha nem erősödik és növekedik. Vannak lelkek, amelyeknek az a baja, hogy megállottak a keresztyén életükben. Nem gonoszak, nem istentagadók, nem hitetlenek, mégis talán rosszabb azoknál, mert megállottak a növekedésben. A meg-

állás pedig a pusztulás. Napról-napra mennek össze, kevesebb a hitük, több a gyarlóságuk, míg egyszer olyanok lesznek, mint akiről a Biblia szól: az a neve, hogy él, pedig halott.

Azért az első dolog tudni azt, hogy mi az Urat vettük. Vettük akkor, mikor a keresztségben szólott felőlünk, mikor a konfirmációkor hozzánk közel lépett és elkötelezett az ő követésére. Ez a mi keresztyén életünk alapja. Nekünk tudni kell, hogy nem a magunké vagyunk, Krisztus hívott el az ő szolgálatára. Ezen épül minden, ebből következik az egész életünk. Nekünk olyan a Krisztus élete, mint a talaj a fának, abból kell táplálkoznunk s abban kell erősödnünk.

A másik lépés az, hogy a hívő életben gyökeret hajtson az életünk. Ahogyan a fa felszívja a táplálékot a földből, úgy kell nekünk táplálkoznunk a hitből és a kegyelemből. Naponta kell táplálkoznunk, az Igével, imádsággal, a szent gondolatokkal. Sokszor jön szárazság az életünkre, amint megszomjazik a fa az esőnélküli évszakokban, jönnek viharok, a szárazságban fel kell szívni a Krisztus kegyelméből az erőt, a viharokban a gyökerekkel beleje kell kapaszkodni.

Végül a harmadik lépés az, hogy gyümölcsöt kell teremni Krisztus által. Ez a gyümölcs a háládatosság gyümölcse. Csak az teremhet gyümölcsöt, aki Krisztusban van. Aki benne hisz, az bőven hozza a hála és hit gyümölcsét az ő dicsőségére.

Az imádság három törvénye.

Kol. 4; 2.

Ma olyan világot élünk, amikor az imádságnak különösen kell látni a fontosságát a keresztyén ember számára. Van idő, mikor az ember azt hiszi, mindent megtehet maga, és akkor egyszerre Isten megtanítja arra, hogy semmit sem tehet. Hogy élete, körülményei, jövője és sorsa egyedül Isten kezében van. Az ilyen idő lehet súlyos arra nézve, aki nem hisz, de a hívő ember számára ilyenkor megnyílik Isten hatalmának és kegyelmének a látása. Ilyenkor elhelyezi magát Isten kezében és rábízza magát az ő kegyelmes Urára.

Az imádságnak három törvényéről szól itt az ige. Az első törvénye az imádságnak az állhatatosság. Sokszor azért hiábavaló az imádság, mert ezt nem tartjuk meg. Azt hisszük, hogy csak szólanunk kell és Isten kötelességének tartja, hogy azonnal meghallgasson bennünket. Pedig Krisztus folytonosan figyelmeztet erre. Állhatatosan kell könyörögni azért, amit kérünk, türelmesen, fáradhatatlanul, szüntelen bízva benne, hogy Isten megteheti, de tudva azt is, hogy csak akkor teszi meg, ha akarja.

A másik törvény a vigyázás. Ez azt jelenti, hogy ébereknek kell lennünk, nem szabad elcsüggednünk és elerőtlenednünk. Ezt mondta Jézus a tanítványoknak a Gecsemánében, erre int, mikor így szól: Vigyázatok és imádkozzatok. Éberen kell őrködnünk

afelett, hogy míg mi imádkozunk, egész lélekkel legyünk az Úr mellett, ne gyöngüljünk el.

A harmadik törvény a hálaadás. Az imádság hálaadásból származik és hálaadásból táplálkozik. Enélkül nem imádság. Az ad nekünk jogot az imádságra, hogy Isten megváltott bennünket s hogy ezt a váltságot megismertük és elfogadtuk. Sokszor az imádságunk azért gyenge és erőtlén, mert nincs bennünk háladatosság.

Ez a három az imádság igazi törvénye, ez által lesz imádságunk igazi erőforrás a nyomorúságban.

Az ítélet.

Ámos 7: 1—9

Ámossal Isten a maga ítéletét láttatja. Nem Ámos maga akarja látni, nem ő találja ki. Látnia kell, akár akarja, akár nem, mert Isten meg akarja mutatni neki. A próféta rettegve látja az Úr ítéletét a nép felett. Isten ítélete mindig félelmes és borzasztó. Azért olyan félelmes, mert tudjuk, hogy igazságos és nem tudunk védekezni ellene. A mai világ az i élet világa. Naponként látjuk az ítéletet. Hova meneküljünk előle?

Az ítéletet három képben mutatja meg Isten. A gazdag sarjútermés utáni sáskajárás azt mutatja, hogyan semmisül meg mindaz, amiben a nép reménykedik, az élelem, a jövőendő; a tűz azt mutatja, hogyan semmisül meg maga az élet és az ország; a mérőzsinór azt, hogy méri meg Isten az ő gyermekeit Igéje mértékével. Ma mind a három itt van előttünk, nyomorúságban, halálban, életünk fenyegetetésében.

A próféta az ítélet előtt úgy áll meg, hogy Isten kegyelméhez fordul: hogyan állhasson meg Jákób, hiszen kicsiny. Isten ítélete előtt nem állhatunk meg, csak a kegyelemhez fordulhatunk. De a harmadik látomás után a kérdés hiábavaló: nem bocsátok meg neki többé — hangzik Isten szava. Vajjon ez lesz-e a mi sorsunk is? Hányszor kegyelmezett Isten, most legutóbb is, mikor kiszabadított a rabságból, és mi nem tértünk meg. Csak egy módon lehet kimenekülni az ítélet alól, ha Krisztushoz fordulunk, ha megtérünk és megalázzuk magunkat előtte. Ezt kell tennünk. I. L.

Egyenlő-e a jók és gonoszok sorsa e világon?

A sors kérdése az emberiséget ősidőktől fogva foglalkoztatta. Hogy megérthessük gondolkozásunk fejlődését, tisztázzuk először, hogy mi a *sors*. Ezt a szót sokan helytelenül egynek veszik a véletlennel, a jó vagy balszerencsével. Mikor az ilyen szókapcsolatokat használjuk: sorshúzás, sorsjáték stb., mindenki az előre kiszámíthatatlan eseményekre gondol. Azért pedig, hogy a sorsot a szerencsével azonosítják, egyenesen a mi jó, öreg Károlyi Bibliánk a felelős. Ez t. i. a kedvező sors kifejezés szó helyett, a különösen szívéen fekvő magyarosítás kedvéért állandóan a szerencse szót alkalmazza. Így beszél a balgatagok és gonoszok szerencséről. (Péld. 1: 32, Zsolt. 73: 3.) De ha e téves félremagyarázásoktól eltekintünk, meg kell állapítanunk azt, hogy a sors mindig *az előre megszabott, határozott életirányt*, modern szóval *életstílust* jelenti. Azt a bizonyos *törvényszerűséget*, ami az egyes ember, a nemzet, egyház vagy társadalom életeseményei felett uralkodik. Az ilyen sorskérdések különösen akkor szoktak előtérbe kerülni, mikor valaki vagy valakik, egy társadalmi osztályhoz tartozó embercsoport súlyos válságba jut, tanácstalanul botorkál a körülötte zajló események tömkelegében s szeretne világosságot deríteni az ilyen kérdések felől: *mit hoz a jövő, mi a teendő, hogy a minket fenyegető veszedelmeket kikerüljük?*

Már ezek a kérdések is mutatják, hogy a sors titkaival való foglalkozás elválaszthatatlan az emberi lélektől. Mert az ember, amint a természettudósok megállapították, tisztán külső alakát tekintve, szinte a leggyámoltalanabb, leggyengébb az összes teremtmények közt. Az állatoknak pld. vagy nagyobb testi erejük, ügyességük vagy csodálatos alkalmazkodó képességük van az ellenük törő veszedelmek kikerülésére. Az időjárás viszontagságai, a lesben álló betegségek, az életünket fenyegető támadások ellen mind védtelenebbek vagyunk, mint az edzett testtel vagy rendkívül finom érzékszervekkel felruházott állatok. Még az a szerencsénk, hogy Isten adott mégis valami képességet, amivel magunkat védhetjük s ami fölébe emel az állatoknak. S ez az *értelem*. Ez az a világító lámpás, amivel kikémleljük, kiszámítjuk a reánk tóduló események eshetőségeit s ez az erőforrás, amivel felfegyverezzük magunkat a puszta élet biztosítására. Mikor az ősember

egy éles, súlyos kövei leüti az első vadállatot s magának az általa elejtett állat bundájából kezdetleges ruhát készít, mikor egy barlangba vagy cölöpökre épített kunyhóba húzódik be s ott a föld gyümölcsseit a kedvezőtlenebb napokra elraktározza, tulajdonképpen a maga és ivadéka sorsát biztosítja. S ha a nagyobb veszedelmek elkerülése vagy a nehezebb munkák elvégzése céljából más embertársaival szövetkezik, mindjárt előáll a vérségi alapon nyugvó család mellett a törzs s a nemzet. Ez már nem egyéb, mint az együttes, a kollektív életbiztosítás útja. Az útmutató e téren mindig az értelem, ami bizonyos tapasztalatok, gondolkodás után megtanítja arra, hogy mi a szükséges, a hasznos.

A sors kialakításának első tényezője tehát az értelem.

A fejlődés következő foka az, midőn az ember ráeszmél arra, hogy sorsának kialakulása az ő cselekedeteinek minőségétől is függ. Ha vad, ellenséges indulata őt összeütközésbe hozza másokkal s reázüdítja azok haragját, előbb próbálja megfékezni önmagát, később barátságot, szeretetet mutat embertársaival szemben. Belátja azt is, hogy a mértéktelenség ételben, italban, élvezetben súlyos erőcsökkenéssel jár, ezért rákényszerül az önfegyelmzésre. S van valami, ami sokszor érthetetlenül arra ösztönzi, hogy másoknak — pusztán az összetartás, együttérzés kedvéért — segítségére siessen, ha kell, még javai, élete kockáztatása árán is. A nép nagy tömege szempontjából — írja egy angol társadalombölcész, Kidd Benjámin¹ — ama föltételek, melyek között azok élnek és dolgoznak, most is nélkülözik a józan ész jóváhagyását. S mi hozzátehetjük, hogy nemcsak most, de mindig így volt. Az ember nem tudta miért, de mindig alárendelte magát a társadalom érdekének, gondolt másokra is. Másokért, környezetéért, utódaiért, a jövőért, amikből látszólag semmi haszna sem volt, mindig dolgozott, küzdött, áldozott. Nincs észszerűtlenebb, mint egy háború. S mégis hányan áldozták és áldozzák fel életüket abban, csak-hogy, az együttes sorsot biztosítsák!? Az ilyen érthetetlen, de belső parancsra születő tettekből áll elő az *erkölcsi cselekvés* s ezek határozott iránya, a *jellem*.

Ez már nemcsak az egyén, hanem a *közösség* s az *utódok sorsát is biztosítja*.

Aztán egyszerre csak a lélek arra a tudatra ébred, hogy az ilyen tetteknek világjelentősége, *kozmosz értelme* is van. A világ-mindenség s az abban uralkodó Hatalom eddig is sokszor nyugtalanította őt. Hiába gondolkozott, számított előre, mert Valaki sokszor egészen más eredményeket hozott ki munkájából, mint amit remélt. A kezdetleges, sőt a mai ember legfájdalmasabb tapasztalata az, hogy a világ igazgatásában sokszor az ő érdekeivel homlokegyenest ellenkező intézkedések érvényesülnek. Gyönyörűen fejezi ki ezt egyik erdélyi költőnk:

¹ Társadalmi evolúció. Ford. Geöcze Sarolta. Budapest, 1905. 68 1.

Állunk az Elemek harcában,
 Verejtékből s vércseppből mind többet hullatunk.
 Végtelen titkos erőkkkel vitázunk.
 Az ég összekúszálja álmainkat,
 Rózságyunkat szétzilálja Szélvész,
 Vihar zenél a menny kápolnájában.
 Föld pitvarában megremegnek Hangyák.
 Amit vetettünk, árvíz ágyába hull,
 Kiserkedt vetésünk összeassza hőség,
 Dörg Isten követeként és felettünk csatáz
 Titkos, szent erő, nagy Villamosság.
 Levegő, Nedvesség, elpusztító Jegek.
 Lám — minden így ural,
 Komor a föld és sötét ravatal...

Ki vagy Te? — kérdi az ember ettől az ismeretlen, félelmes Hatalomtól, aki a felette levő erők játékába belesodorja őt. S e kérdésre felel a sok vallás az ő különböző tanításával. Mert ezek arra rendeltettek Pál apostol szerint, hogy *keressék* az Urat, ha talán kitapogathatnák Őt és megtalálhatnák, jöllehet, bizony nincs messze egyiköntől sem. (Csel. 17: 27.) A sok költői szépségű mythologia a világ előállításáról és kormányzásáról, mind Isten titkát akarja megoldani, a sok felsíró ének és imádság és felcsapó áldozati tűz, mind az ő tetszését keresi, a jóslások, próféciák, különböző szertartások kíséretében, mind az ő előre nem látható tettei felől akarnak felvilágosítást, védelmet nyújtani.

A sors irányításának, biztosításának egyik legfőbb eszköze a vallás.

Ez pedig akkor éri el a tetőpontját, amikor az ember belátja azt, hogy az 6 erkölcsi cselekedetei és Isten akarata közt szoros összefüggés van. Hogy azok a tettek, amiket ő eddig úgyszólván ösztönszerűleg végzett saját emberi mivoltának és a közösségi élet biztosítása érdekében tulajdonképpen Isten örök törvényeiből, *szent akaratából* származnak. Ha ezzel összeütközik, testi és lelki élete siralmas mulásra jut, de ha enged annak, áldás, élet váraozdik reá. A legvilágosabban áll ez előttünk Izrael vallásában, az Ószövetségben. Mikor a nép el akarja foglalni Kanaán földét, Józsue EZ Úr parancsára felállítja a 12 törzs képviselőit, ezeknek véneit, bírait és vezéreit, felét a Garizim, felét az Ebál hegy felé s velük mondatja el azoknak az áldásoknak és átkoknak a sokaságát, amik várnak az isteni parancsok megtartóira és megrontóira. (Józs. 8, 30—35.) Hát bizony ezek az áldások főként érzéki természetűek: földi gazdagság, jótermés, hatalom, családi boldogság és csak szerényen húzódik meg ezek közt az az ígélet, hogy az Úr felkészít téged magának szent néppé és megérleli majd a földnek népe, hogy az ő nevéről neveztetel. (V. Móz. 28: 9, 10.) Az átkok szintén földi természetűek s talán a legbosszantóbb az,

Bartalis János: Elemek harcában.

hogyha engedetlenkedsz, a te életed kétséges lesz majd előtted; és rettegni fogsz éjjel és nappal és nem bízol életében. (V. Móz. 28: 66.)

Amilyen egyszerű és világos megoldása ez a sorskérdésnek, éppen annyi ellentmondást zúdit a való élet azokra, akik ezt elfogadják. Hogy a Biblia tárgykörében maradjunk, ott van a kegyes Jósias király példája, aki a sok bálványozás után helyreállítja Jehova igaz tiszteletét s mégis elesik az egyiptomi király elleni harcban, országa pedig elveszti függetlenségét. (II. Krón. 35, 36.) Jób „feddhetetlen, igaz, istenfélő és büngyűlölő” s mégis csapás-csapásra éri őt. Krisztus Urunk szent és tiszta s mégis a gonosztevők közé számláltatik a kereszten. Az első keresztyének egy romlandó világ szent magvát képezik és sorsuk évszázadokon át kegyetlen üldöztetés. Vagy vegyünk egy mai példát: az istenfélő finn nép elveszti a háborút a vallásellenes és az erkölcsi parancsokkal nem törődő orosz tömegekkel szemben. Az ilyen és ehhez hasonló jelenségek sok nagy lélekben megrendítették már az egyetemes isteni igazságszolgáltatásban vetett hitet. Közismeretek pld. Arany János sorai:

Majd ha látod, érzed a nyomort,
Melyet a becsület válla hord:
Megtíporva az erényt, az észet,
Míg a vétek irigységre készít
S a butának sorsa földi éden,
Álljon a vallás a mérlegen...

Az utolsó sor egyúttal mutatja is azt, hogy hol van e kérdés megoldása: egyenlők-e a jók és gonoszok sorsa e világon? A felelet: *a hitben, illetve ennek gyökerében, az Isten igéjében.*

Olvaszuk el csak figyelmesen, hogy milyen választ ad kérdésünkre az Ótestamentumnak egy klasszikus helye: a 73. zsoltár. Ennek írója szintén „irigykedik”, mint a nagy magyar költő a gonoszok szerencséjére, mert ő minden nap nyomorgattatik. Azán Isten szent helyén mégis megérti azt, hogy azoknak sorsa rettegés, pusztulás, az övé pedig élő, *boldogító közösség*. Istennel. „De én mindenkor veled vagyok, te fogod az én jobbkezemet... Isten közelsége olyigen jó nekem. Az úr Istenbe vetem reménységemet, hogy hirdessem minden te cselekedetedet.” Ugyanígy dönt Pál apostol a Római levélben: Nyomorúság és inség minden gonoszt cselekedő ember *lelkének*, zsidónak először, meg görögnek. Dicsőség pedig, tisztesség és békesség minden jót cselekedőnek, zsidónak először, meg görögnek (2: 9, 10). S tudjuk, hogy ez nála nem pusztá szó, mert boldog, irigylésreméltó embernek tartja magát Festus előtt még a bilincsek között is (Csel. 26: 29).

Ezzel teljesen megegyezik református vallásunk tanítása a kettős elválasztásról, vagy *predesztinációról*. Ez a tan t. i. azt a letagadhatatlan tényt, hogy egyesek állandóan távol élnek az Úrtól 8 kárhozatba rohannak, mások pedig az ő közelében s üdvösségre

jutnak, magával az élő Istennel hozza kapcsolatba s azt mondja, hogy ez olyan titok, aminek okát megmagyarázni sohasem tudjuk. Csak attól óv, hogy a kétféle embertypust a *földi* sors szerint különböztessük meg. Egy régi kálvinista tudósunk, Debreceni Ember Pál írja Garisim és Ebál c. munkájában: „Az olyatén világi külső állapotokról nem lehet az isteni titkos szeretet, avagy gyűlölség felől bizonyos és csálhatatlan ítéletet tenni... *e világi gazdagság, avagy szegénység jó. avagy gonosz szerencse s minden, ami kívül az ember érzékenységebe tűnik... nem megcsálhatatlan jele az Isteni szeretetnek, avagy gyűlölségnek.*” Tovább pedig megállapítja, hogy az elvetett ember jellemvonása az, hogy „szentségtelen, ördögtagja, bűn rabja és szolgája”, amiért kizáratik az örökségből. Az üdvre rendelt embernek pedig az, hogy szereti az Istent, az ő szent beszédét, a szent életet s akármi essék rajta, boldog és szerencsétlen állapot, azt mind lelke javára és üdvösségére tudja fordítani.³ *A jók és gonoszok sorsa tehát e világon nem egyenlő.* Bár látszólag ugyanazokat a terheket hordozzák, egészen más lélekkel hordozzák azokat. Egyik bűnös, keserű, kétségbeesett lélekkel, a másik örvendező, hívő, tiszta szívvel. A menny és pokol harcának így *elsősorban* szívünkben kell eldőlnie. Ez határozza meg a jók és gonoszok sorsát.

De ez a döntés a *külső életben is kifejezésre jut.* Nem szabad nekünk sohasem visszahúzódnunk a tisztán lelki, szellemi keresztyénség kényelmes álláspontjára s a híveket állandóan csak ezzel biztatni:

Van jó lelkiismereted,

Elég, ezzel beérheted.

Vagy csupán ezel a távoli vigasztalással:

A halál mindent elvégez

Bajnak, bűnnek akkor vége lesz,

Légy csendes szívvel!

Nekünk hinnünk és hirdetnünk kell azt, hogy az Isten szerinti ember földi élete is áldottabb és eredményesebb, mint a hitetlené s hogy a Mindenhatónak van ereje arra, hogy a megtisztult s neki engedelmeskedő lelket *külső javaival* is megjutalmazza. Az előbb említett angol szociológus megállapítja azt, hogy azok a népek, amelyek elismerik a társadalom fenntartásához szükséges erkölcsi erők *észfeletti* szentesítését, tehát a valláshoz, a keresztyén hithez ragaszkodnak, sokkal életképesebbek, mint azok, akiknél az egyoldalú, értelmi kultúra fejlődött ki. Ezeket a népeket — s itt hivatkozik Franciaország példájára — a természetes kiválasztás úgy kigyomlálja, mint bármi egyéb alkalmatlan gyomot.⁴ Ebből a tételből mi úgy a nevelésre, mint saját nemze-

³ Kolozsvár, 1742. 145., 146., 147., 150. 1. Hasonlóan tanít Béza, 1.: *O. Ritschl: Dogmengeschichte des Protestantismus.* Göttingen, 1926, 297. 1.

⁴ U. o. 282—290. 1. A könyv tehát megpróbálja a darvinizmus érvényét a hit álláspontján magyarázni.

tűnkre nézve fontos következtetéseket vonhatunk le. Ha a család és iskola életképes egyéneket akar nevelni, az egyoldalú, értelmi kiképzés helyett elsősorban hittel kell, hogy megajándékozza azokat. Másfelől pedig a nemzeti élet csak akkor lesz egészséges, ha annak gyökerei a bibliai hitbe nyúlnak alá. *A sokat hangoztatott nemzeti sorskérdés tehát csak a hit alapján oldható meg!* Így lesz a mi magyarságunkból nemcsak *végzet*, amint egyes dekadens költők hirdetik, hanem Istentől nyert *küldetés, hivatás*, aminek férfias bátorsággal helyt kell államink. Csak így teljesedik be rajtunk a 37 zsoltár 6. verse: Felhossa a te igazságodat, mint a világosságot és a te jogodat, miként a délt.

S ami áll a népeletre, az áll a *családok és egyének sorsára* is. Honnan van az, hogy egy-egy gyülekezetünk legerősebb támaszai, legbuzgóbb hívei igen sokszor még mindig azokból a családokból kerülnek ki, amelyeknek elődei is századokkal ezelőtt annak fenntartásában, építésében leginkább buzgólkodtak? Onnan, hogy igaz az Úr ígérete: Irgalmasságot cselekszem ezerízíglén azokkal, akik engem szeretnek és az én parancsolataimat megtartják (II. Móz. 20: 6). S honnan van az, hogy sokszor egy-egy istenfélő családapa, vagy családanya a legsúlyosabb életviszonyok közt is elő tudja teremteni gyermekei részére a mindennapi kenyeret és életük fenntartásáról, bölcs és helyes irányításáról a legnagyobb kísértések közt is tud gondoskodni? Onnan, hogy beteljesedik rajtuk a Krisztus ígéje: Keressétek először Istennek országát és az ő igazságát, és ezek mind megadatnak néktek (Máté 6: 33). Az evangéliumi hit nemcsak boldogítja a lelket, hanem az élet külső folyását is megváltoztatja. A tékozlóból takarékos, a kicsapongóból józan, mértékletes, a hanyagból kötelességtudó, a háborgóból békességes lelkű lesz. Ezek mint jótékony angyalok röpködnek előtte, eltávolítják útjából az élet súlyos veszedelmeit, a nyomorúságot, a betegséget, a méltatlan támadást s kedvessé teszik őt embertársai előtt. Egy *új életsors* alakul ki, amelyben a hit mellett az erkölcsiségnek, sőt az értelemnek, a szó helyes értelmében vett kultúrának is nagy szerepe van s aminek értéke, gyümölcsözése az Istentől vett jósnak legszebb jutalma. S ez egyúttal előjele, kezessége annak, hogy az örökkévaló Király, a mi Urunk Jézus Krisztus győzni fog e bűnös világ felett.

Dr. Nagy Géza.

Az erdélyi lelkészképzés utóbbi húsz éve.

Harmadik sajátossága a tervezetnek, hogy ki akarja bővíteni a Fakultás oktatói munkáját: a szorosabb értelemben vett lelkipásztorképzés mellett szükségesnek tartja berendezkedni *a gyülekezeti és missziói segéderők képzésére és a református középiskolák leendő tanárainak világnézeti képzésére.* A segéderők, lévíták és diakonusok képzését legfeljebb egy éves tanfolyamon óhajtja végbevenni. A tanárok nevelését úgy, hogy a tanárjelöltek a theológusokkal teljesen egyenlő nevelési szabályok alatt a theologiai internátusban nevedjenek és heti 3—4 órában exegetikai, históriai, szisztematikai és pedagógiai tárgyakat hallgassanak a theologian kollokvium kötelezettséggel. A diakonusképzés csak terv marad. Annál nagyobb erővel indul meg a *lévitaképzés.* 1921-ben egy négy hetes lévitaképző tanfolyamot rendez a kerület a Fakultáson, később tanfolyam nélkül, olyan amilyen otthoni előkészület után jelentkeznek lévítai vizsgálatra a tanítók és 1920-tól 1925-ig 137 lévita nyer képesítést, míg aztán maga az egyházkerület be nem szünteti a lévitaképzést, mint a theológusok létszámának megnövekedésével, a veszélyeztetett véghelyek üres állomásainak betöltésével szükségtelemmé vált intézményt. Lévíta képesítés volt az 1900—1909. években, amikor 4 vizsgán összesen 9 tanító nyert képesítést. 1920 augusztusáig szünetelt, amikor 1 tanító képesített. 1920-25-ben 14 alkalommal tartatott lévita vizsga. 1921 szeptember 9-ére összehívott vizsgálaton 53 an állottak elő. Később, az 1927-es szabályzatban intézményesen rendezi a lévitaképzés kérdését, de több lévítát nem képez az egyházkerület.

Mint a lévitaképzésnél jobb megoldás, mindjárt a kezdetnél fölmerül a *lelkésztanítóság* gondolata is. Az 1921. évi kerületi közgyűlés 86. számú határozata kötelezővé teszi minden theológusra nézve a tanítói oklevél megszerzését. Erre való előkészületül az 1921—22. tanévben kötelező tárgyként bevezetik a népiskolai módszertan és a népiskolai tanítási gyakorlatok előadását, megnyerve ezeknek előadására a volt állami tanítónőképző kiváló igazgatónőjét. A lelkésztanítóság gondolata még fölvetődik a következő években, de hamarosan le kell venni a programmról, mert olyan akadályok gördülnek a megvalósítás útjába, hogy azok leküzdése lehetetlennek látszik. Ez a nagyvonalú, erdélyi lelkészképzésünknek alapjait lerakó tervezet szűkkeretűnek bizonyul: nem tud az erdélyi református egyház szükségein túlnyúló feladatokról.

Teljesen a kisebbségi sorsba zuhant, existenciájáért élet-halál harcra készülő egyház minden eshetőségre fölkészülő elszántsága nyilatkozik meg abban a javaslatban, amelyet Nagy Károly püspök az 1922. évi egyházkerületi közgyűlés elé terjeszt 52. jkvi. sz. alatt, s amely a következő 9 pontot tartalmazza: 1. kitűnő és jeles képesítésű oklevéllel rendelkező tanítók a theológiára felvehetők; 2. a Biblia eredeti nyelveinek tanulmányozása fakultatívra tétetik, helyettük kötelezővé lesz a magyar bibliatanulmányozás; 3. az eredeti bibliai nyelveket egy évig mindenki hallgathatja, a 2. évtől csak azok, akik erre alkalmasok; 4. külön megállapítandók azok a tárgyak, amelyeknek hallgatása és tanulmányozása a theologiai doktori fok elnyeréséhez szükséges; 5. a lelkeszi képzés megszerzéséhez nyolc félév szükséges; 6. tanterv ennek megfelelően dolgozandó ki; 7. kidolgozandó olyan lelkesznevelési rendszer, mely szerint a jelöltek az egész tanfolyam alatt teljes mértékben, egész életrendjük, minden idejük és minden munkájuk tekintetében az intézet és az egyház rendelkezése alatt állanak; 8. a nem a theologiai doktori fokozat tanulmányi rendjét követő theológusok kötelesek a tanítói oklevelet megszerezni; 9. a theologiai doktori fokozat megszerzésére azok jogosultak, akik a bibliai exegézist az eredeti nyelveken hallgatták.

Hiába próbálkozik Nagy Károly püspök tekintélye egész súlyával elfogadtatni e javaslatot, az egyházkerületi közgyűlés levései napirendről azzal, hogy adassék ki véleményezésre az egyházmegyéknek. A hozzászólásokból megítélhetőleg, féltette e javaslattól a lelkeszképzés színvonalát.

Ezt a javaslatot dolgozza át a theologiai tanárkar 1923 jan. 6-án, 75. jkvi szám alatt olyanformán, hogy a legalább jeles képesítésű tanítók felvételét javasolja, de a bibliai nyelvek tanítását fenntartja, úgy, hogy a görög is ezután a héberhez hasonlóan a theológián taníttassék. A lelkeszképzés csúcspontja a keresztyén nevelés, legyen a hallgatókban személyes életerővé az Ige. A tantervbe fölveszi az újszövetségi görögnyelvet és a magyarnyelvű exegézist. A gyakorlati theológiát, különösképpen a gyakorlatokat, előtérbe helyezi. Elgondolása szerint a theologiai tanulmányozás első két éve a tudományos alapvetést, a második kettő a gyakorlatba való bevezetést szolgálja. A tudományos szemináriumokban nem minden hallgató köteles résztvenni, de azok, akik a tudományos munkában nem vesznek részt, kötelesek megszerezni a tanítói oklevelet. Az ifjúság egész élete az intézet irányítása alá kerül. Nyáron is kötelesek végezni a kijelölt gyakorlati munkákat. Kötelesek évközben a kolozsvári gyülekezeti munkában résztvenni.

Ez a javaslat, amelyet a tanárkar püspök kívánságára készít el, nem kerül közgyűlés elé, nem lép életbe. Részben azért, mert a theologiai hallgatók száma ugrásszerűen megnő, részben, mert más, sürgősebb teendők foglalják le az egyház figyelmét.

1927-ig, amikor megállapítja az egyházkerület az új lelkeszképzési szabályzatot, nem is foglalkozik e kérdéssel a kerület. De

ez idő alatt is állandó módosításokon megy át a theologiai tanulmányi rend. 1923–24-ben egy belső, a tanárkar által alkotott ideiglenes szabállyal igyekszik az intézet a belső jó rendet és fegyelmet biztosítani. 1926–27-ben kezdik meg az azóta állandósult félévi theologus konferenciát és ugyanebben az évben vezetik be az első évesek fogadalomtételét.

Ennyi vajadás, próbálkozás után 1921-ben, 45. jkvi szám alatt alkotja meg az egyházkerület az új theologiai rendtartást, mely *„Szabályzat a lelkészképzésről és képesítésről az erdélyi református egyházkerületben”* cím alatt látott napvilágot, mint az elszakított erdélyi egyházkerület első lelkészképzési szabályzata.

Ez a szabályzat a kisebbségi sorsban töltött nyolc esztendő tanulságait vonja le. Ez a tanulság elsősorban az, hogy a lelkész-képzés színvonalát nem alább szállítani, hanem emelni kell. A tannetvben annyi a változás, hogy a kötelező tárgyak közé fölvetetik a Szentírás tartalmi ismerete, és a hitvallásismertetés, azonkívül közgazdasági és jogi ismeretek. A lelkész-képzés színvonalát védi azzal, hogy véget vet a gyorsalpaló lévitaképzésnek: két esztendő tanfolyamhoz kötve a lévita-oklevél megszerzését. Leglényegesebb, hogy intézményesen lelkésznevelő intézetté teszi a Fakultást. Az I. évet előkészítő évvé teszi, elkülöníti a többitől és a minősítő vizsga beállításával lehetővé teszi az arravalóságnak nemcsak az eddig szokásos módon a tanulmányi eredmény és a fegyelmi szabályzat korlátai közötti megítélését, hanem ezeken felüli, paragrafusokba nem fogható lelki mérték alatt. Az intézet nevelői karakterét húzza alá az ünnepélyes fogadalomtétel, mellyel az I. évesek átlélik a küszöböt. A nevelői karakter különösképpen abban mutatkozik meg, hogy a legtöbb és alapvető különbség a nevelési szabályokban, az internátusi és konviktusi élet, általában az együttélés rendjében található. Mindenütt az evangéliumi követelményt állítja előtérbe. Bele akarja gyakorolni a hallgatókat egy olyan keresztyéni életrendbe, amely az igazi lelkipásztori otthonnak és munkának a megszentelője lenne. Építsék a hallgatók nemcsak a saját, hanem az egymás és a családjuk hitét. Még nyáron is legyenek benne ebben a munkában, éljenek ebben a légkörben. Ezért kötelezőleg bevezeti a nyári munkaprogramot, amely egyfelől rákényszeríti a hallgatókat, hogy a nyári pihenés ideje alatt is rendszeresen foglalkozzanak a Szentírással, valamint a theologiai studiumokkal, másfelől a gyülekezeti munkában való részvételt is kötelességükké teszi. Rendezi e szabályzat a különbözőzeti vizsgálatoknak a kérdését, újítván a más egyházak lelkészei könnyelmű és könnyű ájtóvetelének azzal, hogy két esztendei egyháztagságot és két félévi kollokviumhoz kötött theologiai tanulmányozást szab meg a különbözőzeti vizsga előfeltételül. Szabályozza a református tanárképzést is a theologus-tanárjelölt rendszer bevezetésével és lehetővé teszi a már szolgálatban levő felekezeti tanároknak a lelkészi képesítés megszerzését.

1927 szeptember 1-ével lép hatályba ez a szabályzat és 12

évig van érvényben. Állandó módosításon megy át ezalatt. Már a következő évi kerületi közgyűlés elé 4 szabályrendelet kerül ki-egészítésképpen: 1. *a theológiát végzett nők egyházi alkalmazása és szolgálata*, 2. *a theologus tanárképzés végrehajtása*, 3. *a középiskolai vallástanárok képzése*, 4. *a theologiai hallgatók közgazdasági és jogi oktatása*. A nőkre vonatkozó javaslatot leveszik napirendről. A közgazdasági és jogi ismeretek megszerzését a III—IV. évek számára a második félévben rendezett napi két órás előadással egy hétig, vagy napi egy órás előadással két hétig tartó kurzussal oldja meg. A gazdasági, jogi ismereteknek ilymódon való közlése nagyon rövid életű, mindössze egy esztendőben történik meg. A theologus tanárjelölt rendszer is hamar megbukik: 1932-ben 64. jkvi szám alatt, mint végrehajthatatlant felfüggeszti a kerületi közgyűlés.

Ez a — kívülről nézve kapkodásnak nevezhető — állandó forrongás, keresés jellemzi a két szabályzat közötti 12 esztendőt. Ezek a módosítások és pótlások, melyek a 12 év alatt történtek, két pontra irányultak. Egyfelől *a Fakultásnak nevelő intézetté való kiépítését akarják teljessé tenni*, másfelől *a kisebbségi helyzet által megkívánt módosításokat viszik végbe úgy a tanulmányi anyagon, mint a tanulmányi renden*.

Az első célt szolgálja az 1931—32. tanévben az I. évek tanrendjébe beiktatott új kötelező kollégium: A lelkipásztor és a társasélet, amelynek az volt a rendeltetése, hogy az ifjúságot, megismertetve vele a társadalmi élet szokásait, a lelkipásztornak ezekkel való élését, alkalmasabbakká tegyék a társadalmi életben való forgolódásra. E kollégium beállításában különösképpen kifejezésre jut az a felelősség és gond, mellyel a Fakultás a rábízott ifjúságot minden vonatkozásban nevelni akarja. A zárt nevelő-intézet követelményéből önként folyt az alábbi két rendelkezés. Az 1932—33. tanévtől kezdve minden év elején négy konferenciái előadást tartunk az I. évek számára (Mit vár tőlem a theologia és mit várok én a theológiától? Az intézeti rend. Hogyan tanulmányozzak? A tiszta élet.), melyek az igazi, gyümölcsöző theologus életbe akarják bevezetni az intézet küszöbét átlépő ifjakat. És 1931-től, mint az ünnepélyes felvétel ellenpárját és mint az egyházi szolgálatba való kibocsátás ünnepélyes aktusát, bevezetjük a végzett hallgatóknak a záróünnepélyen való *kibocsátását*, illetőleg az egyházkerületnek való átadását.

A második célt: a kisebbségi helyzetből fakadó feladatok eredményesebb hordozására való felkészítést, három kezdeményezés szolgálta.

Az egyik kezdeményezés a *falumunkába* a nyári munkatábor által való bevezetés a Fakultás felügyelete és irányítása alatti intézményes biztosítása lett volna. 1936-ban sikerült engedélyt nyerni arra, hogy egy kolozsmegyei kisközségben, Bábonyan július 28—augusztus 12-ig hallgatóink arra önként vállalkozó csoportja más református egyetemi hallgatókkal együtt munkatábort

létesíthessen s ez idő alatt felvegyék a falu települési, történeti, néprajzi stb. adatait és útkészítéssel, meg egyéb testi munkával segítsenek a falu bajain. Hogy milyen nagy szükség volt erre a kezdeményezésre, arra vonatkozólag csak azt a konkrét okot említem meg, hogy az abban az időben nagy lendülettel folyó és szép eredményekkel biztató, nagy szakértelemmel vezetett román falukutató munka a maga pompásan vezetett munkatáborával annyira vonzotta a magyar ifjúságot is, hogy az a veszedelem fenyegetett, hogy ifjúságunk ennek a munkának a révén nagyon erős és nehezen kivédhető román hatás alá kerül. Sajnos a belpolitikai viszonyok alakulása a munkatábor továbbfolytatását lehetetlenné tette. (Részben e munkatábor által gyűjtött anyagot dolgozta fel a táborni vezető dr. Szabó T. Attila az Erdélyi Múzeum 1939. évi 1–2. füzetében: Bábony története és települése címen.)

A másik kezdeményezés abból a meggyőződésből indult ki, hogy a lelkészképzés kérdéseit kielégítő módon a jelenlegi tanulmányi keret kibővítése nélkül megoldani nem lehet.

1933-ban merül fel először a gondolat, hogy a theol. tanfolyamot *egy évvel meg kell hosszabbítani*. Nevezetesebb indokai a következők voltak: 1. az I. évnél a középiskolai tanulmányokról a főiskolaira átvetető speciális előkészítő évvé való átalakítása folytán, a sajátos theologiai tanulmányozásra használható idő megbedett; 2. s meglevő magas óraszám a tanulmányozásnak nem kedvező; 3. a theológiáról kikerülő ifjúság nem tud megfelelni a speciális helyi és idői követelményeknek, a tanult anyag holt töke marad, amelyet sem személyes birtokává tenni, sem kellőleg gyümölcsöztetni nem képes; 4. az egyházi közvélemény sürgette a lelkészképzés gyakorlatibbá tételét.

E terv, bár részletesen kidolgoztatott az V. évfolyamnak a tanterve is, papíron maradt, míg a csombordi gazdasági iskola megnyitla, a lelkészek anyagi helyzetének súlyosbodása nem tereli a figyelmet a lelkészképzés terén is a gazdasági és szociális kérdésekre. Így jelenik meg 1935 július 30 án dr. Makkai Sándor akkori püspöknek „*Tetőzzük be a lelkészképzés reformját*” című cikke a Református Szemlében. A jelenlegi túlterheltség megszüntetése, a gyakorlati előkészület megadása, a sajátos lelkészi munkára való felkészülés érdekében a theologiai tanfolyam V évesre való kibővítését javálja úgy, hogy az *V. évfolyam a nagyenyedi Bethlen kollégiumban nyerjen elhelyezést*, hogy ezáltal egyfelől nyerjen szoros kapcsolatot a kollégium gimnáziumi és tanítóképző tagozata, valamint a csombordi gazdasági iskola növendékeivel, másfelől a Hangya központ útján a szövetkezeti életbe, az enyedi gyülekezet útján pedig a gyülekezeti munkába nyerjen bevezetést.

Az 1935. novemberi egyházkerületi közgyűlés, miután a Makkai kezdeményezése alapján az érdekelt intézetek, a theologiai Fakultás és az enyedi kollégium tanárkara részletes tervezetet dolgoztak ki, kötelezővé teszi az V évfolyamot, hogy azon az ifjak tervszerűen és rendszeres formában sajátítsák el azokat a gyakor-

lati ismereteket, melyeket eddig a segédlelkési szolgálatban esetlegesen és hiányosan szerezhettek meg. Mivel az idő rövidsége miatt nem volt kellő módon előkészíthető az V. évfolyam, az 1936/37 tanévben 1936 nov. 15—1937 május 15-ig *segédlelkési tanfolyam* címén (így kérte az Igazgatótanács a kormányengedélyt azzal a gondolattal, hogy esetleg a régebben végzett segédlelkészeket is berendeli Enyedre tanfolyamra) kezdődött meg az V. évfolyam a kollégium rektor-professzorának, a tanítóképző vallástanárnak és egy berendelt theol. magántanári képesítéssel bíró lelkipásztornak (Dávid Gyula akkor árapataki lelkész) a vezetése alatt. Tárgyai: exegézis heti 4, ker. hit- és életkérdések 4, egyházismeret 2, egyh. igazgatási gyakorlatok 2, missziói munkák rendszere 1, vallástanítási gyakorlatok 2, jogi ismeretek 1, szövetkezeti ismeretek 1, iskolaigazgatás 1, magyar irodalomtörténet 2, román irodalomtörténet 2, alkotmánytan 1, egészségtan 1, növénytermesztés 2, állattenyésztés 1, mezőgazdaság és állattenyésztési gyak. 2, kisállattenyésztés 1, gyümölcs- és szőlőkezelés 1, állategészségtan 1, összefoglaló gazd. ism. 1, állatgyógyászati, kertészeti és gyümölcsészeti gyakorlatok 2, összesen heti 36 órában. Ezenkívül gyülekezeti és istentiszteleti teendőket végeztek. Két nap a gazdasági tárgyak előadása a csombordi gazdasági iskolában történt.

Az 1937 novemberi ker. közgyűlés 33. jkvi sz. alatt az V. év kérdését szabályozta. Eszerint az 1937/38. tanév október 15 én kezdődött meg az *V. évfolyam munkája Nagyenyeden*, a Bethlen-kollégiumban. December 1-ére Kolozsvárra jöttek a hallgatók a theologiai és szellemtudományok hallgatására. Enyeden heti 20 óra gazdasági előadás és heti 6 óra lelkipásztori munka volt az elfoglaltságuk. Ez utóbbit főként a Bethlen-kollégium és a gazdasági iskola növendékei között végezték. Ezenkívül ellátták a gazdasági iskola egyik internátus felügyelői munkakörét. Sőt a kolozsvári tartózkodásuk alatt is végezték a csombordi gazdasági iskola növendékei közötti munkát, hétről-hétre a megállapított terv szerint más és más V. éves útnak nézve le szombat déltől vasárnap estig a preces, istentisztelet, konferencia tartására. A Fakultáson a következő előadásokat kapták: Ó- és újszöv. exegetika heti 3, összehasonlító dogmatika 2, ekklesiastika 2, poimenikai gyakorlatok 1, egyh. törvények és ügykezelés 2, homiletikai szeminárium 1, vall. tan. gyak. 1, erdélyi művelődéstörténet 2, jogi ismeretek 1, román nyelv 2, néptudomány 2. A néptudomány óráin a következő kérdések kerültek előadásra alkalmi előadókkal: népnyelvi gyűjtés, nyelvjárási-kutatás, helynév- és települési kérdések, templomstílusok, műemlékeink védelme, tudnivalók a református iskolaügyről, egyházközösségek vagyon- és pénzkezelése, az egyházat közvetlenül érintő adótörvények, adóügyi eljárások, klenodiumok ismertetése, kezelése, őrzése, az Erdélyi Múzeum, Teleki-téka, Székely Nemzeti Múzeum, a román egyházak helyzete. Ezenkívül heti 2 órai belmissziói munka és a II. félévben egy egész heti segédlelkési

szolgálat valamelyik kolozsvári paróchián. Május 2-án ismét Nagy-enyedre ment le az évfolyam gazdasági tanulmányra. Június 15-ig kellett volna ott lenniök és akkor vizsgálatra vissza kellett volna térniök Kolozsvárra. Május 28-án azonban a román földmivelési miniszter megtiltotta, hogy a theológusok a gazdasági iskolában lakjanak és tanulmányozzanak s így hazabocsáttattak június 15-ig, amikor Kolozsvárra kellett jönniök. Az V. év a Fakultás teljes jogú és kötelezettségű tagja volt, bár a Szabályzatba még nem iktatott be. A legációkedvezményben is a többiekkel egyenlő módon részesültek.

Az 1938/39. tanévben az V. évfolyam, tekintettel a román földmivelésügyi miniszter tilalmára, az egész évet Kolozsváron tölti. A gazdasági előadásokat a II. félév végén, hat hét alatt tartottuk meg az Erdélyi Gazdasági Egylet által kiküldött előadók vezetése alatt.

A harmadik, az V. évvel kapcsolatos kezdeményezés az 1937/38 évben történt. A 33/1937. jkvi számú egyházkerületi határozat avégből, hogy szilárdabb alagra fektesse a gazdasági képzést és hogy lelki kapcsolatot teremtsen a leendő lelkipásztorok, a leendő tanítók és a leendő presbiterek között, *a Fakultás többi hallgatóit* (eredetileg csak a III–IV. éveseket) *tanulmányi látogatásra rendelte ki az enyedi kollégiumba* azalatt az idő alatt, amíg az V. évfolyam Kolozsváron tanulmányoz. Kötelességük volt, hogy gazdasági előadásokat hallgassanak és preceseken, bibliaórákon, konferenciákon foglalkozzanak a kollégium mindkét tagozata és a csombordi gazdasági - iskola növendékeivel. Ezek a tanulmányi látogatások a tanév második felében négy csoportban, két-két heti időtartammal meg is történtek azzal a változtatással, hogy nemcsak a III–IV., hanem mind a négy évfolyam hallgatói beosztást nyertek. Február 10. től április 6-ig bonyolódott le a négy csoport látogatása. Az egyes csoportokba vegyesen, lehető arányosan voltak a négy évfolyam tagjai beosztva, hogy a tanulmányi látogatás ideje alatt is zavartalanul folyhasson a Fakultáson is az élet. Az V. évfolyamnak a román miniszter által a csombordi iskolából való kitiltása következtében az I–IV. évfolyamok látogatását is beszüntettük annyival inkább, mert ezeknek a látogatásoknak irredata tendenciát tulajdonított a nagyenyedi románság és egyik román lap támadást is intézett emiatt a kollégium és a theologia ellen.

Az ilyen előzmények és előkészületek után az 1939. évi november 25–26-i egyházkerületi közgyűlés 35. jkvi szám alatt fogadja el a „*Szabályzat a lelkészképzésről és képestről az erdélyi református egyházkerületben*” című, ma használatban levő tanulmányi és nevelési szabályzatot.

Ez a szabályzat a tanulmányt időnek őt esztendőre való fel-emelésével szükségessé vált módosításokat viszi véghez és ezzel kapcsolatosan befejezi a Fakultásnak lelkésznevelő intézetté való átférmálását.

A tanfolyam *hármás tagozódást* nyer: 1. az első év, mint kiválasztó és előkészítő év, csak a filozófiai tárgyakat hallgatja együtt a II. évfolyammal, egyébként egészen el van különítve. 2. A II—III—IV. évfolyam képezi a középső tagozatot, mely a szorosabb értelemben vett elméleti képzés tagozata. Ennek a tagozatnak két csoportja van: a II. évfolyam és a III—IV évfolyam, melyeket egymástól elkülönítve hallgatnak. Csak a tudományos szemináriumok egyik-másikában vesznek együttesen részt. A II. évfolyam anyagában a történelmi teológia és a filozófia-pedagógiai anyag az uralkodó. A III—IV évfolyamon, amelyek minden tárgyat együtt hallgatnak, a szisztematika-teológia és a gyakorlati teológia lép a történelmi anyag mellé. 3. Az V. évfolyam, amely a tudományos szemináriumokat kivéve a többi évfolyamoktól egészen el van különítve s amelynek anyagában az összes teológiai tudományok a gyakorlati teológiával és a lelképásztori szolgálattal vannak a legszorosabb kapcsolatban, s amelynek tananyagához hozzátartozik egy hathetes gazdasági tanfolyam.

A tanfolyam alatt *négy vizsgálatot* kell kiállaniok a hallgatóknak: első év végén a minősítő, második végén az alap-, negyedév végén az I. lelkészsképesítő, ötödév végén a teológiai záróvizsgálatot.

A tantervre nézve jellegzetes a *bibliai és hitvallási alap* fokozott hangsúlyozása. A bibliai tudományok minden vizsgálaton helyet találnak. A gyakorlati teológia még nagyobb fontosságot nyer: 1924 óta a gyakorlati teológia diszciplináit két professzor adja elő, mert a filozófiai-pedagógiai tanszék professzora is a gyakorlati teológia előadására nyer megbízatást (egyik professzor a homiletika-liturgika, másik a katekhetika-poimenika) és az egész teológiai oktatás nemcsak az ötödik évfolyamon, hanem a többin is, a gyakorlati teológiára néz, mert az egyház szolgálatára akar előkészíteni. Úgy a tanterv összeállításánál, mint az egyes tárgyak kezelésénél különös figyelem fordított a hallgatók hiányos magyar nemzeti műveltségének és társadalmi neveltségének pótlására.

A teológiának *lelkészképző intézetté* való átfarmálását teljes mértékben véghez viszi. Az első év elején ünnepélyes fogadalmal felvett ifjak az ötöd év végéig, amikor ünnepélyesen átadatnak az egyházkerületnek, úgy a szorgalmi, mint a szünidő idején, úgy az intézetben, mint otthon, a szülői házban, úgy egymás között, mint társaságban, az intézet irányítása, fegyelme alatt állanak és mint Isten országának erdélyi egyházkerületünkben való szolgálatára készülő ifjak, állandóan benne kell éljenek ennek a szolgálatnak légkörében. Úgy intézeti, mint otthoni életükben Isten igéjének hatalma alá akarja állítani őket a nevelési szabályzat, amely arra törekszik, hogy megismertesse és rászoktassa az ifjakat az Ige és imádság által megszentelt keresztyén lelképásztori életgyakorlatra. Nagy figyelemmel van a Szabályzat arra, hogy ne a külső kényszer, a dresszura, hanem az önnevelés és az egymás nevelése legyen az uralkodó.

Az intézeti élet irányításában, kialakításában és ellenőrzésében a legmesszibbmenő autonomiával vesz részt az ifjúság. Űgy a rendtartás kifejezett útásításai, mint a rendtartás szelleme és az évtizedes gyakorlat űgy az egész tanárkarnak, mint az egyes offi-cálistáknak az ifjúságot kormányzó, fegyelmező munkájában a rideg paragrafusoknak és a hatalmi szónak érvényesítése helyett a személyes, atyai, baráti ráhatás eszközeit és módszereit helyezik elő-térbe. A bibliakörébe tartozó ifjút a bibliakört vezető tanár a saját patronátusa alá tartozónak tekinti, akiért a többieken túlmenő fele-lősséget érezvén, a többieken túlmenő érdeklődéssel kíséri sorsát.

Ez a Szabályzat több mint 20 esztendei tusakodás és próbálkozás eredménye. Mikor 1939-ben életbelépett, tulajdonképpen nem hozott semmi újat, csak összefoglalta, elrendezte azokat a lelkésznevelésre vonatkozó tanárkari, előljárósági, igazgatótanácsi rendelkezéseket, amelyek az 1927. Szabályzatot módosították és amely rendelkezések már alkalmaztattak is.

Előállásának ez a sajátossága tette ezt a Szabályzatot olyan szilárd fundamentumon nyugvóvá, hogy még olyan óriási változás, mint amilyen volt Erdély hazatérése, sem tette szükségessé a Szabályzat átdolgozását.

Dr. Gönczy Lajos,

Vásárhelyi J.: Krisztus szolgálatában.

Kolozsvár 1942.

Ebben a kötetben jelentek meg Vásárhelyi Jánosnak azok a beszédei, amelyek a két utolsó évben hangzottak el Erdély különböző templomaiban tartott istentiszteleteken. A szerző maga „számadásnak” nevezi ezt a könyvét, mert benne, mint mondja, be akar számolni arról, hogyan végezte az elmúlt közelebbi években igehirdetői szolgálatát. Az a gondolat van ebben kifejezve, hogy az igehirdetői szolgálat munkája nemcsak azokra tartozik, akik annak legközvetlenebbül, mint hallgatók, tanúi, hanem az egész egyházra és mindenkire. Ez még a gyülekezeti lelkipásztor szolgálatában is így van. Az, hogy ő hogyan hirdeti az Igét, csak látszólag az ő és a gyülekezet dolga s csak látszólag marad meg ennek hatása csak magában a gyülekezetben, valóságban kihat azok révén, akik hallgatták, másokra is, belekapcsolódik az egész egyház életébe s mindenki, aki Igét hirdet, felelős az egész egyháznak. Minden komoly és hívő szolgálat az egész egyházat építi, minden felületes és gondatlan munka az egész egyházra veszedelmes. Még inkább jelentős ez a szolgálat akkor, ha ezt az egyház vezetésével megbízott egyén végzi. A szava súlyosabban esik a latba, nagyobb hatást tesz és szélesebb körben mozgatja a hallgatók és környezetük szívét. Mikor tehát Vásárhelyi János ebben a könyvben számot ad arról, hogyan szolgált, valami olyant tesz, amire ugyan hivatalosan nincs kötelezve, de ami mindenki részéről köszönetet érdemel, mert a kiadott kötettel még tovább haladhat az a hatás, amit élő szavával gyakorolt.

A kötet 64 beszédet tartalmaz, a beszédek az egyházi évkör szerint vannak elrendezve. A 317 lapos könyv nagy anyagot foglal magában. A beszédekből, mint az az igazi prédikációkban mindenütt, össze lehet állítani a szerző gazdag és változatos témakörét, amellyel felvesz minden kérdést, ami a hallgatókat érdekelheti 8 megoldása rájuk nézve fontos, de össze lehet állítani annak a kornak a képét is, amelyben ezek elhangzottak. A témák között a személyes élet nagy kérdései: a Krisztus követésére való alkalmasság (A nagy ajánlat), az igehirdetés és hallgatás viszonya (Miért prédikálunk?), az Istenben való élet valósága (Isten sátora), az istentiszteletlátogatás fontossága (A templom gyakorlása), a ke-

resztyén türelem (Várákozás) stb. egészen világosan és határozottan állíttatnak az Ige tükrébe. A szerző ismeri a gyülekezetet, amelynek prédikál s ismeri annak szükségait, kérdéseit. Nagy változatosságban jelennek meg itt azok a kérdések, amelyek éppen ma a lelkeket igazgatják és kapnak feleletet az Ige világánál.

Az a világ, amelyben Vásárhelyi János hirdeti Isten Igéjét, egy nyugtalan, aggódó, változékony világ. Benne az ember nem támaszkodhatik semmi földi erőre, vagy vigasztalásra, olyan az ember ebben a világban, mintha kiszámíthatatlan véletlenek és gonosz erők játszanának vele. Azért hirdeti azok számára, akik igehirdetését hallgatják, Isten hatalmát és uralmát a világ felett. Hirdeti, hogy nem a gazdagság, tudomány vagy műveltség, hanem a lelkek megváltozása, Krisztusban való megújulása az, amittől a jövődőt várnunk kell. Ezt hirdeti a felnőtteknek, de ezt hirdeti akkor is, mikor tanulóknak, gyermekeknek, theologiai hallgatóknak, az életbe kilépő ifjaknak szól. Nem nagy dolgokat kíván Isten tőlünk, csak egy a mi dolgunk: lemondani az önmagunk erejéről és indulni Jézus után s hittel várni a Lélek ajándékát.

Kár, hogy az egyes beszédek mellé nincs odajegyezve, hogy szerzőjük mikor és hol mondotta el azokat. Igaz, hogy a prédikációnak az alkalom, amikor elhangzott, csak mellékes kísérője, igazsága nem függ a körülményektől, mégis érdekes lett volna meglátni, milyen változatos alkalmak és mennyi fajta és féle gyülekezet volt az, ahol a szerző szólt. Maguk a témák, ahogy így nézzük őket, tulajdonképpen kimerítik a keresztyén ember életének minden körülményét. Ezért a beszédek nem egyhangúak, bennük változatosság látható. Ez különben a szerző többi köteteiben is tapasztalható s beszédeinek egyik értékes vonása. Ezért ez a kötet is, nemcsak prédikációirodalmunk nyeresége, de nyereség abból a szempontból is, hogy egyházunk lelki történetének értékes képe rajzolódik ki benne, ahogyan azt a szerző látja s ahogyan az egyház ezen történelmi helyzetében az Ige szolgálatával segítséget és támogatást akar nyújtani.

I. L.

Tudománnyal... !

— *Néhány szó az egyházi tanárképző ügyében.* —

Tudománnyal... ! — ez volt Bethlen Gábor nagy fejedelmünk jelmondatának egyik része. Ezt idézi Makkai Sándor nemzetnevelési tervezetének címéül. Nem véletlenül történtek mindezek, hanem józan megfontolás és egy bő élettapasztalat után. Már ebből is világos, hogy van valami kapcsolat a tudomány és a református lelkipásztor között. Nézzük meg most, hogy állunk a tudománnyal? Fontos ez azért, mert tudomány nélkül az ige fegyvere életlen és a kürt, mely a lelkipásztornak adatott, nagyon bizonytalan zengést ad.

Már ebből a pár sorból is kitűnik és minden józan ember ezt észre, is veszi, hogy a lelkipásztornak kell először és legjobban felkészülni tudomány tekintetében. Már csak azért is, mert őt érik a legtöbb és legkülönbözőbb kérdések és hogy adjon szerencsétlen feleletet, ha csak dadogni tud az illető dolgokról egyoldalú és hiányos felkészültsége miatt. Továbbmenve, hogy adjon hivatásának tekintélyt a többi életpályák felett, ha hiányos felkészültsége? Nem lehet mindenre a Szentírással válaszolni, mert a vak is látja, hogy az csak kibúvó az értelmes és világos felelet alól.

Természetes, a lelkipásztor hivatásánál és sajátos helyzeténél fogva elsősorban az Ige tudományában legyen felkészülve. Ez elemi követelmény. Theologus legyen a szó igazi értelmében, azaz tudományosan is foglalkozzék az igével. Tisztában legyen a theologia minden ágával legalább annyiban, hogy látja az összefüggéseket egyes disciplinák között és magának is megvan a helyes nézete az egyes dolgokról. Az a theologia feladata, hogy nevel-é magának ilyen theologusokat, vagy sem. Még szűkebb körre fogva a dolgot, a jelen theologusoknak a feladata, hogy nevelnek-é utódot maguknak, vagy sem. Az ideális főiskolai és egyetemi munka a szemináriumi munkánál kezdődik. Ott, amikor a professzor és studens együtt keresik a kérdések megoldását. A megvalósítás többféle lehet. Lehet olyan, mint volt megboldogult Csikesz Sándoré. A szemináristáknak kiadta a munkát s mikor azok beszámoltak arról, ellenőrizte, helyes-é és ami jó, azt a maga szempontja szerint összefoglalta. Így nevelte rendszeres munkára hallgatóit és eredménye volt a Theologiai Tanulmányokban megjelent számos

értékes közlemény és doktori értekezés. Ha meggondoljuk azt, hogy a franciaországi reformátusoknak, kiknek számuk egymillió körül van, kb. hatszáz folyóiratuk és lapjuk van, akkor a mi történelmi egyházunk szégyelheti magát.

A másik dolog és fontosabb ennél az, hogy a lelkipásztornak nemcsak az ige tudományával kell foglalkozni, hanem mással is. Megeshetik, hogy valakinek éppen a filozófiához van kedve, vagy mint példa is van rá, az egyháztörténelemhez, a fűvészethez, a természettudományhoz vagy máshoz. Az a kérdés, összeegyeztethető-e a lelkipásztori hivatással, vagy sem? Előttöm világos, hogy igenis összeegyeztethető, de vannak, sajnos, olyanok közöttünk, akik nem képesek korlátoltságuknál fogva arra, hogy ezt felfogják és megértsék. Pedig csak elő kell venni Makkai Sándornak „Az egyház missziói munkája” című könyvét és ebben a második részben, ahol a lelkipásztorral foglalkozik, meg lehet találni mindezeket.

Makkai Sándor idézett könyvében, a lelkipásztorról szólva, a „t. t. ” titulusból indul ki. A lelkipásztor „tiszteletes tudós” volt. Barátoson a cinteremben van egy sir és a sírkövön az elhunyt esperes is „tudós”-nak van minősítve. Bizonyára méltán megérdemelte. Az nem érdemli meg csak, kinek abból áll összes tudománya, hogy apósa által már egyszer elmondott, de akkor sem eredeti prédikációt a két harangszó között elolvassa és dörgedelmesen vagy érzelmesen előadja a hivek nagyobb épülésére. A magyar prédikátor tudós volt és ezért volt tekintélye. Nem ítélte el senki azért, mert mással foglalkozott. Nagy józanságra vall az, hogy sok külföldi egyetemen a theologusnak először el kell végezni a filozófiai fakultást s aztán mehet csak theológiára. Nálunk ezt csak a theologiai után tehetjük meg. Így volt ez az első világháború előtt is. Kezembem vannak azok a doktori értekezések, melyeket a mai theologiai professzoraink vagy filozófiából, vagy pedagógiából írtak.

A legújabb hazai magyarnyelvű theologiai irodalom némelyikéből az látszik éppen, hogy a református egyház azáltal volt magasabban másoknál, hogy világos fejű tudósokat nevelt. Olvasák el az illetők Makkai Sándor idézett könyvét, melyet különben Debrecenben még a leggyengébb theologus is ismer, továbbá nézegessék át Révész Imre: A magyar református egyház története (a reformáció korától a bécsi békéig) Debrecen, 1938 ban a Paróchiális könyvtársorozatban megjelent könyvét s még sok mást, melyeket nem akarok felsorolni, de bárkinek szívesen ajánlok, meglátják, hogy csak az egyháznak volt haszna abból, ha lelkipásztorai nemcsak theológiával, hanem más tudománnyal is foglalkoztak. Most fontos volna, hogy éppen a bölcsészetet minél többen végezzék el a lelkipásztorok közül, amikor éppen az egyházat fenyegeti az a veszély, hogy tanerők nélkül marad. Másodszor azért is fontos volna, hogy papi jellegű emberek kerüljenek különösen középiskolákhoz, hogy a jövő nemzedék vallásos neve-

lése biztosítva legyen. Ezt felismerte a katholicizmus és csak szét kell nézni az egyetemen, hány barát, kispap és apáca van ott? Mi közülünk pedig csak az lézeng ott, aki valami miatt arra kényszerült, hogy a papi pályával leszámoljon. Egy kettő akad csak, aki ebbeli végzettségét az egyház javára akarja érvényesíteni.

Az utolsó kérdés az, hogy mit tehet az egyház ebben a tekintetben? Ma igazán megköveteli a szükség, hogy tudósokat neveljen az egyház. Saját magának szerez vele büszkeséget. Az a feladata és úgy érzem, hogy kötelessége egyházunk vezetőinek, ha fel akarja venni a versenyt másokkal, nyúljanak a törekvő és továbbtanuló ifjak hóna alá és emeljék magukhoz addig, amíg nem késő, míg a megnemértés és irigység miatt el nem megy a kedve az illetőknek az egyház kebelében maradástól. Ezt szolgálná egy egyházi tanárképző, hová azok iratkoznának be, akik egyházi iskoláknál szeretnének elhelyezkedni és akiket az egyház el is helyezne a megfelelő helyre. Ha csak hitvallási ismereteket adna is, nagyon áldásos volna. Hátha még világnézeti kérdéseket tárgyalna. Ha csupán formalitás volna az egész, akkor is reményteljesebb volna az egyházi iskoláztatás jövő képe. Nem történne más, minthogy visszatérnénk a régi és jól bevált rendszerhez. Csak jóindulat kell hozzá, ha a másik nem adatott meg. T. i. a tisztánlátás és a megfelelő tudás. Az egyház vezesse fiait a tudományban és buzdítsa. S ha valakinek kedvet és tehetséget adott az Isten, használja is ki azt.

Deák Gábor.

Prédikációvázlatok.

Elpártolás, büntetés, kegyelem.

Birák 2: 10–23.

E rész a nép Istentől való elpártolását, a reá következő büntetést s az Isten mégis kiáradó kegyelmét mutatja.

1. Míg élt a nemzedék, mely ismerte Isten ígéretföldjét kézbeadó nagy tetteit, megvolt nagyjában a hűség Isten iránt. De mikor atyáihoz tért, Izrael fiai elhagyták az Urat. Úgy látszik, mintha az lett volna az oka ennek, hogy nem látta Isten nagy tetteit, tőle kijelentést nem kapott, kisszerű időben élt s így elvegyült a környező szürke bálványimádó világban. De ez nem mentség. Isten tettei ugyanis az ő mindenkori nagy tetteihez kapcsolódó, azokon rajta csüggő hittel ragadhatók meg csupán, melynek az a természet, hogy nem a jelenválókra, hanem a mult bizonyosságai alapján a következőkre néz, nem a láthatókra, hanem a láthatatlanokra. Isten nagy tetteket csak hívők közt hajt végre, a nem hívők számára ugyanis a legnagyobb dolog is csak a körülmények összejátszásából származó eset. Isten népe Isten bizonyosságait hittel megőrizve, megőrizhette volna magát Isten útján.

A mi számunkra Isten tetteinek emlékezete a Szentírás, mely bizonyosságot tesz a legnagyobb tetről: Isten érettünk adta szent fiát. Hittel fogadjuk s ölelje körül ennek bizonyosságát lelkünk. Nem lesz kisszerű, szürke egy idő sem, fénybe vonja e nagy tett sugárzó világossága, melynek világánál hálás szolgálattal felelünk vissza Isten páratlan szeretetére és nem elpártolással.

Isten nagy tettei különben nem szünetelnek soha a magunk életében sem, csak hit kell azok meglátására. A kicsiny dolgok is nagyok, ha tőle valóknak látjuk őket. Augusztinus: „Isten nagy a nagy dolgokban s a kicsinyekben sem kicsiny. ”

2. Az elpártolásra, bármely okból következze be, büntetés szokott jönni. Nem is csoda, hogy így van, mert aki elhagyja Istent, nemcsak nála nélküli lesz, hanem ellenevaló. Tesz róla Isten, hogy aki nem hiszi jóvoltát, lássa hatalmát, aki nem akarja szerelmét, remegje kezének súlyát.

De a büntetésben is van szeretet. Csak ajtót akar törni az Úr a szívekből maga felé. Ezért van fokozatosság azok alkalmazásában. Ahogy az ige mutatja, először csak az elpártolók vagyonát

adja a ragadozók kezébe, azután őket egyenként teszi ki veszélynek s csak azután az egész népet. Először anyagi kár, aztán háború, aztán veszített háború. A magunk nyomorúságának fokozatai is mindig az Istenhez való térés felkínált alkalmá.

Viszont hogy az egyik sikertelensége esetén jön a másik s így Isten mintegy halmozza a bajt, azzal azt mutatja, hogy nem mond le könnyen rólunk; elől, hátul körülzár, hogy olyan mélyen lássuk magunkat, ahonnan csak felfelé, hozzá van út csupán.

3. Mikor igazán mélyen vagyunk, kegyelmével jó. Amikor Izrael fiai „igen nyomorodának”, könyörült az Úr. Nem a nép ilyen vagy olyan, kiválónak vagy szörnyűnek mondható lelki minősége indította erre, hanem egyszerűen nyomorúságuk megtekintése.

Isten kegyelme egészen szabad, nem tőlünk függő, ezért lehet egészen bízni benne, ha igazán „igen nyomorodtunk.”

A kegyelem megmutatásának eszközei itt a bírák voltak, akik akaratára figyeltek s azt végrehajtották s akikkel velük volt az Úr. Isten néha csak eggyel van és úgy tartja meg az egészet. A bírák csak példázzák az Úr Krisztust, akiben úgy szerzett szabadulást Isten, hogy egy meghalt mindenkiért. Ezek szabadítása idői, külső veszélyből való, a Krisztusé örök és belső, büntől és haláltól mentett meg.

A kegyelem nem olyan birtokunk, mely Isten mellett való állandó megmaradásunk nélkül is mienk maradhat. Kegyelmet nyert nép új romlásba süllyedhet, ha a kegyelem Urát megveti, mert azt bizonyította ezzel, hogy soha se fogadta őt el igazán. Ilyenkor új ítélet jön. „Nem úzom ki őket előlük.” De ez sincs szeretet nélkül, csak azért van, hogy meglátszódjék, vajjon megtartják-e akaratát.

Mindig van egy sereg körülmény, mely fenyeget, sakkban tart s míg élünk és esendők vagyunk, nem is lesz másként. Legyenek ezek segítők, figyelmeztetők az Úr útján való megmaradásra. A szükség bizakodásra, a baj Istenhez való menekülésre, a sok nép közötti lét vagy fenyegetettség pedig arra indítson, hogy mi igazán az ő népe legyünk.

Istené a dicsőség.

Bírák 8: 22-27

Gedeont Isten hívta el a maga szolgálatára. Mikor ellenkezni akar, Ő győzte le és Ő adott erőt arra, hogy atyja házának bálványát ledöntse s hatalmat, hogy 300 férfiúval ezrek felett győzedelmeskedni tudjon. Ezen Istentől való nagy tettek dacára Izrael fiai inkább Gedeont látják, mint az Urat, kinek ő csak szolgája s eszköze volt. Királlyá akarják tenni örökösödési joggal, mert úgy látják, hogy ő szabadította meg őket. Gedeon elutasítja magától a hála ilyen formáját: „Én nem uralkodom felettetek, sem az én fiam nem fog uralkodni rajtatok. Az Úr uralkodik felettetek.”

Tudja, hogy az Úré a dicsőség, mert övé a szabadítás s ezért eltereli magáról a figyelmet s az Úrra mutat rá, akit megillet a dicsőség.

1. A legnagyobb emberi szolgálat után is ez a helyes emberi magatartás. Megtenni mindent s amikor a siker fénye legjobban beragyog, azt mondani s amit mondunk, hinni is, hogy mi csak szolgák, eszközök vagyunk, az Úré minden dicsőség. Ilyen volt a Keresztelő János magatartása, aki tudott alászállani Krisztussal szemben, a nagy erdélyi fejedelmeké, akik mindent megtettek Isten dicsőségéért s nemzetünkért, mégis amikor királysággal kínálták, azt visszautasították, mert nem a királysáért, de Istenért harcoltak, akiké minden dicsőség.

2. Gedeon nemcsak eltereli magáról a figyelmet, hanem határozottan az Úrra mutat rá. Németországban van egy templom, falán köröskörül az apostolok magasbamutató ujjal ábrázolt képével s ha a szem az ujjmutatás irányát követi, fenn a mennyezeten összetalálkozik az Úr Krisztus képével. Ilyen a Gedeon Úrra mutatása s ilyen kell legyen a mienk.

Gedeon az Úr uralkodását nem mint egy jogot csupán, hanem mint tényt említi. Nem azt mondja az Úr joga, hogy uralkodjék, hanem „uralkodik.”

Izrael Isten népe volt kiválasztásánál fogva. Isten volt királya a maga népének. Mikor a nép más királyt akart, népi tekintetben lehetett a haladás jele, Istennel való viszonyában visszaesés volt. S történt ez akkor, amikor Isten iránta való jóvoltának legnagyobb bizonyosságát nyerte s az iránta való hála a legnagyobb kellett volna legyen. Nagy figyelmeztetés, hogy mindig résen kell lenni, mert még a legnagyobb közölt jó is lehet a legnagyobb hálátlanság forrása s mikor minden Istenhez kellene emelje tekintetünket, makacsul képes az a földre, emberekre szegeződni s Istennel való kapcsolatunkat megkárosítani. A mi nemzedékünknek, mely Isten nagy, külső szabadítását látta, fel kell tennie magának a kérdést, van-e igazi hála bennem Isten iránt s mutat-e rá, minden hálás tettem, akié minden dicsőség.

3. Gedeon érzi, hogy ha az Úr mindig uralkodik s mindig övé minden dicsőség, őt állandóan dicsőíteni kell. A néptől elkért zsákmányból efódot készít s Ofrában, ahol előzőleg oltárt állított fel, gondoskodik az Isten állandó tiszteletéről, hogy ott neki állandó dicsőség adassék

De amit ő kezdett, az később hatványozássá fajult, az efódból bálvány lett.

Mi nem tudunk állandó dicsőséget adni az Úrnak. Csak maga az Úr teheti meg, hogy a legjobb szándék is visszajára ne forduljon. Annyira Istené a dicsőség, hogy dicsőíteni is csak úgy tudjuk helyesen, ha Ő megtart az ő dicsőítése útján, a maga igaz tiszteletében. Gedeon azért esett törbe, mert az efód készítésével valami olyat tett, amit Isten nem parancsolt.

„Másképpen ne tiszteljük, hanem csak úgy, amint azt ígérje-

ben parancsolta. „Az Isten lélek és akik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.”

Krisztus az a hely, akiben nekünk Isten megjelent, akiben Isten van közöttünk, Ő a testté lett Ige. Az igazi istendicsőítés az, amikor az Ő Igéje a központ, arról semmi a figyelmet a mellékesre, a teremtőről a teremtményre nem irányítja, ahol minden a Krisztus egyetlen áldozata iránti hálából, a Krisztussal szemben való engedelmesség készségéből az Ő dicsőítésére történik.

Igy tisztelve Istent, adjunk nevének állandó dicsőséget az Ő kegyelméből.

A gonosz szőlőmunkások.

Máté 21: 33–46.

Ez a példázat arról szól, hogy Isten a maga országát ajánlja, sokan visszautasítják s az mégis megvalósul.

I. Hogyan ajánlja fel Isten?

1. A hozzá való tartozás előfeltételeit megteremtve. *a)* Megteremtett, beleplántált ebbe a világba. *b)* Körülvette életünket gondviseléssel, lelkünket szent törvénye gyepűjével, hogy semmi szét ne tiporja, meg ne semmisítse. *c)* Erős torony gyanánt adta szent nevét, magaslattal szent igéjét, hogy a föld porából állandóan fel-emeljen. *d)* Nekünk ajándékozta Krisztust, hogy mint sajtóban magát feláldozva, musttá, majd maradandó borrá lesz a szőlő, az Ő életének feláldozása s az abban való hit által Isten bocsánata és Szent Lelke áradjon a mi életünkbe.

2. Aki ennyi mindent megtett, a mi életünk neki való gyümölcsözését is elvárja és azt számon kéri. A gyümölcserés ideje ez a földi élet. Itt kell minden érzés, gondolat és tett nem önmagáért való, hanem Isten akarata szerinti és az Ő dicsőségére való legyen. A lélek gyümölcseit felsorolja a Gal. 5: 22.

Milyen ez a számonkérés? Szívós és semmi áldozattól vissza nem riadó, mert e világban még a számonkérés is kegyelem.

Mikor rosszul járt a gazda egyik szolgája, másikat küldött, mikor a gonosz szőlőművesek mindenikkel gonoszul elbántak, fiát küldte. A prófétákra céloz az Úr s önmagára, akit keresztre fog adni az egyébre választott nép.

Inkább elviselte a példázatbeli gazda, hogy azt mondja valaki: nem kellett volna a fiát is küldje, csak az a vád ne érje, hogy nem figyelmeztette őket eléggé: be kell adni a gyümölcsöt.

II. *Mi az eredmény? Hogy fogadják?* A szőlőmunkások megölték a szolgákat és a fiút is. Ma itt még nem ölik meg Isten szolgáit, de magukra hagyják őket, hogy felörlődjenek s porlassza őket a fájdalom, hogy „semmit sem tehettek.” Nem feszítik keresztre Krisztust, mert meg nem foghatják, de pusztulni engedik ügyét, visszautasítják evangéliumát.

Mi az oka?

1. Az emberek nem szeretik, ha az adósságot kéri. A ke-

gyelem kötelez s ha a gyümölcsre, a szerinte való életre figyelmezteti valaki, nem tetszik.

2. Az ember tudja, hogy Krisztus az örökös, hogy Őt tette az Isten mindennek az örökösévé, hogy az egész világ Ő érette, az Ő országa s gondolatai megvalósulási helyéül teremtetett. Az ember pedig magának szeretné a világot. Nyugodtan szeretne benne bűnös gondolatai szerint úr lenni. Azt tartja, ha Krisztus nincs, ha az Ő igéje nincs, nyugodtan mienk a világ.

3. Pedig nem igaz. Aki azt hiszi, többje lesz, mert inkább övé lesz a világ, egyszer csak észreveszi, hogy sokkal kevesebbje van, mint hitte volna. Megnyerhetett egy muló világot, de kiforgatta magát az örökkévalóból, Krisztus országából.

Mikor Krisztust ellenségei megfeszítették, azt hitték, örökre kivetettek maguk közül, pedig saját magukat vetették örökre rajta kívül s országán kívül. Krisztus pedig feltámadva még sokkal inkább élt, mint azelőtt.

III. *Hiába a visszautasítás, Isten országa mégis megvalósul, csak a visszautasítók nélkül.*

Az egykori választott néptől elvette Isten s a lelki Izráelnek, a keresztyének seregének adta, de ha gyümölcsét nem termi, elveheti és másoknak adhatja.

Amiért Krisztust valaki elveti, nem lesz mindenki által elvetett. A kő, melyet az építők megvetettek, szegeletkövé lett Ővé, az Ő országa számára, mely hordozza és védi azokat, akik Vele vannak.

S az is marad. Jézust meg lehetett egyszer feszíteni, mint gonosz szőlőművesek a gazda fiát, elpusztították ellenségei Isten csodálatos végzéséből, hogy így nyerjünk mi üdvöt, de Krisztust, aki feltámadott és él örökké, nem lehet többé megölni. Kőszálnál is erősebb, aki kemény hitetlen homlokkal reá esik, szétzuzatik s akire ő esik reá, szétmorzsolja azt.

A halál vihara reásodorja egyszer a vele ellenkezőket is s az utolsó napon ítéletével esik neki mindenkinek. Boldog, aki hittel és engedelmességgel hull ma még puha és szerető szívére s elvállalja, hogy Igéje itt ítélje meg bűneit s égesse ki a jó gyümölcsöt teremni nem akaró szívből.

Mint áldott urának felemelt fővel nézhet szembe az ilyen Ővele, aki nemcsak mindent megtett értünk, nemcsak számonkéri a gyümölcsöt, de minden benne gyümölcsöző életet mennyei csúrébe takar, mikor hatalommal eljön, megvalósul az Ő országa.

Isten uralkodik.

97-ik zsoltár.

A zsoltárból ezt az üzenetet lehet kiolvasni: Isten uralkodik, mindenki alázza meg magát előtte, aki pedig az övé, örüljön s legyen örömszerző.

I. 1. Hogy Isten uralkodik, nyilvánvaló a látható, természeti

világból. Az egek az ő dicsőségét hirdetik s minden nép láthatja dicsőségét (6 v.), mert minden neki enged, szavára áll elő s ha úgy végzi, minden megsemmisül, még a hegyek is megolvadnak. (5 vers.)

2. Látható uralma az ő ítéletében is, mely alól magát senki ki nem vonhatja, mert előtte mindenki és minden nyilvánvaló. Nemcsak ha a villám felvillan, látható a világ (4 v), hanem ítéelő tekintete előtt sem marad semmi homályban. Aki Istennel szemben áll, megemésztetik, mert ítéletének tüze nemcsak bevilágít, hanem megemészti szorongatóit. Állandóan érvényesül a lelki világban gonoszsgot perzselő ereje, mint az övéit felélesztő, dédelgető szeretete erejének ellentéte. Figyeljük meg ellene szegülő egyének, népek sorsát s tanuljunk belőle (3, 4 v.)

3, Mégis ez csak egy része uralmának, mely sokkal teljesebb, mint amit belőle látni tudunk. Felhő és homályosság van körülötte (2 vers), mi csak annyit láthatunk, amennyit a gyalgó ember elbirhat, mindig sok az, amit szem nem lát, fül nem hall, emberi szív meg sem gondol, amit csak akkor fogunk látni, amikor nem tükör által és homályosan látunk, hanem szemtől-szemben.

Ezért legyen nagyon komoly és mindig mélyülő minden embernek alázata Istennel szemben, aki uralkodik szemmel és láthatóan a külső világban, szemmel nem látható, de tapasztalható módon a lelki világban s akinek hitünk szerint sokkal teljesebb uralma, minthogy ma még fel tudnók fogni. Alázta meg előtte magát minden.

II. *Aki pedig az övé, az örüljön.* Mi Krisztusban az övéi vagyunk, reánk vonatkozik, mikor azt mondja az Ige: örüljétek igazak az Úrban (12 vers), mert Krisztusban igazságot nyertünk.

Minek örülhetnek övéi.

1. Isten a maga ellenfeleit legyőzi, megemészti.

2. Az Úr, aki felséges, gondoskodik, hogy felmagasztalt legyen. Örülhetünk, mert nemcsak nem ellenségei, de az övé a jövő.

3. Megőrzi övéi lelkét, reájuk világosság támad. Az ellene való bűn megsemmisülésében s Isten felmagasztalásának ígéretében, ahhoz hozzákapszolódon bennefoglaltatik a mi üdvösségünk, lelkünk megtartása is. Csak szeressük, amit Isten szeret és gyűlöljük, amit Ő gyűlöl. (10 v.)

III. *Legyen az Úré mindenki, meri Ő nemcsak rajtunk, hanem mindenkin uralkodni akar, hogy mindenki benne örülhessen.* Örven-dezzenek a temérdek szigetek is, a helyek, ahol Istent még nem ismerik (1 vers). Kik Krisztusban örülnek már, tegyenek meg minden jó szolgálatot, hogy minden szív, mely itt köztünk Istentől elhajolt, vagy őt meg nem ismerte ott künn a pogány világban, visszhangozzék az Isten Krisztusban való kegyelmi igazsága megismerése és elfogadása által a boldog örömtől. Hogy örüljön valóban az egész föld s az egész földön minden választott gyermeke az Úrnak.

Az Ige Istennek e világra és reánk való teljes igényét mutatja. Az Úré a föld (1 vers), annak teljessége és minden lakosa.

I. 1. Ha látjuk a bűn még hánykolódó erejét s hogy úgyszólván csak kis szigetek e világ tengerében az ő gyermekei, gyülekezetei, ez ne elcsüggyessen, hanem az Isten igényének tudata, hogy még a tőle távol valókra is igényt tart, az evangélium szolgálatában való bátorsággal töltsön el.

2. Legyen meg nem szunnyadó a felelősségérzetünk az egész világra kiterjedő evangéliumhirdetés dolgában, mert ha lemondunk a misszióról olyasmit hanyagolunk el, amit Isten megkövetel, tehát az érette való felelősséget munkánkról soha el nem háríthatjuk.

Ez az Isten szélességben való igénye, mely azon alapul, hogy az egész föld s annak minden lakosa az övé s ha még uralkodik is a sötétség és a bűn, hatalma csak bitorlott, órája ütött, napja lejár.

II. *Ehhez járul Istennek mélységben való igénye*, mely arra vonatkozik, hogy akik az övéi, azok valóban az övéi legyenek. Megszentelődött kell legyen életük. Azt akarja, hogy ne tegyenek rosszat, ne adják lelküket hiábavalóságra s ajakuk is, beszédük is akarata szerint való (4 vers) legyen.

Kicsoda mehet fel az Úr szent hegyére, kicsoda van Ő vele? Csak az ilyen, mert más távol van tőle, ha közelvalónak is hiszi magát.

De Isten igénye még mélyebbre hatol. Isten tudja, hogy a kéz, az ajak, a lélek gondolata csak úgy szentelődik meg, ha tiszta az, amelyből kiindul minden élet: a szív. Azért mondja azt is, hogy az az övé, aki „tiszta szívű.”

Hogy lesz tiszta a szív? Kicsoda a tiszta szívű? Fontos tudni, mert csak az ilyen nyer áldást Istentől s ilyen az őt keresők nemzetsége.

A Sion hegyén való szent templomban nem egy tökéletes nép lakozott, hanem egy sereg, mely magát megtisztultnak tudta az által a megbocsátás által, mellyel hite szerint Isten a bemutatott áldozatra felel.

A mi szívünk az által lett tiszta, hogy Isten a Krisztusban valósággal elvégezte, amit az ószövetségi áldozatokkal kiabrázolt és ígért: eltörölte vétkeinket. Nem vagyunk önmagunkban tiszták, de Krisztus vére által megtisztultak, nem vagyunk ártatlan kezűek, de összefogjuk imára s kinyújtjuk a jóra már. Még fogva tartja lelkünket sokszor sok hiábavaló gondolat, de szívünket csak az ő Igéje gondolatai örvendeztetik igazéin. Ha igazán övé tud maradni a szív, megszentelődött lesz az egész élet.

III. *Hogyan lesz, vagy marad övé a szív?* Ahol ő az Úr,

ott van, ott uralkodik is, ahová szállást venni bejut, azt kezéből ki nem adja.

„Emelkedjete fel ti örökkévaló ajtók. Nyiljanak ki előtte a szivek, táruljanak fel a gyülekezetek, legyen kész neki helyet adni az ő egyháza. Az életet bocsájtja be, aki őt befogadja. Mert kicsoda az Úr?

1. A dicsőség királya. Az úr dicsősége az ő szentsége. Ami bűn, örök pusztulásra van ítélve, csak az él örökké, ami vele kapcsolatos. Ha a szent vonul be életünkbe, a maradandó élet vett szállást ott.

2. Erős és hatalmas Úr. Bir velünk, ereje van, megvéd, ha valami fenyeget s szerelme beárnyékol.

3. Hadakozó Úr. Nem mi harcolunk csupán, voltaképpen ő harcol a bűn ellen, bennünk, az egyházban, sőt az egész világban s az győzelem záloga a mi számunkra. Bocsássuk be szívünkbe hittel s engedjük, hogy legyőzzön. Azért olyan teljes igénye reánk, mert önmagát is teljesen adta érettünk s mikor Ő lesz úr mindenek felett, akkor is teljesen részeltet a maga dicsőségében.

Tőkés Tibor.

Hogyan használjuk a Bibliát a konfirmációi oktatásban?

A kérdést két vonatkozásban lehet tárgyalnunk és pedig az eszményi síkon, a legteljesebb követelmények összefoglaló egészében, vagy pedig a gyakorlati lehetőségek korlátozott voltában.

A Biblia Isten kijelentését foglalja magában, mindegyre halljuk a megbízottak ajkáról: az Isten, az Úr szólt. Kijelentése nem csupán egyenes és közvetlen parancs alakjában hangzik, hanem egyéni, nemzeti és népi közösségek sorsában, történeteken és eseményeken keresztül. Legteljesebben pedig az Úr Jézus Krisztus életfolyamatában. Magában foglalja tehát az egész emberi életet külső és belső ellenmondásaival és Isten uralma szemléletének teljességével. Személyhez szóló üzenet és mégis egyetemes és örök, szétáradó, mindenre kiterjedő és mégis központi és egységes. Az életvonalak sokasága egyetlen középpont felé vezetnek, a tények, események mind-mind Istenre mutatnak.

Ebben a színpompás élet-rengetegben szakadékok, mélységek, felhőzött magaslatok, vagy fényben úszó csúcsok között biztosan kinyomozható, határozott irányba futó vonalak ismerhetők fel. Az Isten kijelentése az embernek szól: az ember pedig az Isten kijelentését, az embert legjellemzőbb adottságával, a hitével, de a lelki működéseken keresztül ragadhatja meg. A hit tartalmát, az Isten kijelentését, az ember a maga lelkeségének s annak az Isten által való kijelöltségénél, ráutaltságánál fogva, a biztos eligazodás, áttekintés, nyomkövetés végett, értelmi képességével rendezi, tagolja, szétbontja, egységbe tömöríti. Kiütközőbb színekkel rajzolja meg az egyes vonalakat, csomópontokat, s ezek által tudatát formás egésszé építi ki. A kijelentés tényeinek szemlélete nyomán lelki berendezettségéből kifolyólag fellépő reflexióknak a Szentlélek útmutatása mellett biztos irányt szab, de ugyanakkor a belső szemléletnek a képzelet kitérítésére irányuló és egyéni színezése hajlamosságában rejlő veszedelmeket kiküszöbölni igyekszik. A hitet az ismeret tárgyává teszi és az észismeret mintájára annak módszereivel és eszközeivel megrögzíteni igyekszik. Így alkotja meg a kijelentés sokszerűségéből az értelmileg is birtokolható hitvallásnak gondolatokban kifejezett, összefüggő, egymásba illeszkedő, könnyebben áttekinthető, egységes tömör szerkezetét.

Az egyéni életet átható, abba átszüremlő hitismeretet átvetíti

az észismeret fogalmi világába. Ezt azonban nem lehet úgy értelmezni, hogy most már az észismeret fogalmi világa felszívja magába teljességgel a hitismeretet, mert a hitismeret soha nem fejezhető ki tárgyánál, tartalmánál fogva hiánytalanul az észismeret fogalmi rendszerében. Isten gondolatait emberi gondolatok sohasem meríthetik, vagy fejezhetik ki adaequat formában, mert akkor már nem Isten gondolatai volnának azok, hanem csak emberi gondolatok. A Kijelentésben hordozott isteni gondolatot mi csak erőtelen körülírásokkal, ráutalásokkal próbáljuk megközelíteni, mint ahogyan sokszor az idegen nyelven hallott szó szabatos jelentését is csak körülhatárolás segítségével állapíthatjuk meg.

Az ember halija a Kijelentés szavát, látja az eseményeket, amelyek Isten akarátának kifejezői. A hang még idegen számára s az események szemlélete pedig a lélek különböző rezdüléseit hozza létre. A lelkiműködések törvényszerűsége és összefüggése folytán a külső és belső ingerek nyomán megindul a lélekben a ráeszmélés, a gondolat munkája, az elmélkedés. Ez a reflexio természet-szerűleg egyéni színezetű és vágású, amellet pedig nagy ingadozások mutat s csak akkor nyerhet egyetemesebb jelleget és határozottabb irányt, ha a Kijelentés belső összefüggéseinek és egységének erővonalait felismertető és emberi gondolatokban is kifejezett támaszpontok állanak rendelkezésére. Nem egyebek ezek, mint a belső, személyes átélésnek külső és ezért könnyebben hozzáférhető, felfogható, lelki tartalommal tehető hitismeretek ki-kristályosodásai. A hitvallás tehát Isten örök Igéjének időbeli és emberi módon való kifejezése.

A Kijelentés és a hitvallás az ember számára egymást feltételezik. A Kijelentés szavát a Szentlélek bizonyágtételének közrehatásával, valóban csak a hitvallás tudatos ismeretének birtokában hallhatjuk meg. A hitvallás tehát nemcsak egy népi, vagy hitbéli közösség hittudatának emberi megnyilatkozása, hanem annak a személyes felkészültségnek a feltétele, amely nemcsak felébreszti és felfokozza a lélek figyelmét, hanem egyetlen lehetséges módon alkalmassá is teszi az embert Isten szavának meghallgatására. A biblia az őstalaj, a hitvallás emberi ültetvény. Az ültetvény csak abban a talajban verhet gyökeret s a talaj minden ereje és gazdagsága csak a belőle sarjadt ültetvényben lesz nyilvánvaló. A hitvallási olyképpen megismerni, hogy a lélek állandó tartalmává lehessen, csak a bibliának céltudatos használatával lehet elérni. De másfelől a biblia valódi megismerése is csak a hitvalláson keresztül lehetséges. A bibliában a hitvallás nélkül könnyen útvesztőbe juthatunk, a hitvallás száraz ismerete, a bibliában való tájékozódás nélkül pedig fővényre épített hajlék, amit az első szélvihar elsöpör.

A Káté a történelmileg igazolt és kijegeccsedett hitvallás összefoglalása, olyan lelki kincs, amelynek lényege örök és változatlan s még fogalmi kifejezéseiben sincsen alávetve idői változásnak. A fogalmakat alkotó helyzetek terjedelmükben talán az

idők folyamán módosulhatnak, vagy színeződhetnek, de a fogalom-magvak mindig ugyanazok, mert ezek az örökké csiraképes és élethordozó magvak az Isten szavából valók. A konfirmációi tanítás anyaga a hitvallás, abban a formában, ahogyan azt az Anyaszentegyház a maga kezdeti kialakulásában már meghatározta és megfogalmazta s nemzedékről nemzedékre átörököltette. Most már az a kérdés, hogy a Kátéban, nevezetesen a mi számunkra a Heidelbergi Kátéban, mert a református Anyaszentegyháznak más egyetemesen és történelmileg is elfogadott Kátéja nincsen — lefektetett hitvallás a mi mai református egyházi életünkben felseződő ifjainak tanítható e hiánytalanul és a kitűzött célnak megfelelően eredményesen?

Az alap Isten kijelentésének ismerete, úgy, amint az a Bibliában meg van írva. Vajjon feltételezhető, hogy a mai református gyermekeink a konfirmációi oktatás időpontjáig nyernek-e olyan betekintést a Biblia világába, hogy azon, mint egyetlen biztos alapon határozott és megingathatatlan hitismeretet nyerhessenek? Az eszményi állapot az volna, hogy a gyermek lelkében — akinek lelkisége annyira közel van Isten kijelentésének a bibliában kifejezett színes világához — már olyan élménycsíráztatás legyen elültetve és készenlétben, hogy mint egészen magától értetődő anyagból a fogalmi lepárolás minden nehézség nélkül eszközölhető lenne. Ha elképzelésünkben egy valóban, minden tekintetben kielégítő és megfelelő evangéliumi légkörben felnőtt gyermekeket állítunk magunk elé, még akkor sem felelhetünk igen-nel, mert a gyermeki lélekre nemcsak a családi élet nevelői hatása bír elhatározó erővel, hanem mint másodlagos tényezők, ott vannak az iskola, a társadalmi élet különböző megnyilatkozásai (az utca, az idegen felnőttek társasága, a nyilvános szórakozóhelyek stb.). Háttha még eszünkbe vesszük a gyermek természeti — születésével hozott — öröklési adottságait is, mennyivel halkabb lesz az elválasztásunk. És végül, ha a konfirmációi oktatás mai beállítottságára is gondolunk, amit semmiképpen nem hagyhatunk ki számításainkból, mindjárt az időbeli meghatározottsága miatt sem, ha arra a pár hetes, vagy hónapos időre gondolunk, amely idő a Káté megismertetésére ma rendelkezésünkre áll, ha magunk előtt látjuk azt a pedagógiai bizonytalanságot és az oktatásban való tájékozatlanságot, melyekkel minduntalan találkozunk, csakugyan el kell szörnyülködnünk, hogy vajon csak kielégítő módon is elegend tudunk-e tenni a hitélet e nagyjelentőségű — a Kijelentés tudósítása — követelményének?

A konfirmációi oktatásban szerzett keserves tapasztalataink figyelmeztetnek bennünket arra, hogy ennek a kérdésnek a megoldását az eszményi síkon még mint kívánalmat sem kísérelhetjük meg. Ha valami csekély eredményt is szeretnénk elérni, vissza kell térnünk a gyakorlati megvalósíthatások korlátozott lehetőségeihez. Eltekintve a középiskolai ifjúság körében végzendő tanítástól, bár itt is különböztetnünk kell a református és más középiskolák ifjú-

ságának konfirmációi előkészítése között — a konfirmációi oktatásra kerülő ifjúság, vallásos nevelése és hitélete tekintetében ijesztően tarka képet mutat. Ma még mindig egész nyugodtan mondhatjuk, hogy a konfirmációi oktatásra kerülő ifjak bibliai ismerete nagyon fogyatékos, felületes és hiányos. A legkedvezőbb állapotok ott vannak és lehetnek is, ahol már évtizedes, rendszeres és valóban komoly, bensőséges vasárnapi iskolai munka folyik. Az a rövid idő tehát, ami rendelkezésünkre állhat a konfirmációi előkészítésre nézve, egészen magától értetődőleg megoszlik a bibliai anyag közvetítése s talán a legtöbb esetben, mint az egyes hitvallási tételek és vonatkozások elsődleges szemléltetési anyaga s maga a tulajdonképpeni hitvallási kérdések között.

Az eddigiekből világosan látható és kitűnik, hogy a konfirmációi oktatásban a biblia nem nélkülözhető, hanem éppenséggel annak szerves anyagát kell, hogy alkossa. Mindennek dacára mégis azt kell mondanunk, hogy a biblia használata a konfirmációi oktatás mai beállítottsága mellett erősen korlátozott. Ennek a kérdésnek a tárgyalása szerintünk valóban csak abban az esetben járna eredménnyel és haszonnal, ha most a módszeres eljárásnak legalább a körvonalait meg tudnók rajzolni a didaktikai szempontok kihangsúlyozása mellett. Káténk első kérdéseinél mintegy 15 bibliai idézet van felsorolva, de ezek közül egyik sem fog a mai átlag konfirmándusban olyan vallásos tapasztalatot és élményt kiáltani, amelynek nyomán értelmileg is igazolva látná a vizsgálat szükségességét. És ez természetes is.

Nem hallgathatom el, hogy csak egy pár szóval is ne érintsem a mai átlagos konfirmándus jellegző vonásait, amelyek egyformán felismerhetők a városi és a falusi ifjúságban s amelyek eleve határt szabnak minden fantasztikus igénynek, amit a konfirmációi oktatással szemben hangoztatni szeretnénk. Tegyük fel, hogy a mai átlag konfirmándus már elég értelmesen tud olvasni, azonban nyomban gondoljunk azokra, akik románnyelvű iskolákba jártak, mennyire tudnak ezek magyarul olvasni? Az olvasás technikája még nem jelenti azonban az olvasás célját: az olvasottak helyes értelmezését, vajjon a csak elemi iskolát járt ifjak rendelkeznek-e már annak a képességével, hogy önmaguktól is ráeszmélhessenek a dolgok, az olvasottak lényegére? A konfirmációi oktatásban éppennygy, mint akármilyenféle oktatásban nem a percepcióra, az elraktározásra, hanem mint minden ismerésnek valódi mértékére, a megértésre, a megismert dolognak egyszerű, de a lényegét mégis kifejező szavakban való visszaadására helyezzük a hangsúlyt. Ha ezekre a követelményekre gondolunk, akkor nagyon le kell fokoznunk igényeinket a mai konfirmációs ifjúsággal szemben. Megállapíthatjuk tehát, hogy a Kátében közölt bibliai idézetek a mi viszonyaink között nem elégségesek a konfirmációi oktatás alátámasztására. Mi következik ebből? Nemde az, hogy legalább egy kerek egészet magábanfoglaló bibliai részt kell kiválasztanom s abba mélyitenem el a vonatkozó kérdést. A Káté egyes kérdé-

seihez a Szentírás különböző helyeiből vett idézetek, lokusok a Kátében kifejezett hitvallási gondolatok forrásait mutatják. Ezek között a lokusok között a belső összefüggést éppen a hitvallási tétel igazolja. A Biblia rendszeres és céltudatos megismerését azonban kevésbé szolgálhatják ezek a locusok, mert ellenkezőleg feltételezik már a Bibliának áttekintést nyújtó ismeretét.

A konfirmálandó másfelől pedig még nincs sem a lelki, sem pedig az értelmi fejlettségnek azon a fokán, hogy ezeket a szentírásbeli idézeteket olyképpen tudná értelmezni, hogy a hitvallásban kifejezett gondolatot mint az idézetekből természetsszerűleg fakadó hitismeretet foghatná fel. Ezt nem is, követelhetjük tőle még abban az esetben sem, ha egyébként lelki felkészültségénél fogva alkalmas is volna. A biblia megismerését nem lehet egyes idézetekből elsajátítani. Ezt mindenki kénytelen megállapítani és elfogadni, aki már úgy, ahogy, ismeri a bibliának az egész életteljességét magába foglaló világát. A konfirmáció tanítása közben végzett megfigyelések önként váltják ki belőlünk annak a követelménynek hangoztatását, hogy a kátétanítás eredményességének alapfeltétele a rendszeres, módszeres és céltudatos bibliai tanulmányozás. Ez a követelmény ugyan a maga egészében a mai konfirmációi oktatás megszervezettsége mellett teljesen kivihetetlen, de mégsem mondhatunk le legalább az egyes fontosabb kérdések tárgyalásánál a bibliai anyagnak, mint alapvető szemléltetési anyagnak a bekapcsolásáról. E tekintetben azonban ma még mindenik konfirmációi oktatást végző egyéni tetszése és belátása szerint járhat el.

A konfirmációi oktatás hatástalanságának titka határozott meggyőződéseim szerint éppen ebben a gyökértelenségben rejlik. Sok és kemény vád hangzik el egyházi és világi részről egyaránt a Heidelbergi Káté tanításának erőszakolásával szemben. Pedig ezeknek a nehézségeknek nem a Káté maga, vagy pedig a Káté idegenszerűnek tűnő szövege és stílusa az oka, hanem tanításában nélkülözhetetlen módszeres és rendszeres bibliai ismeretek hiányában kell a bajt felismernünk. A mai konfirmációi oktatás anyagát képező Káté a teljes Heidelbergi Kátének egy rövidített alakja. Azonban feltettük-e bár csak egyszer is a kérdést: micsoda elvek és szempontok szerint eszközölték, akik csinálták ezt a rövidítést? Megkísérelte-e valaki a Káté három fő részének meghatározásán kívül azokat az alapvető gondolatokat feltüntetni, amelyek a Káté belső szerkezetét mint egy alapvázát képezik? * A Káté elsősorban a felnőtteknek szól, akik már az igehirdetés után is valamelyes tájékozódással bírnak Isten kijelentéséről. A rendszeres vallásoktatásban (legyen az iskolai vagy családi) részesült ifjúnak szintén vannak támpontjai, de ezeknek tudatos összefüggése aligha nyilvánvaló még előtte.

Micsoda most már a sürgős tennivaló? A káté három fő

* V. ö. Makkai: Dogmatikai előadásai.

részre tagozódik. Vegyük csak az az ember nyomorúságáról szóló részt. Az a 29 idézet, ami e fő cím alá tartozó 3—11. kérdésekhez van függesztve, egy ifjú lélek számára a fejezet alapvető gondolatának szemléltetésére távolról sem ad összefüggő, szervesen egymásba illeszkedő egészet. Mintha valamit sejtettek volna a kátéírók is, arra enged következtetni a 7 ik kérdéssel kapcsolatos idézet alá tett figyelmeztetés. Ebben a 7 ik kérdésben az emberi természet romlottságáról van szó. A bibliai első idézet Róm. 5, 12 és 18—19 v. való, de utána ez az utalás hangzik: „A bűneset története megvan írva Mózes I. könyvének 3. részében. ” Nos, ezen a nyomon kell nekünk elindulnunk a Biblia használatára nézve a konfirmációi oktatásban. Mert betaníthatom — minthogy be is tanítom — az egyes feleleteket 8 a konfirmációi vizsgán e! is mondják még a leggyengébb készültséggel bírók is úgy, ahogy, de vajjon mi marad meg a lelkében még a legjobb igyekezetűnek is?

Előbbi gyülekezetemben megkíséreltem 5 év elteltével érdeklődni az egyes kátéfeleletek vagy azok tartalma után azoknál az ifjaknál, akik a gyülekezet és más illetékesek előtt megnyugtató készültségről tettek bizonytságot. Az eredmény fájdalmasan szomorú volt a Káté szövegének vagy csak azok tartalmának is a visszaidézésére nézve, de vigasztaló volt egyes kérdésekkel kapcsolatban ismertett bibliai részekre vonatkozólag. Nem ez idézetekre, hanem az egyes önálló részekre nézve, melyek eseményekben vagy történetekben szemléltette a kérdéses hitvallási tétel alapgondolatát. Amint láthatjuk, a Káté tanításának eredményességére nézve a Biblia használata nélkülözhetetlen. Azonban ezt az eljárást mégsem lehet egészen önkéntes vállalkozásra bízni. Nagyon szükségesnek és nélkülözhetetlennek látom egy, ennek a célnak megfelelő és azt megvalósulásában elősegítő programnak megállapítását és az egyes kérdéseknek módszeres feldolgozását feltüntető, példákkal való kiegészítést. Nem lenne kárára egyetlen konfirmándusnak sem, ha még egyezzer felidézne éppen a hitvallással kapcsolatban azokat a bibliai részeket, amelyek nagyobb, mélyebb és ennél fogva biztosabb áttekintést nyújtának neki a Biblia világát illetőleg. Ebben az esetben az egyes idézetek is nagyobb jelentőséget nyernének a konfirmándus előtt is, mert sok helyütt az illető lokus mintegy a magvát képezi a szemléltetésül szolgáló bibliai résznek. Egyes kérdések több rokонтartalmú bibliai rész megismertetését kívánják meg s ha a konfirmándus a Káté szövegével nem is tudna teljességgel és hiánytalanul megbirkózni, a bibliai rész, ami inkább az emlékezetbe vésődik, biztosabban reáutalná a hitvallási tételre.

Ez az eljárás maga után vonja természetesen a Káté 129 kérdése közül a hitvallás alapgondolatainak megfelelő kiválogatást. Sőt még az egyes kérdéseknek a szöveg sérelme nélkül való megrövidítését, amennyiben az alapgondolatot legegyszerűbb módon kifejező szavakra a felelet egész szövegében más nyomású

betűket alkalmaznánk. Mindezek keresztülvitele lehet, hogy sok nehézséget támasztana és nagyon gondos munkát igényelne, de egyházi életünkben ma még fel sem becsülhető jelentőséggel bírna. Az a konfirmációi oktatás, amelyik szerves kapcsolatot tartana fenn a Bibliával, bizonyára más eredményeket hagyna maga után, a sok névleges református lélekből többet formálna át öntudatos és hívő reformátussá.

A kérdés, amelynek megválaszolásával voltam megbizva, nem olyan egyszerű, hogy alkalmi rögtönzésekkel elintézhető lenne. Már a probléma szükségképpen megköveteli, hogy bizonyos előzetes viszonylatokat tisztázzunk. Ezért kellett valamivel részletesebben foglalkoznom a Biblia és a Hitvallás viszonyaival és pedig elsősorban a konfirmációi oktatás nézőpontjából vizsgálva azt. Aztán ha csak nagy vonásaiban is a kérdést a mi mai sajátos viszonyaink közé állítva, a lehetőségek határai között tárgyalnom. Jó! tudom, hogy nagyon is kíváncsi volna minden vonatkozásban és kimerítően megvitatni ennek a kérdésnek elsősorban gyakorlati megoldását, annak kapcsán azokat a sokszor láthatatlan feltételeket és akadályokat, amelyekre mégis rábukkanunk. Aki csakugyan veszi magának a fáradságot és gondolkodik arról, hogy a mai konfirmációi oktatás eredménye miért nem áll arányban a ráfordított szellemi energiával, az bizonyára hamarosan be fogja látni, hogy a valódi konfirmációi oktatásnak a fundamentuma csak a Biblia 8 annak céltudatos megismertetése lehet.

Dr. Mezey Mihály.

A református egyház és az evangelizáció.

Református egyházunk életének felfrissülését, megújulását más és más irányból várták az idők folyamán és más és más irányból várjuk ma is. Sokan vannak, akik épp az evangelizációra tekintenek ma azzal a reménységgel, hogy ez fogja megadni az egyházban való élet lüktető elevenségét. Egyházunk életében több olyan tevékenységgel találkozunk, amelyekről az az általános vélemény, sokszor még vezető emberek szerint is, hogy nélkülök jól ellehet az egyház. Elég, ha itt a gyakran vitatott: „kell e külmiszió” kérdésre gondolnunk, vagy közelebbről épp az evangelizációra. Hogy ezeket a tevékenységeket mivoltukban megismerjük, meg kell ismerünk az egyház mivoltát, lényegét. Így lesz az egyház lényegének a kérdése nemcsak általában a theológiának a döntő kérdése, hanem a gyakorlati theológiának, a gyakorlati tevékenységeknek is. Döntő-kérdés ez azért, mert az egyház-értelmezés, mindig hit-értelmezés (Brunner). Amilyen a hitünk, olyan az egyházzal vallott felfogásunk. Hitünk pedig sohasem kész, nem is befejezett, vagy teljes hit, hanem mindig csak erre a kész, befejezett, teljes hitre tekintő hit. Az egyház kérdése ezért jó elő újból és újból s mint elintézetlen jelentkezik.

Mi az egyház?

Az egyház lényegét, tevékenységeinek viszonyában, az újtestamentum két hasonlatában látjuk legerőteljesebben kifejezve. A János evangéliuma 15: 5 versében: „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők; aki én bennem marad, én pedig ő benne, az terem sok gyümölcsöt: mert nálam nélkül semmit sem cselekedhettek.” — És az I. Kor. 12: 17 ben: „Ti pedig a Krisztus teste vagytok és tagjai rész szerint.” Mindkét képben az együvértartozás eleven, szét nem választható valóság. Az élet Fejedelmének, az élő Úrnak és az egyes hívőknek élő, teremtő-termő egysége jut itt olyan erőteljes kifejezésre, hogy: „nálam nélkül semmit sem cselekedhettek” Ezt a mély egységet Pál apostol a Kolossé és Efézusi levélben azzal szemlélteti, hogy jézus Krisztus a feje az anyaszentegyháznak, aki által él az egyház és aki parancsol, rendel, küld: munkára, miszióra, evangelizációra. Az egyház valóságát, mibenlétét csak ezen a bibliai evangéliumi alapon érthetjük meg. Minden közösség alapszabályaiból érthető. Az egyház alapszabálya: Jézus Krisztus. Ezért az egyház-kérdés mindig Krisztus kérdés. — Ekklesiologia

mindig Krisztologia és viszont a krisztologia mindig ekklesiologia (K. L. Schmidt). Az egyház tehát csak ebben a viszonyban érthető és fogható fel. Viszony, kapcsolat pedig ott van és ott áll elő, ahol Krisztus megszólító szava hangzik s ahol erre a megszólításra *ténylegesen* válaszolnak. Ez a megszólító-felelő mozgalmasság az egyház lélekzétvétele, az egyház élete. Bármelyik félnek: a megszólítónak, vagy a válaszadónak a kimaradása, bénulást, elnyomorodást, sőt a szerves életnek, az élő organizmusnak, szervetlen léletté, tetemmé válását jelenti. E párbeszéd nélkül halott az egyház, nincs egyház!

Egyházunk történetében nem ismeretlen az a helyzet, amikor csak az egyik fél beszélt s ha tehetett, erőszakkal is elnyomta a másik fél hangját. A skolasztikában, az ortodoxiában, Krisztus nevében, az egyház beszélt, illetve monologizált — a humanizmusban, a racionalizmusban, liberálizmusban az ember harsogta győzelmi riadóját. Mindez a bűn világának zavartkeltő hangja, minnek következtében a szőlővesszők elszáradnak, a tagok megbénulnak s a test tetemmé válik. Milyen megnyomorodott képet mutatott és mutat ma is sokszor az egyház! Ennek nagyrészt az volt és az az oka, hogy a Krisztussal való életközösséget nem a maga radikális mivoltában látták, látják és ismerték meg. Létezik valahol Krisztus és mellette létezik az egyház. Nagyon helyesen és evangéliumi módon mutat rá Victor János dr. „Ecclesia — quid” c. tanulmányában (Theol. Szemle 1942. 2 sz.) hogy nemcsak egyházunk tagjainak körében, hanem a vezetőinek gondolkozását tükröző irodalomban is, sőt egyházunk gondolkozását formáló theológusaink dolgozataiban is, állandóan találkozunk megnyilatkozásokkal, amelyekben az egyház úgy szerepel, mint valahogyan a tagjai felett lebegő, vagy velük szembenálló valóság és nem mint bennük és általuk élő valóság. Theológiai tanulmányokban — írja Viktor János —, építő irodalomban, prédikációban és az egyház gyakorlati tevékenységeinek végzésénél is, minduntalan arról van szó, hogy az egyház mit cselekszik híveivel, hogyan gondolzza, vagy nem gondolzza őket, hogyan vegye igénybe szolgálataikat, áldozatkészségüket, de hogy igazában *ők maguk az egyház*, bennük s általuk él, ez a gondolat a feledés háttérében marad. Brunner ezt a gondolatot oda élezi ki, hogy azt mondja: emberi cselekvés nélkül nincs egyház. Szerinte ebben az egyszerű mondatban benne van az egyház egész problematikája. Ahol ez a szerves kapcsolat: szőlőtő, szőlővessző, test és tagok, vagy test és fej nincs meg, kimondhatjuk: ott egyház sincs, még akkor sem, ha vannak püspökei, gondnokai, esperesei és papjai; ott csak a nehezebb ítélet alá esők: tömege, sokasága, gyülekezete él.

Az egyházban való élet: Krisztusban való élet. Egyházban élni annyit jelent, mint Krisztusból élni. Ennek a szerves életnek az áramlását, mint amelynek az egyes hívek is részesei és hordozói, nem érzik, nem tudják egyházunk tagjai. Ezért beszélnek gondnokaink és főgondnokaink, sőt vezető pásztorok is arról, hogy

ő mit tett az egyházért. Holott, ha tényleg egyházban élt, lehetetlen volt nem tennie (Heid. Káté 64. kérdés). Az egyház tehát munkában, cselekvésben, misszióban, evangélizációban él. Éppen ezért minden Krisztushoz tartozó, minden egyházban élő ember, minden szőlővessző és tag felelős Isten országának terjedéséért, az Ige szabad folyásáért a világban és ennek a kovásznak az emberi életbe való behatolásáért.

Az egyház ma hivatalosai által az embereknek nagyon kis részét fogja át. Egyetemeségéről azonban soha le nem mondhat. Kibuvó: a sokan vannak a hivatalosak és kevesen a választottak igéje. Az egyháznak nincs joga megnyugodni, sőt az a feladata, rendeltetése, hogy kikutassa: vajon mindem utat megjárta-e, amelyen járnia kellett, nem-e lett akadály a üdv-élet áramlásának; vajon minden tagját egyformán használta-e, s nem e épp a használatlanság miatt sorvadtak el a tagok? Itt van értéke a Victor János által kiemelt gondolatnak: *az egyház nemcsak hívők közössége, hanem hívő emberek közössége.* Az embert pedig az egyház összetételformáiban ragadja meg, privát és intim, nyilvános és kollektív világában, vagyis az emberi élet szélességében és hosszúságában. Jézus Krisztus mindenkinek felett király akar lenni. Néki adatott minden hatalom mennyen és földön. Az a rendkívül kényelmetlen az egyházban, hogy Krisztus nem elégszik meg a részidővel, a rész szolgálattal, hanem teljes és egész életet kíván. Ezért van az, hogy az egyházban élni nem valami jó dolog. Nem időtöltés, vagy izgalmasan szép feladat, hanem annyi, mint nagyon veszélyesen élni. Szünet és pihenés nélkül keresni és megoldani valamit, ébren és álomban ugyanazzal a feladattal foglalkozni s mindent odaadni ennek a különös elfoglaltságnak. Egyházban élni annyit jelent: mindhalálig ugyanazzal az erőfeszítéssel válaszolni az életre, Krisztusra, hogy Benne majd a halál életté legyen. Egyszerűen sors, semmi más. — Sors bona, nihil aliud! — Itt jut kifejezésre az egyházban az eleveelrendelés. Ezért nem jár semmiféle jutalom, elismerés, vagy dicséret, csak ott kell lenni egészen, míg teljesen belepusztul az ó-ember és megelevenedik az új; míg a száraz szőlővesszők kihajtanak s az élettelen tag tette lenyúl. Ennek a folyamatnak a hordozója az egyház missziói munkája, az evangélizáció.

Az evangélizáció ennél fogva nem valami új módszer, nem is csodaszor, hanem az egyház élettevékenysége. Létjogát abban bírja, hogy Isten örök *végzése* szerint mindennek és mindenkinek elhívása szerint kell járnia (Ef. 4: 1, I. Kor. 7: 20 stb). Szolgának, mint szolga; szabadosnak, mint szabados; családnak, mint család s az egyháznak, mint egyház. Az ótestamentum ezt úgy fejezi ki, hogy: neme szerint keli végeznie az evangélizációt, az igehirdetést. Az evangélizáció ugyanis nem lesz más, mint: igehirdetés a gyülekezek meghatározottságai és az egyes lélek viszonyai között.

vagy amint Makkai Sándor mondja: kultuszon kívüli igehirdetés. Nem esetleges tehát ez a munka. Nem is divat, vagy egyéni vállalkozás, hanem az egyház önmegvalósulásának szükségképpen folyamata. Az apostolok ezt úgy fejezték ki: „nem tehetjük, hogy amiket láttunk és hallottunk, azokat ne szóljuk” (Ap. Csel. 4: 20).

Kinek kell tehát ezt a munkát végeznie? Fejtegetésünk szerint: mindazoknak, akik Krisztushoz, az egyházhoz tartoznak. Nem megoldás evangélikátoroknak a beállítása, csupán „keserű szükség”. Az ugyan lehetséges, hogy Isten valakit e munka végzésére alkalmassá tevő kegyelmi ajándékokkal kiváltképpen felruház, számára öt talentumot ad, de az evangélium tanítása szerint ez nem mentesíti azokat, akik, ha egy talentummal is, de az egyházban élnek.

Megbízatásszerűen végezve az evangélizációt, az igehirdetést, elmondhatjuk-e, hogy *mi vagyunk az egyház?* Nem. Az egyházba felvettek, kihívtak és elválasztottak is, e földön élnek, coetus hominum, valóban emberek közössége, és bár a kegyelem részesei, hordozzák a bűn alatt nyögő világ minden terhét, nyomorúságát és ellentmondását. Közösségük csak annyiban egyház, amennyiben vállalják a megbízatást és reménységben küzdenek elhívásuk beteljesüléséért, amint küzd a szőlővessző széllel, viharral, faggal s arra vigyáz, hogy le ne törjön és élethordozó rügye megmaradjon. Ideigtartó-e az evangélizáció, vagy eljuthatunk e oda, hogy felesleges legyen az evangélizáció? Nem. Az evangélizáció mindaddig tart, míg „ama napon” nyilvánvalóvá nem lesznek mindennek. Addig alázatosan valljuk: Ó az egyház. Válaszul ó megbíz, munkára küld: Ti vagytok az én tanuim.

Sárközy Endre.

tőket, nem ember s nem emberi családok, vonzóerők és rábeszélés az, ami erre a lelkeket

*A theologushíány a ref. egyházban. **

1. Hogy az egyházban Isten Igéje hirdetői száma megkevesbedik, hogy elfogynak, akik az Ige hirdetésére és szolgálatára vállalkoznak, hogy az ifjak számára ez a munka nem vonzó és nem érzik ezért a felelősséget, az Isten *ítélete* az egyház felett. Isten megítélheti az egyházat úgy is, hogy vannak ugyan, akik hirdetik az Igét, de nincs, aki hallgassa. A próféták gyakran találkoztak ezzel a kérdéssel. Üres pusztában hangzott el a kiáltásuk s a zsoltárfő azt mondja, nincs, aki keresse az Istent, egyetemen eltávolodtak, hiábavalókká lettek, nincs, aki jót cselekedjék. Ez is súlyos ítélet az egyház felett. A magábamaradt, visszhangtalanná lett lelkipásztor, igehirdető, akinek beszéde elhangzott a pusztában, senki sem figyel rá. De ez a másik ítélet talán még súlyosabb. Mikor ezrek és ezrek vágyakoznak az Ige után, mikor súlyos feladatok és felelősség áll az egyház előtt, mikor válságos idők élik és emberileg bizonytalan jövő elé néz, s akkor hangzik Isten ítélete: elveszem a papokat és prófétákat s vándorolni fognak tengertől-tengerig, éhséget és szomjúságot bocsátok reájuk, nem kenyér és víz után, hanem Isten Igéje után, de nem találják.

Az első tehát, amit itt az egyháznak tennie kell az, hogy megismerje, hogy erre az ítéletre rászolgált és ezt megérdemelte. Rászolgált azzal, hogy mikor voltak, akik az Ige szolgálatára vállalkoztak, nem tudott nekik munkát adni. Az állásnélküli, világi pályára kényszerüli segédlelkészek tömege, az Ige hirdetésére nyílt sok alkalom elmulasztása, az Ige helyett emberi bölcsesség szolgálata, az egyháznak világi érdekek szolgálatába állítása, a misztérió gondolatának alacsony fokúvá tétele, gondatlanság és felelőtlenség, mind olyan bűnök, amelyekben az egész magyar református, de az egész keresztyén egyház bűnös s ami miatt most Isten ítélete rajta van. Az egyháznak tehát először bűnbánatot kell tartania, meg kell ismernie a maga gyarlóságát és nyomorúságát, s azt, hogyha a legszentebb ügy, Isten Igéjének szolgálata ilyen kedvetlen, másodrangú munka lett az emberek szemében, ennek nem Isten, nem az Ige, hanem csak mi vagyunk az okai.

* Megbeszélés bevezetése a kolozsvári egyházmegye lelkeszi értekezlete gyűlésén.

2. A theologus-hiány *okai* keresésével szokták leggyakrabban keresni azokat az orvosságokat is, ahogyan ezen segíteni lehet. Bizonyos, hogy az okok ismerete helyes és szükséges. Ezekben az okokban lehet felismerni azokat a kereteket és formákat, melyekben Isten ítélete megnyilvánul. De szerintem helytelen lenne ezeknek az okoknak túlságos jelentőséget tulajdonítani s főleg helytelen lenne azt gondolni, hogy az okok ismeretével s elhárításával már a kérdés megoldódott. A maga Igéjének *Isten támaszt* hirdel-

felindítja. Ha Isten akarja, akkor a Saulokból Pálok lesznek, ha nem akarja, ezer Gamáliel sem tud egy igehirdetőt kiképezni. Az Ige hirdetője nem emberi propagandával indul útnak, nem emberi ügyességgel és tudománnyal képeztetik, nem külső eszközökkel tartható meg a szolgálatban, hanem Krisztus hívja el, azt hívja el, akit akar s akit hív, az ennek a hívásnak nem tud ellenállani. Ha ez a hívás elhangzott, akkor akit Isten erre választott, meghallja, követi és szolgálatba áll. A szovjet uralma alatt fiatal emberek tanultak és képezték magukat titkon fenntartott lelkészképző intézetekben, ezer életveszedelem között, Isten szolgálatára, nem törődve börtönnel, halállal, csak hogy Istent szolgálhassák. A francia pusztai egyházban mindig akadt theologus, aki a svájci theológiáról erre a bizonytalan szolgálatra vállalkozott és vállalta azt, hogy földönfutó gyanánt, erdőkben és barlangokban tartott istentiszteleteken prédikáljon, mindig készen arra, hogy meneküljön az üldöző katonák elől.

Ha tehát ma, amikor alig jelent kockázatot az Ige szolgálata, kevés az ember erre, az nem a körülmények kedvezőtlenségét, nem a külső okok kényszerítő hatalmát mutatja, hanem a *hitetlenségre* mutat, mint alapvető és döntő okra. Ez a hitetlenség nyilvánul hol egyik, hol másik körülményben, ez uralkodik az okokban, amelyeket fel szoktak sorolni s ez az alapbaj, amit gyógyítani kell. Hitet pedig csak Isten adhat, csak ő ébresztheti fel az Ő szolgálatára való engedelmisséget és készséget a lelkekben.

Azért a másik kötelessége az egyháznak az, hogy hittel és buzgón, komolyan *könyörögjön* azért, hogy Isten támasszon szolgákat az Ő Igéjének. Sohasem lehetett hatalmasabban érezni, mint ma annak a kérésnek a szükségét, amire Jézus inti a tanítványokat: Kérjétek az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába. Ennek a kérésnek kell végighangoznia az egyházon, nemcsak ünnepélyes szólamokban, nemcsak néha, hanem szüntelenül és buzgón, mini olyan dologért, ami nélkülözhetetlenül fontosabb és nélkülözhetetlenebb, mint a falat kenyér. És hirdetni kell azt az Igét, amelynek a hallgatásából a hit fakad, mert csak a hívó ember számhatja magát oda Isten igazi szolgálatára.

3. Az a hitetlenség, amely az Ige szolgálatában felmerült hiánynak oka, különböző módokon érvényesül a világban. Ezek között, amelyeket az alábbiakban csak összefoglalunk, mert ezekről már nagyon sokat beszéltek, a legfontosabb és az alapvető

tűnet egy olyan *világszellem*, amelyet úgy lehetne jellemezni, hogy *a lelkiektől az anyagiakhoz* fordul. A lelki dolgoknak háttérbe szorulása az anyagi dolgok uralmára való törekvés mellett, jellemzi a mi korunkat. A tudományban ez az elaprózottságban, az adatok és részletek kutatására való törekvésben nyilvánul s abban, hogy az adatokat és részleteket az egyetemes áttekintés nélkül érvényesítik. A technikai érdeklődés, amely az anyag feletti uralomra akar eljutni és azt tartja a legfontosabbnak, mindent eltechnizál, a tanítás módszerétől kezdve az élelmezésig, a gondolkozástól kezdve a mesterségig. Az anyaggazdálkodás elve, a nyersanyagelosztás gondolata, anyagokért, petroleumért, benzinért, vasért stb. való küzdelem, mind ennek a technikai érdeklődésnek a következménye vagy jelentkezése, ami az ipart és kereskedelmet teljesen hatalmába keríti s egyúttal elhiti az emberrel, hogy az anyag a minden, a léleknek nincs jelentősége. Egy új materializmus ez, amely ma uralkodik, talán veszélyesebb, mint a régi, mert burkoltan, keresztyén mezben nyilvánul. A léleknek, a lélek szolgálatának ebben a felfogásban csak egy díszhelye van, de lényeges befolyása nincs. A világnézetben ez úgy jelentkezik, mint a fajelmélet gondolata, ahol nem a lelki minőség, hanem az ember természeti, magával hozott faji tulajdonságai döntenek annak értéke felett, s ez az új naturalizmus oda kell hogy vezessen, hogy Isten Lelkének munkáját, ennek értékét a közfelfogásban messze felülmúlja a fajban, népben rejlő ősi vonások jelentősége és értéke. A közösség abszolutizálása a személyiség szabad önkifejlését, ha nem is teszi lehetetlenné, de irányítja, kormányozza, korlátok közé szorítja, így a felelősség és szabadság gondolatát teszi értéktelenné. Nem Istennek felel az egyén, hanem a közösségnek, nem Isten által kiszabott s a saját lélikével felismert célnak áll a szolgálatában, hanem annak, amit neki mondanak, amit el kell fogadnia, s úgy kell elfogadnia, ahogy mondják.

Ez a világszellem nemcsak kényszerítő, de csábító és megvesztegető is, mert könnyebb küzdelmek, egyéni harcok, saját magunkban hordozott felelősség és Ítélet alatt való lét nélkül élni, egy olyan világban, amelyben nem nekünk kell a meggyőződést kiharcolni, csak el kell fogadni azt.

Csak természetes, hogy ezt a világszellemet a hitetlenség felhasználja minazon okok előidézésére, amelyek a lelkeszhiányt jellemzik, s amelyeket fel szoktak sorolni. Természetes, hogy amikor egy most végzett mérnöknek, ha alkalmazást kap, annyi fizetése van, mint amennyit egy középiskolai tanár 20 évi szolgálat után kap, hogyha valaki élhet olyan helyen, ahol a technika és civilizáció minden lehetősége megvan, nem megy papnak, tanárnak, tanítónak, körorvosnak, ahol a civilizáció hiánya mellett a nehéz megélhetés, a gépeknél sokkal nehezebben kezelhető lelkek gondozása vár rá. Az a lehetőség, ami más pályákon vár rá, össze sem hasonlítható anyagilag azzal, ami egy lelkipásztorra vár, akinek munkaköre még hozzá ma már a végtelenségig kiterjed,

s akinek a felelősségét, nem mint egy hivatalnokét, lehetetlen emberi mértékkel mérni. A theologiai tudomány, az exact részletekkel foglalkozó technikai tudományokkal szemben túlságosan ködösnek látszik a szemében és a lelkipásztori hivatás és munkakör túlságosan kevésbé megbecsültnek ahhoz, amit neki közigazgatási pályán a lehetőség kínál, az előmenetel pedig még sokkal gyengébbnek. Az, hogy a múlt évtizedekben" olyan sok lelkész volt kénytelen más foglalkozás után nézni, sok emberben keltette s tartja ébren ma is azt a hogy az egyház nem tudja elhelyezni a munkásait, s nem tud nekik olyan külső feltételeket biztosítani, amilyenre szükség van, s az egyházra és az Ige szolgáltatára várható, esetleg rosszabb idők és körülmények visszariasztják egy olyan feladat vállalásásoi, amelyek bizonyítalan jövőjűnek lát.

Kétségtelen, hogy ezek az okok, ha a hitetlenség következményei is, vagy ez állítja őket oda akadályok gyanánt, mégis fennállanak és ezek ellen küzdeni kell. Hozzájárul ezekhez felekezeti iskolázásunk helyzete is, az a tény, hogy a felekezeti iskolákban a nevelés és tanítás anyaga ennek a világszellemnek van — önkénytelenül is, de az állami rendtartás által is — alávetve, hogy a középiskolák nem tudnak úgy nevelni református embereket, ahogy tudnának és ahogy akarnának. Az egyháznak feltétlenül igyekeznie kell arra, hogy ezeket az okokat, amennyire lehet kiküszöbölje, ha és ahol nem lehet, ott azok ellen a harcot felvegye. A lelkipásztorok megélhetését biztosítani kell, mert Isten nem akarja, hogy az ő szolgálait a kenyér gondja akadályozza a szolgáltatásban.

Gondoskodni kell arról, hogy iskoláinkban a nevelés lelki, keresztyén és református szelleme helyreálljon, s az ifjúságnak bevigyük a tudatába, hogy az Ige szolgálata mit jelent az egész egyházra s a világra nézve. Nem a lelkészi pályát kell népszerűsíteni, hanem az Ige szolgálata fontosságáról kell meggyőzni az embereket, nem verbuválni kell a theológiára, hanem alkalmat adni rá, hogy akit Isten hív, az ezt a hívást meghallja és megértse.

A lelkipásztori pályára való előkészületet anyagi feltételeiben is igyekezni kell olyanná tenni, hogy attól, csakis anyagi okok miatt, senki ne maradjon el, anélkül azonban, hogy a szellemi színvonal leszállításába belemenjünk s anélkül, hogy a theológusok egyszerű eltartottjaivá váljanak az egyháznak, akiknek ez az előkészület semmi áldozatába nem kerül. A gyülekezeteket rá kell nevelni az Ige szolgálata megbecsülésére, hogy így megbecsüljék az Ige szolgálóját is, s a tiszta Evangélium hirdetésével meg kell őket győzni arról, hogy a lélek előbbvaló, mint a test, s hogy a lélek szolgálataért terheket hordozni, áldozni érdemes. Az egész egyházban érvényesíteni kell azt a gondolatot, hogy az egyház Isten ügyéért küzd, hogy az egyház nem mások, az állam kegyelméből él, hanem egy olyan szent ügyet hordoz, amelyért élünk s amelyért meg is halunk, ha keli.

Igy lehet megtenni azt, amit az egyház tehet a lelkipásztorhiány orvoslására. Amit Isten tehet és akar tenni az nem a mi dolgunk. Azt lehet és kell kérni, azért kell buzgón könyörögni, azzal a hittel, hogy ő a maga ügyét nem hagyja és Igéjét fogja szólani mindig olyan módon és olyan eszközökkel, ahogyan ő akarja. Ezért nem szabad sem csüggedni, sem elkeseredni, hanem megtéve azt, amit nekünk kell, Istenre bízni egyházunk jövőjét.

I.L

Prédikációvázlatok.

Isten országa.

Máté 13: 47—52.

Annyit mindnyájan tudunk a mennyeknek országáról, hogy az Isten országa. Abban egyedül ő uralkodik zavartalanul. Istené és nem a mi büntől megrontott világunk. Ő maga mondotta: „Az én országom nem e világból való” A mi világunkból soha nem lesz Isten országa. Tőlünk idegen az. Ezért aztán sokan nem törődnek vele, még ha beszélnek is róla.

Azonban az Ige mégis azt mondja: „Elközelített a mennyeknek országa”. Krisztus megjelenésével Isten országa bekapcsolódott a mi világunkba. Még határozottabban ez azt jelenti, hogy: „Ime az Isten országa ti bennetek van. ” Alapigénken ez a kérdés hangzik: „Megértettétek-e mindezeket?” Értjük-e, hisszük-e vagy nem?

Ha szétnézünk a világon és keressük az elközelített Isten országát, nem találjuk. Az újságok nem beszélnek erről. Az Ige mégis áll. Ezért nézzük meg, hol beszél Krisztus és hol kereshetjük az Isten országát.

A hívek közösségében hasonlatban beszél, a hasonlatot élő lelkekre kell vonatkoztatnunk. Így a gyalom Krisztus megjelenési helye, az egyház, a tenger az emberi világ, a halak az emberek. Ezek szerint az egyház az Isten országának a hasonlata, példája. Az egyház hidalja át urával, Krisztussal a két világ közötti szakadékot.

A gyalom a tengerbe vettetett. Benne van a világban és benne is kell hogy legyen. Nem zárkozhatik el attól, akármilyen lehetetlen és háborgó tengeréhez hasonló is annak az állapota. Az igazi egyházat éppen az jellemzi, hogy mindenütt jelen van, ha üldözik is és végzi a kerítő háló munkáját, az evangélium hirdetését. Nem lehet megszabni a határát, mert azt Isten szabja meg. Ám nem nézhetjük az egyházat kívülről, mert „az Isten országa ti bennetek van” Mi, gyarló és rest emberek vagyunk az egyház Krisztusban és így mi vagyunk benne a tengerben, hogy az evangéliumot hirdessük.

„Megértettétek-e mindezeket?” Ha az egyházra korlátozzuk az elközelített Isten országát, még így is nehéz megérteni. Az egyház volna az, az egyháznak nevezett közösség, melyet erőtelen-

sége miatt üldöznek, mely nem tudta bebizonyítani, hogy az Isten országának a kezdete? Krisztus a kérdésre igennel válaszol.

Az egyház erőtelen, mert benne van a világban és itt minden erőtelenné válik. Erőtelen, mert feladata itt a gyűjtés, tehát mindenkit magához kell hogy kapcsoljon. Tisztoztatnia kell magát, állandó reformációra szorul, azonban így is olyan, mint a tengerben levő szakadozó, tökéletlen háló.

Egyszer azonban bevégzi munkáját, mert a hálója megtelik. Kikerül a partra, Krisztus elé. Akkor a gyűjtött lelkek kiválogatása megy végbe. Ő ítél.

Ez a drága Ígéret ad bátorságot az egyháznak, hogy félelem nélkül dolgozzék. De ez tanítja meg alázatosságra is, hogy ne képzelje magát Isten helyébe, hanem iránta való félelemmel dolgozzék.

Ezeket mondja Krisztus a hívek közösségében, ahol „megadatott, hogy érthessétek a mennyek országának titkait”

A kérdést újból felteszi: „Megértettétek-e mindezeket?” És várja a hitvallásunk, egész életünk feleletét: „Megértettük Uram”

Reménység — beteljesedés.

Zakariás 14: 8–9.

Arra a napra, melyről az Ige szól, mint a reménység beteljesedésére tekintett az ószövetségi választott nép. A külső nyomorúság terhének súlya alatt erre néznek és ebben találnak erőt. A próféták azonban nem a külső nyomorúságot látják igazi tehernek. Ott van a választottság dacára a rettenetes lelki teher, amely kétségessé teszi a megmaradást. Ez a teher a bűn. Miatta van a külső nyomorúság is, a veszedelem, pusztulás. De ennek ellenére is látjuk azt a napot, amikor az ígéretek beteljesednek.

Ez a nap, mivel Isten előtt látják, a próféták jövődőlésében, mint az élet napja szerepel. Élő vizek jönnek ki Jeruzsálemből, arról a helyről, ahol az Úr lakozik, mely életük középpontjában áll most is. Élő vizek jönnek ki, hogy a halált életté változtassák át, meggyógyítsák a beteg világot.

Vizet lehet találni sok helyen és a szomjazó iszik is belőle. Sok helyen keresik ezt a vizei és vélik feltalálni az emberek, de életet csak az Isten lakóhelyéről kiáradó víz tud adni. Más vizet lehet élvezni, de utána még rettenetesebb lesz a szomjúság, a nyomorúság.

Számunkra beteljesedett az ígéret. Közöttünk van a mennyei Jeruzsálem, az anyaszentegyház, az élő vizek forrása. Itt van az, aki hirdeti: „Én vagyok az élet”, mert „Aki abból a vízből iszik, amelyet én adok néki, soha örökké meg nem szomjúhozik; hanem az a víz, amelyet én adok néki, örök életre buzgó víznek kútfeje lesz ő benne” (Ján. 4: 14).

Ahol halott, romlott a víz, ott megjelenik Jézus Krisztus, belemolik a mi nyomorúságunkba, a tenger vizébe. Egyedül jön bár, mégis képes megédesíteni és táplálóvá tenni életünket, mind-

annyiunkét külön-külön. Mindig, állandóan megteszi ezt, mert megteheti. Tél nem fagyasztja meg, nyár nem égeti el, a korszellem nem árthat neki és a bűn nem fojthatja el. Ura az időnek és a világnak.

Igy ő a király, akinek uralma megáll. Lehet, hogy úgy látszik, mintha a sátán, az elvakult emberek ülnének a királyi székben. Mi azonban tudjuk, hogy csak ő a király, mert övé az élet mindörökké. És egyszer majd minden térd előtte hajlik meg.

Eljött a nap, a gyógyulás és a megelevenedés lehetősége megadatott nekünk Jézus Krisztusban. Még mindig ismeretlen helyekről várunk segítséget? Asztalunkon kenyér van és mégis éhezünk, nyomorgunk? Az anyaszentegyházból ömlik felénk az élő víz, kezét nyújtja Jézus Krisztus, a király.

Isten pere.

Mikeás 6: 1–8.

Isten szeretetét jelenti az, amikor perbeszáll népével és számonkéri viszonzást, hálát nem eredményezett jószágát.

A pert megbízottja, a próféta, ma az egyház útján folytatja le. Pere nyilvános tárgyaláson folyik. Jelen vannak a népnél állandóbb teremtmények, a föld alapjai, akik látták Isten szeretetét és látták a nép hálátlarságát. A per közvetítésével megbízott kénytelen engedelmeskedni és szembe helyezkedni a választott néppel, még ha kedves is az számára, mert Isten parancsolja.

Milyen joga perel Isten?

1. Azért, mert övé a nép. Tőle kapta életét. És az övé, mert a legnagyobb árat ő fizette ki érte, saját magát adta életéért.

2. Mert ő tartotta életben a népet. Kiváltotta a szolgaságból, a bűn rabságából, ahol pusztulás és halál várt rá. Kiváltásával megadta neki a megmaradás lehetőségét. Minket bevezetett a keresztyénségbe, hogy itt megtaláljuk a megmaradás feltételét.

3. A megváltó és megtartó kegyelmét bizonyította be vele szemben, amikor Mózeszt, azaz a törvényt, Áront, azaz a közbenjáró papságot és Miriámot, azaz az útmutató próféciaát adta neki. Tudja, hogy hol kell járnia, mi a kötelezettsége Istennel szemben és hová fog így jutni. Számunkra még inkább áll ez, mert megkaptuk a törvény betöltőjét, az érettük szót emelő főpapot és Isten titkos tanácsát és akaratát megjelentő Jézus Krisztust.

A nép mégis azt bizonyítja, hogy nincs békessége Istennel. Mint az elfáradt ember vezetőjétől, elmaradt a nép Istentől. Ezért jogos a per, Isten haragja ellenünk.

Mit cselekedjünk a perrel szemben?

Az Ige megtél minket, tehát nincs helye a mentegődzésnek, a magyarázkodásnak. Hálátlan bűnösök vagyunk. Keresnünk kell a módját annak, hogy Istent kiengeszteljünk. Kérdés, hogy „mivel menjek elébe az Úrnak?” Mit adhatok neki, hogy szeretetét

megnyerjem? Külsőleges cselekedeteket, templombajarást, adakozást, vagyonom, vérem feláldozását?

Isten felel a kérdésre. A bűnbánatot elfogadja, azonban kien-gesztelni mi nem tudjuk, hiszen minden, amivel rendelkezünk az övé. A kiengesztelés egyedüli módja az, hogy Fiaért kegyelmez nekünk. És ha valóban igazi a mi bűnbánatunk, akkor kegyelmét háláljuk meg. Változtassuk meg életünket, legyünk engedelmes gyermekei. Ez azt jelenti, hogy az igazságtalan, irgalmatlan és Isten ellen lázadt világban legyünk az igazság követői, az irgalmasság gyakorlói és alázatosok ő előtte. Ez az út megvalósult előttünk Jézus Krisztusban. Reá kell néznünk és őt kell követnünk. És ezt ő általa valósíthatjuk meg mi is.

A perelő Isten szeret minket. Még perel, mert még vár az ítélettel, várja, hogy megtérjünk és életet nyerjünk.

örömhír.

Lukács 2: 8-14.

Mi azt várnók, hogy Isten a világ hatalmasait keresse fel, ha valamit a világ tudomására akar hozni. Ő azonban a mindennapi munkában élő, szürke pásztoembereket választotta ki arra, hogy örömmizenetének hallgatói legyenek. Városi zajtól, a közéleti érvényesüléstől távol élő embereket keresi fel és rajtok keresztül akarja kegyelmét kihirdetni. Isten eljárása a világ előtt bolondságnak látszik. „Isten bolondsága — azonban — bölcsőbb az embe-reknél” (I. Kor. 1: 25). Ezért keres fel minket, ma is.

Isten követének a megjelenése félelmet támaszt a lelkekben. Ha feletteseink küldenek hozzánk, már nyugtalanná válik a lelkünk, ha fényes követ, királyi ember, hatósági közeg keres, félelem tölt el. Itt nem ember, hanem mennyei teremtmény jelenik meg és nem világi fény, hanem egy más világ dicsősége, Isten tisztasága, szent-sége veszi körüli, mert magától az Úr Istentől jön. Ez igazán félel-metes. Az ilyen szentség előtt a bűnös, szennyes ember összetörik, meghal. Milyen rettenetes, amikor egy idegen hatalom teszi ránk kezét. Sokkal rettenetesebb, amikor Isten országa kapcsolódik be a mi világunkba és annak egy darabját, ahol én állok, birtokába veszi úgy, hogy érzem, úr egészen felettem. Félelem és rettegés azért támad a lelkekben, mert nem tudják mit akar a hatalom, Isten. Legfeljebb sejtenék, hogy pusztítani jön az ellene lázadt földre. Amikor legelőször találkozunk Istennel ez a félelem születik meg nálunk is. És valahányszor félreérthetetlenül halljuk megszó-íítását, megremeg a lelkünk.

Itt azonban nincsen ok a félelemre. Isten, aki haragját tölt-hetné ki sötét éjszakában bujkáló gyermekein, kegyelmet hirdet, Örömhírt hoz az angyal, evangéliumot. Megszületett Jézus Krisztus. Akiről beszéltek, akit vártak, akire szükségük van azoknak is, akik ígéretéről sem tudtak, maga Isten alászállott a világba.

Öröm-é számunkra ez a hír? Örömet hajhászunk állan-

dóan és jól tudjuk, hogy az így szerezhető örömök elmulnak, mert nem igaziak, nem életre és halálra szóló örömök. A földi örömök nem mindenkinek örömök, van akinek szomorúság a mi örömünk. Egyetlen nagy öröm van: Jézus Krisztus megszületése, az, hogy Istent meg lehet találni. Minden népnek, minden foglalkozású, rangú és korú embernek öröm. Benne gyűlt össze Isten minden jótéteménye, egész szeretete. Ő takarja el multunkat, győzi le bűnünket és rendezi be új életünket.

Krisztus itt van és nekünk meg lehet találni őt. Nem ott kell keresnünk, ahová nézni szoktunk, mert a megalázottság mélyén, az elesettek között, jászolban van. Egyszerűen, hozzáférhetően van közöttünk. Közöséges emberi szavakban, közöséges víznek látszó keresztvízben, közöséges kenyérben és borban van itt. Ott meg lehet találni. Az üzenet arra küld minket.

Az örömhír elhangzik és utána felcsendül az angyalok ajkán a himnusz: Isten eljött, hogy megmutassa dicsőségét, megbékélt velünk, mert jóakarátú volt hozzánk. Ez a himnusz lesz a mienk a Krisztussal való találkozás után. Amikor a hír nyomán elindultunk megkeresni a jegyekben közöltünk élő Krisztust és megtaláltuk, a mi ajkunkon is felhangzik az új ének, amely a szívünk-ből jön, mert Isten dicsőségét, békességét, irántunk való jóakarátát kaptuk meg.

Karácsony.

Lukács 2: 25—35.

1. Az élettelennek látszó közösségben, az egyházban vannak lelkek, akiket nem vakított meg a bűn. Csodálatos módon állanak az Istentől kijelentett úton, hívek hozzá és igazak az emberekhez. Akik állandóan azt várják, hogy az ígélet beteljesedjék számukra, Jézus Krisztussal találkozhassanak. Az istenfélelem, igazlelkűség és a reménység nem magától értetődően van meg az emberekben. Ezek az igazi Jeruzsálem részére elválasztottaknak adott jegyek.

Az ilyen lelkeket táplálja Isten a kijelentéssel. Bátorítja őket, reménységüket ébren tartja és így magához kapcsolja. Az Ígét ezért szólja nekik. Ezzel viszi át a beteljesedésig. — Nekünk keresnünk kell az Istent, azonban csak akkor találunk rá, amikor ő jónak látja. Lehet, hogy hamar találkozhatunk vele az egyházban, lehet, hogy egy egész életen át kell várnunk rá itten, amíg egyszer ott áll előttünk a megjelent Jézus Krisztus.

2. Addig is élvezni lehet jóságát. Ám minden jótéteménye csak utalás a legnagyobbra, Jézus Krisztusra. A mi időnk beteljesedése, régi életünk vége akkor következik be, amikor Jézus Krisztust megtaláljuk. Őt meg lehet találni. Jézus Krisztus ma is *látható*. Nem földi szemekkel, hanem lelkünk szemével. Ez az igazi látás. És hogy ne kételkedjünk a közel létéről, kezünket is kinyújt-hatjuk feléje. Megengedi, hogy átölelhessük, érezzük őt magát mi bennünk. *Átölelhető*.

Amit róla tudunk, akkor lesz számunkra valóság, amikor ez a csodálatos találkozás megtörténik. Kitérül előttünk Jézus Krisztus, akit csak így ismerhetünk meg igazán. Itt látjuk meg, hogy Ő a nekünk adott üdvösség, Ő a világosság, mely áttöri a bűn éjszakai sötéttségét, Ő a választottak dicsősége. Ő az a kő, amelybe bele lehet ütközni, mert ítéletet mond ellenségei felett, de egyúttal a feltámadás becses köve, mert alapja az újjászületésnek.

3. Ez válik nyilvánvalóvá a találkozásnál és ezt látják, érzik állandóan, akik benne maradnak. De a bennmaradásunk próbán kell, hogy átéssék. A Krisztus ellen támadó bűn, az ő megcsúfoltatása és keresztje, amikor az ellenség dühe elsötétíti dicsőségét, megpróbáltatást jelent. Itt válik meg, hogy igaz-e a belé vetett hitünk, vagy képmutatók vagyunk. A kereszt tövében, amikor diadalmaskodni látjuk a hitetlenséget, esünk át az igazi próbán.

A győzelem azonban a Krisztusé. Akik mindvégig állhatatosak maradnak, azokat elvezeti országába. Akkor a Simeonok, mint győztes királyt ölelhetik át: szemeik a teljes üdvösséget láthatják. Így teljesedik be az itt hallott és látott karácsony az örökkévaló, diadalmas karácsonyban.

A. Nagy István.

Munkaterv az erdélyi ref. egyházkerület 1942–43. évi missziói munkájához.

1. Az egyházkerület egyetemes munkája a következő *részekre tagolódik*: a) az egyházközségekben, b) az egyházmegyékben folyó munka, c) az egyházkerület munkája.

A munka *egyes ágai*: a) istentiszteletlátogatás és úrvacsoravétel erősítése és erre való nevelés, b) a gyermekek, c) az ifjúság gondozása, d) a felnőttek közötti munka (nőszövetség, férfiszövetség), e) iratterjesztés, f) a gyülekezet tagjainak szolgálatra és áldozatkészésre való nevelése, g) szóránymunka, h) külmisszió, i) népművelő munka. A lelkipásztor munkájában az igehirdetés, vallástanítás, konfirmálók előkészítése, pásztoráció, a szociális munka s az egyházközség vezetése szintén rendelkeznek missziói vonatkozásokkal.

Az egész munka *egységes feladata* az igehirdetés fokozottabb végzését lehetővé tevő alkalmak felkeresése. A jelen évi munkatervet sajátosan meghatározzák a következő szempontok: a) Szükséges — a jelen helyzet nehézségei között és előállható téves fel fogások ellen — az *Ige szolgálatát* előtérbe állítani és pedig nemcsak az igehirdetésben, hanem minden téren és minden alkalommal. Nemcsak alkalmat, hanem indítást kell adni mindenki számára és minden téren (gyermekeknek, konfirmálóknak, nőszövetségben stb), hogy Isten Igéjét magánosan is és nyilvánosan is tanulmányozza, életét és a napi kérdéseket ennek fényébe állítsa. c) Különösen fontos a *gyermekekkel és ifjúsággal* való foglalkozás, tehát, hogy igazi vasárnapi iskolánk, igazi ifjúsági egyesületünk legyen, eleven és erőteljes. c) Pontos a *népművelő* munka, amellyel tájékoztathatjuk egyházunk tagjait a világ és az ember életének súlyos kérdéseiről az evangélium alapján, tehát gondoskodni kell arról, hogy az igazi keresztyén népművelést végezzünk. d) Rá kell nevelnünk egyházunk tagjait az *áldozatkészésre és szolgálatra*, amelyre ma — s esetleg a jövőben még inkább — nagyobb szükségünk van, mint valaha. Iskoláink fenntartása, a szétszórtságban levőkről való gondoskodás, a háborúval együttjáró nyomorúságok, ifjúsági munkánknak egy állandó táborhellyel való ellátása olyan kérdések, amelyekre fel kell készülnünk. e) Szükséges a *szétszórtságban* levő tagjaink ügyének felkarolása, amely, ha más segítség-

göl jön is benne, csak akkor lehet igazán eredményes, ha a mi hitünk, szolgálatunk és áldozatunk megteszi azt, ami reánk vár. f) Az *iratterjesztés*, mikor egyházunk tagjai különféle világias szellemű sajtótermékek befolyása alatt állanak, elodázhatatlan feladat, amiért súlyos felelősséget hordozunk. g) Ma különösen szükséges egyházunk megfelelő *védelméről* gondoskodnunk, hitünk és hitvallásunk megóvásáról a tiszta evangélium terjesztéséről, a más egyházakkal való viszonyban elfoglalt helyzetünk tisztázásáról.

Ezek a szempontok azok, amelyeket a jelen helyzet követel s amelyeket ez évi munkánkban különösen szem előtt kell tartanunk.

A munka egyes területein a következő munkaterv követhető:

2. Az egyes *egyházközösségekben* a munka a következőképpen alakul:

a) Az *istentiszteletlátogatás és úrvacsorával* való élés erősítésére szükséges: 1. a gyülekezeti *igehirdetés* méltóságának és alaposságának fenntartása, a témák és textusok egy bizonyos időre előre megállapítása, ebben segítséget nyújtanak Az Út és az Igazság és Élet vázlatai. 2. Fontos az *evangélizáció* munkája, olyanok között, akik nem vesznek részt rendszeren istentiszteleteken, különösen nagyobb városokban külön összejövetelek tartásával. 3. Külön *igehirdetési* alkalmakat állíthatunk be, *hetenként egy nap* legyen bibliamagyarázat (a káté, a hegyi beszéd, tízparancsolat stb. magyarázata), *nagyheti* és *adventi* héten naponta tartunk bibliamagyarázatot, megtartjuk az *ifjúsági imahetet*, *Ev. Szövetség* imahetét, *sáfársági* hetet (ezekre a Belmissziói Útmutatóban kapunk anyagot). 4. Az *úrvacsorával* élésre nevelhetünk azzal, ha időnként az igehirdetésben, vallásos összejöveteleken az úrvacsora jelentőségéről beszélünk, ha ezt a kérdést már a vallástanításban, gyermekpásztorációban, ifjúsági munkában, konfirmációi előkészítésben, bibliaórákon tárgyaljuk, a vele kapcsolatos nehézségeket megbeszéljük. 5. Igénybe vehetjük az *iratterjesztést* is az erre irányuló munkában.

b) A második munkakör a *gyermekkel való foglalkozás*. Itt a következő teendők vannak: 1. A *családi* nevelést kell erősítenünk, a családban folyó keresztyén nevelés figyelemmel kísérése, irányítása, látogatások, a nevelés kérdéseiről szóló előadások és a Szövetségekben való megbeszélések útján (I. erre Vásárhelyi János A család élete c. füzetét). Nagyon fontos látni, hogy egyházunk és nemzetünk jövőjében döntő szerepe van annak, hogy gyermekeink milyen nevelést kapnak a családban, s hogy a szülők mennyire érzik a felelősséget gyermekeikért. 2. A gyermekgondozás másik munkaköre az *iskolai nevelés* figyelemmel kísérése. Különösen igyekeznünk kell arra, hogy református iskoláink, a jelenlegi nehéz körülmények között is, igazán komoly református keresztyén nevelést adjanak, hogy az *iskolánk iránti felelősséget* *hívünkben felébredszük és fenntartsuk*. Nemcsak a múltban, hanem a jövőben is Isten ezeket az iskolákat akarja felhasználni az ő Igéje hirdetésére s küzdenünk kell minden olyan törekvés ellen,

amely ezeket akár feladni, akár elszínteleníteni akarja. *A lelkipásztor és a tanító lesterári viszonyán*, egymás munkája megbecsülésén és egymás támogatásán függ az iskola jövője és hatásának állandósága. 3. A gyermekek *iskolán kívüli nevelésére a vasárnapi iskola és a gyermekistentisztelet* áll rendelkezésünkre. Sajnos, az utóbbi időben mind a kettő hanyatlást mutat fel, nem számban, hanem a munka mélységében. Világosan kell látni, hogy nekünk ezekre nélkülözhetetlen szükségünk van. Nem olyan vasárnapi iskolák kellene, amelyek csak névleg állanak fenn, amelynek a jelentésébe csak beírják a gyermekek számát, de valóságban nem történik bennük semmi. A gyermekeket rá kell nevelni ebben arra, hogy ott *Isten Igéjét örömmel hallgassák*, hogy minden gyermek érezze a felelősséget azok iránt is, akik még nem járnak oda, hogy a gyermekek *adakozzanak, szolgálatot vállaljanak*, hogy így ebben őket gyakoroljuk. A *tanterv* legyen akár a Fecske, akár az Igazság és Elet által adott, de lelkiismeretesen véghezvive, a vezető, akár lelkészi, akár világi egyén az, *készüljön el szorgalmasan* és csoportját tartsa rendben és vezesse. Ahol kevés a vezető, kereszünk ilyent a világi egyének, leányszövetségi, nőszövetségi, IKE-tagok közül, küldjük őket tanfolyamokra, irányítsuk a munkáikat s tartsuk fenn velük a lelki kapcsolatot előkészítő órák, bibliaórák stb. formájában. Szükséges, hogy havonta, kéthavonta egyszer *tartsunk gyermekistentiszteletet* is a templomban, vagy iskolában. Ne legyen egyetlen gyülekezet sem, ahol a gyermekekkel ezen formák között komolyan nem foglalkoznak. 4. Nagyon fontos dolog a *vallásórák* pontos megtartása és azokon a tantervhez való alkalmazás. Ennek a tantervnek mi már nagyon sok áldását láttuk. Különösen a nem református iskolába járó gyermekeknek a vallásóra az egyetlen alkalom, amikor egészen református környezetben vannak az iskolában, össze kell őket szoktatni, velük kapcsolatot tartani, őket meglátogatni, az iskola vezetői és tanítóik iránt szeretetre és megbecsülésre nevelni.

c) Az *ifjúság* közötti munka egyik mostohagyermek egyházunknak, ha azt nézzük, milyen nagy száma az ifjúságnak csak ki ebből a munkából, bár az egész országos egyház arányszámát tekintve a miénk nem kedvezőtlen. Meg kell éreznünk, mennyire fontos ma az ifjúságnak Isten Igéjében való nevelése s hogy ezt semmi más nem végezheti, csak az egyház. Itt a következő feladatok vannak: 1. A *leventemunkával* kapcsolatot kell tartanunk, azt elősegítenünk. A leventéknek tartsunk istentiszteletet, ha nem külön, akkor a gyülekezetivei együtt, de még jobb, ha külön van. (Erre tervet ad a Belmissziói Útmutató.) A leventeegyesületben vegyünk részt, ott gondoskodjunk arról, hogy a mi fiaink és leányaink onnan ki ne maradjanak s nevelésük megfelelő módon történhessék. Az évente elrendelt *levente csendes napot* tartsuk meg. A múlt évben ennek igen szép eredményét láttuk. Meg kell ragadnunk az alkalmat, hogy olyan fiúk és leányok is jönnék, akkor, akik máskor elérhetetlenek a számunkra s szólni kell ne-

kik Isten Igéjét. Pál nem nézte, hogy Festus és Agrippa csak kíváncsiságból hallgatta, úgy beszélt nekik, hogy megérezhették Isten kegyelmét. 2 Hangsúlyozottan látni kell, hogy a *leventemunka az Ifjúsági Keresztény Egyesület és a Leányszövetség munkáját nem teszi feleslegessé* Az előbbi nem igehirdetés és nem is akar az lenni, az utóbbi az akar lenni és az is, ha komolyan végezzük. Az *ifjúsági egyesületekben és leányszövetségben* igyekezzünk összegyűjteni az egyházközség ifjúságát, de legyen az egyuttal egy *missziói közösség* is, amely felelősséget érez a többi iránt, azokat is meg akarja nyerni. Legyen az ifjúságnak *otthona*, ahol az IKÉ be, Leányszövetségbe összegyűlhet és ott legyen a bibliaórákon és megbeszéléseken bizalmas, testvéri, meleg, de komoly és Isten Igéjéhez mért közösség. Különösen fontos, hogy a *bibliaórákat okvetlen tartsuk meg* (erre tervet ad a Belmissziói Útmutató) 8 hogy azok igazán bibliaórák legyenek, vagyis beszélgetés az Ige felől. Ezenkívül beszéljük meg a legfontosabb *kérdéseket* (erre is programot találunk a Belm. Útmutatóban s ezenkívül e közlemény végén). Be kell vonni mindenkit a beszélgetésbe, ne legyen az csak prédikáció, tehát csak a vezető beszéde. Az egyesületben legyen élet, elevenség, szolgálat, munka, vállalkozás, hősiesség elhatározások és munkavállalás a Krisztus szolgálatában. 3. A *konfirmációi előkészítésre* nagy gondot fordítunk. Tartson ez legalább három hónapig, vagy egy fél évig s használjuk ki az alkalmat arra, hogy akik ott vannak, azoknak igazán egy életre kiható nevelést adjunk. Ne legyen csak a káté betanítása, unalmas magyarázata, mutassuk meg, hogy a mi hitünk a világot meggyőző hit, hogy ennek a hitnek minden kérdésre van felelete, hogy Isten Igéje igazán tud tájékozást adni minden kérdésre. Különösen fontos *egyházunk és hitünk védelmezésére* nevelni a konfirmándusokat. Lássák meg, hogy mivel tartoznak az egyháznak, s hogy ez az ő hitük tartozásán alapul.

Az ifjúság közötti munkában még a következő tennivalók állanak előttünk. A helyi egyesület munkájára csak akkor számíthatunk, ha *az ifjúságot tevékenységre igyekezzünk indítani*, mert csak az az úgy van közel hozzánk, aminek szolgálata a lelkünkhez van nőve. Azért ne is várjuk, hogy a leányszövetségi, vagy IKE munka kedves legyen azok előtt, akik a szolgálatnak semmiféle munkájával nincsenek hozzákötve az ügységhez, amit ez a munka szolgál. Ezért a következőket lehet ajánlani, mint a helyi egyesületi munka előmozdítóit: Először, hogy az egyesület *levelezzen* olyan tagjaival, akik jelenleg nincsenek otthon, katonai szolgálatot teljesítenek, vagy más városban vagy községben tartózkodnak, hogy így azokban az összetartozás érzését ápolják. Másodszor, *látogassa meg* az egyesület a közeli más gyülekezet hasonló egyesületét, azokkal együtt tartson konferenciát, ünnepélyt stb. Harmadszor, vegyük gondjainkba a *népiskolai munka* dolgát, ha van közelben ilyen tanfolyam, az egyesület tagjai közül az araválók menjenek el oda. Negyedszer, az egész egyházkerületi mun-

kával való kapcsolat fenntartására szükséges résztvenni minden egyesületnek a *konferenciai táborhely megszerzésére* irányuló munkában (erről részletesebben még szólnunk). *Gazdasági és háztartási tanfolyamokat* kérhet az egyházköztség, vagy az egyesület (erre nézve a Missziói Központi Iroda ad felvilágosítást) Végül karoljuk fel az egyesületekben is az *árvák, a külmisszió, a mások között élő elszórt testvéreink* ügyének gondozását.

d) A *nőszövetségi* munkában mai sajátos tennivalóink a következők: 1. Feltétlenül *tartsuk meg* a nőszövetségi *bibliáórákat*, minden akadály ellenére is. Ezeken megbeszélés is lehet bibliai hitvallási és egyéb kérdésekről, lehet éneket tanulni stb. 2. Igyekezzünk a nőszövetség *megbeszélő* óráit a megadott program szerint megtartani, lehetőleg havonta legalább egyszer legyen egy ilyen előadás a nőszövetség tagjainak, esetleg másokat is lehet erre hívni. 3. Havonta legyen megint egy előadás, illetőleg alkalom, amikor *általános műveltségre* tartozó kérdésekről beszélünk, vagy olvasunk nekik. Felvehetünk olyan olvasmányokat, amiket nem ismernek, verseket, elbeszéléseket stb. 3. Egy harmadik öszszejövetel szintén havonta szolgáljon arra, hogy a *szeretetmunka* különböző ágait megbeszéljük (árvák, külmisszió, elszórtágban élők stb., valamint helyi szükségek). 5. Fordítsunk gondot arra, hogy a nőszövetség tagjai *rendszeres gondviselésben* részesüljenek. Ezt végezze az, aki a nőszövetséget vezeti, az tartsa fenn az öszszeköttetést, gyűjtse össze őket, látogassa, és hordozza gondjaikat. Csak így, ha a nőszövetség igazán testvéri közösség, lesz az az egyháznak alkalmas eszköze s igazán az Ige szolgálata helye.

e) A *férfiakkal* való foglalkozás szintén nagyon fontos. Nem engedhetjük, hogy a református férfiak csak a gazdakör, egyébként tiszteletreméltó, de nem hitvallási célokat szolgáló munkakörében maradjanak. Ezért tartsunk a férfiaknak *bibliáórákat*. Ha másképpen nem lehet, legyen közös a bibliáóra. de az ifjúságé legyen mindig külön és pedig külön a fiúknak és külön a leányoknak. Ha egyesíteni kénytelenek vagyunk, akkor inkább a férfiak és a fiúk, s az asszonyok és leányok csoportja legyen együtt a bibliáórán. Ezenkívül a férfiak vegyenek részt a *népművelő előadásokon*, különösen azokon, amiket az egyház rendez s egyházi kérdésekről szólnak. Az ifjúsági otthonban, ha tudunk egy ilyen szerezni, legyen külön nap arra, amikor a férfiak összegyűlnek és ott olvashatnak, beszélgethetnek. A *Férfiszövetségeket*, ahol vannak, meg kell tölteni új élettel, ahol nincsenek, fel kell állítani.

f) Nagyon fontos az egyházközségekben az *iratterjesztés* munkája. Ma már vannak ilyen irataink, hogy csak a legolcsóbbakat említsük a „Jer velünk” és a „Népbarát” sorozat. Ma, amikor mindenféle irányú iratok és lapok kopogtatnak egyházunk tagjainak a lelkén és amikor a nyomtatott betűnek a fontossága és jelentősége megnövekedett, *nem tehetjük, hogy kiszolgáltassuk* egyházunk tagjait olyan sajtótermékeknek, amelyek lehetnek akár milyen nemesek és jóirányúak, de református hitünk és világnéze-

tünk felől vagy tájékozatlanságban hagyják, vagy egyenesen félrevezetik. *Irányítanunk* kell tehát őket először is, megismertetve velük a *református sajtó* termékeit, a Református Jövőt, a Kiáltó Szót, az Ifjú Erdélyt, az En kicsinyeimet, a Református Családot, ezenkívül olyan lapokat, amelyek a mi szempontunkból nevelő jelentőségűek. Másodsor, a *rendszeres iratterjesztés* munkáját végeznünk kell, akár a lelkipásztor végezze ezt, akár az ő felügyelete és irányítása alatt a Nőszövetség, vagy az IKE, vagy a Leányszövetség, mindegyik számára a szolgálat olyan munkája, amibe be kell őket vonni. Harmadsor ide tartozik a *népkönyvtárak* ügye. Ahol az egyháznak van népkönyvtára, ott gondoskodjunk arról, hogy azt olvashassák és olvassák, ahol nincs, ott bízzuk meg valamelyiket egyházi egyesületeink közül, hogy szerezzen be ilyen és tegye a könyvtárat eleve népszerűvé és használttá. (Népkönyvtárak beállítására, vagy pótlására vonatkozó tájékoztató tárgyában forduljunk a Missziói Központi Irodához, az, ha tud, segít ebben a kérdésben.) Az iratterjesztés munkája különösen fontos ott, ahol valami *sajátos kérdése* van a gyülekezeti munkának, ott iratterjesztéssel is sokat lehet ezen a dolgon segíteni, bizonyos kérdéseket, fontos és döntő megállapításokat, tanításokat a lelkekbe bevinni.

g) Az *áldozatkésztségre és szolgálatra* való nevelésnek az egész munkában és minden vonalon folytania kell. Volt idő, mikor vasárnapi iskolás gyermekeink adományából két, sőt három árvát tartottunk az árvaházunkban, amikor néhány száz lélekszámú gyülekezet iskolát, templomot tudott építeni. *Nem igaz, hogy ez akkor történt, mikor kedvezőbbek voltak a viszonyok, hanem igaz az, hogy ma az áldozatkésztség és szolgálat lelke meglanyhult és elaludt a lelkekben.* A mi egyházunknak nemcsak *tradíciója* az, hogy mindig a saját tagjai belső erejére, lelki odaadására épített legtöbbet, hanem *hitvallása*. Ha ez a hitvallás elsorvad, ha engedjük, hogy ez a mindent mástól váró, tehetetlen és tétlen élet szelleme elhatalmasodjék közöttünk, ez a mi egyházunknak halála lesz s az ügynek, amit ez az egyház szolgál, hátramaradása. Ezért mi felelősek vagyunk, hogy ne engedjük ezt a lelket kihalni, hanem ébresztgessük. Ezt tehetjük a következőképpen: 1. Minden *egyházi egyesületben* és munkában az *adakozást ismét be kell vezetnünk*, a vasárnapi iskolában is, az ifjúsági és felnőtteknek tartott összejöveteleken is és mindenütt ki kell tűzni a célt, amire ez az adakozás történjék. A vasárnapi iskolások gyűjtsenek az árvák, a külmisszióra, a vasárnapi iskolai központi alapra, gyermekújságra stb. Az ifjúság gyűjtsön a konferenciai táborhelyre, külmisszióra, elszórtan élő egyháztagjaink gondozására, a felnőttek szintén ezekre, vagy más hasonló célokra. Nem szabad azt hinnünk, hogy minél kevesebbet kérünk az emberektől, annál szívesebben adnak. *Az adakozás olyan, mint az imádság, az tud igazán adakozni, aki azt gyakorolja.* 2. Szükséges a *templomi adakozást* szintén nagyon erőteljesen hangsúlyozni. Minden istentiszteleti alkalommal meg kell hirdetni az adakozást. Igehirdetésben

is foglalkozni kell ennek a kérdésével, meg kell mutatni világosan azokat a szükségeket, amelyekre úgy a gyülekezetben, mint az egész egyházban az adakozásnak folynia kell s nyilvánvalóan rámutatni arra, hogy enélkül nincs istentisztelet és nincs keresztyén élet. 3. Maga a lelkipásztor és vezető járjon elől ebben jó példával. Nem a sok és a nagy adományok, hanem a lélek odaadását jelképező rendszeres adakozás a fontos. Ha a vasárnapi iskolai vezető, az ifjúsági vezető nem adakozik, más sem fog. De adhat 2 fillért, ha többje nincs Isten előtt az is valami, ha hitből adta. 4. A *sáfárság* gondolatát kell bevezetni a gyülekezet lelkébe. Ez azt jelenti, hogy elismerem, hogy minden Istené s amit ő nekem adott, arról neki tartozom számadással s azt az ő dicsőségére kell fordítanom. A Sáfársági Mozgalom ismét megkezdte munkáját és errenézve a Missziói Központi Iroda szintén szívesen ad felvilágosítást.

h) A szétszórta élő egyháztagjaink gondozásáért Isten előtt felelősek vagyunk. Ezért 1. mindenkinek, akinek szórványai vannak, kötelessége azokat gondozni, az Egyházi Törvényekben előírt módon. Ne várjuk a kérdés megoldását semmiféle emberi erőtlől és eszköztől, amíg mi magunk meg nem tesszük azt, ami ebben kötelességünk. Semmiféle szervezettel és pénzzel nem lehet pótolni azt, hogy ott istentisztelet legyen, hogy ott vallást tanítsunk, hogy meglátogassuk a családokat s bekapcsoljuk őket az egyház közösségébe. Ha ezt nem tesszük, Isten előtt vagyunk érte felelősek. 2. Bele kell vonni ebbe a munkába az egyházközség többi vezetőit, presbitereket, tanítókat, be kell vonni az egyházi egyesületeket. 3. A mi munkánk ebben az Ige hirdetése azoknak a lelkeknek. Más oldala a munkának más kérdés, de ez a mienk, ezt senki el nem végzi. A hitüket kell ápolni és felsegíteni azoknak a lelkeknek, mert minden más segítség elégtelen, ha hitben elesnek. 4. Itt megint az iratterjesztés kérdése fontos. 5. Legyünk ennél a munkánál kapcsolatban a Missziói Központi Irodával, amelynek esetleg módja van segítséget nyújtani, mi pedig annak minden munkáját támogassuk.

i) A külmiszió munkáját a mai idők nem tették feleslegessé, sőt annak fontosságát kiemelték és rámutattak arra, hogy a keresztényiségért folyó harc üres jelszó, amíg nem érezzük a felelősséget azokért, akik Krisztust nem ismerik. Ezt a gondolatot tehát ébren kell tartani. Ezért 1. tartsuk össze a gyülekezetünkben a külmiszió barátait, 2. ezt a gondolatot vigyük be az egyházi egyesületeinkbe, 3. tegyük az igehirdetés témájává.

j) Fontos egyházunk számára a népművelő munkában való részvétel. Az igazi népművelés a keresztyén, Isten Igéje alapján álló tudomány hirdetése és továbbvitele, ezt pedig az egyházakra bízta Isten. Ezért szükséges: 1. Hogy minden népművelő munkával, ami a gyülekezetben folyik kapcsolatot tartsunk, annak segítségére legyünk, a programjában résztvegyünk, egyházunk tagjait az abban való részvételre buzdítsuk. 2. Az egyházi egyesületek

útján, azok által rendezett — úgy tagjaik számára tartott zártkörű, mint mindenki számára tartott nyilvános — összejövetel tartásával, végezzünk magunk is népművelő munkát. Az egyháznak, a világi irányú programmon kívül vannak olyan kérdései, amelyeknek megvitatása és azokban felvilágosítás szükséges, ezeket külön előadásokban, sorozatokban szolgáljuk. Az ilyen előadássorozatakat bejelentjük a vármegyei népművelési titkárnak, aki azokat a programba felveszi.

k) Végül, ennek az egész munkának van egy *adminisztrációja*, amely a legegyszerűbb: abból áll, hogy a munkáról szóló kimutatást, jelentést a megfelelő időben (a lelkeszi jelentés beadási ideje április 1.) betérjesztjük. Ennek elvégzését *ne hanyagolják el*, ne restelljük el, lássuk meg, hogy *igen fontos érdekek* — még ha nem látjuk is ezeket — fűződnek ahhoz, hogy ezek a jelentések elkészüljenek és megfelelő helyre jussanak. Ez a program *egységes és sokoldalú*, de a munka csak akkor lehet sokoldalú és egységes és céltudatos, ha a jelentések pontosan elkészülnek és betérjesztetnek.

Bizonyos, hogy ez a munka sok és széleskörű. Bizonyos, hogy sok minden nincsen felvéve ebbe a programba, ami szükséges. Az egyház vezetőjének ma sok dolga van, emésztő gondjai és súlyos felelőssége, amely annál súlyosabb, minél komolyabban érzi. De a gyülekezetnek *nemcsak a lelkipásztora* kell, hogy ezt a munkát hordozza. Elöljárók vannak s ezek megosztják a munkát és a felelősséget, ha segítünk nekik ebben és segítségül hívjuk őket.

Ebből a munkából *a lelkipásztor felesége, a tanítónő*, vagy más, a gyülekezetben erre alkalmas egyén végezheti a következőket: a nőszövetségi, leányszövetségi munka vezetését, a külmiszió barátai összetartását, a vasárnapi iskola vezetését.

A református iskola *tanítója* végezheti a népkönyvtár rendbentartását, a népművelési előadások tervezetének összeállítását, megbeszélések vezetését a férfiszövetségben, esetleg IKÉ ben, az irat-terjesztés vezetését, gazdasági tanfolyamok rendezésének bizonyos oldalait stb.

Az Egyházi Törvények előírják, hogy a missziói munka végzése, támogatása és az abban való részvétel *az egyház minden tisztviselőjének, alkalmazottjának és tagjának kötelessége* (III. t. c. 1. §.), valamint hogy erre a célra az egyházi hatóságok *missziói bizottságokat* alakítsanak (6. §.). Ezek szervezetét a konventi utasítás elő is írja, amely szerint egyházközségi missziói bizottságokat is kell alakítani. Az egyes egyházközségekben, ilyen missziói bizottság gyanánt vagy a presbiterium — kisebb egyházközségben ez a legtermészetesebb — vagy esetleg, emellett *a missziói munkák ágainak egyes vezetőiből* alkotott bizottság dolgozhat. Még akkor is, ha bizottság nincs, akkor is helyes a munkaágak vezetőivel *havonta egyszer összegyűlni* bibliaórára s a munka megbeszélésére. A *presbitereket* azonban szintén szükséges ebbe be

vonni, hogy érdeklődésüket és támogatásukat megnyerjük és biztosítsuk.

Végül jó gondoskodni arról, hogy legyenek *olyan munkásai* az egyháznak, akik ténylegesen segítenek a munkában. Keressünk a vasárnapi iskolához laikus vezetőket, mert lehetetlen, hogy 50 — 100 gyermeket egy csoportban a lekipásztor, vagy tanító gondozzon vasárnapi iskolában, ez csak a munkát tönkreteszi s a vezetőt is kimeríti. Az iratterjesztésben, vallásos összejövetelek tartásában segédkezhetnek az egyesületek tagjai, akiknek így biztosítunk munkát az egyházban.

2 Az egyházmegyében a missziói munka területén a következő tennivalók vannak.

a) Először is, a munka felelős irányítója az egyházmegyei *missziói előadó*. Az ő programja először abban áll, hogy a munka megindítására az egyes egyházközségekben, illetve az egész egyházmegyében *indítást ad és tervet készít*. Az egyházközségekben folyó munkáról gyakrabban, gyűlések, találkozások, konferenciák és levelezés útján igyekszik meggyőződni. *Figyelemmel kíséri* a munkát, a múlt évi jelentések alapján megállapítja, hogy milyen kedvező, vagy kedvezőtlen változások vannak az istentiszteletlátogatás, úrvacsoravétel s a munka egyes ágainál, az illető egyházközségek lekipásztoraival megbeszéli, vagy meglevelezi, mi lehet ennek az oka, milyen újabb tennivalók válnak szükségessé. *Nyilvántartja* az egész munkát. Évente *meglátogatja* a gyülekezeteket, ott előadást tart, személyes beszélgetésben megtárgyalja a munka kérdéseit a vezetőkkel, meglátogatja az egyes munkákat s igyekszik mindenütt segíteni, indításokat adni, buzdítani és erősíteni.

b) Egyházkerületünk igazgatótanácsa elrendelte, hogy minden egyházmegyében *az egyházmegyei tanács évente egyszer foglalkozzék* tüzetesen a missziói munka helyzetével, a missziói előadó jelentése kapcsán tárgyalja meg, hogyan áll a munka, mit kell tenni és hogyan lehetne a fennforgó hiányokon segíteni. Az egyházmegyei tanácsnak ez a ténykedése nagyon fontos és el nem hanyagolható, mert ezzel hívódik fel a figyelem a munkára s van alkalmuk a tanács tagjainak, a világi tagoknak is, a kérdések iránt érdeklődni. Az egyházmegyei közgyűlés meghallgatja a missziói előadó jelentését és határozatot hoz arra nézve.

c) Az Egyházi Törvények és a konventi szabályzat értelmében létesítendő *egyházmegyei belmissziói bizottság*, nálunk helyesebb, ha a kerületi Missziói Tanács mintájára úgy állítatik össze, hogy abban a munkaágak egyházmegyei vezetői vannak benne, tehát a nőszövetség egyházmegyei elnöke és titkára, az IKE, Leányszövetség egyházmegyei megbízottai, a missziói előadó, mint e tanács előadója s esetleg más olyanok, akik egy-egy munkaág irányítását tudják végezni. Ez az egyházmegyei Missziói Tanács az esperes elnöklete alatt tarthatna gyűlést évente kétszer, a munka programjának megbeszélésére és a munkáról való be-

számolásra Ha ilyen Tanács nincs, akkor az egyházmegyei tanács is végezheti ezt a már említett gyűléseken.

d) Szükséges az egyházmegyékben, vagy több egyházmegyében együtt, mint ez évben felveendő munka, *vezetőtanfolyamok* tartása vasárnapi iskolai és ifjúsági vezetők számára. Ilyen tanfolyamokat központi helyeken tartsunk, programot és segítséget nyújt a Missziói Központi Iroda. Ezeken különös gondot fordítunk a vezetők lelki felkészítésére, a nehézségek megbeszélésére, a munka irányítására s annak az egész egyház és az egyház-kerület munkájába való bekapcsolására.

e) Isten segítségével remélhetjük, hogy lesz egy néhány olyan *népfőiskolai helyiségünk*, amelyeket már ebben az iskolai évben felhasználhatunk és bennük hosszabb rövidebb tanfolyamokat tarthatunk. Ez a munka azonban csak akkor lesz igazán erős, ha megszervezzük a lelki és anyagi hátvédjét, vagyis találunk olyanokat, akik lelkileg is és anyagilag is támogatják. Minden egyházmegyében ezért fontos teendő, hogy a hozzája legközelebb levő ilyen népfőiskola érdekében *kifejtse a maga tevékenységét*. Ismertesse meg ezt a munkát az egyházmegye gyülekezeteiben a hívekkel, keresse meg a kapcsolatot a munka és a gyülekezetek között, igyekezzék biztosítani azt az összeget az ilyen ismertetés kapcsán, amiből a tanfolyamok alkalmával a résztvevőknek segítséget lehet nyújtani. A népfőiskolai munka lehet Istentől adott áldott eszköz kezünkben az Ige szolgálatára, de ha nem használjuk fel, Isten elveszi tőlünk és adja másoknak, hogy ellenünk és Isten Igéje ellen használják fel.

f) Az egyházmegyei munkakörbe tartoznak a *megyei vagy körzeti konferenciák tartása*. Igyekeznünk kell azon, hogy a munkaév folyamán, a kerületi nagy konferenciákon kívül legalább egy körzeti, vagy egyházmegyei konferenciát tartsunk (1—3 napos) a presbitereknek, egyet az ifjúságnak, egyet a nőszövetségnek, ezenkívül külmisziói napot s másilyent is tarthatunk. Ezeken a konferenciákon a munka egységes irányítására adunk indításokat, ápoljuk az összetartás és közös munka gondolatát a szövetségek helyi tagozatai között s főleg a munka lelki elmélyítését végezzük.

g) Nagy szükség van a *lelkipásztorok, tanítók és tanárok kapcsolataira*. Ezt egyik oldalon a *lelkész értekezletek* gyűlésein kell ápolnunk, ahol felmerülő kérdések tárgyalásán kívül feltétlenül szükséges az, hogy lelkipásztorok együtt lehessenek az Ige és imádság közösségében. Közelelkipásztorok, tanítókkal együtt tartsanak *csendes napokat*, ahol az egész napot csakis az Ige és imádkozás közösségének szenteljék. Fontos dolog lenne református *nevelésügyi konferenciák* tartása, ahol tanítókkal és tanárokkal együtt meg lehetne beszélni a református nevelés súlyos és ma háttérben levő kérdéseit. Ilyen konferenciák, csendes napok indítványozása és rendezése szintén a misziói előadó munkakörébe esik.

h) Szükséges az egész egyházmegyében a *népművelő munka* — már az előbb említett érdekekből történő — számontartása és

irányítása. Ez a munka az egyes gyülekezetekben folyik ugyan, de az egyházmegyei előadónak feladata, hogy ezt irányítsa, felhívja a figyelmet egyes kérdésekre s főleg, hogy nyilvántartsa a munkát.

i) Több egyházmegyében szokásos, hogy a munkaév megkezdése előtt az egyes gyülekezetekben, vidékenként *ébresztő heteket* tartanak, vagyis közeli gyülekezetek között minden nap más és más helyen van hétköznapi istentisztelet, előadás, gyermekekkel, ifjúsággal való foglalkozás, amit a szomszédos lelkészek beosztás szerint végeznek. Ez úgy a munka megindítására, mint a figyelem felkeltésére irányt, nagyon hasznos.

Az egyházmegyei missziói előadó feladata az, hogy *az egész munkának lelke legyen*. Nem erőszakkal, nem rendelkezésekkel, hanem a testvéri rábeszélés és segítség módján igyekezzen minden gyülekezetben s annak vezetői előtt világossá tenni azt a felelősséget, amely rájuk vár. Maga ne mulassza el imádságában hordozni Krisztus ügyét a maga egyházmegyéjében s tusakodni azért, hogy Isten adjon jó utat az ő Igéjének a lelkekben.

3 Az egyházkerületnek egyetemességében is van egy missziói programja, amely tulajdonképpen már az eddigiekből is látható, hiszen az egyházkerületi program az egyházközségekben valósul meg és mutatkozik. Mégis összefoglaljuk ezt a következőkben:

a) A munka általános menetében először szükséges a *Szövetségek munkájának* erőteljes továbbvitele. A *Nőszövetségben* különösen a lelki munka elmélyítése és rendszeresebb tétele fontos, a helyi tagozatoknak az egyházmegyeiekkel s az egyházmegyéknek a kerületi vezetőséggel való együttműködése. Szükséges lenne ennek biztosítására több helyen egyházmegyei konferenciát tartani, a kerületi szövetségnek pedig több olyan konferenciát, ahol főképpen a nőszövetségi vezetők felkészítésére és képzésére fordíthatnák a gond.

A *Leányszövetségben* szintén a tagozatokkal való kapcsolat kiépítése fontos feladat ebben az évben, valamint a helyi tagozatok munkájának fellendítése. A leánylevente munkával kapcsolatban feltétlenül szükséges lenne, hogy egyházkerületünk is tudjon egy ilyen tanfolyamot tartani. Ugyanígy az *IKE* helyi tagozatait megerősíteni, a leventemunkával való kapcsolatot helyes formában fenntartani, az ifjúság érdeklődését és felelősségérzetét felébresztetni, a munkát lelki oldalán elmélyíteni a feladat, mert a különböző egyéb mozgalmak a munkát elvilágiasodással fenyegetik. Mindkét ifjúsági szövetségnek fontos kérdése a *konferenciái táborhely* megszerzésének és felszerelésének kérdése, erre égető szükség van. Hasonlóképpen szükség van a *nép főiskolai* munka támogatására, mert a nép főiskolai tanfolyamok a leányszövetségi és IKE-munka előmozdítására lényegesen fontosak.

A *gyermekpásztoráció* munkájában a vasárnapi iskolai munka súlyos válsággal küzd. Vezetője jelenleg kerületileg nincs, a veze-

tők képzése céljából tanfolyamok voltak ugyan, de a helyi munkával való kapcsolat megszakadt. Így sok vasárnapi iskola elvesztette eredeti és igazi lényegét, munkája meggyöngült. Szükséges itt elsősorban a kerületi vezetőség megfelelő pótlása, vezetőtanfolyamok tartása, szükség van valakire, aki a központban a munkát irányítja, mint az a nőszövetségnél és IKÉ-nél a központi titkár beállításával történt, szükség van a lecketerv és a vezetők lapja kérdésének megoldására, a gyermeklapnak Az én kicsinyeimnek a gyermekek között éppen a munka érdekében való terjesztésére. Szükséges lesz valami módon gondoskodni arról is, hogy a helyi gyülekezeti vasárnapi iskolák látogatása valami módon megoldható legyen.

A férfiak közötti munkában különös gondot kell fordítanunk arra a lehetőségre, amelyet a *Férfiszövetség*, vagy az *Evangéliumi Munkásszövetség* nyújt a számunkra. Különösen egyházunknak a munkásság körében levő tagjaival kell gondosan és evangéliumi szellemben foglalkoznunk, tehát feltétlenül szükséges, hogy a férfiak részére fenntartott munka olyan legyen, amely az egyes társadalmi osztályok közötti ellentétet az Isten Igéje fényében és parancsa szerint meg akarja szüntetni. Ezért fontos, hogy a Férfiszövetség és az Evangéliumi Munkásszövetség együtt dolgozzék s egymást segítse.

b) Egyházunknak is egyik fontos kérdése a *diakonia* kérdése, amely ebben az évben szintén fokozottabb segítségre vár. Az, hogy kevés a diakonissza, éppen olyan ítélet egyházunkon, mint az, hogy kevés a lelkipásztori pályára jelentkezők száma, mind a kettő azt mutatja, hogy az Isten ügyének szolgálatára való vágyakozás kevés az egyházban. Nem propagandával, nem csalogatással, hanem csak a szolgálat Lelkének felébresztésével, ezért való imádkozással tudunk ezen a dolgon segíteni s erre egyházunknak ez évben fel kell készülnie.

c) Az *árváink* gondja szintén egyik folytonosan előttünk álló kérdés. Lehetetlen az, hogy egyházkerületünk ne tudna gondoskodni árváiról, ha igazán akarják azt a gyülekezetekben levő lelkék s ha ki nem halt a szeretet a telkekből. Ez évben meg kell indulnunk az árvaháznak a gyülekezetek szerető gondoskodásába való ajánlásával és akár egyedül, akár — ha erre képesek nem vagyunk — más szervezet segítségül hívásával, megalapozni ezt az intézetet. Súlyos ítélet lenne egyházunk felett, ha ma nem tudnánk gondoskodni azokról, akiket Isten reánk bízott. Bár a szegénygondozást és betegápolást a társadalmi és állami szervek végzik, nem mondhatjuk, hogy egyházunk segítsége itt most már felesleges. Az a segítség, akár pénz, akár más, amit az egyház ad, sokkal több, mint a világi adomány, mert belőle a Krisztus szerelméről való bizonyosságtétel hangzik ki, ha úgy adjuk, hogy ez kihangozzék. Semmiféle társadalmi segítség nem ment fel a Krisztus parancsa teljesítése alól: szeresd a te felebarátodat, mint magadat I

d) Egyházkerületileg történő megszervezésre vár az *iratterjesztés* munkája. Bár az egyházkerületi iratterjesztés munkaköre természetesen az új viszonyok között kisebb terjedelművé lett s bár vannak országos jellegű iratterjesztések, amelyek ezt a munkát végzik, az Ifjú Erdély iratterjesztését, amelynek éppen a mi viszonyaink közötti munkája bevált, tovább kell folytatni s támogatásban kell részesíteni, de ezenkívül számon kell tartanunk a más kiadásban megjelenő iratokat, lapokat és folyóiratokat is. A saját folyóirataink közül Az Út, a Kiáltó Szó, Az Én Kicsinyeim — a hivatalos egyházkerületi lapon kívül — ma is fontos hivatást töltenek be. Szükségünk van — addig is, amíg országosan ez a kérdés nem rendeződik — a Református Jövő c. lapra s ennek terjesztésére mindent meg kell tennünk. Itt kell megemlíteni a Magyar Bibliatársaság támogatásának kérdését, amely éppen református egyházunknak nagyon fontos kötelessége. A gyülekezetekben és egyesületekben folyó ezirányú munkát itt az egyházkerület munkája fogja össze és irányítja.

e) A *szétszórtságban* élő egyháztagjaink gondozásában ez évben nagyobb lépéssel kell előbbhaladnunk. Itt éppen az egyházkerület körébe a következő feladatok tartoznak: 1. Meg kell szervezni ennek a munkának *belső* eszközeit és ezekkel kell hozzájárulni a munka komoly végzéséhez. Nem elég itt *külső* támogatásra várni, alapjában ez a munka csak akkor fog igazán menni, ha saját egyházunk hordozza lélekben is és anyagiakban is, még ha *külső* segítség járul is ehhez. *Nem lehet tovább elnézni, hogy gondozatlanul maradjanak olyan hívek vagy családok, akik az anyaegyházközségtől két- három kilométerre laknak, hogy eltekintve attól a segítségtől, amelyet a munka lehetőségének biztosítására kapunk — külön jutalomra tartson igényt valaki csak azért, mert a kötelességének egyik ágát elvégzi, vagy egyszerűen rábízta azt másra. Ennek a munkának anyagi hátvédjét is magunknak kell biztosítani, még akkor is, ha más is segítségül jön ebben.* 2. *Lehetővé kell azonban tenni a lelkipásztornak, hogy távolabb lakó hívei meglátogatását végezhesse, hogy ez fuvar költség hiányában ne hanyagolódjék el.* 3. *Számba kell venni az ilyen szétszórtságban levő gyülekezetek adatait, úgy egyházmegyeyileg, mint egyházkerületileg.* Ez az utóbbi munka már folyik is és befejezéséhez közeledik. 4. A gondozás munkájába bele kell kapcsolni úgy az *anyaegyházközséget*, mint olyanokat, akik ebben segíthetnek s ennek a munkának egyházkerületileg segítségére kell jönni, amint ez történik is, iratterjesztés útján és egyebekkel. 5. Érvényesíteni kell azt, hogy ez a kötelesség a mi kötelességünk, *a mi egyházunké* s a mi egyházközségeinké s semmiféle más segítség ezt meg nem oldhatja, ha ideig óráig nyújthat is benne támogatást. "

f) Igen fontos egyházkerületi feladat az *egész missziói munka számontartásának és irányításának* következetes keresztülvitele. Valahogyan véget kell vetni annak a súlyos bajnak, hogy a misszió munkájáról szóló jelentéseket nem lehet megkapni, hogy azok sok

esetben nem pontosak, hogy évek telnek bele, míg egy előbbi év adatai összeszedhetők. A missziói munka vagy önkényes és tetszés szerint vállalt vagy nem vállalt munkája az egyháznak és lelkipásztoroknak — akkor így kell beállítani és le kell mondani a munka egyetemességének igényéről, vagy olyan, amit végezni kötelesség, akkor lehetetlen, hogy kitegyük egyéni jótetszésnek azt, hogy a gyermekekkel és ifjúsággal foglalkozik-e valaki, vagy nem s figyelemmel kíséri e gyülekezet életét, vagy csak elvégzi azt, amit muszáj.

g) Ebben az évben a *lelkipásztorok, tanárok, tanítók munkájának* az egyházkerület részéről való elősegítésére van végül nagy szükség. Ez a segítség két oldalú: Egyrészt külső, bizonyos pontokon anyagi, szervezeti, mint a lelkipásztorok lehető mentesítése minden olyan munka alól, amely lelkipásztori, gondozói munkájukban őket akadályozza, másrészt belső, lelki, a lelkesítéstekezetek megelevenítése, elmélyítése, munkájuknak az egyház életébe való mélyebb bekapcsolása. Lelkeszi, tanári, tanítói konferenciák tartása által szükséges segítségére jönni azoknak, akik a gyülekezetekben és iskolákban sokszor olyan egyedül állanak nagy feladatuk végzésében.

5. A munka *programmja* gyanánt az egyes munkaágakban a következők volnának felveendőik:

a) A *vasárnapi iskolai* munkában a lecketerv addig is, míg más utasítás nem jön, a Fankhauser, Igazság és Élet vagy a Fecske lecketervét kövesse. Minden hónapban egyszer legyen gyermekistentisztelet, ahol a textus az előbbi vasárnapi iskolai tanításokat összefoglaló textus legyen. Fontos a gyermekek nevelése az imádkozásban és áldozatkészségben, tehát a gyermekek adakozásra nevelése.

b) Az *ifjúsági szövetségekben*, valamint a *nőszövetségben* a *bibliaóra* anyagát a Belmissziói Útmutató tartalmazza, ez évben tehát ez képezi a mi bibliaóráink anyagát is.

A *megbeszélések* anyagául ajánljuk, hogy havonta egy megbeszélést tartson minden szövetség, és pedig lehetőleg külön külön. Erre vázlatokat szintén tartalmaz a Belmissziói Útmutató. Ha valami konkrét kérdés vetődik fel, vagy kívánság, az arról való megbeszélést külön betehetjük.

A *szolgálati* munkában az ifjúsági szövetségeknek ajánljuk a következőket: 1. Szétszórtságban élő testvéreink helyzetének ismertetése, munka közöttük (kirándulással a közeli gyülekezetbe), gyűjtés az egyház ezen munkájára. 2. Árvaink, árvaügyünk ismertetése, gyűjtés egy felállítandó árvaházra. 3. Külmissziói munkánk ismertetése, a helybeli külmissziói barátok összegyűjtése, külmissziói ünnepély rendezése. 4. Ifjúsági konferenciái hely kérdése, egy ünnepély tartása, aminek jövedelme ezt a célt szolgálja. 5. Részvétel a vasárnapi iskolai munkában, a munka ismertetése, beszámoló a munkáról. 6. Iratterjesztés végzése, a kérdés fontosságának ismertetése, iratok és lapok terjesztése. 7. A gyüle-

kezetben vállalt munkák. 8. Tárthat az IKE vagy Leányszövetség (különösen nagyobb gyülekezetben) külön tanfolyamokat leányok, illetve fiúk számára (sexuálpedagógiai konferenciát, varrótanfolyamot, háziipari tanfolyamot, háztartási alkalmazottak számára tanfolyamot stb).

A nőszövetség szolgálati munkájául ajánlható a következő:

1. Külmiszió, árvaügy, szétszórtságban élők gondja feltétele, mint az előbbieknél, esetleg azokkal együtt, vasárnapi iskolai munkában részvétel.
2. A diakonissza-munka ismertetése és támogatása.
3. A gyülekezet életében előálló szükség által felmerült kérdésben segítségülmenetel.
4. Napközi otthon fenntartása, háztartási alkalmazottak számára otthon létesítése.
5. Gyűjtés a hadbavonultak családtagjai, a Vöröskereszt és a katonák számára, részvétel az önkéntes női honvédelmi szolgálatban, stb.

c) *A kulturális munkákban való részvétellel ajánlható, hogy az egyes szövetségek a népművelési előadások látogatására tagjaikat buzdítsák, ahol más nem tart ilyen előadásokat, az összes szövetségek együtt készítsenek erre programot és gondoskodjanak előadások tartásáról.*

A népművelési előadásokban fontos az, hogy egyházunk a maga szervei útján igyekezzék ebben a munkában ez évben is résztvenni. Mivel ebben az évben olyan egységes terv nem jelent meg, mint a múlt esztendőben, a népművelési munkánál úgy járunk el, hogy ahol ezt más szervezet, állami vagy társadalmi végzi, ott igyekezzünk bekapcsolódni, ahol nem, ott az egyház-község vezetősége készíti el a tervezetet s azt a vármegyei népművelési titkárnak bemutatja. A tervezet elkészítésénél használhatjuk, amennyiben még a múlt évben nem vettük igénybe a Munkára fel c. füzetet, a Belmissziói Útmutatót, úgy azonban, hogy a témák közül legalább azok egy negyedrésze egyházunk életére és hitére vonatkozó kérdést foglaljon magában.

A programra vonatkozólag ajánlhatjuk a következő kérdéscsoportokat: a) magyar történelem, magyar népismeret (tájak és lelkek), gazdasági ismeretek, egészségügyi ismeretek, a magyar keresztyén gondolkodás vonásai, irodalmi, földrajzi ismeretkörből; b) a község és egyházközség történetéből, helyzetéből; c) az illető vidék illetve tájegység ismertetéséből történeti, gazdasági stb. vonatkozásokban; d) az egyház történetéből és életéből, annak egyes munkái ismertetése, hitvallási kérdések stb. Ha alkalom van rá, helyes lenne az így elkészített munkatervet az egész községben keresztülvinni, tehát ahol több egyház van, ott is megegyezi egy közös tervben, amelyben a közös kérdésekről együttes előadás-sorozatokat lehetne tartani.

A már a mult évben emiutett és ajánlott módon lehet tartani, különösen városi gyülekezetekben több napos, esetleg egy hetes *tanfolyamokat* háztartási alkalmazottak, fiúk, leányok, nőszövetségi tagok számára. Vallásos összejövetelek is tarthatók sorozatos programmal is, amelyben a hit kérdéseiről vagy más kérdésekről beszélhetünk.

Ez az a munkaterv, melynek megvalósítása ebben az évben egyházközségeinkben, egyházmegyéinkben és az egyházkerületben szükséges. Ebben való munkálkodásra hívjuk és kérjük egyházunk hivatalos vezetőit. Kérjük, hogy igyekezzenek végrehajtani belőle mindent, amit csak tudnak, mert összeállításában egy egységes, minden irányú munka gondolata lebegett szemelőtt. Mindenekfelett azonban azt kell benne meglátni, hogy azoktól, akikre megvalósításának feladata vár, teljes lelki odaadást, Isten ügye iránti alázatos szolgálatot kíván és kívánja azt, hogy mindenki hittel és imádsággal hordozza azt az ügyet, amelynek szolgálata reá is bízva van.

I. L.

A szerkesztőség csak az ebből a célból beküldött theologiai vagy pedagógiai vonatkozású művek ismertetését vállalja.

Kozma Tibor: Az „imago Dei” problémája és a prédikált ige.

Kolozsvár, 1942. 153 lap.

A kérdés, ami ennek a címnek mögötte van, az Ige hirdetésének életbevágó és gyökeréig lehatoló súlyos gyakorlati kérdés, amelynek tisztázása nélkül egyszerűen nem lehet prédikálni, vagyis az a kérdése: milyen sorsa van az igehirdetésnek azok lelkében, akikhez az szól. Mint minden gyakorlati theologiai, az Ige szolgálatára vonatkozó kérdés azonban ez is egy alapvető problémára megy vissza, amely nemcsak a theológiának, hanem az emberi életnek a kérdése: van-e kapcsolópont Isten szava és az ember között, képes-e az ember valamely benne rejlő képesség, vagy lehetőség által megragadni Isten beszédét. Az utóbbi időben ekörül forgott a theologiai vita, ez volt az, amely két táborra osztotta a reformátori irányban elindult theologusokat, s hogy milyen messze kiható következményei vannak az e kérdésre adott feleletnek, mutatja mindaz, ami ebből következett, hogy a kapcsolópont gondolata mellé állott theologusok útja teljesen elvált a többiekétől. Mert ha az emberben van valami, akármilyen szikrányi képesség is Isten szava elfogadására, akkor az emberi erő, tudomány, képesség, az emberi természetben rejlő adottságok, mint a faj, a gazdasági körülmények már önmagukban képesek arra, hogy az embert Istenhez vezessék, akkor a Krisztus váltsága nem az egyetlen kapocs Isten és az ember között. Ez a kérdés tehát élet-halál kérdés a theológiára is, de éppenakkor az igehirdetésre is.

A Kozma Tibor könyve a bevezetésben ezeket a kérdéseket tisztázza, majd az első részben az ember újjáteremtésének útjáról beszél, ahol az Igéről, annak a Szentírásban előtünk álló alakjáról, s annak helyéről a prédikációban, a második részében a gyülekezettről s itt az igehirdetésnek az emberhez való közeljutásáról, a textusról és annak magyarázatáról. Az igehirdetés alapja a hit, amelynek igazolása csak az utolsó napon következik be, de az igehirdető félelemmel és bizalommal fordul Isten felé, aki szólani akar a mi szavunkon át akkor, amikor akarja és ahhoz, akihez akar.

Ezt a könyvet el kellene olvasnia mindenkinek, aki igehirdetéssel foglalkozik, hogy a benne tárgyalt kérdés nyomán teljék meg bűnbánattal, félelemmel, de teljék meg Isten hatalmában való bizalommal és reménységgel is.

I. L.

Nagy Mózes Erzsébet: A szociálpolitika bibliai alapja és történeti fejlődése.

Egyesült Női Tábor kiadása. Budapest, 1942. 98 lap.

Ma különösen szükség van arra, hogy a szociálpolitikának bibliai alapját keressük s erre igyekezzünk felépíteni a tevékenységünket s ezzel mérni a szándékainkat. Egy keresztyén, éspedig nemcsak jelszóban keresztyén szociálpolitikának nem lehet más az alapja, mint Isten törvénye. Ez a könyv ezt akarja kimutatni s keresi azt a bibliai alapot, amelyen egy ilyen törekvés megvalósulhat. Természetesen nem úgy kell ezt érteni, mintha a Biblia szociálpolitikai elveket, vagy éppen utasításokat adna. Isten Igéje ítélet minden emberi próbálkozás felett, megmutatja, milyen töredékes és ideigvaló minden emberi törekvés, de ugyanakkor azt is, hogy Isten kegyelmének egyik jele, hogy gyarló emberi törekvéseket is elfogad és felhasznál, ha azokat hittel ajánlják fel neki. Nem a tervekben és elgondolásokban, hanem a hitben van tehát az, ami keresztyénné és bibliaivá tesz egy szociálpolitikát. A Nagy Mózes Erzsébet könyve erre világosan rámutat. Tárgyalja az Ó- és Újszövetség szociális alapelveit, majd az első egyházi atyák erre vonatkozó tanításait, a XIX század törekvéseit s a munkásvédelem és agrárpolitika intézményes megoldásában, a hazai kezdeményezéseket s végül megállapítja, hogy az igazi, Isten törvénye szerinti társadalmi rend nem utópia, hanem lehetőség, kezessége Isten akarata. Nem az a feladata, hogy Isten országát megvalósítsa ezen a földön, mert ez nem emberi munka és megjelenése nem folyamatos és fokozatos, hanem egyszerre történő és e világ ítélete és megsemmisülése útján történik, de igaz az, amit mond, hogy Isten törvénye és akarata alapján az embernek kötelessége munkálni olyan állapotok létrehozásán, amelyek Isten akarata szerint valók. Isten munkatársakat keres, akik érzik a felelősséget s magukat és kötelességeiket a Szentírás tükrében vizsgálják.

A nagy tanulmánnyal és szorgalmas munkával megírt szép könyvet szívesen ajánljuk mindenkinek elolvasásra.

I. L.

Ecsedy Aladár: Vasárnap délután.

Prédikációk vasárnap és ünnepnap délutánokra. Tahitótfalu. 1942. 196 lap.

A szerző ezzel a füzetével a vasárnap délutáni istentiszteleteken folyó igehirdetés kérdésén akar segíteni, amely alkalmak sokszor a gyülekezet csekélyebb száma, csökkent figyelve miatt nehezebben használhatók ki. Ecsedy minden vasárnap délutánra ad egy rövid prédikációt, ezek tulajdonképpen vázlatok, amelyeket fel lehet használni. A prédikációk főleg evangélizációs jellegűek, törekvésük, hogy beállításukkal megragadják az embereket, apró illusztrációk, történetek tartikják őket, s teszik elevebbé a beszédet, bár osztoznak minden ilyen történet és illusztráció alaphibájában, hogy a figyelmet gyakran Isten Igéjéről emberi történet eseményeire irányítják. A könyv 4 pengőért megrendelhető a szerzőnél, vagy bármely egyházi könyvkereskedésben.

I. L.

Prédikáció-vázlatok.

Minden Krisztus által.

(Újév.

)

Ján. 1: 1-5.

Az ember a kezdetről nem tudhat soha semmit. Mi csak azt tudjuk megfigyelni, milyen egy élet, mikor az folyik. Hogy hogyan kezdődik, milyen titokzatos erők működnek közre a megszületésében, az rejtve van előttünk. Ezért nem hatóthat be az ember soha a teremtés titkába, csak azt tudhatja róla, amit Isten kijelentett. Semmiféle emberi tudomány sem lesz képes ezt felderíteni.

De Isten szól róla. Azt mondja, hogy mikor még semmi sem volt, Isten Igéje volt és Isten az ő Igéjével teremtett mindent a világon. Ez a mi számunkra először is bátorító és vigasztaló üzenet. Tudni, hogy Isten Úr a teremtés felett, hogy ő uralkodik a világon, hogy amit alkotott az az ő műve, azt jelenti, hogy mi ebben a világban nem tétován és bizonytalanul élünk, hanem az ő gondviselése alatt. Minden balsors, minden szenvedés más, ha ezt tudjuk. Akkor, ha mi nem is látjuk, tudhatjuk, hogy értelme van mindennek, amit mi fel nem foghatunk ugyan, de Isten vezeti, tudja, irányítja a mi életünket.

De még nagyobb dolog tudni azt, hogy Istennek ez az Igéje, aki által ezt a világot teremtette, az ő egyszülött Fia, a Krisztus. Azért mondta róla ezeket a szavakat: ő volt az élet, benne volt az élet, ő volt a világosság, és ez a világosság a sötétségben fénylik. Ha csak azt tudnánk, hogy Isten ismeri a mi életünk titkát, akkor is nagy dolog volna, de még nagyobb dolog tudni, hogy ez a titok a Krisztusban, az érettünk jött Úrban és Megváltóban van elrejtve. Őbenne van az élet, azok élete, akik itthagytak minket és a mi életünk, akik még itt vagyunk. Ő a világosság, amely megmutatja sötét és bizonytalan életünk titkát, a félelmes sötétségben, amelyben járunk, s ez a világosság annál jobban fénylik, minél sötétebb a mi életünk. A jelenvaló világ nagy sötét éjszakájában az ő kegyelmének világossága úgy ragyog, mint egy fénylő nap az éjszakában. És ez a világosság, ez az élet az ő irgalma, amellyel minket megváltott.

Ehhez az irgalomhoz menekülünk az új év első napján, bizonytalanság és félelem között és mondjuk: Az Úr az én világosságom, kitől féljek.

Újévkor azt láttuk, hogy az Ige teremtette a világot és vezeti a mi életünket. Most ez az ige azt mondja, hogy Isten a maga Igéjében közel jött hozzánk és leszállott közénk.

1. Istent mi nem ismerhetjük meg másképpen, mintha ő maga ismerteti meg magát mivelünk. Minden vágyakozás, amit az ember táplált Isten iránt, amivel sóvárgott utána, mind hiábavaló lett volna, ha Isten le nem száll hozzánk és szent Fiában meg nem jelenik közöttünk. A mult hetekben ünnepeltük karácsonyt, amikor ez a csodálatos dolog megtörtént. De ez nem azt jelenti, hogy mostmár a jövő karácsonyig nem is kell törődnünk vele. Nem lehet olyan nap, hogy meg ne emlékezzünk róla, és hálát ne adjunk ezért a tettéért Istennek. Azért örömhír ez, hogy állandóan ebben az örömben élünk ezen a földön, még ha nyomorúság és baj ér is bennünket. Mert ennél nagyobb és igazabb öröm nincs a világon s minden öröm csak ebből folyik, hogy minekünk kegyelmes Istenünk és Atyánk van a Jézus Krisztus által.

2. De csak úgy tudunk neki öröndeneni s úgy lesz ez az öröm az egész életünk alapja, ha mi is elmondhatjuk, hogy láttuk az ő dicsőségét. A Krisztus dicsőségét ma is lehet látni. Nem úgy, ahogyan a világi hatalmasságok ragyogtatják és mutogatják a magukét, nem külsőségekben, nem fényes templomokban, nem nagyszerű felvonulásokban, hanem a szív elrejtett emberében. A Krisztus dicsősége úgy lesz nyilvánvalóvá, ha azt nézzük, mit tett mivelünk, hogyan szabadított meg a bűn hatalmából, hogy tudja meggyőzni a lelkünk gonosz indulatait, hogy tud ebben a nyomorult és gonosz életben olyan jócselekedeteket létrehozni, amelyek nem tőlünk valók, hanem az ő Szentlelke munkái. És ezt a dicsőséget úgy láttuk, mint az Atya egyszülött Fiának dicsőségét. Ez a dicsőség kiragygott a kereszten is, a szenvedésekben is, a próbákban is, a feltámadásban is.

3. És láttuk őt telve kegyelemmel és igazsággal. Azzal az igazsággal, amelyet nekünk hozott, amellyel betöltötte a mi hiányos és tökéletlen életünket s azzal a kegyelemmel, amely lehajolt és felemelt minket. Ezért legyen áldott s ezért kell nekünk csak hozzája ragaszkodni mindenekfelett.

Újjászületés.

János ev. 3; 1–18.

Amiről itt szó van, az emberileg fel nem fogható és meg nem érthető dolog, mert az ember semmi szín alatt sem képes végrehajtani. Isten munkája ez, amely előtt csak hódolattal és alázattal állhatunk meg.

1. A Nikodémus szavaira, amivel Jézust köszönti, az Úr minden egyéb helyett egyenesen arra a kérdésre tér rá, amit ez

az ige mond: az újjászületés kérdésére. Mert ez az egyetlen kérdés az ember életében: „hogyan áll Istennel, mit követel tőle Isten és mit válaszol erre az ember. Minden más csak ebből következik s csak ennek a folyománya. Szükség nektek ujonnan születetek. Ez, amire nekünk szükségünk van. A természeti ember, a maga bűnben élő nyomorult és alacsony életével nem értheti Isten dolgait. Ahhoz egy új élet kell, amelyet nem kaphat magától, csak Isten adhatja neki. Ezért van, hogy annyi ember számára közömbös és érthetetlen dolog az, amit Isten Igéje mond, hogy nem tudják megismerni Isten akaratát, hogy Krisztus számukra üres szó, mert a maguk régi életéből akarják megérteni. De ha valaki új teremtés, ha meglátta a Krisztus teremtető és megtisztító hatalmát a maga életében, akkor világossá lesz előtte.

2. Ez az új élet váratlanul és megmagyarázhatatlanul tör be az ember életébe. Jézus a szél példázatával magyarázza. Amint nem tudjuk, honnan keletkezik a szél, honnan jön és hová megy, úgy nem tudjuk, milyen csodálatos ez az új élet. Így van mindenki, aki a Lélektől született. A test csak a testet magyarázza, Isten Lelke munkáját csak Isten értheti meg. Milyen nagy dolog ennek a Léleknek adni át magunkat, várni a kegyelem felszabadító és megújító hatalmára, milyen nagy dolog megérezni, hogy Isten akarata sodor és visz bennünket a bűntől való elszakadásra, a neki való engedelmességre, egymás szeretetére egy szeretetlen és önző világban is.

Ebben a mi világunkban sokszor esünk az anyag imádásának hibájába. Isten Igéje a Lélek elsőbbségére mutat rá. Mi lelki emberek vagyunk, nekünk a lélek kell, hogy a fontosabb és döntő legyen az életünkben.

A királyi főember.

Ján. 4: 46-54.

Ez a történet a hit növekedését mutatja. Egy emberről olvassunk, aki először mint csodatevőhöz fordult Jézushoz, majd maga megismerte a Krisztus személyében a hatalmát s végül az egész családjával együtt a Krisztus követőjévé lett. Ez a három lépés mutatja azt a hatalmat, amit Krisztus az emberi lélek felett tud gyakorolni mutatja, hogyan kell nekünk is jobban és jobban megismerni az ő kegyelmét.

Az első, amit az Úrról látni kell, hogy a segítség egyedül benne van. Ez az ember akkor folyamodott hozzája, mikor más menedék nem volt sehol. Hogy Krisztushoz menjünk, először azt kell nekünk is meglátni, hogy sem magunkban, sem másban nincs segítség. Amíg magunkban vagy másban bizakodunk, addig nincs menekülés, mert éppen ezek meggátolják, hogy teljesen és bizalommal álljunk oda Krisztus elé. Isten azért teszi reménytelenné emberileg a helyzetünket, hogy annál inkább kényszerítsen a hozzá

való menetelre. A világnak csak az a menedéke, hogyha meglátja, hogy belülről nem lehet segíteni, csak Krisztus segíthet.

A második lépés az, mikor hisz a Krisztus szavának, amelylyel az Úr hazaküldi ezzel a szóval: a te fiad él. Még nem látott erről semmi bizonyosat, úgy kell hinnie látatlanban és bizonytalanul. De a hit éppen ebben van, hogy tudjuk, hogy a Krisztus szava igaz és amit mond, az úgy van. Ez nehéz a hitben, ezért nehéz hinni, mert nem a mi tapasztalataink, hanem a Krisztus szava az, amit el kell fogadni. Ezért van, hogy sokan a hitet megvetik, jobban bíznak abban, amit maguk látnak. Pedig ebben az esetben nem az volt igaz, amit ez az ember látott, hanem amit Krisztus mondott. Elindulni a Krisztus szavára, a látatlanba, a bizonytalanba, ahogy elindult Ábrahám és a hívők mind, vándorolva a jelenvaló világból az örökkévalóba, ez az igazi hit.

A harmadik lépés az, mikor egészségesen meglátja a gyermekét s akkor meggyőződik róla, hogy jól tette, hogy elindult a Krisztus szavára. Isten a bizonyosságot a hit után adja. Először hinni kell, s aki hitt, az meglátja Isten csodáját az ő életében s még jobban hisz benne és odaadja az életét neki.

A tengeri vihar.

János ev. 6: 16-21.

A tengeri vihar története Krisztusnak, a világ feletti hatalmát mutatja. Amint Úr ő a lelkek felett, úgy Úr a természet felett is, úgy csöndesíti le a háborgó világ hullámain, amint a lélek háborgását is el tudja csitítani. Ma egy ilyen háborgó világban élünk, amilyen háborgó tengeren voltak a tanítványok. Nekünk is azt mondja ez az ige, amit a tanítványoknak a Krisztus megjelenése. A tanítványok helyzetében három állapot van ebben a történetben. Az egyik az, amikor Krisztus nélkül vannak a tengeren, a másik mikor Krisztus ott van mellettük, de nem veszik észre, a harmadik, mikor Krisztus velük van a hajóban.

Gyakran úgy vagyunk, mint a tanítványok ebben az életben, a háborgások és küzdelmek között Jézus nélkül, vagy legalább úgy látjuk, hogy nélküle. Jézus maga küldte a tanítványait a tengerre, ahogyan sokszor küld minket, hogy tapasztaljuk meg a világ életét, nehézségeit, nyomorúságát. Ilyenkor úgy látszik, távol vagyunk tőle, ő nincs velünk. Ha pedig nincs velünk, akkor nehezebb a harc, válságosabb a küzdelem és reménytelenebbnek látszik. Ma sokszor úgy tűnik fel, mintha így volnánk a világon. Azért van így, hogy meglássuk, mennyire szükségünk van reá, mennyire nem élhetünk nála nélkül.

És akkor Jézus utánuk megy a tanítványoknak, járva a tengeren. Az ő számára nincs bezárt út, nincs bizonytalan talaj, ő bátran és nyugodtan tud járni ott is, ahol az ember elsüllyedne. Ezt szükséges nekünk tudni, hogy nem ember van velünk s véd

bennünket, hanem ő maga. Mégis a rémület és félelem gyakran elfog az ő láttára. A tanítványok megrémültek, mikor látták. Nem tudták elképzelni, hogy ő lehessen. Szokatlan is a hitetlen embernek az, hogy Krisztus közel legyen az övéihez, hogy le tudja győzni az akadályokat és segítségükre tud sietni. De ő szól hozzánk és a szava megnyugtat: ő az, aki itt jár a viharban, a mélységek felett és vigyáz reánk akkor is, amikor mi nem tudjuk.

Aztán belép hozzájuk s ők egyszerre a parton vannak. A Krisztus jelenlétével elmúlik a vihar és elérkezünk oda, ahol vele együtt vagyunk. Ezért kell keresni az ő jelenlétét, ezért kell vele lenni, igyekezni bevenni őt a mi életünk hajójába, keresni az alkalmakat, hogy közel legyünk hozzá. Az élet és világ háborgásaiban csak őnála vagyunk biztonságban, mert ő Úr a mi lelkünk és a világ felett.

I. L.

Vallástanításunk megújulásának kérdéséhez.

1. A vallástanítás kérdése mindig aktuális és állandóan szem-meltartott kérdése kell, hogy legyen az egyháznak, amely sohasem mondhat le arról, a feladatról, hogy gyermekeit Isten akaratával megismertesse. Ezért a vallástanítás munkája nemcsak a szorosabb értelemben vett iskolai vallástanításban folyik, hanem folyik mindenütt, ahol csak az egyház tanító jelleggel egy bizonyos anyag szerint és egy bizonyos módszer eljárásával tanítja Isten Igéjét a tagjainak. A konfirmációi előkészítés zártabb formája mellett itt van mint a vallástanítás szabadabb alkalma és kötelezettsége a mindennapi élet és a világ kérdéseiről Isten Igéje alapján tájékoztatni akarjak, ide, a vallástanítás munkájának szabadabb formájához tartozik a családi körben átadott ismeretek közlése a még iskolába nem járó, vagy már iskolába is járó gyermekek számára, itt van a sajtó sokféle munkája, amelynek egyik feladata szintén az, hogy Isten Igéjének világosságában mutassa be a református keresztyén gondolkozás alapveit.

Természetesen ezeket nem lehet mind a vallástanítás azonos szabályai alá tartozó feladatoknak minősíteni, hiszen egyrésztük pásztori, vagy építő jellegű tevékenység, de van bennük egy vonás, amely arra int, hogy ezeket a munkákat a vallástanítás munkájával mégis szoros kapcsolatban állóknak kell tekintenünk. Így a vallástanításnak, még ha csak a gyermekek közötti munkát tekintjük is annak, mint minden egyházi munkának szoros kapcsolata van a többi munkákkal. A vallástanítása hivatása, hogy megadja azt az anyagot, amelyhez az Ige magyarázatára és megértésére szükség van, hogy így mintegy alapul szolgáljon arra, hogy az Ige hirdetését megérthessék azok, akik azt hallgatják. Ha vallástanítás nem volna, akkor az igehirdetésben előforduló elemeket és anyagot nem értenék meg a hallgatók, nem lehetne arra számítani, hogy ha az igehirdetésben bizonyos kifejezések előjönnek (hit, megváltás, kegyelem, stb) ezeket a hallgatók értik, de nélkülöznénk olyan elemeket is, amelyekre sokszor kell hivatkozni, a bibliai és egyház történetének olyan elemeit, amelyeket az igehirdetés már ismertek gyanánt kell feltételezzén. Ezért különösen fontos, hogy az egyház a vallástanításra ne kevesebb, hanem több és nagyobb gondot

fordítson, s számoljon azokkal a nehézségekkel, amelyek éppen ma a vallástanítás munkáját gátolják.

2 Milyen nehézségekkel kell ma küzdeni a vallástanítás munkájában? Ezek nagyjában és röviden a következők: Az első nehézség, ami útjában áll annak, hogy a vallástanítás az lehessen, aminek lennie kell, a *korszellem*, amely az egyház tagjait befolyásolja. Ez a kor az anyag tulbecsülésének és a szellemi értékek háttérbe szorulásának a kora, amely arra törekszik, hogy az embernek az anyag feletti uralma szempontjából nézzen minden kérdést. A technikai érdeklődés, a természeti adottságok túlértékelése, a tudománynak az emberi életfeltételek megszerzésének szolgálatába állítása, mind ennek a korszellemnek a jelei, amellyel szemben az egyháznak a lélek elsőbbségét, a szellemi élet értékét, nemcsak hirdetni kell, hanem szolgálnia is és bevennie tagjainak s másoknak is a gondolkozásába. A másik nehézség, ami a vallástanítás munkáját akadályozza az *egyház helyzete*. Egyrészt a más egyházakkal szemben való viszony, amely a versengés és surlódások miatt az egyházat abba a kísértésbe viszi, hogy harca és munkája nem az igazi ellenség, hanem emberi hatalmak és szempontok ellen irányuljon s így az egyházat a maga világfeletti hivatásának tudatától foszthatja meg, viszont elengedhetetlen kötelességévé teszi, hogy a maga üzenetét tisztán és kötelező erővel adja át azoknak, akik rá vannak bízva, hogy megvédelmezze magát és a rábízott üzenetet nem önmagáért, hanem azért a hivatásért, amelyet hordoz. Másrészt a külső társadalmi erőkkel való viszonyban, ahol az egyháznak lelki és anyagi önellátásra kell törekednie, hogy az egyház külső falait a belső lelki élettel, az önfeláldozás, szolgálat, áldozatkészség, a Krisztus ügye iránti igaz odaadásra való nevelés útján építse.

Egy harmadik akadály az, hogy a *családban* folyó vallásos nevelés meggyengült, az, amire pedig régebben a vallástanítás munkája számíthatott. A család részben maga vonult háttérbe a vallásos nevelés s általában a nevelés munkájában, a szülők elfoglaltsága, gondjai, fáradtsága, a gyermek iránti érdeklődésük hiánya miatt a legtöbb család alig nyújt valami vallásos nevelést és a gyermek éppen ott, ahol otthon kellene neki lennie, idegenül áll és egyedül, kitéve olyan hatásoknak, amelyek lassanként, akármi-lyen jószándékkal is, de elidegenítik a családtól. Viszont az iskola és a társadalmi szervek, annál nagyobb igényt formálnak a gyermekekre, betöltik az életét, lefoglalják az érdeklődését, alkalmat adnak neki a tevékenységre, s így az életét egy külsőleges, nyílt életté teszik, elmélyülésnek, bensőségnak, otthoniasságnak, egyénisége csendben való kialakulásának lehetősége nélkül. Hogy ennek milyen súlyos következményei lehetnek, ezt még most csak sejteni lehet, de átlátni nem.

3. Mi most ebben a helyzetben az egyház teendője a vallástanítás munkájára nézve? Mert nyilvánvaló, hogy ha ilyen nehézségek állanak előttünk, akkor az egyháznak nem lehet ezeket tét-

lenül néznie, s szükséges éppen a vallástanításban, ahol éppen a gyermekekre tud hatni, küzdeni ezen nehézségek ellen. Az első dolog, ami a jelenlegi vallástanításunkat meg tudja újítani, az, ha világosan igyekszünk érvényesíteni azt a gondolatot, hogy a vallástanításban igazán *Isten üzenetét* akarjuk a gyermeknek átadni. A munkának tehát le kell szállania egészen mélyre, egészen odáig, hogy csakugyan Isten tiszta Igéjét hirdessük a gyermeknek, azt a megváltó és megszabadító evangéliumot, amely az ő életét megszabadítja a fennálló megkötöttségektől és Istennel hozza kapcsolatba. A vallástanítás evangéliumi, igehirdető tevékenysége és jellege tehát sokkal erősebben kidomborítandó. Másodszor ehhez szükséges, hogy ragaszkodjunk ahhoz a *tantervhez*, amely éppen ezt akarja a vallástanítás útján elérni. A mi tantervünk érvényesíteni akarja és tudja azt a gondolatot, hogy a gyermeket Isten Igéje alá helyezzük, hogy benne az egyház hitét mint a Biblia alapján álló hitet mutassuk be, hogy a kegyelem meglátásából háládatosság és áhítat ébredjen fel a gyermek lelkében. Ma ennek a tantervnek minden útálását és minden lehetőségét ki kell használnunk, hogy a vallástanításban személyessé tegyük a gyermek számára Isten megszólítását, s hogy ezzel kapcsoljuk Őt az egyházhoz, mint s hit közösségéhez.

Végül fontos dolog, hogy a vallástanítás álljon *szoros kapcsolatban* a tanítás és nevelés egész munkájával. A vallástanítás módszere más, mint a többi tárgyaké, de éppen azért Isten Igéjének van mondanivalója minden emberi tudomány és ismeret számára. Arra kell a vallástanítás útján nevelni a gyermekeket, hogy a világ kérdéseit ne emberi vélemények és jelszavak, hanem Isten törvénye alapján nézze és ennek irányító és parancsoló erejét semmiféle emberi érdekekkel fel ne cserélje. Az iskolai munkán kívül a konfirmációi előkészítésben is különösen sok alkalom nyílik erre. Így lesz a vallástanítás nemcsak az egyház egyik eszköze a saját maga védelmére, hanem eszköz Krisztusnak a világban folyó szolgálatára való előkészítése azoknak, akik az egyházra vannak bízva.

4. Utolsó kérdésünk az, hogyan lehet ezeket a követelményeket a vallástanításban végrehajtani.

Hogy a vallástanítás igazán az Ige hirdetése legyen a gyermekek számára, ahhoz elsősorban fontos, hogy a gyermekek életébe vigyük be a Biblia használatát. Nemcsak a vallástanításban van erre természetesen mód, hiszen más gyermekpásztorációs eljárásokban és módszerekben, mint a családban és a vasárnapi iskolában is, sok alkalom nyílik erre, de a vallástanításban ez azért fontos, mert ez adja meg azt az egységes és egyenes látást, ahogy a gyermeknek a Bibliát néznie kell. Már a vallástanításban való használat által, minden elméleti fejtegetés nélkül is rá tudjuk vezetni a gyermeket a Biblia református felfogásának meglátására s így lehetőséget nyújtunk neki arra, hogy a Bibliát úgy használja, úgy nézze és annak tartalmáról úgy gondolkozzék, ahogyan egy református embernek kell. Így vághatjuk útját mindenféle hamis és

pogány felfogásnak, ami, különösen ma olyan könnyen belopódzhatik a gyermek lelkébe. A Bibliát a vallástanítás a hitvallással együtt tanítja, tehát a bibliai anyagnak ad irányt, megmutatja, hogyan kell azt érteni, rávezeti annak személyes használatára, ami-ben más pásztorációs munkák azután megerősítik. Igyekeznünk kell arra, hogy már itt megszokja a gyermek, hogy a Bibliát olvas-nia, tanulmányoznia kell, hogy őhozzája szól, hogy életét hogyan kell annak irányítása, illetőleg az abban hozzája szóló Ige irányí-tása alá helyezni.

A másik gondolat, a tanterv keresztülvitele gondolata szintén fontos. Az erdélyi tanterv használatára a Konvent még haladékot adott kerületünknek, most azon kell dolgoznunk, hogy ha az egy-séges tanterv létrejön, ne hagyja figyelmen kívül hamis úgyneve-zettet pedagógiai és didaktikai szempontok miatt azokat, amiket mi már elérhettünk. Igyekeznünk kell azért a tantervben megnyíló lehetőségeket kihasználni. Különösen azért fontos, hogy a hitvallás tanításának a tantervben érvényt szerezzünk. A kátékérdéseket azért nem szabad elhanyagolnunk, hanem azokat a megjelölt lec-kékkel kapcsolatban meg kell tanítanunk. Nem mellékes, hogy a gyermek a bibliai vagy egyháztörténetnek azon eseményét milyen szempontból nézi s nem mellékes, hogy abból mi marad meg számára. Gondot kell fordítani arra, hogy a hitvallás kérdéseit úgy állítsuk be, mint lelki kérdéseket, nem mint valami elvont anyagot, megmutassuk, hogyan vonatkozik rá az igaz hitről, a Krisztus váltáságáról, a jócselekedetokról szóló kátékérdés. Ezekkel megrögzítjük a gyermekben, esetleg még öntudatlanul is, az egy-házi hithez való kapcsolatát, tisztázunk benne olyan kérdéseket, amelyek világnézetileg és értelmileg sohasem tisztázhatók, meg-mutatjuk neki, hogy minden kérdésnek milyen lelki alapjai vannak s hogyan kell azokat nézni. Ezek, már a vallástanítás elemi fokain, alkalmat adnak arra, hogy majd később számára a hit kérdéseinek egész jelentősége kibontakozzék s majd a későbbi nevelési alkal-makban a saját élete kérdéseit nézhesse Isten Igéje alatt a hit-vallások szerint.

Fontos dolog a vallástanításnak az egyházzal és az egyház munkájával való kapcsolata is. Nagy kísértés van arra, hogy a vallástanító függetlenül nézze a maga munkáját az egyháztól és gyülekezettől, s a gyermeket egy légüres térben tanítsa a vallás-tani anyagra. Meg kell látni, hogy a vallástanítás a gyermekhez, mint az egyház tagjához szól, a vallástanító, mint az egyház tagja által s egy olyan anyag kapcsán hirdet Igét, amely anyag az egy-ház életével összetartozik s amely Ige az egyházban hirdettetik. Azért a gyermeknek a vallástanítás kapcsán utalni kell mindig az egyház életére, munkájára s meg kell nyitni azokat az utakat, amelyek a tanított valláson túl az életteljes hitre, a hallott Igén át az engedelmesen elfogadott Igére mutatnak. Tevékenyen és eleve-nen kell bekapcsolni a gyermeket, a családon át az egyház éle-

tébe, részt kell ott neki adni s az egyház munkáját vele megismertetni s abban való részvételre alkalmakat nyújtani.

Az egész vallástanítás tekintetében jelentős az, hogyan nézi azt az iskola. Ebben elsősorban természetesen a saját hitvallásos iskoláinkra kell számítanunk, ahol szükséges, hogy a református nevelés elveiről és gyakorlatáról sokszor szónak kell lennie, igyekezzünk több alkalmat is keresni, ahol a tanítóttestület megbeszélés tárgyává teheti a neveléstan legfőbb kérdései református szempontból való beállítását, ahol meg lehet beszélni, milyen követelmények vannak az egyes tárgyak tanításánál arra, hogy az igazán Isten Igéjén, alapuló tanítás legyen, hogyan lehet az egyes tárgyakat úgy tanítani, hogy az Ige vezetése alatt lássa meg a gyermek az azokban rejlő anyagot. Az iskola a maga pásztori munkájában, gyermekekkel való bánásmódjában, hogyan érvényesítheti a református szempontot, az Ige vezető irányítását, miben különbözik ez a bánásmód a liberális, humanisztikus felfogás alapján állótól stb.

A vallástanítás így lesz, nem egy tárgy tanítása a többi között, hanem életteljes bizonyágtétel Isten kegyelméről s egyuttal megelevenítője és irányítója a gyermek egész életének.

I. L.

Szemponatok az erdélyi népművelési munka program- jára és szervezetére nézve.

1. Az elmúlt két évtizedben a népművelési munka, úgy az iskolában, mint az iskolán kívül, az egyházak és társadalmi szervezetek kezében volt. A munka szellemét meghatározta az, hogy a népművelési és népoktatási munkát, az egyházak befolyására, még a nem egyházi szervezetek is úgy fogták fel, mint ami, egy ismeretanyag átadásán túl, a magyar nép lelki felkészültségének, a reá váró feladatok komoly vállalásának, Isten előtti felelősségének felébresztése kell, hogy legyen.

A jövőben végzendő minden népművelési munkának ezt a szempontot is figyelemmel kell tartania, úgy céljában, mint anyagában, módszerében és szervezetében.

2. A népművelő munka céljában ez a következőket hozza magával: a) szükséges a népművelő munka egységes célkitűzése, eszménye, abban az értelemben, hogy ennek a munkának minden része és ága együttműködjék, tehát az iskola, az iskolán kívüli népművelés, az ezzel foglalkozó társadalmi szervezetek munkája (EME, EMKE, EGE, szakmai egyesületek, stb.).

b) A munka iránya arra vezessen, hogy ne elégedjék meg ismeretek nyújtásával, hanem törekedjék lelki műveltséget, igazi keresztyén kultúrát nyújtani, életünk és történetünk kérdéseinek komoly keresztyén szempontból való megítélésére vezetni, külsőséges és jelszavakkal dolgozó munka helyett a kérdések mélyére vezetni és öntudatos és önálló gondolkozásra igyekezzenek nevelni.

c) A népművelési munka ne egy kívülről átadott kultúra elsajátítására törekedjék, hanem bizonyos alapismeretek és alapvető tájékoztatás mellett, amire feltétlenül szükség van, igyekezzenek a népet a kérdésekkel való foglalkozásra, olvasásra, önálló tanulmányozásra képessé tenni.

d) Szükséges lenne a népművelés minden vonalán, tehát az iskolában is, és iskolán kívüli munkában is a kérdéseket közel hozni ahhoz a helyzethez, amelyben a nép él. A falusi iskolának a faluval, mint életegységgel való szorosabb kapcsolata, a népművelési munkának az illető tájegységgel, mint történeti, népi

és szellemi közösséggel való kapcsolata, s ebben való elhelyezése szükséges.

e) Emellett szükséges, éppen ezen dolognak másik oldala gyanánt, az egész munkának a nemzeti élet egységébe való beállítása. Az előbbivel minden tájegység és országrész megismeri a saját értékeit, s azt a sajátos helyzetet és feladatot, amit be kell tölteni, az utóbbival megismeri azt, hogy ebben a sajátos feladatban hogyan kapcsolódik bele a nemzeti élet egységébe és a közös szolgálatba.

3. A munka anyagára nézve a fentiekből következnek, hogy:

a) A népművelő munka programjának megállapításával először tekintetbe kellene venni azok előismereteit, akikhez ebben a munkában szólunk. A falusi munka más igényekkel lépjen fel, mint a városi, a tudományos, mint a népszerűsítő. A program tehát nem lehet mindenütt ugyanaz, noha bizonyos azonos minimális tartalmat, az egység kedvéért szükség lenne benne kijelölni.

b) A programban érvényesüljön a különbség a városi és falusi, a különböző országrészek és tájegységek, valamint az egyes témakörök szerinti beosztás között, így a kérdések közelebb kerülnek a hallgatókhoz, inkább válnak saját kérdéseikké, s alkalmasabbak lesznek a további gondolkozásra. A program megállapításában tehát változatosnak kell lenni, de ugyanakkor egységes alapgondolattal legyen a program ellátva.

c) Legyen hely a programban arra, hogy az egyházak, szakmai egyesületek és társadalmi szervezetek a maguk sajátos kérdéseit abban elhelyezhessék, hogy így ezek a kérdések ne tekintessenek mellékes és másodrendű kérdéseknek, hanem legyenek szerves részei az egész munkának.

d) A népművelő munkával együtt, mint annak szerves része, nyíljék alkalom olyan tanfolyamok tartására, amelyek sajátos kérdéseivel foglalkozhatnak egyes foglalkozási ágaknak, vagy témaköröknek. A tanfolyamok egy kérdéscsoportot, vagy annak egy vonatkozását úgy dolgozzák fel, hogy további elmélyedésre módot nyújtsanak, vagy a kitűzött kérdéseket jobban megrögzítsék. Ilyen tanfolyamok, vagy sorozatok bármilyen témakörből, vagy bármilyen foglalkozási ág számára tarthatók legyenek, s erre a program összeállításában megfelelő idő legyen hagyva.

4. A népművelő munka módszerét illetőleg szükséges lenne a következők figyelembevétele:

a) A munka módszere nemcsak ismeretközlő, hanem nevelő módszer legyen, tehát tekintettel kell lennie a hallgatók igényeire, képességeire, igyekezni kell arra, hogy a hallottakat el lehessen mélyíteni, alkalmat nyújtson azoknak olvasás útján való továbbvitelére, a felvetődött kérdések további megtárgyalására.

b) Az a feladat, amely az egész munkában az egyházakra vár, különösen a módszer kérdésében döntő. Az egyházi nevelésnek az a munkája, hogy a kulturális élet kérdéseit lelki szempontból nézi és a keresztyén szemlélet alapján vizsgálja, a népművelő

munkában különösen igénybe veendő, mert enélkül a munkának nem lesz benső kapcsolata az élettel, s csak külső máz marad. Fontos tehát minden kérdésnél annak a keresztyén felfogás alapjába való beállítása.

c) A népművelő munka igyekezzék egyik oldalon az érdeklődés széleskörű felébresztésére, de másrészt arra is, hogy alapos tájékoztatást nyújtson egyes kérdésekről, s a hallgatókat foglalkoztassa. Nem elég bizonyos számú előadás megtartása, hanem annak kapcsolatban kell lennie a hallgatók életével, amint a programról szólva már említve volt, s ezt a kapcsolatot a munkában ki kell emelni.

5. A munka szervezetére vonatkozólag szükséges:

a) Biztosítani az egyházak és társadalmi szervezetek együttműködését, úgy a program összeállításánál, mint annak végrehajtásánál. Legjobban ezt egy, ezen szervek képviselőiből összeállított bizottság tudná végezni, amely a szükségeket ismeri, s az egyes szervezetek feladatkörét és teendőit meg tudná állapítani.

b) Biztosítani az egyházak munkájának lehetőségét a népművelő munkában és azonkívül is. Az egyházaknak meglevő egyesületei, munkáigai, amelyek a kulturális munkán túl lelkigondozó munkát végeznek, rendelkezhessenek megfelelő idővel erre a célra, ne foglalja le a népművelő munka úgy az időt, hogy az egyházak ezen fontos munkájukat ne végezhesék. A népművelési programot tehát úgy kellene megalkotni, hogy ez megfelelő időt adjon az egyházi munka végzésére is.

c) Szükséges lenne az egyháznak úgy lelki, mint kulturális munkájának megfelelő erkölcsi és anyagi támogatása. Erkölcsi támogatása úgy, hogy az állami és iskolai hatóságok és szervek lehetőséget adjanak a munkára. (Az iskolai egyesületek, amelyekből egy-egy iskolában hét-nyolc van, nem engednek időt a tanulóknak vallásos nevelésével foglalkozó egyházi munka végzésére). Anyagi támogatásra úgy, hogy az ilyen egyházi összejövetelek tartásához szükséges helyiség, ezek fűtése és világítása tekintetében jöjjön az egyházak segítségére.

d) Erdélyben a népfőiskolai munkát az egyházak végzik. Ezt az állapotot fenn kellene tartani, mert a népfőiskola szellemének ez az igazi biztosítója. Szükséges lenne megfelelő támogatás arra, hogy az e célra szükséges berendezéseket az egyházak megszerezhesék. A népfőiskolai tanfolyamok tartására nézve a szellemi és anyagi háttér megszervezése az egyes egyházak feladata, de addig is, amíg ez megtörténhetik, erre is szükséges lenne az állam támogatása.

e) A népművelési vármegyei titkárok és helyi titkárok munkájának egységes szabályozása, erre a munkakörre olyanok megbízása, akik ebben a munkában jártasok, azoknak, akik a munkát végzik, tanácsot és utasításokat tudnak adni. Szükséges a titkárok és népművelési munkások továbbképzése és állandó felügyelete és irányítása.

f) Szükséges lenne, ha a program meg van állapítva, az abban egységesen mindenütt helyet foglaló témakörök olyan feldolgozása, hogy ezeket a helyi munkásoknak át lehessen adni, hogy munkájukban: ehhez igazodjanak. A munka alapossága és komolysága sokat nyerne azzal, ha az előadók, akik sokszor nem tudnak a tárgyukra vonatkozó irodalomnak utána nézni, egy vezérfonalat kaphatnának.

6. A jövő évi munkaterv tekintetében a következő lehetőség áll fenn:

a) A munkaprogram elkészítésénél kétféle anyagcsoport felvétele volna szükséges: egy egyetemes anyag, amely az egész országban mindenütt egyforma és ugyanaz, bár természetesen színeződik a helyi viszonyok követelte beállítás szerint; és egy mozgó anyagcsoport, amely egyes helyeken más, mert a helyi adottságok alapján kapcsolódik bele az egyetemes munkába. Az egyetemes anyagcsoportnál felvehető lennének a következő témakörök: világnézeti-etikai, gazdasági, történelmi, egészségügyi, irodalmi, földrajzi és művészeti kérdések. Az ilyen témakörök felvételével az érdeklődést egy bizonyos irányban befolyásoljuk, alkalmunk van egy kérdésről részletesebben beszélni s nem válik fárasztóvá a túlzott változatosság. A mozgó anyagcsoportban bizonyos különbségeket kell tennünk, így a városi és falusi lakosság között, aztán egyes tájegységek között. Szintén az egyetemes témák csoportjába tartoznának a honismertető és népismertető kérdések.

b) A munkaterv részletek mellőzésével, de általános képében a következőképpen volna összeállítható:

1. Általános témák: világnézeti etikai, gazdasági, történelmi egészségügyi, irodalmi, földrajzi és művészeti kérdések.

2. Honismereti-népismereti kérdések: a Felvidék, Alföld, Dunántúl, Délvidék és Erdély története, népe, helyzete ismertetése, olyan módon, hogy a saját országrészének ismertetésére az ezen témakörre szánt idő fele jusson. E kérdések ismertetésének célja, hogy az ország különböző vidékein lakók megismerjék az ország többi vidékeit.

3. Városiak és falusiak részére külön sorozat, ismertetve az illető város vagy falu történetét, helyzetét, nagy embereit stb.

4. Tájegységek szerint minden országrészben, így Erdélyben: Kalotaszeg, Szilágyság, Székelyföld és a szörványvidék, történetük, népük, életmódjuk, helyzetük, jelentőségük ismertetése. Ezekből minden tájegység csak a saját magára vonatkozót hallgatja, célja az, hogy a saját vidékének kérdéseit megismerje és annak helyes látására világosságot nyerjen.

5. Helyet kapna a munkatervben minden egyház, hogy bizonyos számú előadásokban a saját tagjainak a saját maga által kijelölt és számára fontos kérdéseket ismertesse.

6. A társadalmi egyesületek, szakmai egyesületek számára szintén ki volna jelölve bizonyos számú előadásra idő, amikor saját kérdéseiket ismertetik. E két pontban felsoroltaknak az a jelentő-

sége, hogy ezeket, az egyházak és a szakmai egyesületek által készített programot népművelési program gyanánt állítsuk be, tehát nekik a megfelelő időt biztosítsuk.

7. Ezeken kívül hagyni kellene a munkatervben helyet olyan tanfolyamok számára, amelyeket valamely egyház, vagy egyesület saját tagjainak tartani akar. Pl. tudományos előadássorozat az Erdélyi Múzeum Egyesület, EKE, EMKE részéről, egyház által tartott tanfolyam, pl. ifjúság valamely csoportja, háztartási alkalmazottak stb. számára bizonyos kérdésekről. Ennek jelentősége az, hogy a sajátos kérdésekben elmerülhessenek a hallgatók. Ilyen tanfolyamok tarthatók a hallgatók kérésére, akik bizonyos kérdések iránt különösen érdeklődnek.

c) A népművelési előadássorozatok így megalkotott programához szükséges volna először az, hogy az ide felvett és a részletes programba kijelölt előadások vázlatai elkészüljenek és az előadók kezébe jussanak. Azután, hogy az így kidolgozott vázlatok megjelenjenek egy füzetben, amely füzet a munkaév végén minden népkönyvtárhoz eljusson, hogy így a hallgatók az év folyamán hallott kérdéseket felújíthassák és a hallottakat olvasással elmélyíthessék.

A meglevő népkönyvtárak pótlását és új könyvek készítését, továbbá a népkönyvtár szervezésének kérdéseit az 5. a) pontban javasolt bizottság irányítása alá kellene helyezni, amely bizottság az egyházak és társadalmi, népműveléssel foglalkozó szervezetek képviselőiből összeállítva, az egész munkát irányítaná. Így biztosítva volna a népművelési munkának úgy szóban, azaz a tanfolyamok és előadások útján, mint írásban, azaz a népkönyvtárak útján való vezetése egysége.

Jer és lásd meg!

Belmissziói útmutató az 1942–43. munkaévre. A Ref. Egyet. Konvent hivatalos kiadványa. Szerk. Muraközy Gyula. Budapest, 1942.

A Konvent által kiadott és évről évre megjelenő belmissziói útmutató ez évben igen gazdag tartalommal jelent meg. Mivel ez a kiadvány elsősorban arra szolgál, hogy a missziói munkát az egész egyházban anyaggal és irányítással lássa el, különösen fontos, hogy mindenki kezébe eljusson a használatával az egész egyházban a munka egysége biztosíttassék. Bár a mi egyházkerületünk kiadta a maga munkásai számára a munkatervet, amely lapunk egyik előbbi számában jelent meg s különlenyomatban minden lelkész hivatalhoz megküldetett, az ezt a könyvet nem teszi feleslegessé, mert anyagot az ott felvetett munkákra ebben a könyvben lehet találni.

A munka elvi részében László Dezső ír arról, hogy a munkának az egyházzal s annak egész életével szoros kapcsolatban kell állania, olyan követelmény, amelyet nagyon komolyan kell venni, ha nem akarjuk, hogy a missziói munka talajtalan és bizonytalan legyen. Ecsedy Aladár a vasárnapi iskolai munkának főképpen a szervezeti oldaláról beszél, ismertetve a vasárnapi iskolai szövetség megalakulását, annak munkatervét s a benne rejlő lehetőségeket. Nádasdy Gábor cikke hasznos tudnivalókat közöl a levénteintézményről s annak egyházi kapcsolatáról, nagyon helyes és fontos ezt a munkát minél szorosabban kapcsolni az egyház életéhez, fenntartva azonban azt is, hogy a levénte munka mellett az egyház sajátos missziói munkájára is szükség van. Ugyancsak az elvi cikkek között olvassuk Kovács Bálint cikkét a népfőiskolákról, helyesen követelve azt, hogy a népfőiskolát hitvallásos és egyházi alapra kell helyezni. Imre Lajos cikke: Mit akar a nőszövetség, ennek a munkának alapelveivel ismerteti meg, majd Dobos Károly külön is kifejti a a levénte munkának az egyház ifjúsági munkájával való kapcsolatát, végül Darányi Lajos októbertől húsvétig terjedő igehirdetési textusgyűjtemény ad rövid vázlatokkal s a tervszerűség fontosságát hangoztató bevezetéssel.

A gyakorlati részben fontos először a bibliaköri vezérfonal megjelenítése, amelyet minden bibliakörben a szükséges átdolgozással használni lehet. Anyagot kapunk a levénte csendes napokra és istentiszteletekre, vázlatokat ifjúsági összefüggésekre, a nők és leányok közötti munkára. Majd ünnepi és alkalmi igehirdetés-vázlatok következnek, aztán úrvacsorai előkészítők és előadások. A kötet végén református internátusok, egyesületek és szövetségek neveit és címeit olvassuk, ezek közül valószínűleg félreértésből az erdélyi egyesületek címei mind hiányoznak.

A kötet összeállítása nagyon helyes és használhatóvá teszi a könyvet. Nagy segítség, hogy olyan alkatokra is vannak segítő anyagok, melyekre eddig nem kaptunk. A szerkesztő igyekezett minél több embert bevonni a munkába, munkatársait szerencsésen válogatta meg s a legtöbb munkát örömmel és haszonnal lehet olvasni. Bár tudjuk, hogy milyen nagy munka, mennyi utánjárás és sürgetés szükséges ahhoz, hogy egy ilyen kollektív munka összejöjjön, még is kíváncsiak tartanánk, ha a bibliaköri programhoz hasonlóan a többi is lehetőleg egy szisztematikus terv foglalna egybe, mert pl. az ifjúsági összefüggések előadásvázlatai nem eléggé simulnak egymáshoz, helyes lenne az is, ha a többi előadásvázlatokat is valami egységes program kötné össze. Így biztosítani lehetne az egész munka egységesebb hatását. Lehetne több programot is adni, közülök egyet kidolgozva vázlatokkal, a többi csak címekben.

Mindenesetre nagy köszönettel tartozunk a konventi missziói előadónak ezért a gondos és nehéz munkáért. A könyvben tervszerűség, öntudatosság és határozottság van s ez kell a missziói munka egész vonalán. A legnagyobb köszönet azonban mindenképpen az lesz, ha ez a könyv a közhasználatba átmegy.